

ÖN SÖZ

Güz

'05

II

ayışığı kitap dizisi

1 BİRİK

daha ne anlatabilir ki

Güz sayımızda siz okurlarımıza yeniden “merhaba” demenin sevincini yaşıyoruz. Çok sıcak bir yazı gerimizde bıraktık. Güz, sararmış yaprakları ve rüzgarıyla hoş geldi, sefa geldi... ÖNSÖZ’de, kendi esintisiyle ama yemyeşil yapraklarıyla güz döneminde sizinle birlikte olmak için geldi...

ÖNSÖZ, yayın hayatına başladığında birçok insandan niçin ÖNSÖZ adını seçtiğimiz konusunda sorular aldık. Aslına bakarsanız, bizim tercihimiz Evrenin Türküsü olmuştu. Ayışığı Sanat Merkezi duvarında başlayan yayın faaliyetimizi dört duvar arasından çıkarıp, Evrenin Türküsü’nü sizlerle buluşturmaya karar verdiğimizde, isim önerileri de ardı ardına gelmeye başladı. Bu önerileri değerlendirmeden geçemezdik. Öneriler arasında biri vardı ki, her birimiz tereddütsüz bu isme “olur” dedik. Bizi ikna eden belki de isim önerisiyle birlikte gelen açıklamaydı; “İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir, bu da onun ÖNSÖZ’üdür”.

ÖNSÖZ, bizim varlık nedenimizi açıklamada fazla söze gerek bırakmıyordu. İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizmi büyük bir sanat eseri olarak adlandırsak, -ki öyledir, biz sanatçılara düşen görev bugünün koşullarında ancak ona ÖNSÖZ yazabilmektir. Bilimsel sosyalizmin, bugün, sanat eserlerimizde ortaya çıkardığı düzey, gelecekte, sosyalist bir toplumda çok daha ilerilerde olacağının göstergesidir. Bugün yazdığımız hikaye, öykü ve romanlar, oynadığımız oyunlar, söylediğimiz şarkılar, sosyalizmin hem maddi hem de manevi alt yapısının sunduğu muazzam olanaklarla yaratacağımızın birer ÖNSÖZ’ü olacaktır.

Yaz boyunca ÖNSÖZ’ü ulaşabildiğimiz her alana taşıdık. Denizlerin bizden alındığı gün olan 6 Mayıs’ta doğan ÖNSÖZ’ümüz ilk olarak Harbiye Açık hava’da “Denizlerle Buluşuyoruz” anma etkinliğinde okurlarıyla buluştu. Barışa Semah Dönerler Ali Sami Yen’de ÖNSÖZ ile tanıştı... Sivas Divriği Derneğinin düzenlediği piknikte ÖNSÖZ’de oradaydı. Gazi halkının pikniğinde yine ÖNSÖZ vardı... İstiklal caddesi ÖNSÖZ’le tanıştı... Hacı Bektaş Şenliklerinde ÖNSÖZ vardı...

Yeterli mi tüm bunlar... elbette hayır... ulaşmamız gereken daha çok insan, daha çok kent, daha çok ülke var. Hedefimiz büyük... bu büyüklüğe uygun bir çalışmayı oturtmak için elimizden geleni yapacağız. Tüm okurlarımızdan, sanatçı-aydın dostlarımızdan desteklerini bekliyoruz.

Aralık ayında çıkacak olan Kış sayımızda dosya konumuz Kürt kültür ve sanat dünyası üzerine olacaktır. Bu konuda tüm okurlarımız ve sanatçı-aydın dostlarımızın katkılarını bekliyoruz.

Kış sayımızda görüşmek dileğiyle...

AYIŞIĞI

Sanat merkezi

(KİTAP DİZİSİ-2)

Genel Yayın Yönetmeni

Songül Yücel

Yazı Kurulu

Songül Yücel

Burcu Savur

Ülkü Şeyda

Ofset Hazırlık

Kapak tasarım

Şahin Yüce

Baskı: Ser Matbaası

Mücellit: Ser Mücellit

0212 565 17 74

İstanbul

İstiklal Cad. Rumeli Han
88/11 Kat: 6 Tel: 0212 292 13 48

İzmir

1337. Sk.No:18
Tel: 0232 446 35 14 Çankaya

Antep

Akyol Mah. Şaban Sk. No: 2/6
Tel 0342 230 38 74

www.ayisigisanatmerkezi.com

onsozdergisi@yahoo.com

Gündem

Sıla ERCİYES

Kentler kuracağız bir elden
Kentler ki
gökyüzünün sırtına saplı
bir bıçak gibi yükselen
gökdelenlerin olmadığı.
Kentler ki
her yağmurun ardından
derme çatma evlerin
gözyaşıyla alev alev yanmadığı
Kentler kuracağız bir elden

.....

Koray Kılıç

Bir kent düşünün... gökdelenlerin, camdan kulelerin gökyüzünü tutsak ettiği... Bir kent düşünün... camdan kulelerin gölgesinde kalan, derme-çatma evleriyle yaşamı üreten-varedenlerin yaşadığı... Bir kent düşünün... Havai fişek gösterileri eşliğinde, ayağının altına kırmızı halı serilen ayrıcalıklılarıyla, tek eğlencesi, aptallaştırıcı televizyon olan ve üzerine örtecek sıcak bir yorgana muhtaç milyonlarca baldırı çıplağın bir arada yaşadığı... Bir kent düşünün... bir yanda evleri, yazlıkları, villalarıyla sefahat içinde yaşanları, diğer yanda dışından tırnağından artırarak derme çatma kondurduğu evleri başına yıkılanları barındıran...

Evsizleri, işsizleri, açları, sokak çocuklarıyla bu kent İstanbul...

"Taşı toprağı altın" olan kentin son tablosu... Bu tabloya bugünlerde yıkım görüntülerinden yükselen çığlıklarda eklendi... Gecekondularda oturan insanlarımızın yürekleri tetikte... Her an bir yıkım aracının, kondusunun tepesine ineceği endişesiyle yaşıyor. Nasıl yaşamasın ki, televizyon ekranına her gün bir mahallenin çığığ yansıyor...

Kapitalizmin şafağında doğan kentler, belirli bir nüfus büyüklüğünü biraraya getirmiş, tarım dışı sanayi üretiminin merkezleri haline gelmiş olan insan yerleşmeleridir. Kapitalizm üretimi kentlerde merkezileştirdiği gibi, kırsal alanı da kendine bağımlı kılarak denetlemekten vazgeçmemiştir.

Yerinden yurdundan koparılarak şehirlere göç eden emekçi insanlar, kendilerine ancak şehir merkezlerinden uzakta, yolu, altyapı sistemleri olmayan bölgelerde derme-çatma damlar yapabildiler. Onlara geldikleri şehir ancak işçi pazarını doldurması için kollarını açmıştı. Gerisi onu ilgilendirmiyordu. göz zevkini bozmadıktan sonra kurulan bu gecekonduların varlığı onu çokta ilgilendirmiyordu. Şehrin en ücra köşeleri onlar için henüz bir rant oluşturmuyordu.

Açlar ordusu durmadı, devam etti şehirlere doğru yaptığı yolculuğa... Artık şehir dışında oluşan mahalleler dar geldi onlara... Onlarda şehir merkezlerine doğru yürümeye başladı. Artık caddenin bir yanında lüks villalar, diğer yanında gecekondu sıralanmaya başladı. Villanın bahçesinde oturan burjuvalarımız karşıdaki derme-çatma konduyu izlemek zorunda kaldı. Onlarda önce büyük surlarla kapladılar yaşamlarını, sonra da şehrin ormanlık alanlarına çekilerek işgal etmeye başladılar el değmemiş bölgeleri... Şehir merkezleri tüketilmişti onlar için ve artık terk edilmeliydi. Ne de olsa, onlar lüks otomobilleriyle gidip gelebiliyorlardı kent merkezlerine...

Marksizm kent sorununu diyalektik bir tarzda ele alarak, tarihte oynadığı devrimci rolü yok saymadan, ama onun yarattığı yıkımlara gözlerini kapamadan baka-

bilmiştir. Manifesto'da belirtildiği gibi, “burjuvazi kın kent in iktidarına tabi kılmış bulunuyor. Devasa kentler yaratıp ve kırla karşılaştırıldığında kentsel nüfusu dikkate değer biçimde artırırken, nüfusun dikkate değer bir kısmını da kırsal yaşamın ahmaklığından kurtarmıştır.” İçinde hem ilerici hem de gerici yanları barındıran kentler, olumlulukları ve potansiyeli nedeniyle kutsanırken, yol açtığı sorunlar ve sefalet nedeniyle eleştirilmiştir.

Engels; “İngiltere’de İşçi Sınıfının Durumu” adlı kitabında, kapitalizmin anayurdunda, tüm zenginliğin yaratıcısı işçi sınıfının içine düştüğü sefaleti, çok çarpıcı bir şekilde ortaya koymuştur. İnsanın en temel ihtiyaçlarından olan barınma sorununu ele alarak bunun çözüm yolunun mülkiyet ilişkilerinin ortadan kaldırılması olduğunu ikna edici bir şekilde “Konut Sorun” adlı eserinde ortaya koymuştur.

Biz de Engels gibi soruyoruz; konut sorunu ne olacak? Onaylayacağımız, her türden kötü koşullarına rağmen insanlarımızın gecekondualarda yaşamaması mı yoksa, derme-çatmada olsa varolan evlerinin başlarına yıkılması mı? Şehir planlacılığı açısından soruna yaklaşırsak bu binaların hiç vakit kaybedilmeden yıkılması “bu arada kaçak yapılan villaları da unutmamak gerekir” Kent açısından soruna yaklaştığımızda çözümü kolay ama kent eşittir insan mantığıyla bakarsak, çözüm yollarımızın da farklı olması zorunlu. Böyle bir anlayışı tek hareket noktası kar olan sermaye sahiplerinden beklemek mümkün değil. Onlar için önemli olan yeni alanların, yeni rant kapılarının açılmasıdır.

Bugün “Kentsel Dönüşüm Planı” adı altında yapılan tam da budur, sermayeye yeni rant kapıları açmak. Kentleri emperyalist sermayeye yeni birikim araçları olarak hazırlamaktır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi daha önce üzerinde durulmayan gecekondualar artık şehir merkezleri haline geldi. Bu gecekonduaların yıkılıp, emperyalist tekellere, konut, turizm ve ticaret alanları olarak sunulması projenin asıl amacıdır. Bu anlamda projeye “Kentsel Yıkım Projesi” demek daha doğru olacaktır. “Kentsel Dönüşüm” her alanda yıkım üreten kapitalizmin insanların başının üzerine kurduğu dama kadar uzanmış olmasının göstergesidir.

“Kentsel Yıkım Projesi”ne karşı gecekondualarda yaşayan insanlarımız harekete geçti. Yaşam alanının kendinden alınmasına karşı isyan içinde. Burjuvazi bu karşı koyuşun yaşanacağını daha önceki deneyimlerinden bildiği için, hedef olarak kendine örgütlülüğün en zayıf olduğu mahalleri seçti. Bu bölgelerde elde e-

deceği başarılarla yıkım sürecini devam ettirmek yaygınlaştırmak istiyor. Ama en zayıf olduğunu düşündüğü bölgelerde dahi zorlanan burjuvazi, halkın daha örgütlü olduğu mahallelerde elini kolunu sallaya sallaya dolaşması hiç de kolay olmayacak. İnsanlar barikatlarını kurdu ve bekliyorlar. Bu arada, safları zayıflatmanın bir yolu da başka yerlerde ev göstererek, aslında insanları borçlandırarak, tepkiyi azaltmak. İnsanlar gösterilen evlerde bir yaşam kurabilecekler mi kimsenin umurunda değil.

Asıl mesele ise; İstanbul gibi bir kentte, başımızı hangi tarafa çevirsek çeşit çeşit binalarla karşılaştığımız bu mega şehirde, nasıl oluyordu insanlarımız konut sorununu yaşıyor. Oysa bu kentte, bugün değil bundan yıllar önce de herkese yetecek kadar konut bulunmaktadır. Peki o zaman sorun nedir? İnsanlarımız neden gecekondu yapmak zorunda kalıyor? İnsanın en doğal ihtiyaçlarından olan barınma neden bu sistem içerisinde çözülemiyor?

Çünkü, temeli emeğin sömürüsüne dayanan kapitalist sistem, mülkü elinde bulunduranların çıkarları doğrultusunda tüm sorunlara yaklaşır. Onun için önemli olan yaratılmış tüm değerlere el koymaktır. İnsanların barınma sorunu onu ilgilendirmemektedir. Ertesi gün makinenin başında olması onun için yeterlidir. Gecekondu onun için el konulacak yeni alanlardır ve oralardan yükselen insan çılgınlıkları, onun, vicdanını asla rahatsız etmeyecektir.

Konut sorunu ne olacaktır diye yeniden soruyoruz ve Engels'e kulak veriyoruz: *"... en önemlilerinden biri kent ve kırsal arasındaki çelişkinin ortadan kaldırılması olan çok daha geniş kapsamlı sorunlarla da ilgilidir. Gelecekteki toplumun düzenlenmesi için ütopyik sistemler yaratılması bizim görevimiz değildir, sorunu burada ele almak son derece boş olacaktır. Ancak bir şey kesindir, rasyonel kullanım varsayımıyla, büyük kentlerde, herhangi bir gerçek "konut darlığı" anında giderecek mesken için yeterli bina zaten vardır. Bu doğal olarak ancak mevcut sahiplerin mülksüzleştirilmesiyle yani onların evlerine evsiz işçiler, ve bugünkü evlerinde aşırı derecede kalabalık olan işçileri yerleştirerek olabilir."*

Kapitalizm mülksüzleştirerek varlığını koruyabildiğine göre, kendi mülkünden bir kısmını ayırmasını beklemek sanırsanız fazla iyimserlik olacaktır. Her zaman söylediğimiz gibi insanlığın gelişimi önünde ayakbağı olan bu sistem var olduğu sürece, yaşanan sorunların çözülmesi bir yana daha da katmerleşerek devam edecektir. Ölüm-kalım diyalektiği burada da kendini göstermektedir.

Anlatı

Temade ÇINAR

VE... AYAĞA KALKTI İNSAN

İlk çağ. . . Orta çağ. . . Yakın çağ. . . Yeni çağ. . .
Bu günde durup, geçmişe bakan "tarihçilerin" verdiği adlar. . .
Sanki tarih, bugün bitiyormuş gibi. . .
Oysa tarih yazılmaya devam ediyor.
İlerliyor ve büyüyor insanlık! ..

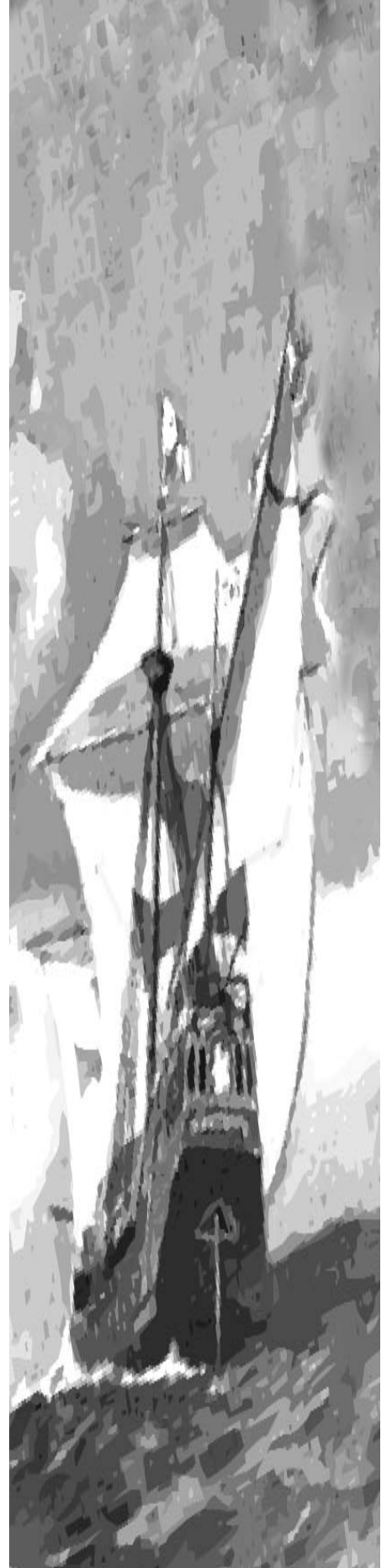
Bu tarih, ayağa kalkışların tarihi. . .
Kahramanları ve korkakları,
zaferleri ve yenilgileri yaratan. . .
Büyük göletlerde biriken, çağlayanlardan akan,
hiç durmadan akan ve gelişip büyüyen,
Denizlerine ulaşması mutlak,
İnsanın tarihi. . .

İlkel komünal toplumun insanları, küçük gruplardı.
Basit yasaları vardı onların, yaşamaya dair.
Kavgası, doğa güçleri karşısında hayatta kalmaktı.
Köleci toplumda, ayağa kalkan insan,
cesaretle ve de bilinçle! . . .
Hayatı kazanmak için ölmeyi öğrendi!
Tarihinin en büyük adımı! ..
İnsan belki de ilk kez o zaman insan oldu.

Bin yıllar önce öğrendi efendi sömürüyü. . .
Kabileler, savaşlarda ele geçirdiklerini öldürmeyip, tutsak ettiler,
İnsanı insan yapan üretim aletleri,
tarihte baş rolde bundan böyle. . .
Ürettiği aletlerle her gün,
ezilecek, kıvrılacak, toplanacak, şekil alacak insan!
Feodaller. . . Tarih sahnesinin yeni efendisi.
İnsanlık, kralların ve asil soyluların topraklarında tutsak. . .
Yasalara bağlı öldürülmesi, feodallerin asil yasalarına. . .
"Toprağa bağlı köledir."
Hayatta kalacak kadardır payı,
hayatta kalacak ve efendisine yeniden üretebilecek kadar! . .
Feodal bey, derebeyi, ağa ya da raca,
Kralların, padişahların ya da çarların,
Ve de onların yasalarının,
Papalarının, şeyhülislamlarının güvencesi altında
Ve de onlarla birlikte,
Zenginlik ve sefahat içindeydiler.
Gece gündüz zenginliklerine zenginlik katmak için çalışan serfleri,
Uzak ülkelerden ganimetler sökü� getiren orduları,

Daha uzakları onlara sunmak için,
okyanuslara açılan yağmacı kaşifleri,
Sınır tanımayan lüks düşkünlüklerine, sınırsız hizmetler veren,
Bu bereketten beslenen, büyüyen ve ölümsüzleşen,
Ressamları, heykeltıraşları, müzisyenleri, mimarları, yazarları,
Ve onlardan tekrar tekrar kazanmayı öğrenen tüccarları vardı.
Yıllar geçtikçe ve her ayağa kalkışla,
devindikçe çoğalan birikimin,
tüm sonuçları, şimdi gözlerimizin önünde!
İsa'dan sonradan beri gelen egemen,
Daha iyi dizginleyebilmek için ezilenleri
Ve daha fazla biriktirmek için zenginliklerini,
Elindeki en iyi aracı, "devlet" i yetkinleştirdi.
Eski köleler yoktu artık;
Ayağa kalkmış, kalkabileceğini ve değiştirebileceğini göstermiş!
dev bir ordu. . .
Bu orduya karşı eski araçlarla savaşılamaz,
eski yöntemlerle ayakta duramazdı.
Şimdi artık engizisyonlar, kadılar,
yakarak, asarak, ya da keserek,
kafayı gövdeden ayıracak ve insanı insan yapan bağı koparacak
herkese ibret olacak yollar bulmalıydı.
Karanlık zindanlarda hapsetmeli düşüncüyü. . .
Tarihin çarklarına çomak sokmalı. . .
Her egemen gibi sonsuz ve bitimsiz olduğunu kabul ettirmeli. . .
İnsanları topluca uyutacak bir ilaç?
Bir afyon olmalıydı ki ne yapsa haklı olsun.
Savaşlar, katliamlar, zulüm, işkence, ölesiye çalışma. . .
Bir yol!
Her şeyi tersine çevirecek sihirli bir formül. . .
Zor olmadı onu tarihin içinden bulup çıkartması. . .
İlk doğuşuyla birlikte, zırhını ustaca giyindi.
Savaşlar ne için? Din için.
Kral neden var? O, tanrının elçisi.
Bu insan neden yakılıyor? Dine karşı çıktı.
Biz neden her şeye itaat etmek zorundayız? Tanrı öyle istiyor.
Tanrının buyrukları yerine getirilmeli!
Ve tanrının buyrukları kralların emrinde. . .
Din adamları feodal dönemin en önemli gücündüler.
Saraylar ve katedraller. . .
Tanrının ve kralın ne kadar büyük,
yığınların ne kadar küçük olduğunu unutturmamak için,
görmekli, kasvetli, ulaşılmaz ve gizemli. . .
"Tanrının elçileri". . .
Ağızlarından çıkacak bir tek sözle binlerce insanı,
bir anda "cehenneme" gönderebilir,
bir tek sözle efendilerine sonsuz cenneti sunabilirdi.
Yüzyıllarca insanlığın küçük bir azınlığı, aydınlık bir cennette,
geri kalan çoğunluğu, karanlık bir cehennemde kaldı.
Neden? Çünkü tanrı böyle emretmiş.
Doğrusu tarih öyle güzel yolunu buluyor ki.
Bir bir kırıyor inatçı dişleriyle, uzatılan çomakları. . .
Sarp kayalardan aşarak, engin ovaları geçerek

yoluna devam ediyor. . .

Ne var ki tüm bunlar ancak, tarihin geçmek zorunda olduğu sarp kayalar olabilirdi.

Efendinin işi hiç de öyle yolunda gitmiyordu.

Bu lüks hayatın bir bedeli olmalı. . . Bu zulmün. . . Bu tanrısallığın. . .

Her geçen gün tüccara daha fazla borçlanan,
ama onun için getirilen ipeklerden, kadifelerden, kokulardan,
mücevherlerden, sanatın en yüce ürünlerinden,
daha fazla toprak ve daha fazla unvandan,
kendisini alamayan asil soylulara
daha fazla sömürü gerekiyordu. . .

Boş durmuyordu toprağa bağlı köleler de elbet.

Evlerinde çanak çömlek yapıyor, halı dokuyor,

dikiyor, çakıyor, oyuyor, işliyordı geleceklerini. . .

Tarihin burada yazıldığının farkında bile değildi.

El emeğini pazara götürüp satıyor,

kendisinden daha aç sınıfa para biriktiriyor,

özgürlüğünü satın almak için.

Tarihin sahnesinde ikinci rolü almış tüccar,

Uzak ülkelerden, ganimetlerden,

pazarlardan toplayıp en iyileri, satarak feodale,

büyümeye devam ediyor! . . .

Feodaller, serfler ve tüccarlar. . .

Dönemin üç karşıt sınıfı. . .

Feodale daha fazla egemenlik, tüccara daha fazla sermaye,

serfe daha fazla özgürlük gerek. . .

Feodallere daha fazla toprak ve toprak kölesi gerek. . .

Ve serfler yeni bir dikilişi yaratmanın yolundalar. . .

Çanlar feodaller için çalıyor. . .

Robin Hood'ları, Pir Sultanları, Şeyh Bedrettinleri,

William Wallace'ları, Giordano Bruno'ları

Ve nicelerini yaratıyor bu diriliş. . .

Bu devinim, büyük katliamlara gebe,

büyük öğretilere de. . .

Büyük yenilgiler ve zaferlerle karanlığın,

hem de zifiri karanlığın içinden,

hiç doyuramayacağı bu karnı,

yırtıp çıkma savaşına girmiş bir kere. . .

Su yatağına sığmaz olmuş taşmış, önüne ne katarsa getirmiş,

Bu alüvyonlu topraklarda hasadını yapacak bundan böyle. . .

Ama tarih çağlayanlarla akıyor her zaman.

Tüccarlar yine köleler getirdi yağmalanmış topraklardan,
göz alabildiğine köle. . .

Uçsuz bucaksız topraklarında çalışacak ve ölecek. . .

Toprak kölesi. . .

Büyük katliamlarla sökülüp alındılar topraklarından,

binlerce kilometrelik yoldan sürüklenip getirilmiş

bez parçaları gibi lime lime,

et yığınları halinde ambarlarda taşınıp insanlık,

kalan sağlam parçaları pazarlarda satıldı.

"Tüccarlığın tarihteki yasası buydu. "

Daha egemenliği öğrenip kuşanamamışlardı barutla çünkü. . .

İnanmışlardı beyaz adama. . .

Kirli ayaklarıyla, tertemiz bir dünyaya dalıp, koparıp aldılar.

"Ticaretin yasası bu! . . . "

Beyaz adamın elinde bu talanın üstünü örtecek

Ve insanlığın üzerine kara bir gölge misali düşecek ve bütün kanı silecek,

Kutsal kitapları, duaları vardı.

Nerede bir katliam varsa, nerede bir talan,

orada kutsamalar, ayinler ve dualar bastırıyordu çığlıkları.

Kızılderiiler, siyah derililer yada başka derililer,

ilkel komünal bir dünyaya azametli orduları ve kara cüppeleriyle daldılar. . .

Göz kamaştırıcı katedrallerini, saraylarını ve de şatolarını,

köleleştirdikleri bir dünyanın etiyle, kanıyla yapıp, işlediler. . .

Karanlık dünyalarından çıkmak için serfler, köleler yada marabalar,

dünyanın her köşesinde yüzlerce kez ayağa kalktılar.

Ama sırtlarındaki yük çok ağır, önleri henüz çok karanlıktı.

Derebeyinin, düğünü basıp damadın kolundan sevdiğini çekip aldığı

"ilk gece hakkı"na karşı savaştılar. . .

Topraklarını işgal eden beyaz adama karşı,

atlarının kuyruğunu örüp, dağlara tuzak kurarak savaştılar. . .

Kefenlerini giyip, yalın ayak, yalın kılıç savaştılar. . .

Esrarengiz silahşorlarıyla, eşkıyalarını,

efsaneleriyle gerçek kahramanlarını, birbirine karıştırarak savaştılar. . .

Ozanları ve meddahlarıyla savaştılar. . .

Ama baskının ve sefaletin gücü yetmiyordu yeni bir dirilişe. . .

Yeni bir toplumun temelleri oluşmamıştı henüz.

Ayağa kalkıyor, sonra nereye gideceğini bilemiyor, önünü göremiyordu. . .

Öğreniyor tarihin kurallarını ve savaşma yeteneğini kazanıyor.

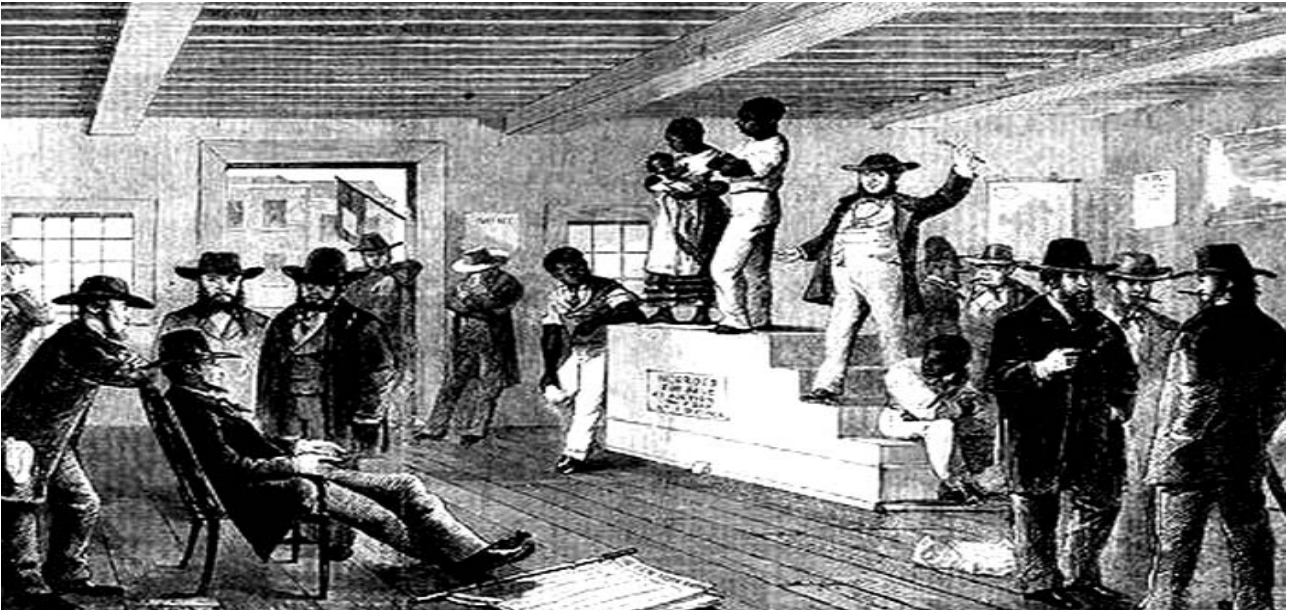
Çöküyor. . . Tekrar doğruluyor. . . Çöküyor. . . Doğruluyor. . .

"Yenilgilerinden doğuyor İNSAN"! . . .

Tüccar köşeye sıkıştırdıkça feodal beyleri,

beyler azad etti kölesini yada toprağa bağlı kölesini,

yüksek "başlık" paralarıyla. . .

Yeni bir sınıf doğuyor. . .
Beyler, tarihin oyununa geldiler ve yazdılar ölüm fermanlarını. . .
Topraktan kopuş ve şehirlere yerleşmelerle sürüp giden bu akış, tarihin akışı. . .
Her şeyi yerle bir edecek,
yeni bir dünya kuracaklar. . .

Artık zanaatkarlar var şehirlerimizde. . .
Ustalar, kalfalar ve çıraklar. . .
Meslek gruplarına göre geliyorlar bir araya,
sonra onların birlikleri, loncalar. . .
El birliğiyle çalışıyorlar manifaktürlerinde. . .
"Manifaktürler". . . Fabrikaların ilk nüveleri. . .
"Zanaatkarlar". . . Geleceğin işçi sınıfı. . .
"Loncalar". . . Sendikaların öncesi. . .
"El birliği". . . İş bölümünün basit hali. . .
"Tefeciler". . . Bankerleri. . .
"Tüccarlar". . . Burjuvaları. . .
Böylece yine eskinin içinde doğuyor yeni. . .

Ancak yenilmesi gereken bir sınıf daha var!. . .
Tarih sahnesinden sökülüp atılması şart!
Fakat o kadar kolay olmayacak!
tüccarlığın sınıfı gelişmiş artık ve önündeki engeli mutlak aşmalı!. . .
Egemenin egemenliğini kolayca teslim etmeyecek,
biliyorlar tarihin deneyimlerinden.
Daha öğrenecek çok şey var,
kaybedecek ve kazanacak çok savaş,
tüccarın bu savaşı kazanması için kitleleri sürüklemeli peşinden!. . .
Bu savaşı yürütecek, barikatları kuracak, ölecek ve öldürecek bir ordu!. . .
Burjuvalar yeni bir dünya vaat ediyorlar!. . .
"Özgür" ve "eşit" bir dünya. . .
Bundan böyle istediği işte çalışacak, istediği yere gidecek,
yönetenleri seçecek, sınıf atlayabilecek. . .
Zanaatkarlar büyüüp gelişmekte. . .
Kabına sığmayan insanlık, yeni bir sınıflı toplum kuracak. . .
İşçi sınıfının ve burjuvazinin uzlaşmaz savaşının önü açılmalı. . .
Büyük ırmaklara akma vakti. . .
Bentler yıkılmalı. . . Üretimin ve tarihin önü açılmalı. . .
Böylece tarihi elleriyle yazmak için bir daha. . .

VE BİR KEZ DAHA AYAĞA KALKTI İNSANI. . .

Sanat

Deniz DAĞLI

SANATIN GELİŞİM DOĞRULTUSU

Her burjuva toplum gibi, Türkiye burjuva toplumu da sanat düşmanıdır. Burjuva toplumlar, şairin söylediği gibi, "serpilip gelişen yaşama düşman." Sanat ise serpilip gelişen yaşamı yansıtır, onu yeniden yaratır, ona yeni bir şeyler katar, doğup-gelmekte olanı haber verir. Burjuva toplumlarının sanat düşmanlığı, sanatçı düşmanlığı olarak da kendisini gösterir. Sanatçılar, burjuva toplumlarda en ağır baskı altında tutulmuş, yine en ağır sansür, yasak, sürgün, işkence ve her türlü vahşete uğramıştır. Bu nedenle sanat, bugün varması gereken yerde değildir. Sanat, burjuva toplumların engellerinden kurtulduğu gün kesinlikle daha ileri gidecektir.

Türkiye'nin ilk kuşak burjuvaları belli bir eğitimi sonra, hemen "hayata atıldılar", yani sömürü dünyasına girdiler. Hatta bazıları yeterli bir burjuva eğitimini bile alamadan "çekirdekten yetiştirme" burjuvadır. İlk kuşak kapitalistlerin genel özelliği olabildiğince daha az harcaşıp, daha çok biriktirmek (sermaye yapmamak) biçimindedir. Artı-değerin daha büyük kısmı sermaye alanına aktarılıyordu. Kültüre, sanata harcaşacak parası yoktu. Böyle bir niyeti de yoktu. Daha sonraları maddi zenginliği artıkça gelirinden kültüre sanata ayrılan pay arttı. Çünkü burjuva dünyasında zenginlik ve prestij (imaj) yalnızca sermaye miktarı ile değil, sanat ve kültür alanında görülmekle (boş göstermekle), giyim-kuşam, eğlence, seyahat alanında sık sık görülmeye başlandı. Bir kapitalistimizin anılarında söylediği şu sözler, burjuvazinin durumunu göstermesi bakımından tipiktir: "İş için Avrupa'ya gittiğimde, orada bir insanın zenginliğinin parasal varlığı, yatırımları vb. ile ölçüldüğünü gördüm (bizim burjuva gittiği evlerde, oradaki burjuvaların topladıkları, satın aldıkları sanat eserlerini hayranlıkla anlatır.). Dönüşte, bu işle uğraşmaya karar verdim." Sonra ne kadar sanat eseri, antika varsa toplamağa başlıyor. İşte burjuvaların sanattan anladıkları şey; zenginliğin (burjuva dünyasında boş göstermenin), yeni bir imaj sahibinin ölçütü olarak, sanat borsası oluşturmak, sanat eserleri toplamak. Fakat burjuvazinin sanata ve sanatçıya düşmanlığı hiç değişmedi. Marks'ın söylediği gibi, kapitalizm sanata, şiiire düşmandır.

Sanata, zevke ve imaja düşkün olan kapitalistler Türkiye'nin ikinci ve üçüncü kuşak kapitalistleridir. Bunlar, eski kuşak kapitalistlere göre daha eğitilidir; Avrupa'da ve Amerika'da okumuştur ve oradaki kültürü almıştır. Artık her şeyden haz alacak kadar zengindir.

Artık "sanat dünyasının" da çok sık olarak görünebilir. Burjuvaların "sanat dünyası"nda gördükleri alanlar, galeri sahipliği, müze sahipliği, sanat koleksiyonculuğu, salon sahipliği, sanat sponsorluğu vb.dir. Sanata olan tutkusunu göstermek için sık sık sanatçıları biraraya getirir, sanat müzesi açılışı yapar ve sanat koleksiyonculuğunu "dünyaya açar". Sanat sponsorluğu bir tekel haline geldi. Sanat galerileri, konser salonları ve uluslararası sanat etkinlikleri tekelleşerek, sanatsal gelişmenin ve özgür sanatsal yaratımın önünde engel haline geldi. Gerçekten sanat bir meta olmuştur. Sanatçı da meta satıcısı. Sanat algılayıcısı da satın alan olarak sermayenin toplum üzerindeki egemenliği

güçlendikçe, sanatın ekonomiye bağımlılığı o ölçüde artıyor. Bu gelişmelere bağlı olarak toplumsal yaşamda, sanatla kapitalizm arasındaki karşıtlık da şiddetleniyor, çatışma günbe gün büyüyor. Şu gerçek halk kitlelerine daha bir apaçık görünüyor: Kapitalizmden kurtuluş sanatta daha ileri gitmenin de, özgür sanat yaratımının da önkoşuludur.

Türkiye'de sanata ilgi duyanlar büyük ölçüde orta sınıflar olmuştur (mülk sahibi sınıf-

Gerçekte sanat bir meta olmuştur. Sanatçı da meta satıcısı. Sanat algılayıcısı da satın alan olarak sermayenin toplum üzerindeki egemenliği güçlendikçe, sanatın ekonomiye bağımlılığı o ölçüde artıyor. Bu gelişmelere bağlı olarak toplumsal yaşamda, sanatla kapitalizm arasındaki karşıtlık da şiddetleniyor, çatışma günbe gün büyüyor. Şu gerçek halk kitlelerine daha bir apaçık görünüyor: Kapitalizmden kurtuluş sanatta daha ileri gitmenin de, özgür sanat yaratımının da önkoşuludur.

Burjuva ve küçük-burjuva çevrelerce, partili sanata yöneltilen eleştiri, partizan sanatın, sanatsal değeri öldürdüğü; partizan sanatçının da "sanatçı kimliğini" yitirdiği yönündedir. Eleştiride, partili sanata karşı olan yön gericidir. Kararlıca reddedilmelidir. Sosyalizm ve sosyalist mücadele tarihi, bu tezleri çürütüyor. Öte yandan gerçekçiliğin sanatsal değeri olmayan, kaba örnekleri de yok değil. Bu yöndeki hatalı yaklaşımı en başta sosyalistlerin kabul etmesi gerekiyor.

lar içinde). Sanatın gelişen tüm dallarına bakıldığında, orta-sınıfların yeri görülür. O dönem büyük ölçüde "eğitilmiş" sınıflar onlardı. Kültürün ağırlıklı olarak onların arasında yoğunlaşması doğaldı. Sinema, resim, tiyatro, roman, hikaye, şiir esas olarak bu sınıflar arasında yankı buldu. Zaten ilk sanatçılar da orta sınıf kökenlidir. Özellikle bu sınıflara ait genç kuşaklar Avrupa'da eğitim gördü, en azından Avrupa ve Dünya kültüründen etkilendi. Bu etkiyi uzun yıllar topluma taşıdılar. Kurulu düzene yönelik eleştiri orta sınıf içinde çıkan demokrat gruplarca dile getirildi. Tüm bu eleştiriler sınırlı ve sağlam temellere dayanmakla birlikte, ilerici nitelikte eleştirilerdi. Bugün de küçük-burjuvazinin burjuva sisteme yönelik eleştirisi sanat, politika ve başka biçimlerde sürüyor. Düünden farkı şudur: bugün küçük-burjuvazinin (onun sola açık kesiminin) düşünce biçimini sosyalizmden kuvvetle etkileniyor.

Türkiye'deki sosyalist mücadele, burjuva Cumhuriyetten daha eskidir. Bu durum, burjuvazinin toplumun düşünce biçimini tek başına etkilemesini önlemiştir. Gorki'nin Ana'sının (1907) basımından hemen sonra İstanbul'da çevirisinin yapılması, sosyalizmin halk kitlelerini etkileme çabasının bir örneğidir. Sosyalist mücadele, sanatta da kendi alanını yaratmıştır. Sosyalist sanatçılar, sadece kendi çabalarıyla sanat eserleri vermekle kalmamış, dünya sanatının da en iyi takipçisi olmuşlardır. Dünya edebiyatında çok sayıda eser çevrilmiş ve topluma mal edilmiştir. Böylece enternasyonalizmin sağlam zemini oluşturulmuştur. Daha sonra yetişen çok sayıda ilerici, sosyalist insan bu temelden beslenmiştir. Bu dönemde verilen ya da çevrilen sanat eserleri halk kitlelerinin bilinçlenmesinde büyük bir rol oynamıştır.

Hem toplumda derin bir etki bırakan, hem de dünyada öne çıkan sanatçılar, sosyalist sanatçılardır. Nazım Hikmet'in şiirleriyle birkaç kuşak yetişti. Nazım'ın etkisi diğer kitaplara kadar ulaştı. Romanda, mizahta, tiyatrodaki sinemada gerek toplum içinde, gerekse de dünyada etki yaratan pek çok sanat ürünü verildi. Burjuvazi kendi içinde böylesi sanatçıları çıkaramamıştır ve çıkaramaz. Halklarımızı dünyada tanıtan ve temsil edenler sosyalist sanatçılardır.

Türkiye'de sosyalist sanatçı olmanın, ilerici sanatçı olmanın bedeli çok ağır olmuştur. Gerici burjuva cumhuriyeti boyunca, bugüne dek, çok sayıda ilerici, sosyalist sanatçı baskı gördü, tutuklandı, eserleri yasaklandı, ağır sansüre uğradı, sakat bırakıldı ya da öldürüldü. Bunca ağır koşullara rağmen, yinede çok iyi eserler verilmiştir. Şiirler, romanlar, tiyatro eserleri, filmler zindanlarda yazıldı, buradaki baskıları anlattı. Bugün pek çok sanat yapıtı, burada tutulan insanlar tarafından yazılıyor. Sanatçılarımız,, burjuva baskı, yasak ve her tür engellemelerden kurtulduğunda, burjuva toplumun zincirlerinden kurtulduğu zaman kesinlikle çok daha fazla eser yaratacaktır.

Burjuva ve küçük-burjuva çevrelerce, partili sanata yöneltilen eleştiri, partizan sanatın, sanatsal değeri öldürdüğü; partizan sanatçının da "sanatçı kimliğini" yitirdiği yönündedir. Eleştiride, partili sanata karşı olan yön gericidir. Kararlıca reddedilmelidir. Sosyalizm ve sosyalist mücadele tarihi, bu tezleri çürütüyor. Öte yandan gerçekçiliğin sanatsal değeri olmayan, kaba örnekleri de yok değil. Bu yöndeki hatalı yaklaşımı en başta sosyalistlerin kabul etmesi gerekiyor. Sosyalizmin kurucularının Zola'dan çok Balzac'ı beğenmeleri üzerinde durulmalı. Oysa ki Zola sosyalist, Balzac değil. Balzac'a verilen değer, kendi döneminin çelişkilerini duru bir anlayışla (gerçekçilikle) ortaya koyuyor olmasındandır. Sosyalist olmak gerçekçilikte en iyi sanat eseri vermek anlamına gelmiyor. Böyle hazine kalıplıklıktır. Sosyalistler hazır-kalıplılığa düşmeden gerçekçi sanatın iyi örneklerini vermeli. Hem gerçekçi hem de sanatsal değeri olan eserler.

F. Engels'in bu konuda söyledikleri çok iyi biliniyor: "sosyalist sorun romanı, bana göre; gerçek koşullara sadık bir anlatımla, burjuvalara egemen olan yanılsamaları dağıtır; burjuva dünyasının içimsizliğini sarsarsa; söz konusu soruna kendisi doğrudan çözüm sunmaksızın hatta zaman zaman görünürde taraf tutmaksızın, şimdi var olanın önsüz-sonsuz geçerliliğine kuşku düşürürse, kendisinden bekleneni tamamen yerine getirmiş olur." Engels'in "sosyalist sorun romanına" dair tanımladığı bu yaklaşım edebiyat sanatının diğer alanlarına da uygulanmalı. Sosyalist sorun romanına iyi bir örnek Şolohov'un Durgun Don'udur. Şolohov, romanında doğrudan çözüm önermeksizin, yeni toplumun gelişimiyle birlikte, eski toplumun kaçınılmaz çözümlüğünü; ve geçiş döneminin çelişkili karakterini başarılı bir şekilde veriyor. Durgun Don'un sanatsal değeri hakkında da kimse kuşku duymaz. Partili sanatın çok iyi örnekleri de ortaya çıkarılmıştır. Bu konuda veri-

len örnekleri burjuva dünyasında bile derin bir etki yaratmıştır. İşte bazı örnekler; N. Hikmet, P.Neruda, Mayakovski, L. Aragon, M. Gorki, J. London, partizan şiir ve romanının etkileyici örneklerini vermişlerdir. Kim bu sanatçıların "sanatçı kimliği" inden kuşku duyabilir. Peki bunca başarılı örneğe rağmen, partili sanatın "sanatsal değeri" nin olmayacağını kim iddia edebilir. Sorun şuradadır: Eğer bir sanat eseri (partizan) sanatsal olarak çok güçlü olarak ifade edilirse, yani bir "sanat eseri" niteliğine sahipse, geniş kitleler tarafından kabul görür. Sorun, içerik, biçim ve estetiksel olarak güçlü yapıtlar ortaya çıkarmaktır.

Sosyalizmin sanattaki yeteneği ve etkisi çok iyi biliniyor. Sosyalist sistemin tarihi bunun en iyi kanıtıdır. Sosyalist ülkelerde, sanatın tüm dallarında, tüm halklarda hayranlık uyandıran çalışmalar yapıldı, sayısız eser dünyaya mal edildi. Tiyatroda, sinemada, müzikte, romanda, güzel sanatlarda başarılı çalışmaların etkisi dünya çapındadır. Sosyalist ülke sanatı, dünya sanatını derinden etkilemiş ve onu dönüşüme zorlamıştır. Sosyalist ülkelerin sanatının bu etkisini, yerini ve dönüştürücü gücünü kim yadsıyabilir.

Toplumların değişimiyle birlikte, toplumların kültür ve sanat anlayışı da değişime uğradı. Genel olarak kültürün, özeldede sanat kültürünün değişmediğini ileri sürmek metafizik bir anlayıştır. Bu değişimi kavrayamayanlar sanat alanında gerileme var diye yakanırlar. Oysa ki gerileyen statükocu anlayıştır. Gerçekte ise derinden ilerleyen bir gelişme, bir sıçrama yaşanıyor. Türkiye'de sanatçı ve yayımcılar sanatta büyük bir gerileme yaşandığını, toplumda sanata karşı bir ilgisizliğin başladığını sanat yayınlarının sayısında düşüş yaşandığını, tiyatro salonlarının, sinemaların boş olduğunu toplumun kendi gününbirlik yaşamına döndüğüne dair bir dizi değerlendirmede bulunuyor. Ör-

nek olarak tiyatroyu veriyorlar. Tiyatrolar eskiden doluydu, oysa şimdi bomboş diyorlar. Onlara göre, tiyatro ve sinema seyircisini, yazarlar okuyucusunu arıyor. Oysa ki onların kavrayamadıkları şey bu ilişkilerde önemli bir değişim yaşandığıdır. Eskiden profesyonel sanatçılar ve deyim yerindeyse pek değişmeyen "profesyonel" seyirciler vardı. Oysa bugün, tiyatro yalnızca belli salonlarda "profesyonellerce" yapılmıyor; kitleler tiyatroyu kendisi yazıp-oyuyor, yani tiyatro kitlelerin pratik yaşamıyla kaynaşıyor. Sinema içinde öyle artık "belli" sanatçılar ve "belli" yönetmenlerin dışında, kitleler filmleri kendisi yazıyor ve oynuyor. Roman ve şiirde durum aynıdır. Artık "belli" romanlar ve şairler değil, daha çok kitlenin roman ve şiir yazdığı bir durum var. Sanatın tüm alanlarında durum budur. Bu, gerçek bir ilerlemedir, değişimdir. Bu, sanatta patlamadır. Sanatta patlama ise, toplumda büyük bir devrimci dönüşümün habercisidir.

Olguları durağan halde ele alanlar metafizik anlayıştan temelde farklı olarak Marksistler, her toplumsal olgu ve olayı tarihsellik ve diyalektik tarzda irdelerler. Lenin "tarihte belli bir fenomen ortaya nasıl çıkmıştır, hangi ana gelişme evrelerinden geçmiştir, her soruna bu açıdan bakmak ve o belli fenomenin kendi gelişmesi açısından bugün hangi duruma gelmiş olduğunu incelemek gerekmektedir." Evet, bugün yapmamız gereken de budur.

Toplumların değişimine bağlı olarak, sanat da değişime uğrar. Sanatın değişimi, toplumsal dönüşüme otomatikman işlemez, ama, son noktada toplumda değişimi yansıtır. Sanatta gerçekçilik anlayışı bu tarihsel ve diyalektik yasayı esas alır. F. Engels'in, "gerçekçilik" anlayışını açıklarken söylediği gibi, "gerçekçilik bana göre, ayrıntının doğruluğunun yanı sıra, tipik koşullardaki tipik karakterlerin yeniden üretiminde de doğruluğu gereksinir." Engels'in sözünü ettiği "tipik koşullardaki tipik karakter" belirlemesi sanatta gerçekçilikte temel alınmıştır. Tipik karakterler, tipik koşullardaki değişikliğe bağlı olarak, farklılık gösterir. İnsanın içinde bulunduğu yeni tarihsel evre, önceki evrelerden tamamen farklıdır. Nesnel koşullardaki bu değişime bağlı olarak öznedede dönüşüm meydana gelmiştir. Tarihin dönüştürücü öznesi olan proletarya, artık ideolojik ve pratik birikim olarak dünyayı değiştirecek kadar yetkindir. Örnek olarak tipik karakter proletarya içinden seçilecekse, ondaki bu gelişim mutlaka doğru biçimde yansıtılmalıdır. Yeni Evre göz önünde tutulmadan sanatta doğru bir çizgi izlenemez.

Bugünden yarıya sanatın doğrultusu nasıl olacaktır? Gelecekte sanat ne durumda olacaktır? Herkes söyleyebiliriz ki, özel mülkiyetin kalkmasıyla birlikte, iş bölümü de kalkacaktır. Dolayısıyla sanatta özel bir iş bölümü olmaktan çıkacaktır. Her insan resim yapar hale gelecektir. Sanatla gerçek yaşam arasındaki ilişki sona erecek; sanat insanın pratik yaşamıyla kaynaşacaktır. Bugünden daha çok sayıda insanın sanatla uğraşması, sürecin bu yönde geliştiğini gösteriyor. Sanat bireylerin çok yönlü gelişmesinin bir ögesi olacak. İşte o zaman insan özünde bulunan zenginlik hiçbir engele takılmadan sevgi ile gelişecektir. İnsan günümüzü görecek. Güzelliğin alanı sınırlı değil, tüm dünya olacaktır.

Olguuları durağan halde ele alanlar metafizik anlayıştan temelde farklı olarak Marksistler, her toplumsal olgu ve olayı tarihsellik ve diyalektik tarzda irdelerler. Lenin "tarihte belli bir fenomen ortaya nasıl çıkmıştır, hangi ana gelişme evrelerinden geçmiştir, her soruna bu açıdan bakmak ve o belli fenomenin kendi gelişmesi açısından bugün hangi duruma gelmiş olduğunu incelemek gerekmektedir." Evet, bugün yapmamız gereken de budur.

EMPERYALİST KÜLTÜR VE DİL POLİTİKASI

Amerikan yaşam biçimi, anglo-sakson kültür, emperyalist kültür gibi kavramları uzun zamandan beri sanat dergilerinde, yazılarında olduğu kadar, politik yazılarda, yayımlarda da okuyoruz. Genel bir kavram olarak hepsi emperyalist kültür. Emperyalizm, çürüyen kapitalizm, olduğuna göre; emperyalist kültür de çürüyen, yok olan kültür(mü) dür. Bunu söylemek yanlış olmayacaktır, ama bir yanıla eksik kalacak, yeterince aydınlatıcı olmayacaktır. Emperyalist kültür daha geniş bir kavram ve çok çeşitli yollar ve yöntemlerle dünya insanlığına saldıran emperyalizmin, top-tüfek-bombalarından daha az etkili değil, hatta daha etkili olduğu da söylenebilir.

Uzun yıllardan beri uygulanan emperyalist kültür politikalarının temelinde hep aynı amaç vardır: hem emperyalist merkezlerde hem de bağımlı ülkelerde sıradan insanın bilincini şekillendirmek, bu yolla hem tüketimi körükleyerek bir pazar yaratmak hem de, hegemonyasını sürdürüebilmek. Bu amaçla, sürekli olarak “yeni” metalar üretilmekte ve sürekli olarak “yeni” gereksinimler yaratılmakta. Marx’ın sözleriyle; “Herkes bir başkasına yeni bir gereksinim yaratıp, onu yeni bir bağımlılığa sokmaya, yeni fedakarlıklara sürüklemeye, yeni bir doyum yoluna alıştırmaya, herkes başkasının üzerinde dışsal bir egemenlik kurup kendi bencil gereksinimlerini doyurmaya bakar. Her yeni ürün, karşılıklı dolandırıcılık ve karşılıklı soygunculukta yeni bir potansiyeli temsil eder. İnsan, insan olarak yoksullaşır. Metalar ve meta çeşitleri durmadan artarken, özel mülkiyet dünyası insanı insanlığından çıkarır, insani olan ne varsa, yerini para ve meta almaya başlar.

Emperyalizm, bu yolla kendi hegemonyasını yeniden ve yeniden kurarken, karşıt yandaki emekçi yığınların en başta da proletaryanın her türlü örgütlenmesini, birliğini dağıtmaya, parçalamaya yönelik politikalar üretir. Irklara, dinlere, renklere göre parçalamakla yetinmez; yerli işçi-yabancı işçi, beyaz yakalı-mavi tulumlu vb. vb. bin bir yolla parçalayarak atomlarına kadar ayırmaya çalışır. Ha keza, burjuva sınıfın pazarlama tekniğindeki deyişle, “hedef kitle” gençliktir. Burada da amaç aynıdır. Ekonomik sömürü, reklam, eğlence, moda vb.dir. söylemde öne çıkan daima “modern” ve “özgür” olmaktır.

Modern, kapitalizmin ilk evrelerinden beri bu kavram kapitalizmin üretim tekniği ve kapitalist yaşam biçimi için kullanıldı.

Özgürlük ise malum, doğa, toplum ve insandaki zorunlulukları işleyiş yasalarını kavramak, açığa çıkarmak ve buna uygun olarak hareket etmektir. Ama emperyalizmin dilinde “özgürlük” dendiğinde anlaşılan, anlatılan farklıdır: moda-marka tüketmek ve kapitalist yaşam biçimine uygun davranmaktır. Yani bencil, bireyci kapitalist tüketim alışkanlığı var oldukça mesele yok. Ama eğer özgürlük gerçek anlamına uygun olarak kullanılıyor ve var ediliyorsa, derhal yok edilmelidir.

Özgür ve modern ol. Mc. Donald ye, Coca Cola iç, NKYD, Adidas, Nike, Lee Cooper vb. vb. marka ye, marka giy, marka yaşa, marka öl, marka tüket... Oh ne ala... işte onların modern-özgür derken kastettiği bu.

Emperyalist kültür politikalarının temelinde hep aynı amaç vardır: hem emperyalist merkezlerde hem de bağımlı ülkelerde sıradan insanın bilincini şekillendirmek, bu yolla hem tüketimi körükleyerek bir pazar yaratmak hem de, hegemonyasını sürdürüebilmek.

Emperyalist hegemonyayı salt askeri-ekonomik alanda açıklamak, algılamak, en dar algılamaya olacaktır. Hegemonyanın en az bu kadar önemli bir ayağı da kültürel alandaki saldırısıdır. Burada kullandığı temel araç ise kitle iletişim araçlarının bir beyin yıkama aracı olarak işletilmesiyle elde edilir. Özellikle her eve girmiş ve her an tam bir saldırı aracı olarak kullanılır hale gelmiştir. Haberler, diziler, eğlence programlarının yanı sıra düzenlenen tartışma programları ve belgeseller de tek bir amaca hizmet eder: Beyinleri teslim almak.

“Dünya küçülüyor”, “küresel köy” vb. adlandırmalarla karikatürize edilen radyo, TV, İnternet, cep telefonu vb. kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler nedeniyle haber alış-verişi (tabii aynı zamanda tekeller için gerekli bilgi akışı) çok hızlı hale geldi. Bu araçlar uydular ve benzeri yollarla pek çok sınırı ve engeli de aşabiliyor. Ancak bu teknoloji ve araçlar üzerindeki kontrol ve sahiplik uluslararası tekellerin elinde toplanmıştır. Bu nedenle haber kaynaklarına ulaşımında olduğu kadar, haberlerin daha kaynağında kontrolü -sansürü- çarpıtılması da kolay hale gelmiştir. Bu durum, aynı zamanda, daha önce pek çok ülkede olduğu gibi bizde de devlet eliyle yürütülen radyo-TV gibi hizmetlerin, “özgür basın” adına kolektif kapitalist devletten, doğrudan tekellere devir gerçekleştirilerek çok kanallı hale getirilmiş, böylelikle gerçekler çarpıtılıp ters yüz edilerek yüzlerce ayrı kanaldan yığınların üzerine boca edilir hale gelmiştir.

Sermaye, kültürel alanda asıl olarak dil konusunda özenle duruyor. Sosyalist-Marksist literatürü ters yüz ederek, kavramların içeriğini çarpıtarak, boşaltarak gerçekle bağını kesip, saldırısını sürdürmektedir. Emperyalizm, dünya sol hareketinin siyasal literatürünü bozma, dejenere etmenin yanı sıra, kendi kültürel hegemonyasını sürdürülebilmek amacıyla, yığınların, emperyalist-kapitalist sistemin saldırıları, işgalleriyle uygulaya geldiği katliamlar, haksız savaşlar, karşı devrimler ve karşı devrimci girişimler karşısında duyarsızlaşmasını sağlamaya çalışıyor. Sol adına yazan, konuşan burjuva sol kâlemler eliyle sosyalist hareketin literatürüne kendi kavramlarını, bakış açılarını yerleştirir, yerleştirmeye çalışır.

Birkaç örnekle durumu daha açık ortaya koyalım. “Bilgi devrimi” ya da “enformasyon devrimi”; aslında bu kavram, uluslar arası sermayenin kendi bilgi akışını, askeri alanın yanı sıra, borsa, ticaret, spekülasyon vb. işleri için kullandığı haberleşme ağlarındaki gelişimi ifade eder. Olsa olsa, mali sermayenin gücünün artması anlamında mali sermayenin yoğunlaşması denilebilir. Bir diğeri “emek esnekliği” ya da “esnek çalışma”; burada söylenen artı-değer sömürüsünün yoğunlaştırılmasıdır. Sermayenin bunu gerçekleştirebilmesinin önündeki bütün engellerin kaldırılmasıdır. “Yoğun emek sömürüsü” demek en uygunu olacaktır. Ha keza bir diğeri IMF ve DB eliyle bütün bağımlı ülkelerin diline yerleştirilen “yapısal uyum” kavramı: anlamı, aslında bağımlılığın derinleşmesi, sermaye birikiminin yoğunlaşması için, bağımlı ülkeye ait bütün kaynak ve birikimlerin emperyalist merkezlere aktarılmasıdır.

Bu birkaç örnekteki gibi daha pek çok kavram, sermayenin sosyalist hareketin literatüründeki “embedded” kavramlarıdır.

Emperyalizm, kültür ve dil üzerinden sürdürdüğü bu saldırılarla ideolojik karmaşa yaratarak, olayların gerçek içeriğinin anlaşılmaz hale getirilmesini ve böylelikle yığınlarda yarattığı politik bilinç bulanıklığını pekiştirmeyi amaçlıyor. Dil, burada da ön plandadır. Proletaryanın önderlerinden, sosyalizmin kurucusu Stalin, faşist Hitler’le aynılaştırılıp “diktatör” adıyla adlandırılır. Böylelikle sosyalizm ile faşizm aynılaştırılarak “diktatörlük” haline getirilir, ama asıl yapmak istedikleri, faşizmin bütün vahşeti ve saldırılarına karşı savaşan, faşizmi ezen SSCB şahsında sosyalizmi mahkum etmektir. “Diktatörlük” olarak mah-

Emperyalizmin askeri saldırıları ve işgalinin adı “özgürlük ve demokrasinin götürülmesi”dir. Halkların direnişi “terörizm”dir. Yine halkların kendi istemleri için gerçekleştirdikleri ayaklanmalar, isyanlar; “kaos”, “karmaşa”, “istikrarsızlık” adını alırken, eğer bu ayaklanma ve isyanlarda devrimci-sosyalist önderlik ve devrimin zaferine yönelme varsa, zaten o hemen “terörizm” olur.

kum edilen sosyalizme karşılık tekellerin ve kapitalizmin -ki faşizm de onların eseri- her türlü vahşeti, terörü, soykırımı, işgali “demokrasi” ve “özgürlük” sözleriyle süslenip kutsanır. Devrimci hareketler “terörist” olarak hafızalara kaydedilir, karşı devrimci girişimler devrim olarak adlandırılır, eski sosyalist ülkelerdeki her türlü karşı devrimci girişimin adı reformdur, “turuncu devrimdir”, “neon devrimidir” vs...

Emperyalizmin askeri saldırıları ve işgalinin adı “özgürlük ve demokrasinin götürülmesi”dir. Halkların direnişi “terörizm”dir. Yine halkların kendi istemleri için gerçekleştirdikleri ayaklanmalar, isyanlar; “kaos”, “karmaşa”, “istikrarsızlık” adını alırken, eğer bu ayaklanma ve isyanlarda devrimci-sosyalist önderlik ve devrimin zaferine yönelme varsa, zaten o hemen “terörizm” olur. Örnekler o kadar çok ki, son 20 yılın bütün olayları buna örnek gösterilebilir. Demokratik Kore’nin kendisini bütün ablukaya, tecride ve saldırılara karşı savunabilmek amacıyla sürdürdüğü nükleer faaliyet, dünyanın en saldırgan ve en çok nükleer silahına sahip olmakla kalmayıp, dünyadaki tek nükleer silah kullanan güç olan ABD tarafından “nükleer saldırganlık” olarak adlandırılıp mahkum edilmeye çalışılıyor. 40 yıldan beri defalarca biyolojik-kimyasal saldırıya uğrayan, her türlü yöntemle yok edilmeye çalışılan Küba, “terörizmin destekçisi” ilan ediliyor. Filistin halkının kurtuluşu uğruna sürdürdüğü mücadeleye dünyanın her yerinde yaklaşım ortada.. İşgal eden, katleden Siyonist İsrail olduğu halde, medya tekelleri her defasında ve her fırsatta Filistin halkının kahramanca sürdürdüğü direnme savaşını “terörist saldırı” olarak lanse ediyor. ABD önderliğindeki emperyalist güçlerin Irak’taki saldırıları, katliamları bir video oyunu biçiminde haberleştirilerek evlerimizin içine

Emperyalizmin, sadece ekonomik ve askeri teşhiriyle yetinmemek, onun yığınlar üzerinde uyguladığı kültür politikalarının karşısında devrimci kültür politikalarıyla yığınlara yönelmek kaçınılmaz bir görev olarak önemli bir yer işgal etmekte. Olgunlaşan devrimin kültürü de önemli bir işlev görecektir, yığınların devrimci yönelimini hızlandıracaktır.

kadar sokulup olağanlaştırılırken, Irak’taki direniş güçlerinin adı “terörist” oldu, oluyor. Daha dün Romanya’da karşı-devrim tezgahlanıp Romanya lideri Çavuşesku kurşuna dizilirken, buna gerekçe olarak kent mezarlığındaki cesetler çıkartılıp üst üste yığılarak, medya tarafından “toplu mezar” ilan edilmişti.. 91’de Irak’taki emperyalist saldırı sırasında, Kanada’daki bir petrol tankerinden sızan petrole bulanmış su kuşları, sanki Irak’taki petrol kuyularının tahribatıymışçasına gösterilip, medya tarafından Basra körfezine taşındı.

“Küresel manüplasyon, siyasal dilin saptırılmasıyla ayakta tutulur. Doğu Avrupa’da toprağa, işletmelere ve zenginliklere el koyan spekülâtörler ve mafiyozlar “reformcu”, kaçakçılar ‘yenilikçi-girişimci’ olarak tanımlanır. Batı’da işe alma ve işten atma mutlak gücünün yöneticilerin elinde toplanması ve emeğin her tür saldırıya açık ve güvencesiz bırakılması ‘emek esnekliği’ olarak adlandırılır. Üçüncü Dünya’da ulusal halk girişimlerinin dev çokuluslu tekellere satışı “tekelleri kırmak” olarak sunulur. “Dönüşüm” emeğin bütün sosyal kazanımlarının elinden alındığı 19. yüzyıl koşullarına geri dönüşün kibarcasıdır” derken James Petras’ta Küreselleşme ve Direniş isimli kitabında bu durumu belirtiyordu.

Emperyalizmin, 8. sanat sinemadan, yazın görsel basının haber bültenlerine kadar bin bir yolla uyguladığı kültür politikalarıyla, bilinçsiz yığınların önyargılarına seslenerek düşüncelerini esir almayı, yönlendirmeyi amaçlamaktadır. Emperyalizmin, sadece ekonomik ve askeri teşhiriyle yetinmemek, onun yığınlar üzerinde uyguladığı kültür politikalarının karşısında devrimci kültür politikalarıyla yığınlara yönelmek kaçınılmaz bir görev olarak önemli bir yer işgal etmekte. Olgunlaşan devrimin kültürü de önemli bir işlev görecektir, yığınların devrimci yönelimini hızlandıracaktır.

1 Mayıs 2005 o.guzelce

bir mayıs Taksim

kızıl meydan

Bir tek daha ne anlatabilir ki

Öykü

Ergül ÇİÇEKLER

BAZILARI BÖYLE BÜYÜR

O bazıları çocuktur

Ve sayıları en az beş milyondur!

Bağırarak her zaman suskunun yenildiği an değildir. Mesela inanmadığın ve doğru olmayan sözleri bağırıyorsan!... O zaman dildeki kuru bir gürültüden öte ne?... Nedir ki?... Ve çoğu kez yürekte, parmağı tetikte bir keskin nişancıdır suskunluk; amansız, duraksız ve hep büyüyen ve de ilk cürret çağrısıyla tetiği çekecek olan.

Beş senede biz bağırdık kuru bir gürültüyle ve yüreklerimizde nişan almıştı susku. Biz de çocuktuk!.. Ne zor bilir misiniz bir çocuğun inanmadığı sözleri bağırması? Bağırdık korkutulmuşluklarla dolu seslerimizle. Oysa çocukta olsak yinede anlamıştık “andımız” diye, “ne mutlu” diye, “küçüklerimizi sevmek” diye bir şeyler yoktu; biz sadece bağırdık. Ve çekilirken gönlere bize ne! “korkma sönmez” söner mi sönmez mi diye hiç düşünmeden (belki de bundan bize ne diyerek) zorla “rahat” zorla “hazır” olduk ve bağırdık!... Oysa biz aslında hep susmuştuk.

Siz hiç avaz avaz bağırırken susan çocuklar gördünüz mü?

Bazıları böyle büyür ve sayıları en az beş milyondur..

Ve öğretmenlerimiz ne çok şey öğrettiniz bize! Hayat bilgisi ve çarpım tablosu, birde tokat yerken suratımıza el kaldırmamayı, sonra elimize sopayla vurulurken elimizi çekmememiz gerektiğini ve moraran ellerimizi, ayaklarımızı taşa koyarak sızısını dindirmeyi!... Nasılda çabalarınız Türkçe öğrenelim diye ve bir an önce unutamıy diye kendi dilimizi. Bu yüzden her “bele” bir tokat, her “evet” ise bir aferindi. Bize kendi dilimizi yasakladınız... Size göre mendil kapmaca ve istop oynamalıydık... Dövüyordunuz bizi ateşten atlıyorsunuz diye. Ve bir de tüfekçiliğin pusuculuğun oyunlarını oynadığımız için. Ama işte biz kazandık büyüdü çocuklar... Zaman değişti ve oyunlar gerçeğe döndü... Bazılarınız öğretmeye değil unutturmaya gelmişti. Bazılarınız bizim oralara hiç gelmemeliydi... Şüphesiz iyi öğretmenlerde vardı, ama o kadar az ve o kadar kısa kalıyorlardı ki kayan yıldızlar gibiydiler. Ve kağıtlarında hep sürgün öykülerinde hep sürülmüşlük. Hep gitmeler vardı!...

Siz hiç kendi dilinizde evet dediğiniz için dayak yediniz mi?

Bazıları böyle büyür ve sayıları en az beş milyondur!...

Uzak diyarların insanlarıydık çocukluğumuz bile farklıydı. Hani denir ya “bütün çocuklar birbirine benzer” diye. Nasıl da koca yalanlar söylüyorlar, çocuk güzelliği ve masumiyetine sığınarak. Nasıl da aldatıyorlar insanları. Aslında bütün çocuklar birbirlerine benzemiyorlar, çünkü buna izin vermiyorlar. İşçi çocukları işçi çocuklarına benzer, yüzlerinde ve üstlerinde yoksulluk vardır!... İşgalin çocukları da işgalin çocuklarına benzer, yüzlerinde acı, korku ve yüreklerinde isyan vardır. Kimisi koca tanka bir küçük taşla saldırır, kimisi gerilla için kurşun kaçıtır kontrol noktalarından!

Mezopotamya'nın çocuklarıydık. Ne tuhaf, bir defa gülmek için bile kaç töre çiğnememiz gerekirdi... Ve biraz fazla güldüğümüzde ihtiyarların bakışları böğrümüze saplanacak birer süngü gibi üstümüze çevrilirdi. Biz de susarak gülerdik gözlerimizle!... Göz bebeklerinde ki gülüşlerle başlar çoğu kez o ilk isyancı başkaldırıları... Sonra büyüdükçe bizimle büyür susku!...

Bakmayacaktık artık yaşlarımızı “kızlar erkeklere kardeş, erkekler kızlara bacım” diyecekti. Soramazdık neden diye!... Mesela sevmediğin birine neden bacı ya da

kardeş diyecektik? Soramazdık.

“Aman ha! Namus bu, kan gövdeyi götürür”

Aslında bir incir çekirdeğini bile doldurmayacak olan yüzünden

Çoğu kez kan gövdeyi götürürdü.

Durduramazdık.

Çocuktuk durduramazdık

Bizi dinlemezlerdi.

Ama bakmadan

Yaşımıza elimize tüfek verirlerdi

Vuralım diye Seyfo Dayı’yı

Tarla meselesinden

Bir balya ot için

Bir çuval arpa için

Bacıma bir kez baktığı için

Bilmem kaç çocuk babası

Allah’ın bir garibanı

Söküklü yamalı

Seyfo Dayı’yı

Vuralım diye...

Kan davası denir

Aslı ne namustur

Ne dava...

Ölenler yoksul insanlardı

Öldürenler yoksul

Ve celladın ekmeğine

yağ sürmekten başka

hiçbir şeye yaramazdı

Adına dava denilen bu şey

Bazılarının eline tüfek verilir

Ve sebepsiz cinayetlere yollanır

Siz hiç küçük çocukların

adam vurduğunu

Gördünüz mü?

Ama boş yere mesela!...

Bir kuşak yetişiyordu boyun eğmeyen ve giderek asileşen!... Büyüyorduk ve bazılarımız demiyordu kimselere kardeş ya da bacı. Kızlar, kadınlar erkeklerin yanından geçti başları önünde, erkekler kızların, kadınların yanından geçti başları yine önde, kimse dönüp bakmadı diğerine,

Bakmadı

Bakamadı

Bakamazdık

Ama yine de demedik birbirimize bacı ya da kardeş, itaat etmemekti biraz da yaşamak. Ve çok geçmeden ilk bedelini ödedik itaatsizliğimizin. İhtiyar kadınlar meze yaptılar bizi dedikodularına; “adam

olmadık biz bacım demiyorduk karı kısmına.”

Cehalet böyle kör bir şeydir

Leke sürmeye kalkar

En namuslu ak beyaza!...

Ne tuhaftı çocukluğumuz, susarak gülmeyi, karşı koymayı ve aynı hayalleri kurmayı öğreniyorduk.

Siz hiç isyanı susarak büyütenleri

Gördünüz mü?

Delicesine seven ve onu sessiz bir vakurla

Yüreğinde büyütenleri

Mesela böyle büyüyen bir kuşağı

Gördünüz mü?

Bazıları böyle büyür ve sayıları

En az beş milyondur.

Sonra değişti zaman ve suskunun yerini haykırımlar aldı. Anladık bir kez inanarak haykırmanın mutluluğunu, güneş artık hiç batmayacaktı. “akıl vermeye ne çok geldi oldu!” Oysa bir kez çekmişti tetiği yürekteki susku ve ilk mermileri olmuştu haykırımlar,

Tilililer

Kurşunlar

Taş parçaları

Sonra ateş

Sonra ölene değin hiç durmamak

Artık susmayacak ve asla

Uslanmayacaktık

İlk isyanımız, gözlerimizdeki gülümseyişler, büyüyünce ellerimizde ateş oldu... Sonrası hiç bitmeyecek...

Ve ölürlür gencecik selviler

Ölü çınarlardır sanki

Köklerinden alev alan

Yanar yanar yanarlar

Muştu fidanları

Kalleşçe vurulur yakılır boğazanırlar

Ölürlür ölürlür ölürlür

Ama hala göz bebeklerindedir o isyancı

Şen çocuk kahkahaları.

Bahardır çocuklar ve baharda toprağa tohum, çocuğa umut ekin. Toprak fideleri, çocuk isyanı büyütür bağrında. Bahardır çocukluk, çakılır ilk kıvılcım iki körpe elde iki çakmaktaşı ile. Sakın küçümsemeyin bir kıvılcımı bile, koca dağlara düşen koca ateşler böyle birden harlanmadıya... Önce kıvılcım, sonra koca ateşlere

Büyürler

Büyürler

Büyürler

Siz hiç savaşın orta yerinde

İnatla büyüyen

İsyanın çocuklarını gördünüz mü?

Bazıları böyle büyür

Ve sayıları en az beş milyondur.

Karlı Beyin Egzersizleri

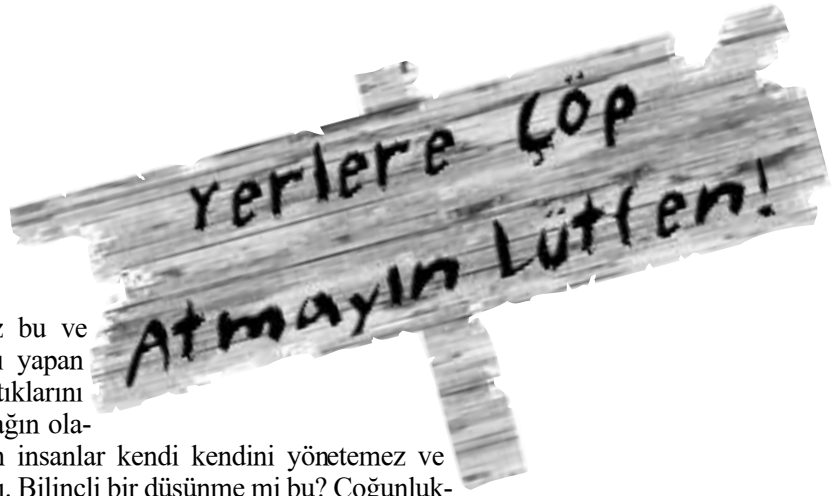
Yabancılaşmaya

Dört bir tarafımızda gördüğümüz bu ve benzeri sayısız uyarı bize bu uyarıları yapan yöneticilerin iyi birşeyler yapmaya çalıştıklarını ama onlar uyarmazsa herşeyin darmadağın olacağını düşündürür. Çoğunlukta yeralan insanlar kendi kendini yönetemez ve güdülmeleri gerekir bilincinin yansımaları. Bilinçli bir düşünme mi bu? Çoğunlukla farkına bile varmayız ne kadar çok uyarıldığımızın ve birçoğunun ne kadar akıl dışı, ne kadar aşağılayıcı ya da yalan olduğunun. Sadece sıradan zamanlarda karşılaştığımız birkaç uyarıyı ele aldığımızda bile ne kadar geniş tartışma ortamı oluştuğunu bir düşünelim. Tartıştıkça da akla karanın nasıl ayrıldığını...

Bir benzin istasyonunda şöyle bir pankart var “siz sigara içtiğiniz sürece hiçbirimiz güvende değiliz” Sigaranın sağlığa, çevreye verdiği zararlar su götürmez. Ama bir de bize bu uyarıyı yapan, “doğanın renklerini kuşanmış” benzin istasyonuna bakalım. Şehrin ortasında, evlerle bitişik, her an patlamaya hazır dev bir bomba. Tabii marifeti bununla kalmıyor. Dosyası hayli kabarık. Bir fosil atık yakıtının ticaretini yaparken dünyayı yok oluşturan bu dev petrol şirketi aynı zamanda dünyadaki açlığın, sefaletin, savaşların ve sömürünün bütün iplerinin elinde olduğunu bilmeyormuş gibi davranarak kendisini “uyaran” grubuna nasıl da sokuveriyor. Ağaçlar dikiyor, merkezi yerlere tuvaletler yapıyor. İnsanları bir de bu konularda bol keseden “uyarıyor”. Neresinden baksak yanlışlarla dolu... Uyarıları doğru sayılabilir, kulağa da oldukça hoş geliyor, hatta hümanizmi buram buram koklayabilirsiniz ama bütün dünyadaki insanların doğaya verdikleri zararı tek başına hem de onlarca kat fazla, hem de ayan beyan veren sigara tekelleriyle aynı yolda yürüyen bir petrol tekelinin uyarıları ne kadar samimi olabilir ki. Ancak kabahatini örtmeye, bilinçleri yanıltmaya ve kendisine yönelen öfkeye yabancılaştırmaya çalışıyor diye düşünebiliriz.

Her zaman karşılaştığımız “Annenize anneler gününde onu ne kadar sevdiğinizi gösterin... Küçük ev aletleri alın” sloganında bir reklam. Neden annemize diyelim ki anneler gününde -diğer günlerde neden değilse- ne kadar çok sevdiğimizi gösterip onu tutsak olduğu ev duvarlarından kurtarmayalım. Onun daha fazla kendisini varetmesi için dışarıdaki hayatı ona sunmayalım. Hayır bırakın bunları, annemize, üstelik onu çok sevdiğimizi göstermek için bir şey almak zorundayız ve de neyi? Bize yaptığı hizmetleri bize kazandırdığı zamanı daha fazla sömürmek için”... “küçük ev aletlerini”... Ne dostça bir uyarı, hatırlatma değil mi? Hem anne... Hem çocuk... Hem de satıcı için?...

Kapkaç, hırsızlık, uyuşturucu, tecavüz ve saldırılar karşısında bir haber programında, çok bilir bir uzmanımız uyarıyor, “anneler-babalar çocuklarına sahip çıksınlar” Hiçbir temeli, bilimsel altyapısı, sosyokültürel verisi olmayan bu sözün sıkça duyulduğu televizyonlarda. Anne-babalar bu konularda ne kadar eğitildiler -ki bizim ülkemizde çocuklar tamamen anne-babaların insafına terkedilmiştir. Üstelik bu uyarıyı yapanlardan daha çok düşünür anne babalar çocuklarını- devletin, sıkça sıyrıldığı gibi bu konuda da mı sorumluluğu yok? Üstelik tüm bu çürüme ve karmaşanın kaynağı sistemi sorgulamak aklımıza gelmiyor mu? Anne-babalar çocuklarına sahip çıkıp ne yapsınlar? “Haydi kızlar okula!” diye çağırdığımız insanları, okul içlerine kadar sızmış uyuşturucu, yoz kültür, özenti hayattan -ki kaynağı sözcüsü olduğunuz büyükleriniz- kim koruyacak? İnsanları evlerinden çıkar-

*Diyelim biz ısrarlıyız ve çöpümüzü hayli
dolaştırdıktan sonra azmettik ve sizin sevgili
çöpünüze attık. Siz ne yapacaksınız. O çöpü götürüp
Halkalı da, Ümraniye’de yaşayan insanların ortasına
boşaltacaksınız. Taki bir metan gazı patlaması olup
haberlere konu oluncaya kadar biz de kendimizi yere
çöp atmayan, saygıdeğer bir yurttaş gibi hissedeceğiz.*

mayacak kadar korkutup, terörize ettiğinizde ve bu “flaş haberlerle” köseyi döndüğünüzde, siz çocuklarınızı koruyabilecek misiniz? Ve daha onlarca soru... İnsanların birbirine güvensizliğini körükleyen, anne-babaları “her eve bir polis” durumuna getiren bu sözde, ancak tv’ye çıkma, başköşeye oturup söz söyleme kabiliyetine erişmiş bu çok bilir uzmanımıza, onun sözcülüğünü hatta aklayıcılığını yaptığı asıl sorumlulara yakışır. Bu durumda anne babalar ancak çocuklarını sizin gibilerden uzak tutması için uyarılabilir.

“Yerlere çöp atmayın lütfen” uyarısına biraz dikkat verelim. Bu uyarıyı varoşlarda göremezsiniz. Bu uyarı temizliğine özen gösterilen zengin semtlerine yakışır. Bizim varoşlarda lağımalar akar, seller basar, toz toprak çamurda çöpler birbirine karışır, orada geçerli uyarı “herkes kendi kapısının önünü süpürsün”dür. Yere çöp atmaktan yana olduğumuzu düşünmeyin sakın. Peki, yere çöp atmayalım... Nereye atalım... Bomba paranoyasıyla neredeyse merkezi hiçbir yerde çöp kutusu bırakmadınız. Diyelim biz ısrarlıyız ve çöpümüzü hayli dolaştırdıktan sonra azmettik ve sizin sevgili çöpünüze attık. Siz ne yapacaksınız. O çöpü götürüp Halkalı da, Ümraniye’de yaşayan insanların ortasına boşaltacaksınız. Taki bir metan gazı patlaması olup haberlere konu oluncaya kadar biz de kendimizi yere çöp atmayan, saygıdeğer bir yurttaş gibi hissedeceğiz. Üstelik “Yerlere Çöp Atmayın”, “Hasta, sakat, yaşlı ve kucağında çocuklu bayanlara yer verin”, “çimenlere basmayın”, “sigara içmeyin” vb. uyarıları yapanlar kimler? Bu üst perdeden uyarıları yapanlar, aslında nasıl bir aşağılamada bulduklarını elbette biliyorlar. Bütün bu davranışları yapan en alt düzeyde insanlar var ve onlar gibi olmayıp onları uyaranlar... “Böylesi bir uyarı gerekliyse bu toplum ne kadar endişe verici bir durumdadır. Bu düzeyi sorgulamak, değiştirmek gerek” tartışması oldukça samimi olabilirdi. Ama bu kadar sığ ve üstelik aşağılayıcı uyarılar, gördüğümüz gibi pek de dikkate alınmıyor. Başka ve daha önemli bir yönü nükleer ve kimyasal atıklarını bizim gibi ülkelerin topraklarına, denizlerine atanlara ne demeli? Fabrika atıklarını doğayı ve insanları zehirleme pahasına, karından bir dirhem ayırmaktan sakınıp filtreden geçirmeden derelere, denizlere atanlara? Kimyasal ve biyolojik silahlarını insanların ve doğanın yıkımına atanlara? “Yerlere çöp atmayan uygar insandır” “atan uygar değildir”. Hangi uygarlık?

Bütün bu uyarıları yapan azınlıklar, uyarılara maruz kalan çoğunluklar tarafından ciddi bir uyarıyı hakediyorlar. Her anımızda karşılaştığımız bu uyarılar olduğu müddetçe araştıran tartışan, sorgulayan her insan gibi günlük hayatımızda da dergimizde de tartışmaya devam edeceğiz.

REMARQUE

Remarque’i bir çoğumuz “Batı Cephesinde Yeni Bir şey Yok” yada “İnsanları Sevmelisin” romanlarıyla tanırız.

Remarque’nin romanları bizi acımasız gerçeklerle buluşturur. Yaşam, ölüm, kavga, aşk, dostluk ve yaşamımızı belirleyen pek çok kavramla kişileştirdiği karakterler, bizi derinlemesine saracak bir kurguyla örülmüştür.

“İnsanları Sevmelisin” de II.Dünya Paylaşım Savaşı sırasında Hitler’in korkusuyla sürekli sınırdan sınıra kovulan Yahudiler’in tüm bu yaşam savaşında yarattıkları sevgi, cesaret ve dostluk değerleri, okuyanın kendi kavramlarını ve yaşantısını sorgulamaya götürüyor. Çıkarıldığı mahkemenin yargıcını yargılayan Kern, bize sistemi sorgulamayı öğretirken, Steiner iki alman subayına sarılıp onlarla birlikte kendini pencereden atarken, bizi ölümlü yüzleştirir.

Gerçekçi romancılığın, gerçekçi sanatın temsilcilerinden birisi olan Remarque, tüm okuyucularına iyi bir yaşam eğitmeni olmaya devam ediyor.

Estetik Seminerleri

-II-

SCHILLER

Schiller-Goethe bataklıkta açan çiçeklerdir. Schiller güzel bir devlet kurmak ister. (1759-1805) İngiliz materyalizminin babası Becher'dır. Schiller-Goethe katkısı Aristo'da olay-yer ve zamanda birlik. Aristo tanımları genelleştirip sınırlamış. Bu nedenle; 2000 yıl boyunca etkisi devam etmiştir hatta hala etkisi devam ediyor. Shakespeare; Aristo'nun gücünü bilemediği için bunu kırmıştır, ama teorik olarak bunu başaranlar Schiller ve Goethe oluyor. "Goethe'nin Faust'ta fikrin tam ortaya çıkması için tüm konu ve sorunları kapsamlı ama hiçbir sanat kuramı bunu karşılamaz" diyor Schiller. Sanatçı herhangi bir kuramla elini kolunu bağlamamalı. Goethe, bu mektuptan sonra Epos, Dram, Lirik üçü de olabilir demiş ve Aristo'nun 3 birlik kuralı yıkılmış.

"Ey ölümlü sanat sadece sana ait Estetik bir devletle herkes özgür." Schiller

Schiller'in babası sert bir cerrahtı. Schiller hem romantik hem klasiktir. Schiller; 7 yaşında Latince öğretilen bir okula gidiyor. Sonrasında hizmet zorunlu. Hukuk okurken baskıdan ayrılp Tıp okumaya başlıyor. Tıp sanata daha yakındır. Dr. Tıp bilimini sanata uygulayandır.

"Düzeni Eleştiren Haydutlar" adlı bir tiyatro oyunu yazıyor. Schiller'in konuşması ve yazması yasaklanıyor. 1 yıl sefalet yaşıyor. Yalnız kalıyor, yıllar süren çatışmalar yaşıyor. Goethe, çalıştığı tiyatrodan Schilleri yanına alıyor, üniversite'de hocalık yapıyor. Schiller'in şiirleri anlaşlamıyor (?) ama çok coşkulu bulunup sevilir. Schiller 46 yaşında ölüyor.

"Sanat özgürlüğün kızıdır. Özgür bir toplum özgür bireylerin yaratabileceği bir etkinlik. Para herkesin taptığı bir puttur. Bütün yetenekler / kuvvetler menfaate tutsak olur, kişisel çıkarlar öne geçer. Sanatın canlılığı bu savaşta yok olur. Sanat yerlerde sürünür. Aşk bile ahlakın pençesinde yok oldu gitti. İnsan kendine yabancılaşır. Dizginlenemez bir biçimde oburca hayatı tüketen bir grup çıktı. Aristokratların yıkıcılığı halktan daha fazla. Toplumsal bir yürek çarpmıyor. Toplum yozlaşmış bir hasta. İnsan bu duruma nasıl geldi, nasıl çıkacak?"

Nasıl Geldi?: İş bölümü. İnsan işiyle değer buluyor, kiminin akli, becerisi, belleği gelişti işle ilgili. Bu eksik / yanlış bir gelişme. Somut hayatı, varlığını korumak için ezildi. Devlette yabancılaştı. Amatörce gelişebilmek için üstün bir yanın olmalı ama bu toplumdan koptuğunda kendisi yalnız kalıyor. Toplumda yoksullaşır. Çok iyi olmamalı. Yetileri karşı karşıya getirmeli. Akıl gelişir, çok iyi iş erbapları gelişir-se uygarlık gelişir ama insan altında kalır.

Aklını gösterme cesareti göster. Akıl, silahlarını çıkarıp toplumun üstüne yürümeli (örgütlenmeyi göremiyor). Öğrenmeyi alıkoyan gevşeklik, yürek korkaklığını bırak. Onlar gibi olma. Başkaları seni kendi kavramlarıyla yönetir. Akıl aydınlanmalı, duygululuk yetisi geliştirilmeli. Schiller'in çözümü devleti eksik yapmış. İktidar yetilerini geliştirmenin önüne geçebilir. Sanatçıyı bozabilir ama sanatı bozamaz.

SCHILLER
(1759-1805)

SCHILLER, Johann Friedrich Von: Almanya'da 19. Yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan Romantik felsefe akiminin önemli düşünürü. Özellikle sanat ve eğitim konusundaki görüşleriyle haklı bir ün kazanmış olan Schiller, 1795 yılında yayımlanan İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Mektuplar adlı eseriyle Batı kültürünün bütün bir tarihini ortaya koyma yolunda bir denemeye kalkışmıştır. O, iste bu deneme çerçevesi içinde, modern insandaki bölünmüşlüğü ve yabancılaşmayı teşhis eden ilk düşünürlerden biri olma onurunu taşır.

HEGEL,
(1770-1831)

George Wilhelm Friedrich: Büyük bir sistem kurarak, Kant'ın imkansız olduğunu söylediği şeyi gerçekleştirmiş, yani rasyonel bir metafizik kurmuş olan ünlü Alman filozofu. 1770-1831 yılları arasında yaşamış olan Hegel'in temel eserleri: Tinin Fenomonolojisi, Mantık Bilimi, Felsefi Bilimler Ansiklopedisi, Hukuk Felsefesinin İlkeleri.

İnsanlarda olacak iki türlü içtepi vardır:

Duyu İçtepi: Nesnesi hayat, madde

Akıl İçtepsi: Nesnesi biçim, soyutlama.

Bu iki içtepi birbiriyle sürekli çatışır. Duyuyu akılla kapatırsak her şey tekdüze olur. Sadece aklın gelişimi insanı parçalar, akıl duyuları bastırırsa insan kendisi olmaz. Duyularla akli bastırırsa biçimcilik gelişir, kontrolsüzlük gelişir. Sen bir hiçsin. İki durumda da tam gelişmemişliktir. İkisini de eğitmek gerekir, gelişmiş duyu içtepsiyle dünyayı çok duyumsar, duyarlılaşır. Akıl içtepsi gelişirse dünyayı kavrar, ikisi birleşirse; varlığın bütün zenginlikleriyle dünyaya teslim olmayacak, bağımsızlık ve özgürlükle dünyayı kavrayacaktır.

“Özgür insan özgür toplumdadır. Artı değer topluma var edilirse insan özgür olur.” Marx

Var oluşunun bütünlüğü içinde akıl bunları birleştirir; oyun içtepsi ortaya çıkar. O zaman güzelliştir. Karşıt iki içtepinin birleşmesine “güzellik” denir. Birleşme sağlanamazsa daha çok hayata yaklaşır. Duyu içtepsi ile arabesk doğar. Akıl içtepsisiyle biçimci sanat ortaya çıkar.

Görünüş bizi nesnellikten kurtarır. Biz onu soyutlarız. Ancak eğitilen insan ağaca ağaç diye bakar. Nesneden biçime yükselmek. Biçime yükseldikçe oyun içtepsi doğar. Doğaya bir anlam yükler. Oyun içtepsi görünüşten, biçimden haz alır. Haz aldıkça benzetmeci yanı kıvılgılar, görünüşü gerçekten ayırır. Oyun içtepsi gelişmeyen kişi yalnız yararlı olanı yapar, oyun içtepsi geliştikçe doğanın etkisinden kurtulur; bıçak sapına gül yapar. Sevinçten zıplayan insan dansı yaratır. Mırıldanma, bağırma şarkı olur. Renkler resim, kelimeler şiir olur.

“Beş duyunun gelişimi insanlık tarihidir.” Marx

Görünüşü gerçekten, biçimi maddeden ayıran insan yetkin insandır. Yaprak mücevherden değerliyse, eşsiz bir estetik kültürü vardır. Güzellik duygusu gelişmemişse, insan gelişemeyecek bir düşün peşinden koşamaz. Tam tersi güzellikleri parçalar.

Estetik bir toplumda / devlette kişilik gelişir. Tasasız göz karanlık bağlardan kurtulur. Biçimi kavrar, soyutlama gücü yükselir. Böyle bir devlette bencillik kalkar, hırs sevgiye dönüşür. Paranın gücü değil güzellik yargısı ölçü olur. İnsanlar birbirlerine katkı yaparlar. Güzellik zorbalığı durdurur. Güzellik insanlığın elinden silahı alır. Estetik devlet özgürlük verir. Güzellik bütün dünyayı ve insanları mutlu kılar. İnsan güzelle oynamalı. Çünkü insan, tam anlamıyla insan olduğu yerde oynar ve o oynadığı yerde insan olur.

HEGEL

Hegel'de önce mantık gelir. Parmanidesdir, Elea okulunun kurucusu. Parmanides'e gelince doğa biter. Antoloji başlar. Parmanides'te doğa yoktur. Bir yanılısamadır. Hegel buna “durağan diyalektik” der. Bir kavram doğayı nasıl yarattı?

İyi, dostluk, erdem, güzellik, idea

Doğa yoktur, yanılısamadır.

Töz: Var olması için bir başka şeye gereksinim duymayan.

Ruh: Yer kaplamıyor, bu bir sorun.

Spinoza: Tanrı evrendir. “Bu evrendir Tanrı” der.

Hegel: Felsefede bir geriye dönüş, restorasyondur.

İdea (Geist-Tin): Yukarıdaki idea bu evreni nasıl yarattı?

İdea'nın ilk tezi mantık / kendinde idea

İdea - Tez - Mantık (Tez-Varlık-Yokluk) - / Kendinde İdea (Kendinde Bilinç)

Karşıt Tez - Oluş

Öz: Bu evrende var olan her şeyi içinde taşıyor. Öz - Evrensel Tohum

Öz - Evrensel Tohum - Kavram “Gerçek olan her şey aklidir. Akli olan her şey gerçektir.” Hegel

Evreni kavramsal düzeyde anlarsak özgürdür.

Karşıt Tez	Tez Zihin
Kendi dışında	Kendinde- kendi için
İdea / Doğa	Karşı Tezi
Kendine Yabancılaşma	Öznel Zihin
Maddenin Esiri Olma	Sentez Nesnel Zihin
Mutlak Zihin	Sanat- Din-Felsefe
Zihin: Kendinde, Kendi için (Bilinçli Proleter!)	

“Bir insan malı satarken ve diğeri de alırken ikisi de yalan söylüyorlar, inanmayan gelip bana sorsun ben bu işi yapıyorum.” Engels

Hegel; İnsan düşünen bilinçli bir varlıktır. Sanatın kökeninde insanın bilinçli bir varlık olması yatar. İnsanın kendinin ne olduğunu, kim olduğunu, kendinin anlamını açıklamak ister. İnsan bunu niçin yapar? Çünkü, içinde bir tin olduğu için. İnsan kendini ikiye böler. Tabiatın şeyleri için ve kendisi için vardır. İnsan kendini iki açıdan ele geçirebilir. Biri kuramsal diğeri pratiktir. Pratik dış şeyleri değiştirmektir. Dış dünyadaki duygusuz yabancılaşmayı kaldırmaktır. Bu tinin bizi itmesidir. Bu bir gereksinmedir, itici bir gereksinme. Doğaya biçim verme gereksinmesi çeşitli biçimlerden geçerek, insanı sanat yapar duruma getirir. Doğanın zorunlu durumundan kurtulmak için sanat yapar. Sanata duyulan gereksinimin temelinde iç dünyayla dış dünyanın bilincine varmak vardır ve bunun için akıl insanı iter. İnsan akli özgürlük temelinde sanata ulaşır. Estetik kelimesi yanlışır der. Kallistik'i onun yerine önerir. Kallistik; güzel sanat felsefesi demektir ama dil alışkanlığı olduğu için estetik denir.

İnsanın yarattığı güzellik doğa güzelliğinden üstündür. Çünkü insan özgürdür. Doğa özgür değildir. Sanat için ilk elde: Sanat dünyanın karmaşasını azaltır. Burada sanattan kasıt üretimdir. Aylaklığı yok eder. Kötülüğün yerine iyiliği geçirir. Çevremizi parlak bir biçimde aydınlatır, süsler. Güzel bir dost gibi hayatımıza katılır. Sanat salt arındırılmış bir görüntüdür.

Eğer bir romanda nesnelere birliği yoksa o zaman estetik değildir. Sanat eseri esinlenmekle olmaz. Sanatçının hayatla derin bir bağlantısı olmalı. “Sanatta tema olsun, fikir olsun” der Hegel. Şairi, sanatçıyı harekete geçiren temanın derin olması gerekir.

Yürek; hayatı deneyimle, düşünüm içersinde kavramalı. Sanat eseri duyularca alınır. Sanat eserini usumuza giden duyular yaratmalıdır. Hegel bunu doğru bulmaz. Bu tip duygular hitabetle yaratılır. Sanat eseri güzel olduğu sürece özel bir güzellik duygusu yaratır. Sanat eseri kendisini duyusal kavrayışa sunar. Ama bu sadece sanat eserinin tinsel bir kavrayışı için vardır.

Kişinin dış nesnelere ilişki kavrayışına “arzu” denir. Arzu duyan birey dış dünyadaki tekil nesnelere ilişki kurar. Bu tüketici bir ilişkidir. İnsanın sanat eseriyle karşı karşıya gelmesi böyle bir arzunun sonucudur. Arzu bir çıkara dayanır.

Sanat eseri biçimle içerikten oluşur. Sanat eserinin teması ve içeriği somuttur. Tema sanat eserinin bütününden çıkar. Sanat eserinde soyut ve somut iç içe girmiştir. İçerik ve biçim birbirini dışlamamalı.

SANATIN AMACI NEDİR?

Sanat doğrudan doğruya yarar sağlamak için yapılmaz.

Sanat doğanın taklidi midir?

-Hayır. Doğanın biçimlerini kullansa bile doğaya öykünmez.

Sanat insanı ahlaklı mı kılar?

-Hayır. Sanatçı aykırı bir durumdur. Sanatın insanları ahlaklı yapmak gibi bir amacı yoktur.

Güzel Nedir?

-Güzel idea'nın duyusal alanda açığa çıkmasıdır. Güzel duyusal bir biçim altındaki hakikati insana gösterir.

Sanat eseri esinlenmekle olmaz. Sanatçının hayatla derin bir bağlantısı olmalı. “Sanatta tema olsun, fikir olsun” der Hegel. Şairi, sanatçıyı harekete geçiren temanın derin olması gerekir.

Her hayatta insan soyu için her şey-
den daha çok çalışabileceğimiz bir
tutumu benimsemişsek belimizi
bükecek hiç bir yük olamaz.

E

GÜZEL VE SANAT

Bir sanat eserinde üç şey görürüz. İlk şey TEMA'dır. Örneğin; aşk, ölüm vs...İkinci şey; bu temanın görünüşü, gerçekleşmesi. Üçüncü şey; eserin biricikliği.

Tema, dendiği zaman o eserin düşünsel yapısını gösterir. Tema eserin bütünlüğünden oluşur. Soyut ve somut iki eserin iki ayrı görüntüsüdür. Özne ile nesnel arasındaki bu karşıtlık bütün alanlarda kendisini gösterir. İnsanın fiziksel, cinsel yaşantısı başlangıçta öznedir ama daha sonra nesnelleğe doğru kayar. İdenin temel amacı; özgür olmasıdır. Özgürlük tin'in yazgısıdır. Ondandır kaçamaz. Hayvanların doğayla bir çelişkisi yok. Ama insanın hem doğayla hem de toplumla çelişkisi - karşıtlığı vardır. Bunları felsefe çözer.

DOYUMSUZLUK

Açlık
Susuzluk
Yorgunluk
Cinsel istek

GİDERME

Yeme
İçme
Uyuma
Cinsel ilişki

CAHİL İNSAN

Özgür olamaz
Cahil insanın ruhu hastadır.

Çünkü; cahil insanın karşısındaki dünya ona yabancı bir dünyadır. Dünyayı kendi için kuramaz, dünyaya tutsak olur. İnsan özgürlüğüne dinle, felsefeyle, sanatla ulaşır. Sanat duysal bir tasarımdır ve tin'in duysal görünümüdür.

FELSEFENİN GÖREVİ NEDİR?

Sıradan bilinç sonluluk çelişkisini aşamaz. Bu çelişkiden insanı felsefe kurtarır. Filozofun zihnindeki kavramların diyalektiği dünyanın diyalektik sürecine tam uymalı. Düşünmenin önündeki en büyük engel düşünmektir. Mutlak tin kendini özgürce seyredince bundan sanat çıkar. Tin kendini kavramsal olarak kavratsa felsefe çıkar. Tin kendini imgesel olarak kavratsa bundan sanat çıkar.

Sembolik sanatta Tin arayış içinde, duygular maddenin egemenliği altındadır. Mimari tinin maddeden kurtulamayışının karşılığıdır. Klasik Sanatta Tin madde ile uygun hale gelmiştir. Bunun karşılığı heykeldir. Romantik Sanatta Tin bu aşamada kendini kavrar; artık maddeden kurtulur. Müzik bunun simgesidir. Sanat arzuya yönelen bir şey midir? Sanatın amacı arzuyu gidermek değildir. Arzu nesnelere tüketirken bireysel tatmin için onları kullanır ve tahrip eder. Güzel İde'nin duysal alanda yansımalarıdır.

Sanatçı Nasıl Biridir?

Maddeden arınmış olmalıdır. Çok şey görmüş, işitmiş, çok şeyi benliğinde, belleğinde saklamış olmalıdır. Sanatçının "ben bununla ilgilenmiyorum" deme hakkı yoktur. Sanatçının ayırt etme ve eleştirme görüşü olmalıdır. Fikir olmadan ilham olmaz. Sanatçının birçok fikri olmalıdır. Tema sanatsal bir biçimde işlenmeden durmaz. Özgünlük hayallerin kaprisi değildir. Özgünlük çok güçlüdür. Fikirsel bir temayı barındıran sanatsal bir dehadır.

MARX-MARKSİST ESTETİK

MARX'ın HEGEL'DEN

EPİSTOLOJİK KOPUŞU

1-) Bilinç - Karşı Bilinç

1940'lara kadar Almanya Hegel'in etkisindedir. Marx, Hegel ve Feuerbach arasında oluşan ikili iktidar döneminde doğar. "Hegel'in felsefesi dinsel antropolojidir" der Feuerbach; "insan kendi beyininde bir takım şeyler yaratır ve ona tapar. Hegel felsefesi teolojiye dönüşmüştür. İnsan teolojiyi aşamazsa sorunlarını çözemez." Hegel'e göre; sivil toplum aile ile siyasetin, devletle sivil toplumun arasında ciddi bir uyum olmalıdır, bu uyum olmazsa devlet çöker.

1844 yılında Ren eyaletinde hırsızlık, olur. Bunun cezası ölümdür. "Ağaçtan düşmüş bir dalı bu özel orman arazisinden almak suç mu?" sorusu Marx'ın kopuşunun başlangıcı olur.

2-) Sivil Toplum

Bütün toplumsal formasyonlar idenin etkisindeydi. Marx'ta ise; yaşamın içindedir. Sivil toplum uyum toplumu değildir, mücadeleler bütünüdür.

3-) Zaman Kategorisi

"Zaman- mekan -oluş" ilk kez Hegel ortaya koyar.Marx, Hegel'in zaman ve mekanını alır ve değiştirir. Zaman maddenin oluşumudur. Zaman bir oluştur. İki tür oluş vardır. Büyüme ve gelişme. Büyüme niceldir, gelişme niteldir.

4-) Oluş

Hegel oluşu kendi felsefesinde durdurur. Marx ise; geliştirir. İnsan, toplum ve tarih oluşum içindedir. Zaman ve mekan dışı hiçbir varlık yoktur. İnsanı tanımak için; zaman ve mekan içindeki insandan yola çıkmak gerekir. İnsanlık tarihi insanın yapıp, ettikleridir. Hegel'in felsefesinde insan etken değildir, İde etkindir.

5-) İnsan - Praksis (Eylem)

Bilinçle madde bütün felsefelerde ayrılmıştır. Praksis dışarı atılır. İnsan doğanın talihsiz çocuğudur. Bu talihsiz çocuk, hayatta kalabilmek için; harekete geçmelidir. Burada emek devreye giriyor. Anası çocuğunu insanlaştırıyor. Praksis insanlığı yaratıcı etkinliğe ulaştırdı. Praksis bir İde değil. İnsanın bu gereksinimleri karşılaması için emek gerekir ama emek doğa değildir, doğa dışında bir şeydir. Emeğin özelliği yaratıcı olmasıdır. Praksis'in bir başka özelliği, Poles'i ortaya çıkarmasıdır.

MEYVE

Soyut

ELMA

Tümel- İde (Marx'ın aştığı yer)

YEŞİL ELMA

Somut

Örneğin; "Kedi" deyince tümel, "evdeki kedi" deyince somut.

Düşünme yönteminde soyutlama son derece önemlidir. İnsan Praksisinin ortaya çıkardığı ürünlerden bir genellemeye gidecek olursak "Emek" ortaya çıkar.

7-) Felsefeyi Aşmak

Epikür Marx'a göre kurgusal felsefenin bittiği yerde başlar. Hegel ise; kurgusal felsefeyi en üst noktasına getirir.

PRAKSİS İÇİNDEKİ İNSAN

"Praksis'ten kopmuş bir düşüncenin doğru olup olmamasını tartışmak, skolastiktir." Marx. Madde, kafanın ürünü değildir. Kafa maddenin en yüksek bölümüdür. İdea, insan kafasının düşünce biçimine dönüştürülmüş maddi gerçeklik öncelidir. Hegel'e göre fikirler idea'nın ürünüdür. Marx'a göre bilgi zihinden değil, praksisten doğar. Praksis sürecinde fikir gelişir. Nesnelere yansımalarıdır. Mantık yasalarını dış dünyadan çıkartır.

MARKSİST EPİSTOLOJİ

Marx'ın Epistomolojik Kopuşu

Aristo, Platon'dan "İdea"dan kopup töze ulaşınca, Epistomolojik kopuşu oluşuyor. Burjuva kavramlardan, epistomolojik kopuşu sağlayamadan Marsist olunmaz.

8-) Değer

Kapitalist üretim biçiminin egemen olduğu toplumlarda, zenginlik muazzam bir meta birikimi olarak görünür. Metanın iki yönü vardır: Kullanım değeri ve değişim değeri. Para değer biriktirmektir. Metalenin Tanrısı olur. Basit bir eşdeğerken elde edilmesi tek amaç olur. Değişim soyut emekler arası olur. Pazarda, malın niceliğine bakar, emeği yadsırız. Nesne özne, özne nesne oluyor. Bu nokta kapitalizmin özünü saklar.

Paranın sermaye olarak dolaşımı amaçtır. Sınırı yoktur. Cüzdanından çıkar, dünyayı dolaşıp tekrar cüzdanına girer. Manevi ve fiziksel olarak, işçiyi ezer geçer. Kitlelerin tüm zamanı emek zamanına dönüştürülerek tüm zaman kapitaliste sağlanır. İşçi, kapitalistin verdiği parayı meta alırken ona geri verir. Metanın para biçimi bu durumu gizler. (Kendinde bilinç)

Bizim için düşünen filozoflarımız ve bizim için savasan işçilerimiz oluktan sonra yeryüzünde hangi güç ilerlememize karşı koyabilir?

9-) Meta Fetişizmi

Tanrıları yapıyorlar sonrada tapıyorlar. Para meta'ya verilmiş bir biçimdir. Ortak ölçü para değil; doğru tam tersi, soyut insan emeği olmasaydı metalar değışemezdi.

MARX'TA ETİK

Deonotik Ahlak,sonuca bakarak davranmamaktır. Bunu sistemleştiren Aristo'dur. *"İnsanın işi erdemli davranmaktır. Mutluluk erdemdir."* Kant hiçbir mutluluk kaygısı olmadan erdemli olmaktan bahseder.Aristo, insan toplumsaldır, politika toplumsaldır, etik toplumsaldır der. Politika, toplumsal iyi olanı; etik, insan için iyi olanı araştırır.

Marx'a göre özgürlük pratik içinde insanın kendi kendisinin bilincinde olmasıdır. Kendin mi giyiniyorsun, kendin mi düşünüyorsun? Meta fetişizmi insanı hem kendine hem topluma yabancılaştırıyor. Bu insanın kendini doğru biçimde gerçekleştirmesi, sevmesi vb. doğru olamaz. İnsan türünün bilinci yoktur. Öteki insana katkı yapmaz. Marx, tam insan kavramını savunmuştur.

"Her insan yaratıcıdır. Üstün insan yoktur." Bu sözyle Marx, kapitalizmin yetenek saldırısını çürütüyor. Özel mülkiyeti koruyan düşünceyi çürütüyor. İnsan tabiatı kendisine mal edemez. Doğanın insana karşı tüketilmesiyle insan, insan olma niteliğini satıyor. İnsani etkinlik parçalanıyor, hiçbir şey doğuştan değildir. Gelecekte yazar değil yazı yazan insan, resim yapan insan olacaktır. Tür bilinci kırılarak kapitalizm yaşar. Böyle bir insan üç öğeyle yaşar, beslenme, uyku, cinsel hayat. Bu öğelerle yaşayan hayvansı insan hayvandan ne zaman ayrılır? Alet yaparak her şeyi araç durumuna düşürüyor. İnsan yaratıcıdır.

Kişi yaratıcılığın neresinde? Nasıl bir ahlakın taşıyıcısı? Eleştiri entelektüel düzeyden uzaklaşırsa tek düze olur. Kendini tüketen toplum yaratır. Çelişki aşılamadıkça erdemli davranılamaz. Erdemli davranmak kimseye kötülük yapmamak değildir.

MARX - ENGELS SANAT GÖRÜŞÜ

Eller bilincin pratik halidir. İnsan hayvandan, düşündüğü için değil alet yaptığı için ayrılır.Marx, "maddi yaşamın üretim biçimi, toplumsal, politik ve zihinsel gelişimi, yaşam sürecini koşullandırır" der.

Sanatın kökeni üretici etkinlikte bulunan somut insandadır. Fikirler, kavramlar, bilinç üretimi insanın maddi etkinliğine bağlıdır. Grek sanatından örnekle; Yunan mitolojisi Yunan sanatının kaynağı değil aynı zamanda zeminedir. Sanat toplumun üretim biçiminden kaynaklanır. Ne zaman doğa güçleri üzerinde tam denetim sağlanır mitoloji biter. Sanat doğrudan doğruya insanın üretici ürünüdür. Sanatçıya zaman gerek. Artı değere el koyanlar olmasa sanat - felsefe olmazdı. Artı değer üretenler sanatçıyı yaratıyor.

Engels, Anti Dühring'de *"Ben benden öncekilerden daha bilgiliyim benden sonrakilerde benden daha bilgili olacak"* der.Çakıl taşının bıçak haline gelmesi arasında o kadar zaman geçmiş ki; tarih dediğimiz zaman önemsiz kalır. Ama zorunlu adım atıldı, insan eli özgürleşti. Bundan böyle daha büyük adımlar atılacak, soydan soya geçerek insan eli yetkinleşecekti. El emeğin ürünüdür, yalnız organı değildir. Hem nesne hem öznedir. İnsan eli emek yoluyla yetkinleşti. Sanat bu elle yapıldı. Beş duyunun gelişmesi insanlık tarihidir, insani gereksinimlerden dolayı doğar. Emek aynı zamanda kendini doğrular. Emek gereksinim karşılamak değil aynı zamanda bireysel varlığının doğrulanmasıdır. Emek insan bireyselliğinin dışa vurumudur. Kişiliğinin belir-tisi, yaşamın zevki insanın duyumsayabileceği bir şeydir.

YAZARLIK

Sanatçı özel bir kişi, yetenek değil, bu, iş bölümünde ortaya çıkıyor. Komünist toplumlarda ressam yok resim yapanlar var. Yazar, yazı yazarken para kazanabilir ama para kazanmak için yazmamalıdır. Yazar üretken emekçi değil, emekçidir. Yazar bir yayınevi için içerik kaygısı duymadan yazarsa üretken emeği olur. Sanatçının cirosuna göre değerini alır. Üretken emekçi patronuna para kazandıran kişidir. Yoksa basında adı geçmez. Herkesin okuma yazma hakkı gibi yazma hakkı da olmalı. Almanya'da yetkisiz denilen sanatçılar edebiyatı yaratmışlar. Hiçbir sanatçı ürününden daha üstün değildir. Sanatçının ürünü kendinde bir amaçtır. Gerekirse yazar onun varlığı için kendini kurban eder.

Engels, "insanların kabileler döneminde masallar yaratması insan gelişiminde etkili olmuştur der". İlahi Komedy ile Dante orta çağın bitişine, kapitalist çağın başlamasına damgasını vurmuştur. Marx'a göre, kapitalist üretim biçimi sanata düşmandır. Kapitalizmin şirketler arası bağını göremiyoruz. Aydın hareketi, sınıfa politik yada ideolojik bir bağla bağlı değilse, aydınlı birlikte sanat kısırlaşır.

Öykü

ZAMAN MÜHENDİSİ

Temade ÇINAR

"Zaman akıp gidiyor ve ben hala ciddiye alınacak bir yol katedemedim" diye düşündü. Aynı çemberin içinde dolanıp durduğuna mı, yoksa gün geçtikçe uzaklaştığı insanların ona için için güldüklerine mi üzüldüğünün ayırında bile değildi. "İşte yine zaman!" Gençliğinde açıkça dalga geçip, zaman üzerine bu kadar kafa yormanın boşuna zaman harcamaktan başka bir şey olmadığını yüzüne vururlardı. Yıllar geçtikçe onun yılmadığını ve bu işi ne kadar ciddiye aldığını görenler saygı ve acıma karışımı alaycı bir yüz ifadesi takınıyor, suskunluk fesadına boğuyorlardı. Bu düşünceyle silkelendi, canlandı. "İşte zamanın zaferi!" Sesini duymanın şaşkınlığını yaşadı. Ne kadar olmuştu laboratuara çevirdiği evinden çıkmayalı ve insanlarla konuşmayalı?

Üniversiteden yeni ayrıldığı yıllarda onu takip eden, evine ders almaya gelen öğrencileri vardı. Nihayet onlarda iş - güç, çoluk - çocuk sahibi oldular ve unutup gittiler zaman mühendisliği ideallerini. Emekliliği dolmadan, üniversitedeki fizik mühendisliği kürsüsünden bir hışımla ayrılmıştı. Bu yüzden düşük emekli aylığıyla geçimini güçlüklerle karşılıyordu. Çatı katındaki iki gözlü bu kiralık daire onun hem evi hem laboratuvarı olmuş, sığınağını yıllarca tüm gözlerden saklamıştı. Şimdi tek başına odanın bir ucundan diğerine yürüyor, sürekli beynini meşgul eden sorularının içinde dolanıp duruyordu.

"Bir insanın ne kadar zamanı var ki zaten. 60 yıl mı, 70 yıl mı? Günde 8 saat uyuysa 20 yılı uykuda geçiyor. İlk 15 yıl hayatı anlamaya, sonraki 5 yıl karar vermeye ve yolunu çizmeye, 10 yıl denemeye ve yanılmaya derken 30'lu yaşlarına geldiğinde ancak hayat başlıyor. Uyku, yeme, içme, yaşamak için çalışma, temizlik vb. Sonra... Sonra... Kalan 8 ya da 10 yıl... Nasıl bir yanılısana bu..? Yetmiş yaşındaki bir insanın kullanabildiği sadece on yıl... Bazen sonu gelmez bu hesaplar ve sorgularla yatağına giriyor, huzursuz bir uykuyla sabahı ediyordu.

Zamanın göreceliliği, geri konulmazlığı, tekrar edilemezliği, yerinin başka bir şeyle telafi edilemezliği ve genişletilemezliği, bilim, tarih, spor, sanat, insana vedağaya dair ne varsa her şeyin ölçüğü oluşu, tüm çalışmaların merkezine oturtuyordu onu. "Mühendislik en az hata ve en az harcamayla bilimi alana uygulamak değil miydi? Artı değer "işçinin çalınmış zamanı" tanımına kim karşı koyabilir? Tarih, insanlığın sınıflar mücadelesinde aldığı yolu zaman içinde sorgulamıyor mu? Bir spor alanında eşitlik zaman sınırlamasıyla sağlanmıyor mu? Sanatın değeri zamanına etkisiyle ölçülmüyor mu? İnsan dediğimiz doğumla ölüm arasında paylaşılan, üreten duygu ve zekadan başka nedir? Ne kadar soyutsa o kadar somut... Doğanın ve insanın ölçüğü... Tüm bilimlerin anası... Diyalektiğin ta kendisi..." Düşündükçe coşuyor, heyecanlanıyor, sonra yeniden bu kutunun içinde yalnız kalmış olmasına öfkeleniyor, umutsuzluğun içini kaplamasına engel olamıyordu.

Ama neden?... Neden anlamıyor insanlar onu? Zaman mühendisliği üzerine doktora tezini verip, bu konuda üniversitede bir kürsü açılması gerektiğini söylediğinde Bilim Kurulu'nun alaycı gülüşleri ve iki yüzlü cevapları hala karabasan gibi geliyordu gözlerinin önüne. "Evet haklısınız. Zaman çok önemli bir konu. Ancak fizik mühendisliği kürsüsünün zaten bu konuda çalışmaları var. Şimdilik ayrı bir kürsü oluştur-

Mühendislik en az hata ve en az harcamayla bilimi alana uygulamak değil miydi? Artı değer "işçinin çalınmış zamanı" tanımına kim karşı koyabilir? Tarih, insanlığın sınıflar mücadelesinde aldığı yolu zaman içinde sorgulamıyor mu? Bir spor alanında eşitlik zaman sınırlamasıyla sağlanmıyor mu? Sanatın değeri zamanına etkisiyle ölçülmüyor mu? İnsan dediğimiz doğumla ölüm arasında paylaşılan, üreten duygu ve zekadan başka nedir?

manın, üniversitemiz adına fayda getireceğini düşünmüyoruz.”

Fizik mühendisliği doktorasını orada bırakıp ayrıldı. İstedığı herhangi bir etikete sahip olmak değildi. Bırakmadı çalışmayı. Tezine devam etti. Yüzlerce formül... yüzlerce yazı... Gece gündüz çalıştı. Zaman mühendisliğinin, mühendislikler içindeki haklı yerini almasını sağlayacaktı. Maddenin ve hareketin yasasını, saklı tutulduğu yerden kurtarmalı, insana, bilimin aydınlık yolunu göstermeliydi.

İnsan, doğanın ve kendisinin geleceği için zamanı en yararlı biçimde kullanabilmesi üzerine yeni buluşlar yapmak, zamanı ele geçirmenin aslında yaşamı ele geçirmek olduğunu herkese anlatmak istiyordu. İnsanın yaşam içindeki payını 8-10 yıldan 20-30 yıla çıkarmak, ondan çalınan zamanı yeniden kazanmak zorundaydı. Sanki omuzlarında bütün insanlığın yükünü taşıyordu. Evet, hiçbir bilim dalı kendisini bu konudan uzak tutamazdı. Bütün bilimler değişim süreci içinde incelemelerini yapıyor ve bu konuyu bir ders olarak vermeselerde her dersin içinde zamanı işliyorlardı. Yol hesapları, uzay araştırmaları, bir tümörün büyüme hızı, bir binanın bitirilme süresi, ağaçların ömrü, balıkların yumurtlama dönemleri, fabrikaların üretim kapasiteleri ve daha pek çok örnek onu doğruluyordu. Oysa çok önemli bir sorun vardı. Bu kadar üniversite, bu kadar bilim insanı, insanın zamanının içinin boşaltılması, tüketilmesi sorununu çözmiyor, çözmeye yanaşmıyorlardı bile...

“Tarih akıp gidiyor, insanlar yaşlanıyor ve ölüyor. Doğa ancak kendisini yüzyıllar sonra onarabileceği tahribatlar yaşıyor. Oysa insan tek tek ya da kitleler halinde zamanının nasıl çalındığının farkında bile değil. Milyarlarca insan, gününün çoğunu yaşamak için çalışarak, geri kalanını da televizyon karşısında çürüterek yaşayıp ölüyor. Kendisinden çalınan fazla çalışma saatlerinin, bir ömür olduğunun farkında değil. Yıllarca nasıl uyutulduğunu, için için eritildiğini görmüyor bile...”

“Evet ama” diye düşündü bir gece aniden uykusundan uyanmışçasına; “tüm bunların çözümlü üniversitede bir zaman mühendisliği kürsüsü kurmak mı? Zamanı ele geçirmenin formülü üniversite laboratuvarında mı bulunacak? Neden kendimi hep bir kürsüyle sınırladım? 8-10 yılı 20-30 yıla çıkaracak formül bir matematik hesabı değil ki!... Bu bir savaş!...”

O güne kadar kendisini bütün çözümlerin merkezinde görürken, aslında ne kadar çevresinde dolaştığını fark etti. Kırklı yılların sonlarında gerçeğe varmak, ayaklarını yere basmış olmak ürküttü onu. Neden sonra toparladı kendisini. Odanın içinde bilindik adımlarla dolaşmaya devam etti. Ama artık tutuk adımlarının önü açılmışçasına hızlanmıştı. “Hayır hayır, zaman

harcanmadı. O bu noktaya ulaşmam için bıkrım yarattı. Şimdi işin başına geldim, son bir çıkış ararken..."

"Tek tek zaman mühendisleri değil, herkesin kendi zamanının mühendisi olacağı bir dünya". Bu sözler üniversitedeki ve sonraki dönemde onunla tartışmaktan vazgeçmeyen bir öğrencisine aitti. O zaman bu tartışmaların üzerinde hiç durmamıştı. Bütün cevapların akademik çalışmalarla bulunacağı fikrine öyle kaptırmıştı ki kendisini. Oysa, bu öğrenci, işçinin çalınmış saatlerini ona anlatmak sorunun da çözümünün de burada başladığını ona kanıtlamak için ne çok uğraşmıştı.

"Tüm zaman hırsızlıkları aslında bu büyük hırsızlığın üstünü örtmek için planlanmıştır!..." İşte hayatın özü! Birden enerjiyle doldu. Dışarı çıkmalı ve o zaman mühendislerini bulmalıydı. Onlara bildiklerini aktarmalı ve öğrenmeliyim. Paltosunu giydi. Her zaman bir zorunluluktan yada sıkıntıyla çıktığı kapıdan sanki geri dönmemesine heyecanla çıktı.

Yağmur yağıyordu. Sokaklar boyunca nereye gittiği konusunda hiçbir fikri olmadan, ısladığına aldırmadan yürüdü. Kendini aşan sorular, beyninin tüm kıvrımlarından akıp gidiyordu. Yanından geçen insanlar artık onun kitaplarıydı ve o nihayet dev bir laboratuardaydı. Gencin sesi o günkü canlılığıyla hafızasında beliriyordu. "Binlerce insan bir araya geldiklerinde milyonlarca saat olduklarının ne kadar farkındalar? Fabrikaların üretim güçlerinin, bütün bu sermaye birikiminin, tüm zenginliklerin kendileri olduğunu neden bilmiyorlar? Bir işçinin iki saatte yapacağı işi dört işçinin yarım saatte yapması bir buçuk saat kazandırıyor. Kimler kullanıyor bu zamanı? Bu zamanın biriktirdiği zenginlikler kimlerin elinde toplanıyor? Ve onlar bu hırsızlıklarını nasıl saklıyorlar? Matematikçiler, ekonomistler ya da çalışanlar bu hesabın ne kadar göz kamaştırıcı olduğunun bilincindedir mi?" Düne kadar formüllerin içinde aradığı soruların cevapları ve o cüretli gencin sözleri bir bir açıyordu yolunu. Adımları hızlanıyor onu nereye götürdüklerini artık takip edemiyordu Bu sorunun akademik yollarla üniversitelerde çözüleceği fikrine o kadar kaptırmıştı ki kendisini, sonunda genci çevresinden uzaklaştırmıştı. "Demek umutların bittiği yerdeymiş umut!..."

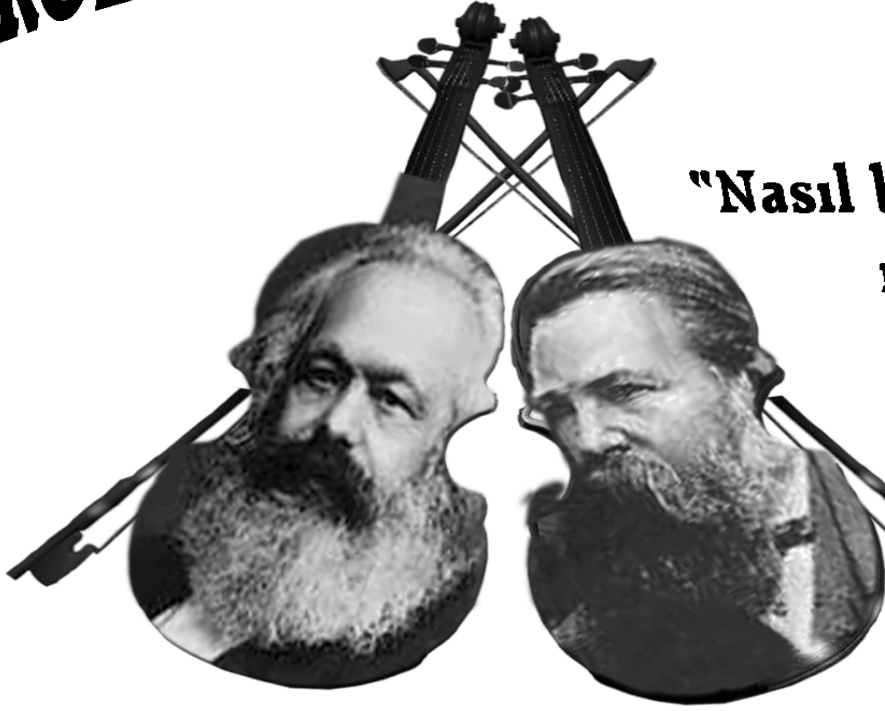
"Zamanı yaratanlar... İşte zaman mühendisleri... Ama onlara bunu nasıl anlatmalı? Mağazalara girip çıkan bu insanlar aldıkları "marka" için kaç saat çalıştıklarını düşünüyorlar mı? Ellerindeki paranın, yeniden çalınmak için kendilerine bahşedilmiş gibi gösterilen, emek zamanları olduğunun ayırıcısında değiller mi? Ama nasıl?.. Bir maaşını cep telefonuna yatıran şu adama bir ay boyunca çektiği eziyeti anlatsak ne der acaba? Ömründen yiten bir ay!.. Akşamki televizyon programındaki soytarılıkları hararetle konuşan şu iki kişiye hem izlerken hem de sonradan konuşurken ne kadar zaman, ne kadar beyin hücreleri harcadıklarını anlatsak. Takımlarının formalarıyla bağıra çağıra tartışan şu gençlere kendilerini heba ettikleri sektörün ne kadar zenginleştiğini, dolayısıyla onların nasıl fakirleştiklerini rakamlarla ispatlasak?.."

Ne kadar yürüdüğünü bir sıraya oturunca fark etti. Yağmur bardaktan boşalırçasına yağıyordu. Gece hayli ilerlemiş sokaklar boşalmaya başlamış, işlerinden çıkanlar yerlerini gececilere bırakmıştı. Ne yapmalı, nereden başlamalı, kime, nereye gitmeli? O küçük odada, kendisine uçsuz bucaksız gelen konu, şimdi dışarıda, sokakta, devasa boyutlara ulaşmış, uzman doktor, bunun karşısında çocuk gibi kalmıştı.

Eve geç vakitte hayli ıslanmış, acıkmış ve yorulmuş olarak döndü. Çorbasını kaşıkla ve kanepesinde uyuyakaldı.

Sabah kalkar kalkmaz giyindi ve aynı hızla evden çıktı, üniversitede tanıştığı o genci ne pahasına olursa olsun bulmalıydı. Bugün zaman mühendisleriyle buluşma ve insanı kendi zamanına egemen kılma, dolayısıyla insanın ve doğanın gelişimi için zamanın önündeki engelleri kaldırma savaşının ilk günüydü.

PROLETARYANIN İKİNCİ KEMANI

**"Nasıl bir zeka
meşalesi
söndü.
Nasıl bir
yürek
durdu"
Nekrassov**

Komünistlerin artık bütün dünyanın yüzüne karşı görüşlerini, amaçlarını, niyetlerini, açıkça ortaya koymalarının ve bu Komünizm Hayaleti masalının karşısına partinin kendi manifestosuyla çıkmalarının zamanı çoktan gelmiştir.
Marx - Engels

Vladimir İlyiç Lenin, onun ölümünün ardından duyduğu acıyı Nekrassov'un bu dizeleriyle dile getiriyordu. 5 Ağustos 1895'te hayata gözlerini yuman ve ölümünden bir süre sonra vasiyeti üzerine yakılarak külleri Edenburg sahillerinden denize bırakılan Engels'tir söz konusu olan. Dünya onun hayata gözlerini yummasıyla sadece en büyük beyinlerinden birini daha kaybetmiş olmakla kalmadı büyük bir dava adamını, yaşamı sanata çevirmeyi bilmiş bir savaşçıyı da kaybetti. Ve yaşayacağı her gün, insanlık hazinesine yazılabilecek yeni eserleri...

Marks'ın en yakın arkadaşı, yoldaşı, çocukların "General" ismini taktıkları Engels, eğer biraz daha yaşayabilmiş olsaydı bugün elimizde 3. cildi bulunan Kapital'in 4. cildi de yayınlanmış olacaktı. Büyük dostu "Birinci Keman", ölümsüzleştikten sonra o büyük bir vakurla "Marx'ın bana bıraktıklarının tümünü insanlara vermeden ölmeye hakkım yok" diyordu. Marx'ın sağlığında sadece Kapital I yayımlanmıştı. Engels II ve III ciltleri, Marx'ın notları arasından bir kuyumcu titizliğiyle kazıyıp çıkarmış, deyim yerindeyse yeniden yazmıştır. Bugün "Artı-Değer Teorileri" olarak yayınlanan kitapların üzerinde çalışırken hayata gözlerini yummuştur.

Marx'ın kızlarından Tussy, onun, bu bitip tükenmez azmini ve enerjisini şu sözlerle ifade ediyor: "Gür saçlarına bakılırsa sen pek çoğumuzdan daha

gençsin. Yılların yükünü senin gibi bu denli kolay taşıyabilen biri çok azdır. Sen fiziken ve ruhen dinçsin ve karşına çıkan engellerden kaçmak değil, onları aşmak, üstesinden gelmek gibi kutsal bir kuralın var" (Galina Serebyakova. Ateşi Çalmak 5) Gerçekten Engels tüm yaşamı boyunca durup dinlenmeden çalıştı. Önce babasının malikanesinde sonra uluslararası komünist hareketin örgütlenmesinde ve her zaman bilimsel sosyalizmin derinlemesine incelenmesinde...

Engels, tek yönlü bir insan değildi, her şeyi öğrenme merakı ile dolu, birçok konuda en az o konunun uzmanları kadar bilgi sahibi olan biriydi. 18'i aşkın yabancı dil biliyordu ve bunların birçoğunu anadili gibi okuyup yazabiliyordu. Doğa bilimlerine, askerlik sanatına, eski ve yeni tarihe karşı ayrı bir ilgisi vardı. Savaşlarda subay olarak yer aldığı için ve askerlik sanatının inceliklerini iyi bildiği için Marx'ın çocukları ona "General" diyorlardı.

Engels, aynı zamanda Marxların ailesinin bir ferdi gibiydi. O, çocukların, her şeyi sorup danışabilecekleri, her şeyi öğrenebilecekleri "Engels amca"larıydı. Sırlarını onunla paylaşıyorlardı. Engels, Marx ailesinin ekonomik zorluk çekmeden yaşayabilmesi, Marx'ın çalışmalarına yoğunlaşabilmesi için babasının bürosunda çalışmak zorunda kalıyor ama bu onu düşünmekten, üretmekten ve pratik faaliyetten alıkoymuyordu. "Büro ile Barikat Arasında" mekik dokuyordu. Ticari işleri hiçbir zaman onu bilimsel ve siyasi eğitimi sürdürmekten alıkoymadı.

Engels, yazdığı ilk kitap olan 'İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu'nu 1844 yılında babası tarafından bir işle görevlendirilmiş olarak İngiltere'ye gittiği sırada yazmıştı.

Gördükleri onu çok etkilemişti ama Lenin'in de dediği gibi o, ilk defa proletaryanın çektiği acıları dile getirmekle kalmayıp, aynı zamanda bilimsel tahliller yapıp, çözüm yolları öneren biri oldu. O, Marx gibi işçi sınıfının kurtuluşunun kendi eseri olacağını kavramıştı. Bu nedenle Lenin, onlar için "Bilimi hülyaların yerine geçirdiler" diyecektir. Marx ve Engels, sadece dünyayı yorumlamakla da kalmamışlar, tanıştıkları günden sonra birer yoldaş olarak dünyanın devrimci dönüşümü için mücadele etmiş, proletaryayı örgütlemeye çalışmışlardır. Sadece öğretileriyle değil, pratikleriyle de önder olmuşlardır. İlegal olarak örgütlenen Komünist Liga'nın kurulmasından I. Enternasyonalin (Uluslararası İşçiler Birliği) örgütlenmesine kadar birçok pratik faaliyeti birlikte yürütmüşlerdir. Marx öldükten sonra Engels bu çalışmalarını tek başına da olsa devam ettirmiştir.

Engels, çok sağlam bir bünyeye sahip olmakla birlikte yaşamının son döneminde hastalıklarla boğuşmak zorunda kalmıştır. Gözlerinde oluşan ışığa karşı hassasiyete rağmen, gece yarısına kadar çalışmaktan vazgeçmemiştir. Gırtlak kanseri onu yakaladığında ve yatağa düşürdüğünde dahi o araştırmaya, merak etmeye devam ediyordu. "Engels yarı uyur halde bile düşüncelerini sürdürüyordu. Goethe'nin sözlerini hatırlıyordu; 'zenginliğinizi yitirmekle fazla bir şey yitirmezsiniz, cesaretinizi yitirmekle ise her şeyinizi yitirirsiniz'. Engels tüm yaşamı boyunca cesur olmuştu ve ölümü de öyle karşıladı."

Büyük yaşam sanatçısının, "ikinci keman"ımızın anısı bizlerle yaşamaya devam ediyor. Ne mutlu ki bizlere onun gibi bir "General"e sahibiz...

Marx ve Engels her zaman, bizim öğretimiz bir doğma değil bir eylem klavuzudur demişlerdir, ve öyle sanyorum ki bizim en çok aklımızda tutmamız gereken şey de budur.

V. I. Lenin

beyaz yele

ALVARO CUNHAL

YARIN HALA BİZİMDİR YOLDAŞ

ÖN SOZ

Umut veren bir başlık..."Yarın Bizimdir yoldaşlar"...Yazarı Manuel Tiago... Kapağı çeviriyorsunuz, sunu bölümüne düşülmüş bir not:"Romanın daktiloya yazılmış metni,romanda sözü edilen kişilerin fırtınalı yaşamında, bu tür olayların geçtiği yıllarda derlenen bir arşivde, başka belgelerin arasında bulundu." Heyecan artıyor..." Romanın yazarının kim olduğu bilinmiyor" Gizem okuru daha bir içine çekiyor... Kim bu Manuel Tiago?

"Yarın Bizimdir Yoldaşlar" Sınıfsız sömürsüz bir dünya için çıktığımız zorlu yolculukta bize yoldaşlık eden dev bir eser...

Daha dün gibi hatırlıyorum. Gerçekten zorlu bir süreçten geçiyorduk. Bugün yarattığımız örgütlülükler, yarın dağılıyor, baskı ve sömürünün en şiddetli ortamında saflar bir yandan dolarken bir yandan da boşalıyordu. Yalnız kalmayı, İnatla yeniden başlamayı bilmenin gerektiği günlerdi. Böylesine zorlu süreçlerde edebiyatın moral gücüne sığınmak ve oradan yeni umutlar almak için roman ararken "Yarın Bizimdir Yoldaşlar"ı buldum. Umut dolu bu ad hemen ilgimi çekti ve gizemi hızla beni sardı. Sayfalar ilerledikçe, bizden yıllar yıllar önce uzak diyarlarda kavga veren yoldaşlarımızın benzer sorunlarla boğuştuklarını öğreniyorduk. Eğitici olsa da zaten her gün uğraştığımız sorunların karşısına çıkması okumayı bırakmama neden oldu. Birkaç gün sonra bir yandan yenemediğim merak yüzünden diğer yandan kitaba haksızlık ettiğimi düşünerek yeniden başladım. Eğer okumasaydım pek çok deneyimden yoksun kalacağımı ilerleyen sayfalarda anlayacaktım.

Kavganın öncülerinden birinin kendinden sonraki kuşaklara yol göstereceğini diye tarihe düştüğü bu notların sahibini yıllar sonra öğreniyoruz: Halkın "Beyaz Yele"si, Portekiz Komünist Partisi Genel Sekreteri Alvaro Cunhal...

Beyaz Yele

10 Kasım 1913 de zengin ve aristokrat bir ailede dünyaya geldi. 17 yaşında Lizbon'da Hukuk Fakültesine girdiğinde Salazar diktatörlüğünü ilan etmişti.Komünist Partiye katıldı.2 yıl sonra 19 yaşında partinin Genç Komünistler Örgütünün başkanlığına seçildi.21 yaşında parti merkez komitesine seçildi. 1942 yılında Parti genel sekreterinin Salazar Diktatörlüğünün işkencesinde hayatını kaybetmesi, binlerce parti üyesinin tutuklanması ve öldürülmesiyle partinin bitme noktasına geldiği bir zamanda Cunhal 29 yaşında parti Genel sekreterliğine seçildi. 1949'da Parti Merkez Komitesinin tamamı tutuklandı.Cunhal'ın bir efsaneye dönüşmesi bu tutuklanmayla başladı. Aylarca feci bir işkencede kaldı ancak tek kelime söylemedi.Tutuklanarak konulduğu Atlantik kıyısındaki cezaevinden 9 arkadaşıyla birlikte 1960'da romanlara konu olacak bir kaçış gerçekleştirdiler. 1961'de yeniden Partinin Genel Sekreteri seçildi. Nisan 1964'de işçi hareketinin ve ordunun içindeki çalışmalar başarıya ulaştı ve 50 Yıllık Salazar diktatörlüğü Alvaro Cunhal'ın öncülüğündeki "Karanfil Devrimi"yle yıkıldı. Devrim 20 ay sürdü. Devrimin 1. yıldönümünde yapılan parlamento seçimleriyle iktidar ABD'nin desteklediği Mario Soares'in önderliğindeki sosyalist partiye geçti. Bu deneyimde bize, tıpkı Şili'de, Nikaragua'da olduğu gibi bir devrimin nasıl zafere ulaşamayacağını örneğini vererek, tarihteki öğretici rolünü oynadı.

Komünist Cunhal, aynı zamanda sekiz dil bilen, roman yazan, entelektüel bir sanatçıdır. Sanat Sanatçı ve Toplum kitabı ile marksist estetiğe katkıları da bulunan Cunhal, çizdiği resimlerle de bir ressam olduğunu kanıtlamıştır. Cezaevinde çizdiği bu resimleri zindandan kaçarken koltuğunun altına alarak bize kadar ulaştırabilmiştir.

Alvaro CUNHAL'ın kendi çizdiği resimler

Tarihte yapılan tüm güzel şeylerin temelinde, her yerde ve her zaman düş vardır. Hepimiz düş kurarız dostum, hepimiz. Bazı kişilerin başkalarının teri ve kanıyla yaşamayacağı, çocukların makinalı tüfeklere biçilmeyeceği, insanın özgürce soluk alacağı daha iyi bir dünya düşeriz. Bu düş, kavga ve acılara katlanacak güç verir, güç yaşamımızda, bizler için her şeyden daha değerli olan şeyi kaybettiğimiz zaman bile, bizi, mutlu eder. Eğer düşü öldürürsek, kendimizi öldürmüş oluruz, olduğumuz gibi olmaktan çıkarız.

Öykü

Sena Demir

Kuzey

Yıldızlar daha gökyüzünden çekilmeden başlardı toprak evlerde hareketlilik... Önce evlerin yüzüne benzeyen toprak elli kadınlar uyanır, yeni bir güne hazırlardı aileyi. Ateş yakılır, çay demlenir, yemek ısıtılır ve ardından çocukları kaldırıp yere serilen yatakları toplardı kadın... Çocukların uykulu seslerine, “su çok soğuk, yıkamayacam yüzümü” diye yükselen itirazlarına uyanırdı baba.

İçindekilerde dahil, bütün evler birbirine benzerdi... Ve içindekilerin acıları, sevinçleri de benziyordu birbirlerine... Ne varsa onunla doyurulan karınlarla kalkıldığında sofradan, güneş daha doğmamış olurdu. Neredeyse aynı anda açılırdı tüm kapılar ve karanlıkta yola koyulurdu kadın, erkek, çocuklar... Birlikte ırgatlık edilecek, karşılığında yokluk alınacaktı. Bir tek dizleri tutmayan ihtiyarlar kalırdı evlerde... Onlarda güneşle birlikte kapı önlerine çıkar, kimi tütün tabakasından sigara sararken, kimi basit dokuma tezgahını yola serip, bin yılların acısını ve hasretini yürekten ellerine akıtarak işlerine koyulurdu.

İrgatlığa gidilmediği zamanlarda, herkes kendi biriken işlerini yapardı. Evler onarılır, odun taşınır, taşınanlar kırılıp istiflenir... Bağ bahçesi olan toprağı çapalar, otları temizler... Ekmek pişirilir, aşağı dereye çamaşırlar yıkanır... İşler hiçbir zaman o daracık zamanda yetişmezdi...

Böyle bir günde Şimal çocuk, babasının dağa odun için gideceğini öğrenince peşine takıldı... Gittiği yerleri merak ediyordu. Babasının her dönüşte anlattığı o hikayeleri kendi gözleriyle görmek istiyordu. Çocuk ne kadar rahatsa annesi babanın gidişine o kadar tedirgindi. Çünkü dağa köylülerin çıkışı yasaktı, yaşamın birçok parçasında konulan yasaklar gibi. Baba yola çıktığında;

-Bende geleceğim, dedi Şimal çocuk

—Delirdi?! Ne işin var senin ta oralarda, dedi baba

-Bende geleyim n’olur...

-Yorulursun sen... Söz dinle biraz... Hem çocukların gitmesi yasak... Eğer gelmezsen belki bir şey de getiririm...

-Hayır, istemiyorum.

Bende geleceğim.

-Çok uzattın ama...

Dön çabuk eve... Sakın ha peşimden de gelme...

Baba hızlı adımlarla yürümeye

başladı, çocuk ta peşinden. Bir süre sonra baba arkasına dönüp baktığında çocuğu gördü ve çocuk hemen;

-Geleceğim işte! dedi

-Sana tavşan getirecektim ya, madem sözümü dinlemiyorsun... yok sana bir şey... Nasıl olsa şu yokuşları tırmanmaya başlayınca, yorulacak, kayıp düşecez... Ben sana bakmayacam... deyip yeniden yürüdü...

Çocuk sessiz ama şansını denemeye de kararlı babasının peşine düştü... Babanın hızlı ve büyük adımları, çocuğun küçük adımları mesafeyi giderek açıyordu. Baba her zamanki yolundan çıkmayıp dik yokuşlara yöneldi... Bir süre sonrada çocuk ağlamaya başladı, hem tavşandan olmuştu, hem de babasına artık ne kadar çabalarsa çabalasın yetişemeyeceğini, devam edemeyeceğini anlamıştı. Ağlasa da sessiz-sakin ağlayan çocuk, şimdi babasına sesini duyurmak için var gücüyle ağlıyordu.

Baba dayanamadı. Çocuğa doğru biraz ilerledi ve durdu:

-Hadi dön, ben seni buradan gözlerim!.. Yola inince seslen “indim” diye... Söz sana gelirken tavşan getireceğim!..

Çocuk çaresiz “tamam” dedi... geldiği kısa yolu ahlayatıslaya geri indi. Aşağıya varınca “eve gidiyorum” diye bağırdı. Baba onu köye giden yolda görene kadar bekledi, sonra yoluna devam etti.

Çocuk köye geldiğinde yolun kenarındaki ağacın altına oturup babasını şimdiden beklemeye başladı. Arkadaşları oyun için çağırıldığında gitmedi. “Babam tavşan getirecek onu bekliyorum” dedi... Babasının elinde tavşan gelişini, ona doğru koşuşunu, tavşanı kucığına alıp, sınımsız tutuşunu, onu besleyeceği, onunla oynayacağı, arkadaşlarına göstereceği zamanları düşledi durdu... Anası yemek için çağırıldı, gitmedi... Saatlerce ağacın altında oturdu, gözlerini dağlara dikti... Bilmiyordu ki, sonsuz bir bekleyişe açılıyordu zaman...

Birkaç gün sonra babasının mayının patlamasıyla parçalanmış cesedi eve getirildi...

Aklında artık ne tavşan vardı, ne sıralanan istekler... Gözlerinin önünde babasının parçalanmış cesedi, kulaklarında anısıyla nenesinin yürek parçalayan ağıtları... Günler sonra ev tamamen sessizleşti, siyah bir örtü çekilmiş gibiydi duvarlara, yüzlere, dillere...

Yine tarlaya ırgatlığa gidiyordu köylüler... Gidilmediğinde herkes işini yapıyordu... Şimdi çocuk ve anası ise

mezarlığa... İhtiyarlar yine kapı önlerinde oturuyorlardı... Her şey durağan görünse de, ardı arkası kesilmiyordu acının ve zulmün.

İhtiyar bir erkek, gözü yaşlı, parmakları dokuma tezgahında gidip gelen, çocuğun ihtiyar nenesine sordu:

-Torununla gelinin nasıl oldu? Hala kimseye tek bir söz söylemiyorlar mı? Dün onları yine mezarlıkta görmüşler... Öylece oturup dağlara doğru bakıyorlarmış... Ne bir söz çıkıyormuş ağızlarından ne de bir ah...

Kaç çocuk kaç gelin acılarla dağıldı... Şuradaki umut olmasa, dayanılmazdı bunca ölüme de, zulme de... Kaçımızın torunu "özgürlük için" dedi gitti. Kaçımız onların şahadet haberini aldık. Haksız mıydı bu çocuklar? Yok..! Senin ki de o şahadete kavuşanlardan biri... Çünkü düşmanın kurduğu mayınlardan gelmiştir ölümü. Sen anlatacağın gelinle toruna ki onlar yeniden yaşayanların arasına dönsün. Yaşayanların arasındadır acıyı sevince dönüştürmenin ilacı...

Gözü yaşlı ihtiyar kadın gözünü işinden kaldırmadan, parmaklarının ağır gidiş-gelişini bırakmadan aynı ağırlıkta konuştu:

-Haksız değilsin... Gidenin ardından "niye" demedik hiç... Bildiklerimizi tekrarlatmadık... Ama oğlumun ki hayın bir ölümdür... Gölgeyle çarpışılmaz, söz söylenmez... Dikilselerdi oğlumun karşısına, O'da dimdik dikilirdi... Bilirsin ki O yiğitlerden daha aşağıda değildi... Kahrımız belki de budur...

Sustu bir süre... Çocuğu düşündü, kendi çocuğunu anımsadı... konuşup konuşmamakta tereddüt geçirdi... İçini çekip yeniden konuştu;

Çocuklar bilmez deriz çoğu zaman... Oysa nasıl da biliyorlar... Bizde çocuktuk... Unuttuk belki şimdi o zamanlar çocuk olduğumuzu, ama yaşanan ne varsa her yanımıza çizdi zaman... Dedem sürüldüğümüz gün "kimse bizi yurdu-muzdan edemez" diye çıktı evden... Her yandan kadınlar, çocuklar çırpıyordu... Harman yerleri alev alevdi, düştük yola. Kimi görsek dedemi sorduk. Köyden uzakta, yolumuz üzeri bir tarlada ölüsünü bulduk, birkaç erkek daha vardı onun gibi... Aralıklarla öyle yüzükoyun yatıyorlardı... koştuk. Ne namazı kılındı, ne yıkanıp kefenlendi, gömdük oracığa hemen... Oğlumun namazını kıldık... Yıkacak eti lime limeydi... Bunu gören göz nasıl dillensin" dedi ihtiyar kadın. Ellerini siyahın üzerine işlediği al, yeşil, sarı, mavi, beyaz motiflerde gezdirdi... Kafasını hiç kaldırmadan, ihtiyara bakmadan devam etti:

-Bu kilim biter mi bilinmez. Neden dersin, yeni bir göç kapımızda sanki... Bunu sende görüyorsun ya, yine de her zaman ki rahatlığınla sigaranı sarıp oturuyorsun! Diyelim olmadı, olmayacak bir göç daha... Sanıyor musun ki bizi rahat koyacaklar!? Bi tarafta savaş, zulüm, bi tarafta yoksulluk... Tüm köy bir adama çalışıyor. Bir çoğumuzun toprağı bile yok... Borç dersin hepimizde çok çok var. Bu yetmez birde baskınlar, ölümler... Hangi birine yanacan... Her birimiz dağlara çıkamayız. Hiçbirimizde böyle sürgit yaşayamayız. Ne yapacağız? Gelinle torun bence de yaşayanların arasına dönsün... Ya yaşayanlar?

İhtiyar adam bir sigara daha sardı. Acı ve sitemle dolu bu sözlerle ne diyeceğini tarttı kafasında. Tam konuşacakken a-

ğır gümbürtülerle bir helikopter dağlara doğru gitti... İhtiyar kafasını kaldırıp helikopterin arkasından baktı.

İhtiyar kadın;

-Hani barış geliyordu? Hiç gelmedi... tepemizden geçen helikopterlerin sayısı belki yüzdü de seksene indi... Gözlerim iyi görmese de gördüm, onun içinde dolu adam vardı. Demek bugün yarın bir haber biz alacağız birini onlar... Sonra oraya yakın köylere belki de buraya gelecekler, bu uçakla gidenler... Söyle yaşayanlar ne yapacak?dünkü yaşadıklarımızı mı tekrar edeceğiz, yoksa bizde hazırlanıp bu sefer gelmelerini beklemeden... Sen söyle, yaşayansın, onca badireden kurtuldun. Yukarıdakilere yemek taşıdın. Onları gördün, konuştun vakti zamanında... Yaşayanlar ne yapacak, biliyorsun ki, 'yaşayanların arasına dönsünler' diyorsun. Sen söyle bende onlara söyleyeyim "dönün artık... Ölenle ölünmez. Bundan böyle kurtuluyoruz acılardan, zulümden, yokluktan... Ne bulursanız alın elinize düşüyoruz yola, kurtulmadan da dönülmeyecekmiz" diyeyim...

Üç gün sonra...

Tüm köy evlerine yorgun ayaklarıyla çekildiğinde helikopter ve araba sesleri yankılandı her yanda... Alelacele dışarı çıktı evdekiler. Köye mi geliyordu bu araçlar yoksa daha yukarıdakilere yapılacak operasyon için miydi bunca kalabalık? Heyecanla çarptı köyün yüreği. .. Çocuklar analarının eteğine yapıştı, daha büyük olanlar ellerini bellerine koyup hafif bir meydan okuma edasına girdi. Araçlar iyice yaklaştıkça insanlar birbirlerine sokulup bekledi... Gelenler Ortaçağ'ın barbarlığını miras almışlardı ve yukarılara değil oraya geliyorlardı. Köpüklenen suların yüzüydü bekleyenler ve sular bir anda yükselip önüne kattığı karanlığı da derinlere gömecekti... İhtiyar kadın ihtiyar erkeğe döndü yüzünü, gözleriyle 3 gün önce sorduğu soruyu yeniledi: "Yaşayanlar ne yapmalı söyle?"...sessizlik gelenlerin sesleriyle bölündü.

-Herkes evine girsin! Arama yapılacak! Engel çıkarınlar hemen tutuklanacak! Silahlı olanlar silahını dışarı atın! Atmayanlar da tutuklanacaktır!

Toprak sanki ters yüz olacaktı... Yüzlerce ayak sesi, araçların inleyen motorları, helikopterin inişi, silah tarakaları, kundakta ağlayan çocuklar ve kapıların tekmelenişi, talan edilmeye başlayan evler... İtirazlar, "Neden" soruları dipçik darbeleriyle susturulurken evi arananlar köy meydanında toplandı...

Şimal çocuk, anası ve ihtiyar nenesi köy meydanına gelirken ana orada toplanan köylülere seslendi:

-Bu mudur insanın kendi toprağında yaşaması? Kuzeyin dökülen kanı, döktüğü gözyaşı, çektiği yoksulluk bitsin! Kuzey, silahını ancak bunlar bittiğin de, bunlar gittiğinde gömecektir.

Gelenler hınçla kadına vurdular... Şimalin gözleri önünde yere kapaklandı kadın. Avuçlayıp toprağı doğruldu çocuğun annesi. "Özgür olacağız siz gittiğinizde" dedi. Bir çırpıda ve fırlattı avuçlarında sığıttığı toprağı yüzlerine. Gelenler silahlarını takırdattılar, köylülerin sesleri kıpırdanışlarını dizginlemek için.. ve araca götürülene kadar Şimal çocuğun annesinin vücudundan eksik olmadı darbeler... Toprak kayınıyordu Şimal çocuğun içinde... Kaynayan duygular yakınca ayaklarını, anasının peşinden koştı çocuk...

YAŞADIĞIMI İTİRAF EDİYORUM

NERUDA

Bir makinistin oğlu olarak 1904 yılında Şili'nin Parral kentinde doğdu. Çek şair Jan Neruda'ya olan büyük sempatisinden dolayı Pablo Neruda ismini seçti. Liseden sonra pedagoji okumuş, çeşitli gazete ve konsolosluk görevlerinden sonra 1934-1936 yılları arasında Şili'nin Madrid konsolu olmuştur. İspanya'da Cumhuriyet çabalarından dolayı o zamanın General Franco yönetimi tarafından yurtdışı edilmiş ve oradan 1943 yılına kadar Meksika konsolüğüne atanmıştır. 1945 yılında Şili Komünist partisi üyesi olmuş ve daha sonraları 1949-1952 yılları arasında Sovyetler Birliği ve Çin'de yaşamıştır. Aynı partiden senatör seçilen Neruda, o yıllardaki baskı rejimi tarafından tutuklanacağı için, bir süre Avrupa'da sürgün hayatı yaşamış 1952'de tekrar Şili'ye dönmüştür. 1957 yılında Şili yazarlar birliği başkanlığına seçilmiş, 1969 yılında Şili Başkanlığı için Komünist partisine aday gösterilmiştir. Fransa Başkonsolosluğunda yapan Pablo Neruda 1971 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nün sahibi olmuştur. 1972 yılında tekrar Şili'ye dönüşünde coşkulu bir şekilde karşılanmış ama; 11 eylül 1973 yılında Salvador Allendes'in öldürülüp faşist Pinochet cuntasının hükümeti devirmesiyle Santiago'daki evi yağmalanmış ve bu arada kansere yakalanmıştı. 24 Eylül 1973 tarihinde Santiago Hastanesinde hayata veda etmiştir. Onun cenaze töreni baskıcı cunta rejimine rağmen, faşist teröre karşı büyük bir protesto yürüyüşüne dönüşmüştür.

Sairin görevi tarihte hep birdi belkide! Şiirin onuru, sokağa gitmek, şu yada bu mücadeleye katılmaktı. Ayaklanmış yığınlar "şiir bir ayaklanıştır" dediğinde şair hiç korkmadı. "Şair sen bir devircisin" denildiğinde de, bir hareket anlamı çıkarmadı bundan. Hayat yürürlükte toplum yapılarını aşar; insan ruhu için yeni yasa kitapları oluşturur. Tohum taneleri her yerde fıskırır. Bütün düşüncelerde bir yabancılık vardır. Kökten değişimleri her gün bekleriz. İnsanoğlunun kurduğu düzenin her gün değişimini heyecanla yaşarız. İlkbahar başkaldırının ta kendisidir.

**Şiirin bizlere yararı var mıydı?
İnsanlara savaşlarında destek olabilir miydi?**

Tellerinden şarkılar yerine kanlar akan İspanya gitarına ilk kurşunlar atıldığında, benim şiirim bir hayalet gibi sokaklarda dolaşıyordu. Sonra yavaş yavaş içine kökler sokuldu ve damarlarından kan akmaya başladı. İşte o günden sonra herkesin yolu benimde yolum oldu. Orada yaşayan insanlar benim alçakgönüllü şiirimi kendilerine kılıç yapacak, büyük ıstırapları arasında terini silecek, mendil diye açacak yada ekmek savaşında silah olarak kullanacak.

Kim öldürebilir ki şiiri! Şiir kedi gibi dokuz canlıdır. İşkence ederler, sokaklarda sürüklerler, üstüne tükürürler, alay ederler, etrafını dört duvarla çevirirler, sürgüne yollarlar; fakat o bütün bunları yaşar, sonunda tertemiz bir yüzle ve gülümseyerek yeneden ortaya çıkar.

Benim şiirim ve hayatım bir nehir gibi akıp gitmiştir. Şili'nin yüksek dağları arasındaki derin vadilerde dünyaya gelen ve denizlere kavuşmaya çalışan bir nehir gibi. Suların üzerinde yüzen her şeyi götürmüş, coşkunluğunu kabul etmiş, sırları günışığına çıkarmış ve halkın yüreğine giden bir yol açmıştır kendine.

Kavgamızın şairi bir şiir emekçisi

ENVER GÖKÇE

DOST

Biz olmasak gökyüzü, biz olmasak üzüm,

Biz olmasak üzüm göz, kömür göz, ela göz;

Biz olmasak göz ile kaş, öpücük, nar içi dudak;

Biz olmasak ray, dönen tekerlek, yıkanan buğday,

Ayın onbeşi;

Biz olmasak Taşova'nın tütünü, Kütahya'nın çinisi,

Yani bizsiz

Anne dizi, kardeş dizi, yar dizi

Güzel değildir.

Yaşamını kavgalaştıran, kavgasını şiirleştiren; kavgamızın şairi, bir şiir emekçisi Enver Gökçe... Kardeşçe bir yaşamı kurmanın yolunun devrimden geçtiğini söyleyen ve yaşamını devrimci bir sanatçıya yakışır bir şekilde yaşayan bir eylemci.. Ölümünün 24. yılında, adını ve şiirlerini anmadan geçemedik. Şiire 1940 yılında başlayan Enver GÖKÇE, yaşamını ve sanatını devrime adanmış bir şair olarak; hala aramızda, hala kavgamızın şairi ve bu nedenle onu ölümsüz olarak görüyoruz.

Enver GÖKÇE şiiri, gerçekleşmesini istediği “Devrim” yolunda bir silah olarak kullanmaktan çekinmemiş ve bu güzel yolun tüm emekçi insanlarla geleceğini şiirlerinde de sık sık kullanarak yaşamını ve ideolojisini, eylemin birliğini kendi yaşamında da tekrar tekrar görmemizi sağlamıştır. “*uğruna çekilen derttir, mihnettir senden yana olduğumuz sebeptir kolektif hayat*” dizelerinden de anlaşılacağı üzere; “güneşli güzel günler”e ulaşmak kolay değildir ve bedel ödemek gerekir.

Enver GÖKÇE’ de güneşli güzel günlere olan umudundan dolayı; şiirlerinden ve düşüncelerinden ötürü “yeni insan” olmanın ilk adımlarını atabilmiş birçok devrimci gibi, yıllarca cezaevlerinde yatmış, baskılar görmüş, sürgünler yaşamıştır. Devrimci bir sanatçı olarak yine duruşundan ve sanatından taviz vermemiş ve şiirlerini yine bir silah olarak kullanmakta bir an olsun tereddüt etmemiştir. Cezaevleri ve baskılar karşısında yılmamış, şiirlerini ezilen - sömürülen emekçiler için yazmaya devam etmiştir. “*Sadece namuslu olmak yetmez. Sonuna kadar hem namuslu hem de sapına kadar bilinçli olmak şarttır. Gerçek sanatçı, pazarlıkların, küçük hesapların insanı değildir. Ve olmazda! (...) İyi bir sanatçı olmak için önce, insanı, kendini, halkını sevmesi, daha doğrusu bu halkın içinden bu halkın en devrimci sınıfına bağlılık göstermesi içtenlikle bunu yaşaması şarttır...*” diyerek; küçük burjuva sanatçı bakış açısına bir eleştiri göndermiş, gerçek bir sanatçının sorumluluğunun halkın yanında olmak ve halkı bilinçlendirmek olduğunu vurgulamıştır. Sanatçı halkın yanında yer almalı, sanatını bir silah olarak kullanmalı, halkla birlikte savaşabilmelidir.

Ölümünün 24. yılında Enver GÖKÇE 'yi saygıyla anıyoruz...

RUS EDEBİYATI

- Lev Nikolayevič Tolstoy -

Güz dönemi kronolojisine şöyle bir göz attığımızda karşımıza birçok Rus klasik edebiyatının devleri çıktı: Tolstoy, Çernişevski, Turgenyev... Biz de Ekim Devriminin yıldönümüne denk gelen güz dönemi kitap dizimizde, bu devrimin yaratılmasında önemli katkıları olan Rus Edebiyatına göz atalım dedik.

Modern Rus edebiyatının kurucusu Mihail Lomonosov'a kadar (1711-1765) edebiyat, rahiplerin, prenslerin, anlatılardan, polemik yazılarından ve tarihten ibaretti. Radişçev'in köleliğe karşı çıktığı "Petersburg'dan Moskova'ya Yolculuk (1790) Rus edebiyatında kitabı yasaklanan ve sürgüne gönderilen ilk yazar olarak tarihe geçti. Rus edebiyatına gerçekçiliği taşıyan ilk yazarlar Puşkin ve Gogol'dür. Puşkin(1799-1837) Rus gerçekçiliğinde, şiirselliği yaratmada, Gogol (1809-1857) ise Rusya'yı Ruslara tanıtmada ustalıklarıyla tanınırlar. Gogol mutlağı arayan Rus yazarlarının ilkidir.

19. yüzyılda edebiyat ve kültür yaşamının merkezi Büyük Dergi'di. 400 sayfalık aylık dergide benimsenen şiir türü Nekrasov'un (1821-1877) öncülük ettiği yurttaşlık şiiriydi. Tiyatroda da neredeyse tek ad Aleksandr Ostrovski'ydi. Ostrovski devrim yıllarında ve sonrasında da gerek teorisyenliği gerek rejisörlüğü gerekse de oyunculuğuyla bu ismini korudu. Anlatı türü az çok hepsi Gogol'den miras kalan üç biçimiyle ağırlığını sürdürüyordu; tarihsel roman, sanat romanı, töre romanı. Tarihsel roman biçimi sağlam yapılı, belirgin bir kurguya dayalı, karakterleri özenle seçilmiş ve klasik dille yazılmış yapıtlardan oluşuyordu.

19. yy Rus yazarları, eleştirel gerçekçi bir tutumla yaşadıkları çağı anlama ve anlatmaya çalıştılar. Onlar feodal toprak aristokrasisinin yırtıcılığını, aç gözlülüğünü tüm çıplaklığıyla ortaya sererek, devlet, kilise ve geleneklerle uğraşmışlardır.

Edebiyat ve sanat, toplum yaşamının gerçek ilişkilerini anlatırken, onun tam bir tablosunu bize sunduğunda, biz bu edebiyat eserlerinden o döneme ilişkin bilgi edinebilir, soyut ilişkileri somuta indirgeyebiliriz. Klasik Rus edebiyatı bize bu olanağı fazlasıyla sunmaktadır.

Klasik Rus edebiyatı 19. yy'da sansüre, birçok baskılara rağmen, aristokrasinin hakimiyetine ve cahilliğe karşı girişilen bütün savaşlarda en önde yer aldı. Toplumsal görevlerinin ne olduğunu tam olarak anlayan ilerici yazarlar, diğer ülkelerden daha da fazla ezilen halkın sözcüsü durumuna geldiler. Edebiyata, yaşayanları savaşa çağırarak görevini yükleyen, mülteci olduğu Avrupa'da bir gazete çıkaran Aleksandr Herzen, "siyasi özgürlükten yoksun bir halk için, edebiyat, öfkenin ve vicdanın çığlıklarını duyacağı biricik kürsüdür" demiştir.

Rus edebiyatının üstünlüğü insanı sevmesinden ve insanı eserin temeline koymasından gelir. Çağının ilerici düşüncelerini temsil etmesinin yanında, aynı zamanda çağının sosyal ilişkilerini ve bu i-

lişkilerin doğurmuş olduğu tipleri edebiyat eserlerinde somutlamasındadır. Olayların rengini ve damgasını taşıyan bu tipler Rus edebiyatında her zaman diri ve canlı portreler dizisi oluşturur.

Rus Devriminin Aynası Tolstoy

Tolstoy, 50 yıllık yazarlık yaşamı boyunca yarı köle halinde kalmış olan köylü Rusya'yı, toprak sahibinin ve köylünün Rusya'sını anlatmıştır. Tolstoy yalnızca Rus yaşamının eşsiz tablolarını çizmekle kalmamış, dünya edebiyatına eşsiz, birinci sınıf eserler vermiştir. Onun büyüklüğü, Rusya'da burjuva devrimi olduğu sırada milyonlarca Rus köylüsünde baş gösteren fikirlerin ve ruh hallerinin sözcüsü olduğu içindir.

Tolstoy'un görüşlerindeki ve öğretilerindeki zıtlıklar bir tesadüfün ürünü değildir. Bu zıtlıklara kaynaklık eden nesnel temel, Rusya'daki toplumsal yaşamın çelişkilerinin bir yansımasıdır.

Köylülüğün hızla yıkılan temelleri üzerinden yükselen bir Tolstoy vardır karşımızda. Onun büyüklüğü tam da buradadır.

Yüzyıllarca süren toprak köleliği zulmünün yarattığı iflas, yıkım, umutsuzluk, kin, öfke köylülüğün kararlılığını arttırdı. Rus köylüsü kiliseye, toprak sahiplerine, onların hükümetine, toprak mülkiyetinin bütün eski biçimlerine karşı, köylülerin kendi sınıfsal çıkarları için ortaya koyduğu tarihi eylemlerinin temelini oluşturur.

Tolstoy edebi yaşamına toprak köleliği zamanında başladı. Rus tarihinin iki dönüm noktasında 1861 ve 1905 dönemlerinde yazdı. Rusya'nın eski temellerinde meydana gelen şiddetli değişiklikler dikkatini çekmiş, etrafında olup-biten olaylar karşısında ilgisini derinleştirmiş, bu onun dünya görüşünü değiştirmesine neden olmuştur.

Tolstoy, Rus toprak soylularından olmasına karşın, bu çevrede egemen olan bütün düşüncelerle ilgisini kesmiştir. Halk kitlelerinin köleleştirilmesi, sefaleti, köylülerin ve küçük toprak sahiplerinin iflası, Rus aristokrasisinin iki yüzölçümü, Tolstoy'un son dönem eserlerinde şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir.

NIKOLA GAVRİLOVİÇ ÇERNİŞEVSKİ (1828-1889)

Rus düşünürü ve devrimcisi Çernişevski 1828 yılında Saratov'da dünyaya geldi. Petersburg Üniversitesini bitirdikten sonra öğretmenlik yapmaya başladı. Sovremennik dergisinde önce yazarlık daha sonra da yönetmenlik yaptı. 1862 yılında tutuklanarak bir süre hapis yattıktan sonra kürek cezasına mahkum edilerek, müebbed olarak Sibirya'ya sürüldü.

Çernişevski, 1860'larda Rusya'daki devrimci demokratik hareketin önderiydi. Lenin'in dediği gibi, Rusya'da bütün bir devrimci kuşak, Çernişevski'nin "sınıf ruhunu uyandıran ve uyanık tutan yazılarıyla yetişmiştir.

Çernişevski'nin dünya görüşü, Herzen ve Belinski'nin fikirleri ile Alman felsefesinin, bu arada özellikle de Feuerbach'ın etkisi altında yoğunlaşmıştır. Ama Çernişevski, genel olarak felsefenin sosyal rolünü ve özellikle de Hegel diyalektiğinin önemini kavramak bakımından Feuerbach'tan çok ilerdeydi. Çernişevski, feodalizm çağında yaşadığı ve çalışmalarını bu çağın çerçevesi içinde yaptığı için, Marx'ın maddeciliğine ulaşamamıştı. Dolayısıyla da geliştirdiği maddeci anlayış bir takım temel hatalar ve eksiklikler taşıyordu.

Çernişevski, halkın bilinç ve ideolojisi ile günlük yaşayışının ekonomik koşulları arasındaki derin bağı görmüştü. Emekçi halkın çıkarlarının toplum tarihinde başlıca önem taşıyan öge olduğunu biliyor ve halk yığınlarını tarihin mimarları olarak tanımlıyordu. Ayrıca, Rus ve Batı Avrupa liberalizminin karşı devrimci niteliğini ortaya koymakta çok büyük hizmeti oldu. 1861 köylü reformu sırasında liberallerin feodallere yardımcılık etmelerine karşı var gücüyle mücadele etti.

Sosyalizme eski köylü komünleri yoluyla varabileceğini düşünüyordu. Bu bakımdan, Herzen gibi o da Narodnizmin kurucularından biridir. Sosyalizmin ancak proletaryanın kurabileceğini göremiyordu. Göremezdi de... Bununla birlikte, devrime umut bağlamış olması bakımından denilebilir ki, bütün ütopyacı sosyalistler arasında bilimsel sosyalizme en fazla yaklaşmış olan düşünür Çernişevski'dir.

Yalnızca kendi ülkesinin devrimcilerini değil, tüm dünya devrimcilerini etkilemiş ünlü Nasıl Yapmalı romanının yaratıcısı Çernişevskidir. Bu büyük eseri zindan koşullarında ve ağır sansür altında yazmıştır.

İVAN SERGEYEVİÇ TURGENYEV

Toprak sahibi bir ailenin oğlu olarak 1818 yılında dünyaya geldi. Çocukluğunda köleliğin kötü sonuçlarını gördü. Moskova ve Petersburg'ta okuduktan sonra Berlin Üniversitesinde devam etti ve Hegelci düşünceyi öğrendi. Rusya'ya dönünce (1841) devlet memurluğu yaptı, o tarihten sonra edebiyatla ilgilendi. Avcının Notları adlı yapıtının yayınlanmasıyla devrimin en büyük yazarları arasına girdi. 1847'de Rusya'dan ayrıldı, annesi öldüğünde geri döndü ve bu dönemde Gogol'un ölümü üzerine yazdığı mektup sansür tarafından yıkıcı bulunduğu için topraklarında mecburi ikamete tabi tutuldu (1852). 1856'da yurtdışına çıkma izninden sonra, zaman zaman ülkesine dönse de daha çok batı Avrupa'da yaşadı. Buna rağmen yapıtlarında hep Rus toplumunu anlattı. Babalar ve Oğullar en çok tanınan romanlarından biridir.

Öykü

Cemre CAN

SİYAH BEYAZ FOTOGRAFTA KIRMIZI LEKE

Toprağa karışan, öz suyunda derinleşen ölüm... Soprano bir kadın sesinden yeni bir sana çoğalan...

Dün gece kaç yıldız kaydı anne? Bu gece kaç yıldız daha... külleri hala sıcak mı sevinçlerimiz? Anlam... Anlamıyorum... Acılı bir yaşam... korkuyorum! Henüz doğmamış sekiz aylık yüreğimi kundaklıyor çığlıklar... çığlıklar anne, bu çığlıklar... Doğmadan eskiyor beşiğimdeki kundak... Bahar çok uzak... Burası çok karanlık...

Neden susuyorsun, neden konuşmuyorsun sanki? Neden gözlerim olmuyor gözlerin, yüzünü mü kapatıyor ellerin? Yoksa, içime akıttığın göz yaşların mı?

Sana ilk geldiğim günü hatırlıyorum...o günden bu güne tam sekiz ay oldu... Sekiz aydır büyütüyorsun beni içinde...

Gözlerin sürmeli hüznün yumağı, ellerin tetikte, neden yumrukluyor yüreğimi yüreğin? Ne sağa dönebiliyorum içinde, ne de sola... Ne zaman kıpırdasam ağlamaya başlıyorsun. Gözlerimi açamıyorum... Karanlıkta kör oldum... Konuş benimle anne, çok korkuyorum... Karnında gezdirdiğin ellerin mi? Sesimi duyuyor musun? Nasıl duymam bu çığlıkları anayım ben... Doğmamış bir yavrum var!.. Anayım ben!..

Sana aydınlık bir resim çizmek isterdim... Senin için bebem: kıyacağım kim var, kurban edeceğim kim? Nasıl susturabilirim bu çığlıkları nasıl, nasıl kapatırım gözlerimi karanlıklara nasıl? Ben senin için neleri göze almıştım diyemem, sana türküler yakmıştım diyemem... Korkarım duyarlar sesini, sesimi, sesimizi...

Bu korku mu beni senden, seni benden alıkoyan? Kızma bana! Seni istemiyorum sanıp gücenme... Batırma göz yaşlarını yüreğime... Onlar bebem, onlar istemiyorlar seni... Beni... Bizi...

Kendi topraklarımızdan gidelim istiyorlar... Yüreğimizi bu topraklarda, topraklarımızda bırakarak gidelim istiyorlar... "Bu topraklarda size yaşama hakkı tanımayız" diyorlar... En küçük bir umut dahi kalmasın istiyorlar yaşamlarımızda... Bizlerse, bizim olanı istiyoruz sade... Gülücüklerle çınlasın istiyoruz dağlarımız, köylerimiz, yollarımız...

Yer göğe, gök yere vuruyor sanki duyuyor musun? Duyuyor musun vahşi hayvanlar gibi sokaklarımızda ulumalarımızı?..

Çek ellerini gözlerinden anne, göster bana bu çığlıklar nereden geliyor..? Burası çok karanlık anne, aydınlığı göster... Buralarda ne zamandır güneş doğmuyor yavrum, kızıl bir çığlıkla uyanıyor düşlerimiz... Göster anne, kızılı göster, düşleri göster... Çek ellerini gözlerinden!..

Daha fazla korkmanı istemiyorum. Onlar ne insan, ne hayvan... Yavaşça aralayacağım gözlerimi, yavaş yavaş göreceksin... Kapat, kapat, kapat, kapaaaatt... Kapat... Kapat... Anne kapat gözlerini... Korkma bebem, yanında ben varım... Bak, kapadım gözlerimi, ninniler söyleyeyim mi sana, masallar anlatayım mı?

Duyarlar sesimizi, korkuyorum. Henüz doğmamış bir bebeğim ben... Neden, ne istiyorlar bizden?

Çok zaman önceydi... Ne istedilerse verdik, ses etmedik... Biz verdikçe onlar "daha daha" diyerek göz diktiler yaşamlarımıza... Özgürlüğümüzü, dilimizi, bayrağımızı çiğneyerek, topraklarımıza saldırdılar... Taş üstünde taş kalmayacak, kadın-çocuk demeden bir halk yok edilecekti... Köylerimizi yaktılar, erkeklerimiz dönmez oldu gittikleri yollardan, kadınlarımız kadınlıklarından utanır oldu. Bebeğimiz süngü uçlarında...

Yetmeliydi aldıkları canlar, durmalıydı dökülen kan ya da kanımızın son damlasına kadar akmalıydı. Akıyordu... Kanlı çığlıklar yükseliyor topraklarımızdan... Korkma bebem! Kral Dehak'ın sofrasına sunulan bebelerimizin cansız bedeni nasıl ki tüm yürekleri isyan ateşini yakmaya çağırmışsa, nasıl ki Kawa bu çığlığa dur deyip, Dehak'ın başını koparmışsa ve çığlıklarımız Newroz'u doğurmuşsa, şimdi bize düşen bu ateşi daha da harlandırmaktır. Katledilen, lime lime parçalananların, anasının karnında ölüme mahkum edilen bebelerin, cansız bedenlerine dahi tecavüz edilen kızlarımızın çığlığını duyan, insanım diyen yüreklerde büyüyor yangın... Duyuyor musun bebem? Artık teker teker değil hep birlikte koşuyoruz özgürlüğe...

Sonunda ya özgür olacağız ya da öleceğiz... Bir gün kapılarımız namluların sesine değil, zılgıtların coşkusuna açılacak... inanıyorum ben... Sende inan yavrum...

İnanmak istiyorum anne... Ama biliyorsun değil mi, geceleri ninni diye, ölü insan çığlıkları düşüyor düşlerime... Kabusum oluyor yaşam... Ve yaşamın güzellikleri kan olup akıyor önüme... Kararıyor tüm renkler... Ak sütünde tenhalaşıyor yumuk gözlerim... Soluğum tükeniyor anne... Korkuyorum...

Korku! Dünyaya merhaba diyebilmenin, gözlerinde buluşabilmenin coşkusunu bastırıyor. Korkuyorum, içinden çıkarıp alma beni..Doğurma beni anne,kan deryasına çevirdikleri bu topraklarda.. Atalarımın kanıyla sulanan bu topraklarda nasıl koşar çocukluğum aydınlıklara?

Koşmalı,en çok bebelerimizin düşleri yakışır bu topraklara... Umudun rengi kıızıdır, bilmelisin... Aydınlık günlerimize omuz vermelisin... Ölenler özgürlük için öldüler... Gelenler özgürlük için gelecekler...

Geleceksin sende, kuşanacaksın sarı-kırmızı-yeşilleri... Boy vereceksin kavgada... Dilinde tilili, korkmayacaksın o zaman... Bileceksin, yalnız değilsin bebem!

Çocuk sesleri duyuyorum anne... Ölü çocuk sesleri... Çocuk sesleri gittikçe yaklaşıyor anne... Elele tutmuş ölü bebekler geliyor bana doğru görüyor musun?

Yüzünü bana dön bebem... Yüzünü ölüme değil, bana dön...

Bak, kıkır kıkır gülüyorlar... Kül rengi çocuklar beni çağırıyorlar anne, duyuyor musun?

Yiğit kızlarımızın, yiğit erkeklerimizin gür seslerini dinle bebeğim... Dağlardan, Gabar'dan Cudi'ye... Nemrut'tan Şırnak'a... Cide'den Amed'e... Cizre'ye Botan'a, Dersim'e yankılanan özgürlük savaşçılarımızın sesini dinle... Onların türküsü ölümsüz, çığlıkları sonsuz-derin...

Gitmeliyim anne,bebekler beni bekliyor... Siyah beyaz bir fotoğrafta kırmızı bir leke gibiler..Gitmeliyim anne, kıkır kıkır gülmeliyim... Biliyorum, benim bebe yüreğim yabancı bu dünyaya... Bu dünyada kötüler çok...Kül rengi çocukları görüyor musun anne? Göz yaşları yanaklarında asılı kalmış hepsinin... Hepsi savaşın çocukları... Doğmak istemiyorum, korkuyorum...

Kapı eşliğinde yaklaşan ayak sesleri... Köpek ulumaları... Rüzgarın sesi... Ay geceye küstü, gece gündüze mahçup... Bir babanın eline düşüyor bir ananın gözyaşları... Haykırıyor soprano bir kadın sesi...

Bebem...

Ak sütümden içemedim...

Bebem, dönme yüzünü ölüme... Savaş savaş kendinle... Bak içimde güvendesin...

Gitmeliyim anne... Ölümü bekletmemeliyim...

Çoğalıyor doğmamış bebelerin

korku çığlıkları... Sel olup da çağlıyor...

Çığlık çığlığa karışıyor...

Ana yüreği, evladına kanıyor...

Sesimi duyan yok mu?

Bebem... Diren...

Ölüyor... Diren...

Kırılmış dallarda asılı kalıyor bebeler...

Umut ölümden,ölüm umutta...

Bebem... Bu çığlığım senin için...

Direnebilmen için...

Direnebil...

Diren

Diren Dersim.. Diren Ağrı...

Koçgiri, Şeyhsaid, Kawa

Diren

Büyüyor yangın...

Büyüyor öfke...

Analar artık ağlayamıyor...

Tililililili..... Diren.... Diren... Diren... Diren...

Filistinli buruk bir gülümseyişim ben
Elimdeki bu kapkara taşı yüreğimmiş gibi
Yüreğimibir bomba gibi taşıırım ama
Çocuğum daha
İnsanların yüzlerine böyle bakmayı
intifada yıllarında öğrendim
Tanklar evimizi yıkıp
Babamı kanlar içinde bırakıp gittiğinde
Annem kanlı gözyaşlarını
kundağımın kenarına döktüğünde öğrendim
Hep kanlı kefiyelerdi gördüğüm
Duyduğum hepcanavar düdüğü
ve tankların uğultusu
ve toprakların yaklaşan gürültüsü
Böyle bakmayı ben
ülkemin kanla örtülü yollarında öğrendim
Arkadaşlarım tanklara taş atarken
kurşunlarla tarandığında
Oyun oynarken biz
topaçlarımız
hınçla kırıldığında öğrendim
Böyle bakmayı ben
biz böyle baktıkça
onlar çıldırdığında
ve o buruk gülümseyişli zafer
daha da yaklaştığında öğrendim
Böyle bakmayı ben
zaferi yakınlaştıran acılardan
Acılar sağanağında yıkanmış
insanlardan öğrendim
Böyle bakmayı ben
Filistinin kanla kararmış
toprağından öğrendim
Parmaklarımı gökyüzünde
zaferle buluşturmayı da ondan öğrendim
Üzerime çevrili namlulara dil çıkarmayı da
Olsem de devrimden vazgeçmemeyi de ondan öğrendim.

dosya

filistin

Cengiz GÜNDOĞDU

KÜLÜN İÇİNDEKİ ATEŞ

Sömürgeleşmiş Kafa

Felsefede birinci öğretmen sayılan Aristoteles'ten sonra ikinci öğretmen sayılan Farabi'nin (871-950) "Felsefe Mezopotamya'da doğdu, Felsefeyi yeniden doğduğu yere getirmeli" dediği söylenir. Farabi'nin dediği doğrudur. Bu doğruyu şöyle genişletmek gerekir. Ortadoğu, Asya, Batı'da felsefenin, dizgeli düşüncenin bilinmediği dönemlerde felsefeye başlamıştır.

Hintli filozof Kapila M.Ö. 9. yüzyılda maddeci bir felsefeyi geliştirmiştir. Kapila, M.Ö. 9. yüzyılda doğa-insan ilişkisini son derece sağlıklı kurmuştur. Kapila'ya göre doğaya gizem yüklemek, doğayı cinlerle algılamak, kutsal metinlerden, vahiyden umar beklemek kişiyi mutsuz kılar.

Batı yalnızca ekonomik açıdan sömürgeleştirmede Doğu dünyasını. Batı emperyalistleri, Doğu dünyasını düşünce açısından da sömürgeleştirdi. Sömürgeleştirme sonucu, Doğu insanı kendi dünyasına gözünü kapadı. Felsefe, bilim, sanat ne tür bir insani etkinlik varsa Batıda vardı. Batı kökenliydi. Oysa Ortadoğu'da İslam uygarlığı içinde doğan felsefe, bilim, iki yüzyıl ışıklandırdı dünyayı. Bu konuda bir iki örnek vermek isterim bilimden. Cebir'in kurucusu El Harizmi'dir (ölümü 850).

Celal Saraç bu konuda bakın ne diyor, "Doğu'da X. Ve XI. yüzyıllar Pozitif Bilimlerin altın devridir. İçlerinde Farabi, İbni Sina gibi filozof ilim adamlarının Razi, Biruni, İbni Neysem gibi fizikçilerin, Ebü'l-Vefa Burcani, Ebu Kamil Suca, Kerhi, Ömer Hayyam gibi büyük matematikçilerin bulunduğu bilimciler hep bu devirde yetişmişlerdir.

Batı emperyalistin sömürgeleştirdiği kafa, ne yazık ki Türkiye'de, Hayyam'ı şarapçı olarak göstermeyi başarmıştır. Hayyam böylesi kişilere göre, bir fiçı şarabın başında oturan, maşrapasıyla şarap içen, sarhoş kafayla "şiiirler döktüren" biridir.

Celal Saraç, bakın ne diyor Ömer Hayyam için, "İran'da meşhur Rübaiyat şairi olarak tanınan matematikçi astronomdur. Nişabur'ludur. Bilim tarihini ilgilendiren yönü Cebir'deki önemli katkıları ve eski takvim üzerinde düzeltmeler yapmasıdır. En ünlü ve önemli eseri (bugün bir Fransızca tercümesine de sahip bulunduğumuz) Cebir Problemleri adlı kitabıdır. Burada Hayyam ikinci ve üçüncü dereceden çeşitli tipteki denklemleri sistematik bir sıralamaya tabi tutmuş ve bunların çözüm yollarını göstermiştir."

Sömürgeleşen kafa, hem kendine, hem tarihine yabancılaşır. Hadi diyelim, cebirden, ikinci, üçüncü dereceden denklemlerden anlamak kolay değildir.

Peki, ama Doğu'nun hiç mi şairi yok. Bakın Firdevsi için ne diyor Thomas Mann, "İranlı şair Firdevsi 1000 yıllarında İlias kral efsanesinin bir yenilenmesi olan Şahname'yi yazdı. Tüs ülkesinde tam yirmi iki yıl bu eser üzerinde çalıştı. Elli altısında Gazna'ya; sultanın yanına geldi; Sultan ona, büyük şiirin her beyti için bin altın teklif etti. Fakat Firdevsi "önce eserimi bitireyim, ancak ondan sonra parayı alırım" dedi. Eserini bitirene kadar yıllar yıllar geçti ve duygularınca, isteklerince hiçbir zaman eserine bitmiş gözüyle bakamadı mutlaka. Oturuyor, durmadan şiirinin dev halısını kişilerle, hikayelerle, serüvenlerle, kahramanlıklarla, şeytansal büyü ve renk arabeskleriyle işliyor, örüyordu. Seksen yaşına geldiğinde nihayet eserinin bittiğini bildirdi. İlias destanından sekiz kat büyüktü bu eser, tam altmış bin beyitti. Sultan ise her bir beyit için bin altın yerine bin gümüş gönderip aldattı onu. Armağan geldiğinde yaşlı şair hamamdaydı. Parayı getiren adamla, tellaklara bahşiş olarak dağıttı. Bu epik dünyanın olağanüstü bir fikrasıdır"

Farabi

(871-950)

Mantık, dilbilgisi,
felsefe, müzik,
matematik ve fen
öğrenimi gördü.

Aristoteles'ten sonra gelen "ikinci öğretmen" anlamında doğu aleminde "hacı-sâni", batı dünyasında ise "magister secundus" denildi. Tüm yaşamı büyük ününe rağmen tam bir sadelik içinde geçti.

Firdevsi aslında yoksuldu. Buna karşın onu kandıran sultanın parasını almadı. Tellaklara dağıttı. Firdevsi'nin bu davranışı, o dönemde ölümü göze almaktır. Bir Firdevsi'nin davranışına bakalım, bir de burjuvazinin önünde eğilen yazarlara, şairlere bakalım. Bunları yazarken aklıma İranlı şair Hafız Şirazi (14. yy) düştü. Hafız Şirazi, daha 14. yüzyılda yeni insan yaratmaktan söz eder.

Burjuvazinin hurdahaş ettiği insana karşı, yeni insan, önümüzdeki sorun değil mi. Yaşadığı andan bile habersiz bir insan yarattı burjuvazi. Buna karşılık İslam dünyasında felsefeyi başlatan Knidi (866) derinlemesine bir bakışla, bakın ne der, "Hak bilirliliğinin gereği olarak bize düşen, hakiki ve ciddi konularda kendilerinden büyük ölçüde yararlandıklarımız şöyle dursun, basit ve küçük ölçüde yararlandıklarımızı dahi karalamamaktır. Her ne kadar bazı gerçekleri görememişlerse de bize intikal eden düşünce ürünleriyle onlar bizim atamız ve ortağımız sayılırlar. (...) O halde, bize gerçeği büyük ölçüde getirenler bir yana, onu azıcık olarak ulaştıranlara da şükür borcumuz büyük olmalı."(3)

Kültürü kendinden başlatan burjuva sınıfına güzel bir tokat değil mi bu.

El Kındi döneminde gerçeği göremeyenleri de şöyle eleştirir. "Onların zekaları gerçeği anlayacak düzeyde değildir."

Kındi şöyle sürdürür sözlerini, "Saldırgan ve zalim düşman durumunda olan bunlar, haksız yere işgal ettikleri kürsüleri korumak için, elde edemedikleri ve çok uzağında buldukları insani faziletleri sahip olanları aşağılarlar. Amaçları siyaset ve din tacirliğidir. Oysa kendileri dinden yoksundur. Çünkü bir şeyin ticaretini yapan, onu satar, sattığı ise onun değildir."

Kındi'nin bu belirlemesi, bugün de geçerli. Akla önem veren bu filozof, dayakla cezalandırılmış, zengin kitaplığına el konmuş.

Felsefede Zındıklar

İslam dünyasında zındıklıkla, bugünün diliyle söylersem dinsizlikle suçlanan birçok filozof, şair vardır. Filozof Ebu Bekir El Razi de (864-925) dinsizlikle suçlanmıştır. Razi, Tanrı'nın varlığını benimser. Ancak peygamberleri benimsemez. Bunun başlıca nedeni Razi'nin akla verdiği önemdir. Razi'ye göre akıl açısından bütün insanlar eşittir. Razi'nin bu görüşü bir devrimdir. İnsan, doğruyu, yanlışını akıl yardımıyla ayırabilir.

Razi, kimi kişilerin insanlar üstünde egemenlik kurmasına karşıdır. Siyasetçilerin, insanları korkutmak için dini kullandıklarını söyler Razi.

İslam felsefe tarihçilerinin üstünü örttüğü filozof Ravnedi'dir. (9. yüzyıl) Ravnedi islamda zındık sayılır. Düşünceleri yüzünden kara çalınmıştır. Güya Yahudilerden para almıştır. Kimi zaman iki satırla geçiştirilen Ravnedi'nin görüşlerini Cavit Sunar şöyle özetler, "ez-zumurrud adlı kitabında peygamberliği alayla karşılar. Peygamberlerin mucize ile halkı hakikatten uzaklaştırdıklarını söyler. Ona göre yegane hakikat yolu akıldır. Kitab'ul Dafi'sinde Allah insanları öldürmekten başka bir şey yapmaz der ve Kur'an'a hücum eder."

Materyalist düşünürlerin eserleri yakılarak yok edilmiştir. Sunar, bu konuda şöyle der, "Materyalistlere ait eserlerin çoğu kaybolduğundan bunlar hakkında ancak felsefe tarihçilerinden bilgi elde ediyoruz."

İkinci Öğretmen

Farabi, İslam uygarlığı içinde kurduğu felsefi dizgeyle bence görkemli bir filozoftur. Ahmet Arslan, Farabi'nin peygamberlik görüşünü şöyle özetler, "... Kur'an'ın büyük bölümü şiirsel bir dille ifade edilmiş olan peygamberimizi kavrayış ve sezgilerin bu türden sözel açıklamalarından başka bir şey değildir."

Farabi peygamberi filozoftan daha üstün bir noktaya yerleştirmiş. Bunun yanı sıra kelamcıları küçümser. Farabi İlimlerin Sayımı adlı eserinin Kelam İlmi bölümünde Kelamı şöyle tanımlar, "Kelam ilmi, dinin kurucusunun açıkça belirtmiş olduğu belli inanç ve fiilleri muzaffer kılmaya ve bu fiiller ve inançlara aykırı olan her şeyi sözle çürütmeye (atzyif) muktedir kılan bir yetidir." Farabi Kelamcılarının görüşlerini çeşitli noktalardan ele alır. Sonunda şöyle der, "Onlar arasında bir başka grup daha vardır ki, onlar dinlerini şüphe kabul etmez bir biçimde doğru kabul ettiklerinden ötürü ne yolla olursa olsun başkalarının

Saldırgan ve zalim düşman durumunda olan bunlar, haksız yere işgal ettikleri kürsüleri korumak için, elde edemedikleri ve çok uzağında buldukları insani faziletleri sahip olanları aşağılarlar. Amaçları siyaset ve din tacirliğidir. Oysa kendileri dinden yoksundur. Çünkü bir şeyin ticaretini yapan, onu satar, sattığı ise onun değildir.

“İran’da meşhur Rübaiyat şairi olarak tanınan matematikçi astronomdur. Nişabur’ludur. Bilim tarihini ilgilendiren yönü Cebir’deki önemli katkıları ve eski takvim üzerinde düzeltmeler yapmasıdır. En ünlü ve önemli eseri (bugün bir Fransızca tercümesinde de sahip bulunduğu-muz) Cebir Problemleri adlı kitabıdır. Burada Hayyam ikinci ve üçüncü dereceden çeşitli tipteki denklemleri sistematik bir sıralamaya tabi tutmuş ve bunların çözüm yollarını göstermiştir.”

yanında onu muzaffer kılmak, güzel göstermek ve hasımlarını ondan uzaklaştırmak gerektiği düşüncesindedirler. Onlar bununla ilgili olarak yalan, aldatma, (mugalata) şaşırtma ve kandırmayı kullanmakta beis görmezler. Çünkü onlara göre dinlerine karşı çıkan şu iki tür insandan biridir: O ya düşmandır, dolayısıyla onu uzaklaştırmak ve yenmek için cihad ve savaşta olduğu gibi, yalan ve aldatmanın (mugalata) kullanılması caizdir veya o bir düşman değildir, akıl ve temyiz yetisinin zayıflığından dolayı ruhunun dinden alacağı nasibten haberi olmayan biridir. Bu durumda da kadın ve çocuklara yapıldığı gibi, onun yalan ve aldatma ile nasibini almaya götürülmesi caizdir.”

Farabi, bir başka eserinde dini, iktidar için kullananları şöyle eleştirir, “... bunlar insanlar tarafından insanlara karşı kullanılan hile ve aldatmalardan başka bir şey değildir.”

Farabi’nin kelamcılara küçümsediğini söylemişim. Bundan ötürü Kelam üstünde durmak istiyorum. Ahmet Arslan, Kelamı şöyle tanımlar, “İslam dininin inançla ilgili öğelerini rakip teoloji ve öğretilere karşı savunmayı kendisine amaç edinen spekülatif karakterli bir düşünce hareketi.”

Kelamın en ünlü kuramcısı Gazali’dir (1058-1111). Gazali, Farabi’yi, İbni Sina’yı, kafirlikle suçladı.

Kelamcılarla filozoflar arasındaki bu mücadelenin ip uçlarını Farabi’de buluruz. Farabi’ye göre kimilerine göre adalet “zorla elde edilen hakimiyettir. (...) Bu, ezen kişinin kendisini elde etmek için dövuştüğü nimeti ezilenden zorla alması şeklinde gerçekleşir. O halde ezen kişinin ezileni kendisine köle yapması adalete uygundur. (...) Galip grup, yenilenden kazançlarını ele geçirdiğinde bu kazançların ele geçirilmesinde daha büyük payı olanlara daha büyük hisse, daha küçük payı olanlara ise daha küçük bir hisse verilmesi gerekir.”

Farabi, bu mücadelenin ekonomik yönünü açık-seçik belirler, “Onun bütün görünüşleri aslında bu nimetleri ele geçirmek içindir.”

Bu tür devletler cahil devletlerdir. Filozof cahil devlette gurbettedir. Farabi Platon’un etkisinde ülküsel bir devlet tasarlar. Bu ülküsel devletin yöneticisi filozof-kral olacaktır.

Farabi bu ülküsel devlet öğretisinde Platon’dan iki noktada ayrılmaktadır.

Platon’un devleti küçük bir kent devletidir. Farabi’nin devleti ise evrenselidir. İkinci nokta son derece önemlidir. Dinlerin, mezheplerin ölümüne mücadeleye giriştikleri bir dönemde Farabi şöyle seslenir, “İnsanlar söz konusu olduğunda onlar arasındaki insanlık, bağlayıcı bağıdır. Dolayısıyla onların müşterek insan türüne ait olmalarından dolayı birbirleriyle barış içinde yaşamaları gerekir.”

Farabi’nin insanlar arasındaki ortak paydayı insan türüne bağlaması, o dönem için son derece şaşırtıcıdır. Batıda Marx’a kadar hiçbir filozof insanlık kavramına ulaşmamıştır. Daha sonra Marx insanın tür olduğunu söylemiştir.

Farabi’yle Marx’ın değişik zamanlarda üstünde durdukları tür kavramına, bizler bugün ne kadar yakınız, bunun üstünde düşünülmesi gerekir.

Zulüm Makinesine Karşı

Farabi’nin erdemli evrensel devlet adına insanı köle gibi kullanmayı adalet sayanlara karşı giriştiği felsefi mücadele sürecinde İslamda ekonomik durum nasıldı. Ali Mazahari, durumu şöyle anlatıyor, “Dahkan denilen toprak asilzadeleriyle İran, ne kadar arazi vergisi demek olan harac’ın ülkesiyse Fellahlarıyla Mısır’da ek vergilerin ülkesiydi. (...) solunan havadan başka her şeyden vergi alınmaktaydı. Ayrıca vergi mükellefi %8 faiz, %10 sarrafıye, %1 makbuz pulu olmak üzere %19 ek vergi ödemekteydi. (...) Mısır’da ek vergiler özellikle Tennis ve Dimyat’da ve Nil kıyılarında çok ağırdı. X. Yüzyıl boyunca tarım mükellefleri çok kötü muamelelere tabi tutulmuşlardı. Bunlar hapsedilirler, kamçılanırlar, giderek işkenceye tabi tutulurlardı.”(11)

Köleler 500 kişilik 1.500 kişilik bölüklere ayrılmıştı. Farabi’nin bunları bilmemesi olası değil. Ama Farabi’yi bilmeyen emekçiler eşitlikçi, erdemli bir toplum için 870’de ayaklanıyor. Nerdeyse Bağdat’a girecekler. İki yıl sürüyor ayaklanma.

Zulüm Makinesine karşı ikinci büyük ayaklanmaya Karmati hareketi deniyor. Karmati hareketinin tabanını Faik Bulut şöyle anlatır, “Karmati hareketi ise daha kitlesel

ve halkçı bir özellik taşıyordu. Çiftçiler, küçük tüccar, esnaf ve köylüler, lümpen proletarya denilebilecek serseriler, ayak takımı ve baldırıçplaklar, aristokratlarına isyan eden kabile çapulcuları ve yoksulları; eşkıyalar, dervişler, işçiler, tarım emekçileri, zenci köleler, aydınlar ve sanatçılar.”

Karmatilerin kurduğu eşitlikçi devlet 100 yıl dayanabildi...

Onuncu yüzyıldan sonra Ortadoğu hem düşünsel açıdan hem eylem açısından karanlığa gömüldü. Bunun nedeni, bu düşüncelerin, eylemlerin feodal toplumda çıkmasıydı. Bu düşünceleri halka götürecek, feodal yapıyı kırarak sınıfların Ortadoğu’da olmamasıydı.

Küldeki Ateş

Ortadoğu, bugün kimilerin sandığı gibi ölü toprak değildir. Hellenistik dönemden sonra felsefenin, biliminin doğduğu yerdir.

Bu Ortadoğu’nun kül içinde ateş olduğunu gösterir. Bu ateşi yeniden alevlendirmek bir dinin, bir mezhebin üstesinden gelebileceği iş değildir. Geniş bakış açısıyla, derinlemesine irdelemeyle bu ödev sosyalistlerindir.

İslam uygarlığında eşitliği, irade özgürlüğünü savunan Mutezile okulu, evrensel erdemli devleti savunan Farabi, insanlık kültürüne insancıl yaklaşımıyla El Kındi... daha birçokları, bilimsel sosyalizme ulaşan insanlığın önemli uğraklarıdır.

Bugün Ortadoğu’da adalet, “ezen kişinin kendisini elde etmek için dövdüğü nimeti zorla alması şeklinde gerçekleşiyor”. Emperyalizm nimeti elde etmek için Ortadoğu halklarını köleleştiriyor. Buna karşı Ortadoğu’da çeşitli dinler, mezhepler, milliyetler varlık nedeni sayılıyor. Aşılması gereken bu durum, emperyalizmin işini kolaylaştırıyor. Bu noktada Ortadoğu insanını tarihiyle tanıştırmak gerekiyor. Farabi’nin insan türünü ortak bir paydada toplama önerisi, Ortadoğu insanının emperyalizme karşı bütünsel karşı çıkışını sağlayabilir.

Külün içindeki ateş bu ortak paydayla harlanır, petrol zenginleriyle birlikte emperyalizmi yakıp kül edebilir.

Ateş Nereyi Yakmalı

Bu, retoriklik değildir. İnsan denen varlığın 3 milyon yıl önce Habeşistan’da aygıt kullandığı biliniyor. Ne yapıldıysa bu üç milyonda yapıldı. Savaşık, ama birçok sayırlığı da kökünden kuruttuk.

Son iki emperyalist savaşın, özellikle atom bombası kullanılan ikinci emperyalist savaşın utancını atamadık üstümüzden.

Söylemek istediğim şu. İnsanlığın geleceği emperyalist tekellerin kazanç hırsına bırakılmaz. Bunu anlayabilmek için uzun çözümlemelere gereksinme yoktur. Bu, doğru düşünme aygıtı denen mantığa aykırıdır. Ne tündengelimle, ne tümevarımla, ne benzetmeyle ne de diyalektikle doğrulanabilir bu.

Dünyayı emperyalist tekellerden ne bir millet, ne bir din, ne de bir mezhep kurtaramaz. Böylesi oluşumlar emperyalist çemberin dışına çıkamaz.

Dünyayı bütün bu geçici kategorilerin üstüne çıkabilen emekçiler kurtarabilir.

Tür bilinciyle, insan ortak paydasını temel alan bir hareket, evrensel, insani dünya topluluğunu kurma düşünüyü diri tutmalıdır.

Böylesi bir hareket bölgesel kültür değerlerini aşmış olmalıdır. Geçmişten bugüne kadar oluşturulmuş insani değerler, hiçbir bölge gözetmeksizin, geleceğin insani kültürünün temel taşlarını oluşturacaktır. Oluşturmalıdır.

Bu değerler, sağlam bir ekonomik dizgeyle pekiştirilmelidir. Çünkü bugün insanlığın önündeki temel sorun, değişime dayalı Pazar ekonomisinde, bütün insani etkinliklerin meta derkesine düşürülmesidir.

Metalaşmanın tatsız belirtisi şurada bile kendini göstermektedir. “Düşüncene katılmıyorum” yerine “Düşünceni satın almıyorum”, “Düşüncene katılıyorum” yerine “Düşünceni satın alıyorum” denmektedir.

Düşünce satın alanların, düşünce satanların oluşturduğu burjuva dünyasında Firdevsi’yi bir meşale gibi taşımalyız.

Ebül Kasım Mansur

Firdevsi

(Tus 934-Taberan 1020)

İran şairi Firdevsi Şehname’nin yazarıdır. Şehname İran tarihinin islamiyetten önceki kahramanlıklarını ve mitolojisinin canlandırıcı, alışımlı beyitlik. Şehname dünya destan edebiyatının en güçlü ürünlerindedir.

Ömer ŞAHİN

ORTADOĞU VE DİN

Kum... Ardısıra dizilen ve hiç bitmeyecekmiş gibi görünen dümdüz bir sahra. Yılgınlık, bıkkınlık ve yorulmuşluk... Hiç gelmeseler miydi buraya.? Bunca yolu aşmasalar mıydı.? Niyeydi bütün bunla" yoksa; cehennemi yaşarken tüm şiddetiyle cennetimi arar olmuşlardı bu koskoca çölün ortasında. Bir an gözü devesine takıldı. Soluk alışverişini izledi bir süre. Sonra yutkunmak istedi, yapamadı. Boğazı adeta güneşe bırakılmış bir dal parçası kadar sert ve kuruydu. Ümitsizliği vücudunda apaçık gösteriyordu kendini. Hala düşünebiliyor olmak ona tarifsiz bir acı veriyordu. Bir tek o kalmıştı, oda gitseydi kurtulacaktı ve o vadedilen şarabı kana kana içecekti. Hayır bu kadar kolay olmayacak diye düşündü. Birden kulağında bir hırıltı hissetti. Demek hala duyabiliyordu. Evet bir ses... Yavaşça kafasını kaldırdı bulanıklık içinde bir karartımın sürekli hareket ettiğini gördü. Sonra bir koku... O güne kadar hiç hissetmediği... Garipsedi önce ama devenin adımları ilerledikçe kendini daha iyi hissetmeye başladığını fark etti. Yoksa ölüyor muydu.? Yavaş yavaş karartı diye gördüğü şeyin onlara yol göstermesi için tutukları bedevi olduğunu anımsadı. Bedevi durmadan çığlık atıyordu. Kendini zorladı ve çığlıklara bir anlam vermeye çalıştı. "Bağdat.. Bağdat!" Çok geçmeden çölün yakıcı sıcağı yerini tatlı ve serinleten bir rüzgara bıraktı ve çöl sürprizini yapmıştı. Her kum tepesi aşıldıktan sonra görülen o alışılmış çöl denizi yerini yemyeşil bir cennete bırakmıştı ve bedevi hala "bağrıyordu. Bağdat (...) Bağdat! (...) Ya Emir!"

Tarihte dinlerin oluşumu, ortaya çıktıkları topraklardaki ekonomik, politik, kültürel, bilimsel ve düşünsel gelişmelerle yakın bir ilişki içindedir. Şimdiki Ortadoğu toprakları üzerinde oluşmuş olan dinin hakimiyetini yorumlayabilmek için; dünya kültür ve medeniyetinin ilk oluşum dönemlerine bakmakta yarar var.

Asur-Mezopotamya, Sümerler, Hititler, Fenikeliler, Persler vs... medeniyetlerine ve onların her alandaki gelişim düzeylerine bakıldığında bu topraklar üzerinde yaşamış insanların belli dönemlerde doğa üstü olayları yorumlarken ortaya çıkardıkları bazı dini oluşumlar göze çarpacaktır.

Hemen burada aklımıza "dinin toplumlararası bir uzlaşmazlık noktası haline gelmesi hangi neden sonuç ilişkisini bize anlatır?" diye bir soru gelebilir. Coğrafik gelmesi kıtalararası bir geçiş noktası olan - bugünkü adıyla Ortadoğu o dönem itibarıyla çeşitli medeniyetlerin geçiş yolları üzerinde bulunması nedeniyle zengin bir kültürel ve bilimsel altyapı olanağına kavuşmuş fakat elde ettiği bu birikimleri gelecek kuşaklara aktarma noktasında sorunlar yaşamıştır. Bu duruma; o dönemin koşulları da eklenerek bir çok neden sıralanabilir. Ama bizim için önemli olan nedenlerden biri; toprakların bereketi, tarımsal gelişim ve su kaynaklarının o dönem itibarıyla insanların yaşam standardını yükseltmesi ve paylaşım savaşları için zenginlikler sunmasıdır. Bunun yanında ikinci ve en önemli sebep olarak kıtalararası ticari bir geçiş noktası olması nedeniyle sürekli savaşlar ve yıkıntılarla kendini her seferinde yeniden var etmek zorunda kalması sayılabilir. Başta da belirttiğimiz gibi bütün bu koşullarla iç içe gelişen çıkar kavgaları dinin toplumsal uzlaşmazlık noktasına varmasına ve Ortadoğu tarihi açısından oldukça önemli bir konum kazanmasına neden olmuştur.

Din, savaş ve ekonomi.Tarihin ilk dönemlerinden beri iç içe geçmiş üç ana unsur. Birbirleriyle deyim yerindeyse tam bir kartezyen uyum içinde olan bu üç

unsur; insanlık tarihini en çok meşgul eden ve belki de insanların tarihi yorumlamada en çok ihtilafa düştüğü alanlardır.

Kendi açımızdan net ve doğru bir tespit yapabilmek için, tarihte; bizim için bugün bile tazeliğini koruyan ve her dönem şekil değiştiren, ekonomi, savaş ve din olgularının kaynağına daha doğrusu tek tanrılı din oluşumunun kaynağına inelim. Çünkü tek tanrılı dinlerin ortak özelliklerinden en önemlisi bu dinlerin sadece inanç olarak kalmayıp devletlerin politik araçları haline gelmesidir.

Herhalde bu topraklar üzerinde yaşanan tüm bu karmaşanın kaynağını ya da kaynaklarından birini bulacağımız kişi İbrahim peygamberdir. Evet, önceleri Kuzey Mezopotamya'da yaşadığı varsayılan ve sonra Arabistan Yarımadasına göç eden İbrahim peygamber ve onun soyundan geldiklerini iddia eden ve tarihin en büyük uygarlıklarından birini yaratan İslamîyet.

İkinci bir kaynak da yıllarca süren İsrailoğullarının Babil esaretinden kurtulup "tanrının bize vadettiği topraklara (Kudüs) gideceğiz" diyen ve işin ilginç tarafı yine İbrahim peygamberin soyundan geldiklerini iddia eden Yahudiler.

Beytullahm (Beytelehem)'de yani şimdi ki İsrail'de doğan ve kendini tanrının oğlu diye tanıtan İsa ve ölümünden sonra bütün dünyayı etkisi altına alan Hıristiyanlık.

Evet, çok açık bir şekilde görülecektir ki, şu an dünya üzerinde yer alan bu üç dinin üçü de bu topraklar üzerinde doğan ya da şekillenmesini bu topraklar üzerinde gerçekleştiren oluşumlardır.

Dünya üzerinde bu güne kadar yaşanan yıkımların temelinde de yine çoğunlukla bu dinlerin etkilerini görüyoruz. Başta anlattığımız kısa hikaye aslında bir medeniyetin başka bir medeniyeti yok etme ve kaynaklarını, birikimlerini ele geçirme mücadelesinden küçük bir parça.

Günümüze döndüğümüzde bu durumun çok daha farklı boyutlarıyla karşı karşıya geliyoruz.

Başlangıçta din merkezli savaşların ve medeniyet çatışmalarının yoğunlukta olduğunu görüyoruz. Toplumsal refah ve ekonomik unsurlar bu çatışmaların temelini oluştursalar da dinle perdelendiklerine tanık oluyoruz.

Günümüz Ortadoğu'sunu daha iyi tahlil edebilmek için;bu tarihsel süreç içerisinde dünyadaki diğer gelişmelere de bakmak gerekecektir. Çünkü Ortadoğu tüm bu gelişmeleri yaşarken dünyada bir takım toplumsal değişimler yaşandı. Özellikle Avrupa'daki ayaklanmalar tüm dünyayı etkiledi. Dünya bir çok noktadan feodalizmi yıkıp hızlı bir kapitalist yapılanma sürecine girdi. Bu süreç her açıdan toplumların işleyiş sistemlerini devletler arası ilişki biçimlerini kökten etkiledi.

Kapitalist devletlerin savaş, ekonomi ve din olgularını işleyiş tarzlarına baktığımız zaman; kartezyen ilişki biçimi devam etmekle birlikte merkez nokta din olmaktan çıkıp açıkça ekonomi oluyor.

Sanırım günümüz Ortadoğu savaşlarını değerlendirdiğimiz zaman karşımıza çıkan petrol, silah ticareti, madenler, ticari anlamdaki stratejik konumlanmalar ve bunları ele geçirmek için gerekli siyasi konumlanmalar artık açıkça görülmekte ve insanları şaşırtmamaktadır.

Belki de başlangıçtaki hikayeye ek olarak sonuç kısmına günümüzdeki toplumsal yıkıntılardan bir "an" yazmak gerekiyor. Ama Irak'ta Filistin'de ve dünyanın birçok yerinde bunlar en çıplak halleriyle yaşanıyor. Gerek medyada gerekse yanı başımızda o kadar "an" yaşıyoruz ki... O "an"ları bir yerlerde okumamıza gerek yok. Çünkü o "an"lar her yerde...

Din, savaş ve ekonomi. Tarihin ilk dönemlerinden beri iç içe geçmiş üç ana unsur. Birbirleriyle deyim yerindeyse tam bir kartezyen uyum içinde olan bu üç unsur; insanlık tarihini en çok meşgul eden ve belki de insanların tarihi yorumlamada en çok ihtilafa düştüğü alanlardır.

Filistin Kavga Şiiri

Afşar Timuçin

Filistin şiiri üzerine yapılan bu çalışma Evrensel Basım Yayın'dan çıkan Filistin Şiiri adlı antolojiden alınmıştır.

Her şiir, insan dünyasından bildiriler sunar. İnsanın temel sorunlarını ele alır ve tartışır, insana kendinde olanı açık etmeye çalışır. Şiir burada kalmaz, daha öteye giderek bugünün sorunlarla, zorluklarla dolu insanını yarının mutlu insanına götürmenin yollarını arar. Bu arayış içinde şiir bir silah olur, şair de bir savaşçı. Özellikle yaşama kavgası veren halkların şiirleri, yarın ki insana ulaşacak yolları teker teker tartışırken, varolan düzenle açık bir hesaplaşmaya girer: bu hesaplaşma, şiiri bir yükümlü, şairi de bir görevli duruma getirir.

Filistin şiiri, dünya şiirine en güzel örneklerini vermiş olan Arap şiirinin kaynağından besleniyor. Bütün dünya kültürüne açık insanların yarattığı bu yeni şiir, büyük bir şiir geleneğini bir kavga şiirine doğru geliştirmekte. Günümüz Filistin şairleri dendiği zaman, şiiri silah yapmış olan usta şairler geliyor aklımıza.

Her şiir, insan dünyasından bildiriler sunar. İnsanın temel sorunlarını ele alır ve tartışır, insana kendinde olanı açık etmeye çalışır. Şiir burada kalmaz, daha öteye giderek bugünün sorunlarla, zorluklarla dolu insanını yarının mutlu insanına götürmenin yollarını arar. Bu arayış içinde şiir bir silah olur, şair de bir savaşçı. Özellikle yaşama kavgası veren halkların şiirleri, yarın ki insana ulaşacak yolları teker teker tartışırken, varolan düzenle açık bir hesaplaşmaya girer: bu hesaplaşma, şiiri bir yükümlü, şairi de bir görevli duruma getirir.

Ezilmiş insanların dünyasını yansıtan Filistin kavga şairleri, bu görevin bütün sorumluluğunu yüklenmiş insanların sesini ulaştırıyor bize. Bu şairler, okumuşların aydınca sorunlarından çok, egemenliğini yitirmiş bir halkın kavgasını işliyor, kavgasına katılıyor; halkın acılarını yansıtıyor. Filistin kavga şairleri aynı zamanda bir halkın varoluş kavgasının içindeler; bu kavgada yerlerini almışlar, Arap ulusunun düşmanlarıyla savaşıyorlar.

İsrail'in zaferiyle biten 1967 çatışmasını hatırlayacaksınız. 5 Haziran sabahı başlayan savaş beş altı gün içinde sonuçlanmış, Ürdün, Suriye ve Mısır büyük topraklar kaybetmişlerdi. Filistin kavga şairleri adlarını bu savaşın meydana getirdiği yıkıntılar arasından duyurmaya başladılar. 1967'den sonra Arap yayıncıları, bu şiirin başlıca temsilcilerini, özellikle Samih El Kasım'ı, Mahmut Derviş'i, Tefik El Zeyyad'ı gün ışığına çıkarmaya çalıştılar. Yıllar yılı, Filistin şiiri, verdiği değerli ürünlere rağmen, çok dar bir çevrenin ilgi alanlarına sıkışıp kaldı. İsrail'deki Filistinli şairler, seslerini hem İsrail'de, hem İsrail dışında duyurmaya çalışıyorlar da; bunu bir ölçüde başardılar ama büyük kalabalıkların ilgisini uyandırmadılar.

Beş altı gün süren 1967 savaşı dikkatleri Filistin üzerine toplarken, kültür adamlarının dikkatlerini de Filistinli şairler üzerine çekti. Böylece, o zamana kadar bir köşeye sıkışıp kalmış olan yeni Filistin şiiri gazetelere kadar yayıldı. Gazeteler Filistinli şairlerin şiirlerini tartışmaksızın ve eleştirmeksizin sayfalarına alıyorlar, onları halka ve bütün insanlığa duyurabilmek için büyük çaba harcıyorlardı. Filistin kavga şiiri işte bu hareket içinde gelişti ve usta işi örneklerini vermeye başladı. 1936 kuşağının (İbrahim Tukan, Abdürrahim Mahmut, Ebu Salma vb.) ortaya koyduğu şiir beğenisi, yeni bir yorumla, yeni bir dünya görüşü içinde yeni bir atılıma giriyordu.

Böylece, estetik kaygılara birinci planda yer veren, ayrıca insanın bütün temel sorunlarını bütün insanların anlayabileceği basit bir dille işleyen, ezilmiş bir halkın kavgasını, umudunu, acılarını, kırgınlıklarını, yoksunluklarını türküleştiren, bütün bunları yaparken kuruluclara, marş duyarlıklarına, kaba ve katı söyleyişlere düşmeyen başarılı bir şiir ortaya çıktı.

1948, Filistinli için önemli bir tarihtir; Filistin'de Arap toplumunun düzeni bu tarihte yerle bir oldu. Bu sarsıntı, Filistin'in kültür hayatına da büyük bir darbe indirdi. Çoğunluğunu toprağa bağlı insanların meydana getirdiği Filistin halkı, kültür baskısına karşı koyamadı. İsrail toprakları içinde kalan Arap halkının

kişiliğine sahip çıkmaması, İsrail'in etkisi altında erimeyi göze alır görünmesi siyonistlerin işine yaramıştır. Ancak, bir süre sonra gerçek tepkinin doğmaya başladığı görüldü. Halkın dünyasını yansıtan, halk geleneğine yaslanan, halkın söyleyişini kullanan bir şiir şehirlerde çiçeklenmeye başladı.

1950 yılında işgalciler ünlü halk şairi Hümeýrad'ı ipe çekerken, boğulan bir şiirin kaç yeni şairde yepyeni şiirlere dönüşeceğini hesaplayamadılar. Şair öldürmek her zaman tehlikelidir. Bu baskılardan, lirik ve karamsar bir şiir anlayışı doğdu. Gerek İsrail topraklarında, gerek İsrail toprakları dışında kalan şairler, yalnızlığın, acının, kırılmışlığın şiirini yazdılar, bu şiirin duygu yükü, düşünce yükünü çok aşıyordu.

Bu gelişme, yavaş yavaş, düşünce temeli olan ve kavga şiiri adını kazanan yeni bir şiire yol açtı. Filistinlilerin yepyeni umutlar peşinde kavgayı omuzlamayı göze almalarına koşut olarak, Filistinli şairler bir kavga şiiri oluşturma yolunu tuttular. Bir halkın kendi açmazlarına aydınlık bir gözle bakışı bu tür umutlar, bu tür atılımlar getirmiştir her zaman. Filistin kavga şiiri ve Filistin direnme örgütleri 1967'den sonra etkin bir güç haline geldiler. Bu tarihten sonra Filistinli şairlerin tarihsel görevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmek için, yurdundan kovulmuş, yurdunda köleleştirilmiş bir halkı kurtarabilmek için kolları sıvadığını görüyoruz.

Filistinli kavga şairlerinin birçok sorunu var. Başlıca sorunları; İsrail toprakları içinde, İsraililerin elinde kalan ve iyi düzenlenmiş bir "İsrailileştirme" siyasetinin kurbanı olan insanlara benliğini, tarihsel görevini, yurt sevgisini unutturmamak, öte yandan, İsrail toprakları dışında yaşayan mültecileri yoksunluğun ve umutsuzluğun pençesinde kıvranan insanlar durumundan kurtarmak, onları yurt topraklarını düşmandan geri alacak savaşçılar durumuna getirmek. Bunu yapabilmek için, bu kavga şairleri, ezilmiş bir halkı, insan olmanın anlamını gösteren, umudu, direnci, yıkılmamayı öneren güçlendirici şiirler sunuyorlar. Onlar bu tutumları içinde birer yetiştirici, birer öğretmen, birer eğitmen görevi yapıyorlar. Diyebiliriz ki, Filistin kavga şairleri artık bir halkın, dağılmış, ezilmiş bir halkın umut kaynağı olmuşlardır.

Bu şairler, bütün bir halkın dünyasını altüst eden olayları çocukluklarında yaşayıp insan için direnme zorunluluğunun bilincine çok erkenden varmış kimselerdir. Bakın, Mahmut Derviş ne diyor: "Çocukluğum, tüm halkımın dramıyla ilişkili olarak, kişisel dramımın başlangıcı oldu. (...) 1948 yazının o gecesinde dingin bir köyde atılan mermiler ayırım gözetmedi. Altı yaşındaydım, zeytinliklere, sonra dağlara koşar buldum kendimi, bazen yalınayak, bazen yere kapaklanarak. Korkuyla ve susuzlukla geçen kanlı bir geceden sonra, Lübnan denen ülkede bulduk kendimizi." Yoksunluğun ve yılmışlığın damgasını taşıyan bu çocukluk, giderek kavgacı bir büyüklüğe dönüşecektir. Bu güç çocukluğu Samih El Kasım başka türlü anlatır: "Benim gerçek doğumum 1948'de oldu, çünkü hatırladığım ilk imgeler bu yılda ortaya çıkan olayların imgeleridir. Tüm düşüncem ve hayatımın imgeleri bu '48' simgesinden başlar.

Bir direnişin duygu ve düşünce yanını temsil eden insanlar, bütün dünyaya seslerini duyurdular artık. Bütün dünya onların ağzından siyonizmin zulmünü, emperyalizmin oynadığı çirkin oyunlarını, yersiz yurtsuz bırakılmış suçsuz insanların çektiklerini öğreniyor. Filistin kavga şairleri bir yandan birer savaşçı, bir yandan da dünya kamuoyu önünde birer doğrulayıcıdır. Şiirlerinde kendini halka ve insanlığa adanmış bütün şairlerin, dünyanın önde şairlerinin derinliğini, yalınlığını, duru, aydınlık, umutlu bakışını buluyoruz. Çökmüşlükler, yıkılmışlıklara, vazgeçmişliklere başkaldıran öfke ve güzelliklere, umutlara, kardeşliklere açılan sevgi, halk ve insanlık için yazan şairlerin ortak yanındır; bu şairlerin birbirlerine benzemeleri, birbirlerini andırmaları bundandır, bu ortak bakıştıdır, bu insanı yüceltmeye yönelik tutumdandır.

Filistinlilerin yepyeni umutlar peşinde kavgayı omuzlamayı göze almalarına koşut olarak, Filistinli şairler bir kavga şiiri oluşturma yolunu tuttular. Bir halkın kendi açmazlarına aydınlık bir gözle bakışı bu tür umutlar, bu tür atılımlar getirmiştir her zaman. Filistin kavga şiiri ve Filistin direnme örgütleri 1967'den sonra etkin bir güç haline geldiler. Bu tarihten sonra Filistinli şairlerin tarihsel görevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmek için, yurdundan kovulmuş, yurdunda köleleştirilmiş bir halkı kurtarabilmek için kolları sıvadığını görüyoruz.

FİLİSTİNLİ ŞAİRLER

MAHMUT DERVİŞ

Celile ilinin bir köyünde 1941 yılında doğdu. Daha çocukken şiir yazmaya başladı. Şiirlerini yayımladığı sıralarda El Ardh (Toprak) cephesinin çalışmalarına katıldı. Filistin direniş şiiri, bu cephenin bülten ve dergilerinde filiz verdi. Yazılarından ve şiirlerinden ötürü çok kez hapse girdi. Şiirlerinin büyük kısmını hapiste yazdı. Filistin kavga şairlerinin en büyüğü olarak nitelenir. Şiirleri otuz dile çevrilmiştir.

*Tozunu toprağını duydum memleketimin
Sıcak titreyişlerini
İncirliklerde bozkırlarda yaşadım
Köküm çok derinlerde
Kimse söküp atamaz
Kardeşler, sevdiklerimin yasını tutmaya gelmedim ben
Halkın öfkesini yüklenmiş yaralarım*

SAMİH EL KASIM

Zarkah'ta 1939 yılında doğdu. İkinci şiir kitabını çıkarana kadar öğretmenlik görevinde bulundu. Kitabı sansüre uğrayınca öğretmenliğine de son verildi. Bir süre, Hayfa'da yayımlanan "Al Cadid" dergisinde çalışan Samih El Kasım, dönemin yeni kuşak şairlerinin önde gelenlerindendir. Hepimizin çok iyi bildiği "Ey Güneşin Düşmanı" onun şiiridir.

*Yitireceğim belki de her şeyimi,
satacağım giysilerimi belki de,
senin paşa gönlün dilerse,
satacağım yatağımı yorganımı.
Taş ocaklarında çalışacağım belki de,
hamallık edeceğim belki de, lağımçılık, çöpçülük.
Arpa tanesi arayacağım belki de bokların içinde.
Belki de çıplak kalacağım, aç kalacağım.
Ama hiçbir zaman oturmayacağım pazarlığa seninle,
ey güneşin düşmanı,
sıkacağım dişimi, dayanacağım,
son damlasına dek kanımın.*

TEVFİK EL ZEYYAT

Filistin kavga şiirinin öncülerindendir. 1940 yılında doğdu. Halk şiir geleneklerinin benimsenmesi, geliştirilmesi konusunda şairleri uyardı. Onun şiiri, halk şiir geleneğinin sesini ve anlatım biçimini sürdürür ve Filistin Arap söyleyişinin özelliklerini taşır. Politikayla çok yakından ilgili bir şairdir. Hristiyan'dır. 1958 tutuklandı, hapiste şiir çalışmalarına devam etti.

GİTMEYECEĞİZ BURADAN

*Bin kez daha kolay, daha olanaklı
geçirmek bir iğne deliğinden
bir kocaman fili,
balık avlamak göklerde,
toprak sürmek denizlerde sabanla, traktörle,
zır zır konuşurmak bir timsahı
bin kez daha kolay, daha olanaklı.
Ama zorbalığınıza, baskılarınıza güvenip
düşünme gücünün ışığını söndürmek
ve kendimize çizmiş olduğumuz yoldan
ayırarak halkımızı bir kıl payı,
işte bu olanaksız.*

AKŞAMLEYİN KÖYÜM

*Akşam indi, tüfek sesleri köyün boğazında kısıldı kaldı.
Yankılarını yitirmiş, gösterişli bir sessizlik, kapladı sokakları.
Eğildi toprağa doğru bir incecik sis, emzirtti sevgisini,
örttü sonra evleri karanlık gecesiyle, kuruttu ağzıyla iniltisini.*

MAHMUT SOBH

Safad'da (Cecilile) 1936 yılında doğdu. 1948'de ailesiyle birlikte Şam'a sığınmak zorunda kaldı. 1961'de Şam Üniversitesi Edebiyat Fakültesini bitirinceye kadar tüm öğrenimini Suriye'de gördü. Suriye'de ve Afrika'da öğretmenlik, Madrid Merkez Üniversitesinde de Arapça profesörlüğü yaptı.

*Korkunç ölümün ürpertisi aktı köyün damarlarından,
sessizlik açlığını giderdi bu ürpertiyle, nehirler gözyaşlarıyla susuzluklarını.
Geliyordu gece, sürüleri kovalayan kurt hayaletleri gibi.
Şaşırmış kalmıştı köy, çırpınıp duruyordu.*

*Sokakları yoklamak istedi anam. Korkuyla yanaştı kapıya.
Baktım ona gık demeden. Sessiz bir andı, korkunç ve kısa.
Saplandı gaz lambasına gözlerim, soluk ışıklarına büründüm o saat.
Bir buz parçasıydı artık kan. Ve diyordu ki anam:
Erkeklerimiz öldü, oğlum. Hayvanlar geliyor evimize doğru.
Erkeklerimiz öldü, oğlum. Tuttu elimden, başladı kaçmaya.
Ölüm tanrıları, hem de bir sürü, tutmuşlardı köyün alanını.
Dört bir yanda cesetler. Ve patlamalarla boğulan sessizlik.
İnen karanlık örterken kızıl kumaşlarla kurbanların yüzünü,
ölümünden kaçan kurbanlar sürüsü düştü yollara.
Koşuyorduk anamla ben. Peşimizde ölüm ve kan.*

*Ayaklarımız kurtarırken ölümden bizi, esir düştük yorgunluğa.
Gölgesini kabartıyor korku ve izliyor bizi sessizlikte gizlene gizlene.
Kaynıyor içinde fıkır fıkır sorular: Ana... Nerde? Nerde?
Nerde babam, babam, ana? Ve yaşlar boşandı gözlerimden.*

*Düştü düşman eline köyümüz, köydekilerin hepsi öldü, yavrum
Yalnız namussuzluk kurtuldu ve ilenmesi uğursuz kaderin.
Öylece köyüme baktıyordum uzaktan. Kin alevleri sıçradı göğsüme.
Yürüyelim. Ayaklar yorgun ve bitkin, ayaklar yollarına devam etsin.*

*Hayır sevgili yurt yılmı
O yitilen yerlerde karanlık alanlarda
Nedenli öğütmeğe kalksalar da öfkeyi
O sonsuz acının değirmen taşlarında
Yılmı köreltmezler seni.
Karartsalar da düşlerini umudunu kırsalar da
Ve çarmıha gerseler de emeği
Çalsalar da çocuklardan gülüşü ve sevinci
Yıksalar, yaksalar da sonunda
Yeni bir yaşam belirecek sana
Öfkeden ve sonsuz acıdan doğan bir yaşam
Duvarlarında pıhtılaşan kandan
Yaşama dönüşecek ölüm bir anda
Filizlenip ışıyacak dört bir yanda
Sen ey kanayan yurt, sen ey öfkemiz
Sen ey sultanı yüreğimizin*

FATVA TUKAN

Flistin ve Arap şiirinin en ünlü temsilcilerindendir. 1914 yılında Nablus'ta doğdu. 1967 Haziranında çıkan savaştan önce şiirleri bütün Arap dünyasına yayıldı. Bu savaşta Nablus düştü ve Fatva Tukan da İsrail'in işgal ettiği bu topraklarda kaldı. Bundan böyle onun şiiri yeni bir görünüm kazandı. Sürgün ve ezilmişlik duyguları altında, kavga şiirine yöneldi. Bir süre hapiste de yatan Fatva Tukan'ın şiirleri birçok dile çevrilmiştir.

İŞGAL ALTINDA Kİ TOPRAKLARDA
TİYATRO

ÖNSÖZ

Amin Aolin
Al-Ashtar'ın
Sanat Yönetmeni
1963'de Nablus'ta
doğmuş Filistinli kadın
sanatçı sosyoloji eğitiminin
ardından drama eğitimi aldı

Dergimizin hazırlık günlerinde, dosya konumuz olan Filistin'de sanat konusuna denk düşecek bir gelişme oldu. Mekan Tiyatro Festivali kapsamında İstanbul'da iki Filistinli grup sahne aldı. Bunlardan biri olan Ashtar Tiyatro Grubu'yla söyleşi yapmayı ve onu da dosya kapsamı içerisinde yayınlamayı uygun bulduk.

Önsöz- İşgal altındaki Filistin'de sanat ortamı hakkında bilgi verebilir misiniz?

Ashtar- Şu anda bizim için tiyatro açısından en büyük sorun, seyahat zorluğu. Ulaşamıyoruz... Biz oyuncu olarak, ciddi anlamda depresyon yaşıyoruz. Hükümet bizim için çözüm bulamıyor. 1994 yılında şu anki hükümet kurulduğunda biz büyük destek bekliyorduk. Birinci İntifada'dan sonra manevi olarak biraz destek geldi. Kısa bir zamandan sonra her şeyin tersine olduğunu gördük. Bakanlığın bilançosu yok. Finansman kurumlarından kültürü destekleyen yer yok. Politik hava gittikçe geriliyor. İnsanların ulaşımı problem... Sadece tiyatroyla ilgilenen güçlü gruplar devam edebiliyor. Bunlar da Gazze ve Batı Şeria'da... Politik açıdan ve ekonomik açıdan geriye gidiyor. Bu da bizi zorlayan bir durum yaratıyor. Ama en seçkin oyunlar bu dönemde yapıldı. Öğretim açısından en yoğun dönem... Zor koşullar iyi şeyler yaratmak için teşvik ediyor. Tiyatro, şiir, roman alanında gelişmeler var.

Şu anda alış-veriş yapılabilecek tek konu sanat oldu. Kültürel bir savaş bu. İsrail'in en büyük amacı kül-

türümüzü silmek... savaş bu alanda yürüyor.

Önsöz- İntifada'nın sanata yansımaları nasıl olmakta?

Ashtar- 1970'lerin başlangıcından 84'e kadar bu tür tiyatro aktiviteleri kişisel-di. 84-87 arasında kurumsallaştı. Ve en verimli alanda birinci İntifada'nın başlamasıyla olaylar çalışmaları sekteye uğrattı. 90'ların başlangıcına kadar toparlanabilmeyi başardı. Herkesin aklında İntifada bir yıl sürecek diye bir fikir vardı. Bu beklentideydik. Ama sonra anladık ki iş uzun sürecek. En çok zarar gören bizim çocuklardı. O dönemde bu yüzden çocuklar üzerine yoğunlaştık. 91 senesinde Ashtar Tiyatrosu'nu kurduğumuzda 5 yıl boyunca çocuklara yönelik çalışmalar yürüttük.

Birinci intifada da generallerin bir beklentisi vardı, 94 yılında hükümet geldiği zaman saf dışı bırakıldılar. Gençlerde bunalıma girdi.

O süreçte, bizim aktivitelerimizden, daha küçük yaşlarda olanlar yararlanabildiler. Çünkü onlara daha çok ulaşabiliyorduk.

Üç sene boyunca çocuklara yoğunlaştık. Drama eğitimi verdik. Dün yanında olan çocuğun olmadığını gördüklerinde yaşayacakları travmayı önlemeyi sağlamak-tı amacımız.

İkinci İntifada'da ders almıştık. Sürekli çalışmalarımızı devam ettirdik.

Önsöz- Tiyatro sanatı bugün Filistin'de hangi aşamada?

Ashtar- 70-80'lerde bizim aramızda büyük kopukluk vardı. Gazze, Batı Şeria'ya gidemiyordu. Şu andaki Filistin hükümetinde bir denetim yok. Daha rahat durumdayız... Biz genelde sıcak konuları ele alıyoruz. Gerçekten insanlar çok iyi aktifleşiyor.

Önsöz- Filistin'in çocuk generalleri sanat dünyasından payına düşeni ne kadar alabiliyor? Sanat onlar için ne ifade ediyor?

Ashtar- Geçen sene, müzik enstitüsüyle ortak bir çalışma yapıldı, 60 çocukla. Çalışmamızın adı fanuster(bir romandan alınan proje)di. Çocuklar yaklaşık olarak bir sene çalışma yaptılar. 750 kişiye etkinlik verdiler. Şu anda bizim eğitim programımızdan yaklaşık 500 çocuk yararlanabiliyor.

Önsöz- Al-Ashtar nasıl doğdu? Tiyatro grubu olarak hedefleriniz nelerdir? Biraz kendinizden bahseder misiniz? Balina Devri oyununuz neyi anlatmakta?

Ashtar- Sanat faaliyetlerimizin kökleşmesiyle birlikte yeni arayışlara girdik. Daha kurumsal ve güçlü etkinlikler için hazırlıklar yaptık. Al-Ashtar bu süreçte doğdu. Al-Ashtar'ın oluşum sürecinde 5 yıllık bir eğitim dönemi vardır. Bu 5 yıl boyunca çok çeşitli konularda eğitimler aldık. Kollektif bir tarzda hem eğittik hem eğitildik.Yıllar boyu sanat evimizin yanında İsrail tankı beklerdi. Kimi zaman bu tanktan kurtularak oraya ulaşmanın yollarını arıyorduk. Provalar için sanat evine giderken İsrail askerlerinin, bariyerlerin arasından geçmeniz gerekiyordu. Sanat evine gidip gelmek bile bizim ülkemizde başlı başına tehlikeydi.

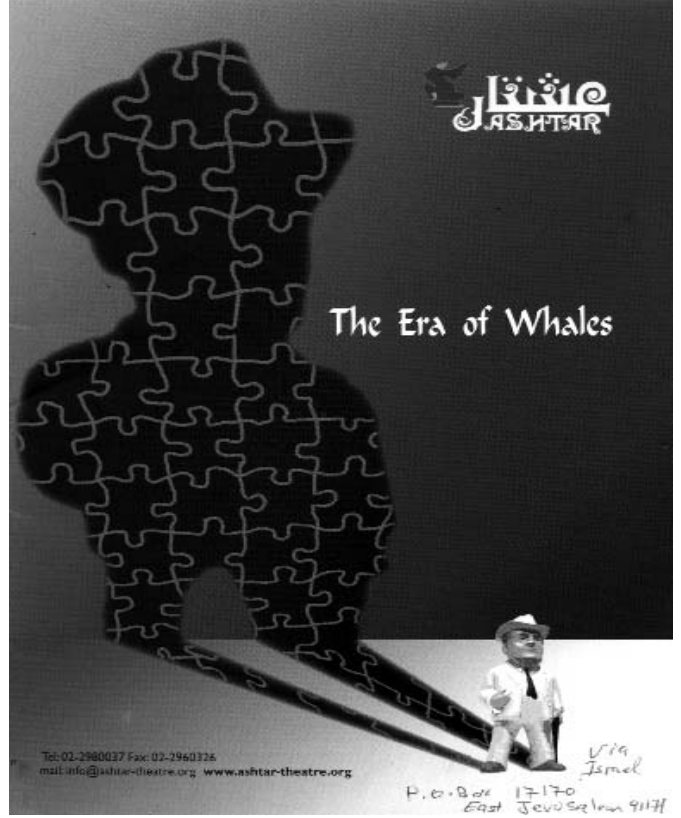
Grubu kurmaktaki amacımız başta, bu tiyatroyu halkımızın içinde sürdürmek, eğitim vermek. Ayrıca dışarıdaki tiyatrolarla köprü kurmak. Ve bizim halkımız içinde, görüşlerinin gelişmesini sağlamak. Ve Filistin halkının içinde değişiklik yaratabilmek.

Balina Devri oyunu ana tema olarak, terör nedir, terörist kimdir ve terör nasıl oluşur sorularını sordurup, kendi cephemizden karşılıklar koymaya çalıştığımız bir oyun. Bir devlet, terörist olarak nitelendirilmesine rağmen, silahlarını satarak bu sürece dahil oluyor. Yani aslo-larak sorgulatmaya dönük...

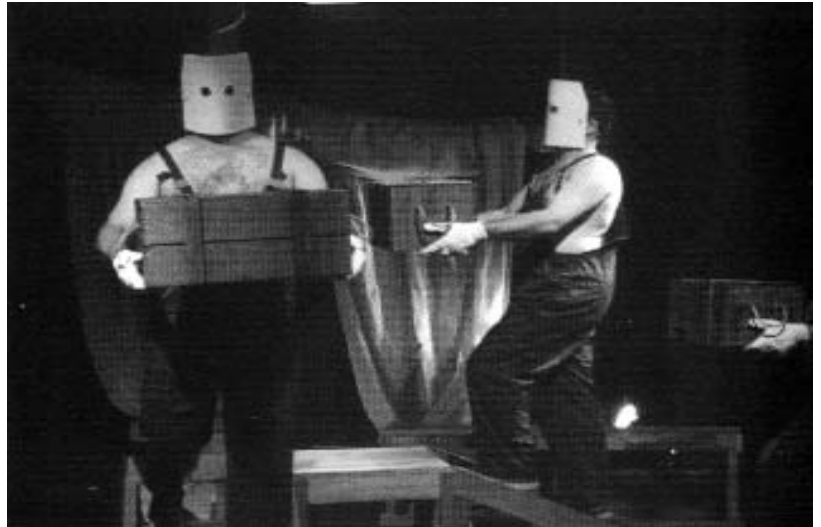
Önsöz- Filistin halkının özgürlük mücadelesinin neresinde yer alıyorsunuz?

Ashtar- Politik bir yanımız yok, asıl politik olan insandır. Evimizi kurtarmamız için insanı yetiştirmemiz gerekiyor. İşkencenin karşısındayız. Kendi halkımıza, meselemize inandığımız için ne gerekiyorsa yapıyoruz. Kesinlikle öldürmeye karşıyız ama bu oradaki gelişmelerin sonucudur.

Amatörlerimiz var, politik mesajları oradan vermeye çalışanlar var. Birlikte bir şeyler yapmaya çalışıyoruz.

Kollektif bir tarzda hem eğittik hem eğitildik.Yıllar boyu sanat evimizin yanında İsrail tankı beklerdi. Kimi zaman bu tanktan kurtularak oraya ulaşmanın yollarını arıyorduk. Provalar için sanat evine giderken İsrail askerlerinin, bariyerlerin arasından geçmeniz gerekiyordu. Sanat evine gidip gelmek bile bizim ülkemizde başlı başına tehlikeydi.

Şindan türkü söylüyor

08.02.2001

Bugün akşam doğum günümü kutladık. Doğum günüm değildi aslında bugün, o günlere çıkamayız, ne de olsa ölüm orucundayız diye de düşünmedik. Yalnızca yoldaşlar benim bugün doğduğumu sanmışlar ve bana bir sürpriz yapmak istemişler. Çok da güzel bir sürpriz oldu. Ben onlardan yana yakıla saklasam da, balık burcu olduğumu ağzımdan kaçırmam ve son aylarda kutlama yapılmayan bir ben olduğum için tüm ipuçları bunu gösteriyordu. Böyle özel günleri tabii ki severim, yıldönümleri vs. Ama yaş günlerini kutlamayı geçmişten beri pek hazetmemişimdir. Yarattılmasına, değerlendirilmesine, üretilmesine katkı sunduğum; emeğinden, bilginden, yeteneklerinden bir şeyler eklediğin günleri kutlamak coşturur insanı ama tüm bunlar bilinçli eylemlerdir yani doğumdan sonra edinilir, geliştirilir. Neyse canım yine de sanırım pek çok yoldaştan daha fazla doğum günü kutlaması yapmış ve katılmışımdır yaşamımda. (Ne yaparsın küçük burjuva kökenli bir aileden gelmenin sonuçları) Çünkü kendi ayaklarım üzerinde durmaya başladığım döneme kadar, dostlarım ve arkadaşlarımla vakit geçirme, eğlenmenin tek koşulu -tanıdık, güvenilir- arkadaşlarda düzenlenen doğum günü partileriydi.

Tabii şu anki koşullar pek parti yapmamıza uygun değildi. Biz ölüm orucunda olduğumuz için şekerli sıcak-soğuk suyumuz ve sakız vardı ikramda. Ölüm orucunda olmayanlar da çay içtiler. Candan söylediğimiz, yoldaşlarımızın sevdiği şarkıları, şiirleri katık ettik bunlara. Zaten kutlamanın amacı da o değil midir? Sevgiye doymak, özleme, hüznem, coşkuya, neşeye doymak, hem de tika basa...

Tüm cezaevlerindeki yoldaşların (neredeyse tek tek hepsinin) sevdiği şeyleri söyledik hep birlikte, anılarımızı tekrarladık, güldük. Viireğimin üzerine gelip oturan koskocaman özlem bu neşeyi anılarla, kahkahalarımızla kovaladık. Zuhâl yoldaş bana çok güzel bir köylü kadın biblosu yapmıştı, diğer ölüm orucu savaşçısı yoldaşlara ufak biblolar yapmış, çok güzellerdi. Yani her şey çok güzel ve bize yakışırdı. Artık 26 yaşına giriyorum ve yoldaşlarımla olmaktan, onların sevgisine, ilgisine sahip olmaktan inanılmaz mutluluk duyuyorum.

19.02.2001

Bugün öğlen bana fax geldiği haberiyle uyandırdılar yoldaşlar. Vane geç uyuduğum için uykumu alamamıştım ama bu haber ve karın yağması hemen çıkmama neden oldu yataktan. Faksı yazan yoldaş, Sibel'e ve bana ayrı ayrı yollamış. Öyle sevindim ki... Daha önce de mektubunda kısa notlar düşmüştü ama bu sefer daha uzun ve çok güzeldi yazdıkları. İnsan dostlarından,

yoldaşlarından, sevdiklerinden daha önce binlerce kez söylenmiş, ifade edilmiş olsa da sevildiğini, özleildiğini ve güvenildiğini tekrar duymak istiyor. Bu konuda doyumsuz. Ben de öyleyim ve doğal olanı da bu bence. Başarıya, zaferlere doyumsuz olduğumuz gibi sevgiye doyumsuz olmalıyız, büyümenin, gelişmenin koşulu olduğu gibi, olgunlaşmanın, devrimci olmanın ve hissedebilmenin koşulu da bu. O mükemmel ağacın ufacıkta olsa bir yaprağı olabilmenin, bunu tüm yoğunluğuna duyumsayabilmenin, yüreğinde patlamak için sabırsızlanan tomurcuğa hayat verebilmenin mutluluğunu, bahtiyarlığını hissettirdiğin için teşekkürler YOLDAŞIM...

Alnımıza takamadığımız kızıl bantlardan, yüzlerce tebrik kartından törenlerden daha da anlamlı olan bu faks beni onurlandırdı ve gururlandırdı. Aylardır beklediğimiz bir türlü kavuşamadığımız karla aynı gün bizi mutlu etti, ne tesadüf... Öğlen ve akşam çok az yağdı ben yürüyemedim ama ilk fırsatta lapa lapa yağın altında yoldaşlarla volta atıp, şarkı söyleyeceğim, söz... Böyle bir anım kalsın ileriye. Dünyanın nimetlerinden olabildiğince yararlanmak gerek öyle değil mi...

08.03.2001

Bu yıl 8 Mart yalnızca bizim için, partimiz için değil, dünya için büyük öneme sahip bir sürece denk geldi. Ve biz bu büyük eylemde en önde yer alan kadınlar için, 8 Mart ayrı bir önem taşıyor. Tarih yazıyoruz dedik. Belki de 8 Mart'ı bu kadar anlamına uygun karşılayamazdık. Paris Barikatlarındaki, Petrograd'daki, Ekim Devrimindeki, Küba'daki, Vietnam'daki kadınlar nasıl tarihin yazılmasına destek sundularsa, bizler de bir ucundan tuttuk. Ve yalnız dünya proleter mücadele tarihine değil, emekçi kadınların onurlu mücadele tarihinde de ayrı bir yere sahip olacağız. Villardır yaşamlarını, kavgalarını okuduğumuz, düşüncelerini örnek aldığımız kadınların sınıf mücadelesi dışında ailelerinde, çevrelerinde, yer aldıkları oluşumlarda da mücadele verdiklerini, kendilerini ispatlamak gibi bir sorunları olduğunu biliyoruz. Belki de bizim özgüllüğümüz ve şansımız da büyük iddiamız olan geleceği kurduktan sonra tüm emekçi kadınların elde edeceği konumları ve güveni bugünden elde etmiş olmamızdır. Bu anlamda da ayrı bir mutluluk duyuyorum. Kadın olarak hiçbir ayrıım ve olumsuzluğu yaşamamış, tanık olmamış olmanın yanında o değerli bütünü bir parçası olmayı, hem de mücadele eden bir kadın olarak, bir ayrıcalık olarak kabul ettim. Şan olsun 8 Mart'ı, bu mücadeleyi yaratan ve yaşatanlara! Devrim onlarla güçlü çünkü...

Baharı hareketli karşıladık, 8 Mart'ı, 13 Mart'ı yaratanlardan aldığımız güçle yaşıyoruz ve kavgayı büyütüyoruz. Pazılı kollarla, kapkara yüzlerle, minicik soğuk ellerle, ıslıl ıslıl gözlerle birlikte büyütüyoruz. Bu gözlerdeki gelecek günlerin ışıltısı, yarattığımız onun gümr melodisi... Hiç görmediğimiz, düşünmediğimiz kadar büyük ve muhteşem.

21.03.2001

Newroz'un ilk kıvılcımı Sincan'dan Cengiz Soydaş (1. Ölüm Orucu Ekibi) oldu. Newroz'umuz asi, Newroz'umuz cüretli, Newroz'umuz güçlü. Bayraklaşanlarımızla kinimiz, kararlılığımız daha bir bileniyor.

Yüzünü görmeden, adını dahi bilmeden, bizinkiler güllüşünden tanırdı birbirlerini. Hiç tanımadan, buradaki ve oradaki bizinkiler ölüşünden tanırdı birbirlerini...

Baharı isyanımızla karşıladık, Newroz'u ateşlerle, meşalelerle olması gerektiği gibi, adına yakışan şekilde bu devasa devinime, doğanın bu gerektiği gibi, adına yakışan şekilde, bu büyük, bu güzel devrimine, yaratan, üreten devrimine biz de kıvılcıklar kattık, kıvılcıklar artacak ve bu büyük ateşle ulaşacağız zafere, karanlığı onunla yarıtacağız... Bir tırtılın kozadan kırılğan kelebek kanatlarıyla çıkışınca destansı, bir yangın gibi kavurucu... Zaferi ilmek ilmek yaratan savaşçılarımıza bin selam olsun!..

22.03.2001

İki yıl önce yazdığım bir şiirimsi geçti bugün elime, içten ve özel...

Ardında bırakırken bir kenti

Boylu boyunca uzanmış denizle,

Baharla derlenmiş bir top papatyayla,

Hüzünlü bir sevda türküsüyle

Yıldızda yürürken havaya fırlatılmış birkaç kuru yaprakla,

Özleyip de görememekle

Görüüp de saramamakla

Yanağındaki iki damla yaş silememekle,

Ardında bırakırken bu kenti

Bırakıyorum senin dost yüzünü
Afacan gülüşünü, hüznü türkülerini.
Ardında bırakırken bu kentin
İşlek caddelerini
Selpakçı çocuklarını
Sahilde geceye karşı söylenmiş şiirlerini,
Vapurlarını, martılarını
Bırakıyorum minik ellerini
Avucumda titreyen
Üsküdar sahilini, Beşiktaş iskelesini, Kanlıca'yı
Taksim-Ümraniye seferlerini
Bırakıyorum
Hepsini aklıma kazıyarak
Koyunma minik ellerini alarak.."
26.03.2001

Bugün hastanedeki Ölüm Orucu savaşçılarından haber aldık. Gülleryüzleri, güllüyormuş hepsinin, bahar dallarını kiskandırıyormuş telli pullu sevinçleri. Avaz avaz türkü söylemeye mecalleri yokmuş ama türkü gibi merhabalar, selamlar yollamışlar bizlere... Viirüklerimiz yanlarında, hemen arkalarında izliyoruz onları. Yarın yeni bir gün, zafer yakın, öfkemizi, kararlılığımızı her geçen an bileyerek heyecanla, coşkuyla, VARINA...

28.03.2001

Bugün mahkememiz vardı, aylardan beri beklediğimiz, yoldaşlarımızı, ailelerimizi, baharda şenlenmiş cıvıl cıvıl Beşiktaş'ı göreceğimiz için heyecan ve coşkuyla gününü saydığımız mahkememiz. Yolun uzun olması ve artık 90. günleri aşmış olmamız nedeniyle gitmedik Sibel ve ben. Oysa ne çok istiyorduk. Ve ikinci olay... aynı günlerde bu kadar da olmaz ki! Sibel'i hastaneye götürdüler zorla. Birbirimizden, kararlılığımızdan, moralimizden ve gücümüzden emin olsak da, buruk oluyor insan. Ve bu devasa korkuyu anlatmakta zorluk çekiyor. 90'lı günlere kadar elele, omuz omuza yürek yüreğe birbirimizden güç alarak, neşe alarak, moral alarak sevgiyle yoğurduğumuz bu güzellikten duyulan çıldırmasıya korku.

Zaferi (ya da ölümü) yoldaşlarımızla, sevdiğimizlerin yanında karşılamamızdan, göğüslememizden işte bu kadar korkuyorlar. Ama bu korkuları onların canını kurtaramayacak. Belki de, başka bir şeye gerek kalmayacak.

07.04.2001 Saat: 15.15

Şu an Adil Kaplan'ın bayraklaştığı haberini aldık. Baharın ikinci kıvılcımı da çaktı, zaferi hızla yaklaşıyoruz. Ateşi harlandırarak kıvılcımlar hızla artıyor. Adil'i tanımıyorum ama bize öyle yakın, öyle benzer ki. Ellerimiz, yüzlerimiz, ferî hiç sönmeyecek gözlerimiz ve koskocaman yüreklerimizle...

Saat: 24.00

Bugünün ikinci kıvılcımı Bülent Çoban oldu. Nemi gözlerindeki ıskık? Hüznü mü? Hayır? Hüznün ıskıltısı olmaz, kin parlatabilir ancak böyle, alev alev yapar gözleri... Coşku bir de inanç, güven, kararlılık. Ama asla üzüntü değil. Can pazarı (...) meydanında emin adımlarla yürüyoruz. Hedefimiz belli, (...) Omuz başımızdaki. Önümüzdeki yığıtler hiç gözüni kırpmadan düşüyor ve biz onların inançlı kanlarıyla boyadıkları doğurgan toprağa daha sert, daha yekvücut basarak devam ediyoruz (...) durmak olmaz, başlarında törenler düzenleyecek zaman yok. Boşuna mı dedik:

Yangınlara fazla bakan gözler yaşarmaz

Alnı kızıl yıldızlı baş secdeye varmaz

Dövüşenler ölenlerin tutmaz yasını

Öfkemizi büyüterek, gücümüzü büyüterek, ateşi büyüterek ilerliyoruz. Selam olsun ateşi köriikleylenlere...

(Hastaneye zorla götürülürken Aysun canımızın söyledikleridir)

Sizlerden aldığım güçle ilerliyorum. Güveninize layık olmaya çalışıyorum. Bu güçle yürüyorum ve sonuna kadar yürüyeceğim. Ben gittikten sonra neşenizi hiç kaybetmeyin, hüznülenmeyin, gülüşünüz hep devam etsin.

Canımız Aysunumuz, Ayışığıımız sonuna dek aynı kararlılıkla yürüdü ve bize gülüşünü bırakarak ayrıldı aramızdan. Gülüşümüz onun gülüşüyle çoğalarak devam ediyor ve devam edecek.

Damla'ya Dolaylı Mektup

Damlanın Öyküsüne

Sabah yeni akşamüstü, Botan'ın sabah serinliğine uyandı çocuk ve hemen babasının yatağına baktı yine yoktu belliydi. Bu gecede gelmemiştir. Bu üçüncü sabahtı, üç sabahtır babasının yokluğuna uyanmıştı. Usulca yürüdü avluya annesini gördü. "daye bawe min le q deriye?" (anne babam nerede?) Kadın acı bir çaresizlikle baktı kızına, üç gündür sessiz ağlamaktaydı, söylemiyordu, söyleyemiyordu üzülmesinler diye. Çocuklarına üç gündür yalan söylüyordu, "babanız yarın gelir" diyerek. Ama artık dayanacak gücü kalmamıştı, hıçkırıklar arasında sesi duyuldu. "bawe te naye" (baban gelmeyecek), "bawe te dur çiye" (baban çok uzaklara gitti). Küçük kız bilirdi çok uzaklara gidenlerin bir daha dönemeyeceğini. Çöktü küçük omuzları, eğildi duvar dibine, babasının yüzünü hatırladı o çok sevdiği yüzünü ve kopup geldi göz pınarlarından bir damla. Süzüldü yanağından, uçan bir kelebek gibi narince kondu taşın üstüne, sonra ısındı taş, kanatlandı damla, aktı maviliğe... Botan'da bir adam vuruldu gök yüzünde bir damla yaş...

O bir damla yaş ulaştı o koca buluta, gidenlerimizin acısına dökülenlerin hepsi oradaydı, gökyüzünde koca bir bulut olmuş en güzel iklim için durmadan yağıyorlardı. İlle de bahar olsun diyerek arıyorlar yağılacak her kuraklığı, ille de bahar, yoksa acılarımız nasıl denebilir ki?... Büyük boranlarımız mayalanmış çoktan, yağacak nice yağmurlarımız var. Yeni bir damla daha yükselir otuz beş yıldır çoğalanlara yoldaş, o büyük fırtına sürüyor.

Ve yağıyor zaten... Hey gül kaç çiçekt...

Kaç tükenmez bahar... Acılarımız...

Mevsimleri doyuracak kadar çok

Bir damla daha asi boranlardan kopup gelen. Hani yeşermezdi beton.

Oysa bakın boy verdi damla, Temmuz sıcağında, demirlerin arasında bir kızıl gül büyümekte ve bir damla suyu muşçasına, uçarcasına yükseliyor.

Hani beton... Hani zalimdin sen... Hani bize boyun eğdirecektin

İşin çok zor senin... Kızıl güller açtıkça... Demirlerin arasında.

Merhaba damla, taşır mısın yüreğinde Botan'lı küçük bir kız çılgınlığını, sonra evlatları ölen anaların acılarını ve baharın onca güzelliğini ve yaşamayı. Yüreğinde ne taşırısın damla?

Köklenmiş dehşet... İsyana durmuş... Oy yüreğim... Yüreğin

Yüreğimiz... Hepsi bir damla su... Oooy senin o dehşet... Yüreğin.

Yükselir, uzar, boylanır kızıl gülümüz, beton çatır çatır çatır dar. Kök var toprağa inecek, bunu kim ve ne durdurabilir ki? Burada ölmekten bahsim, bilakis yaşamaktan köklenmektendir. Bunun için açar kızıl güllerimiz ve her yeni günleri bir yağmurdur, yağarlar umutlu topraklara, daha da kızıl gülleri. Damla göl olur uzar, gül damla olur yağar ve böyle çoğalır bizim çiçeklerimiz...

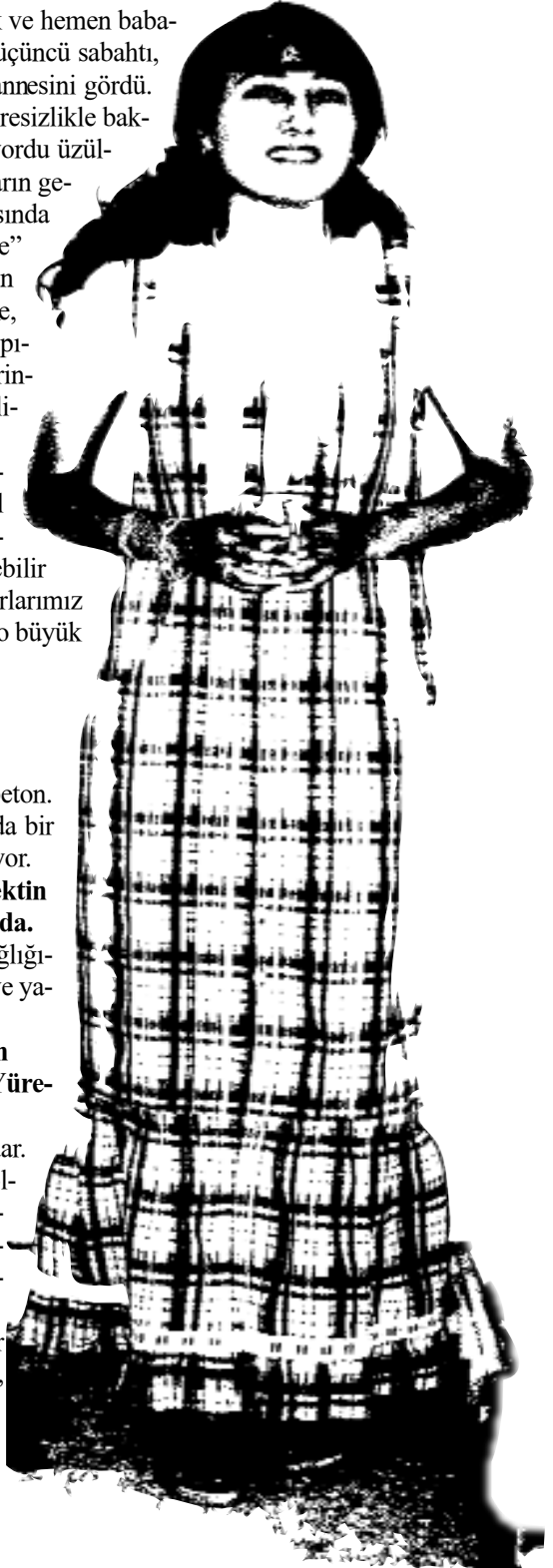
İşte zamanın ateşinde boy veriyor uzayanlar. Bir damla sudur yüreklerimize düşen... ve "eyvah damla boşa gitti, taş düşü" derler, ancak duymayı yitirenler.

Bir kızıl gül daha boy verir

Düşer yüreklerle bir damla

Çoğalmanın engin şarkısı

Damlam

Kınsız çılgınım benim
Çıplak dövüşken yüreğim
Yaşamın güzel destanı
Aaah keşke ben
Çakmak taşlı bir ressam olsaydım
Mağara duvarına seni çizerdim
Bütün ilkelliğimle
Yoldaşım
Bir kez daha merhaba
Hiç gitmediğim halde
Bu destansı gelişine
Bin selam
Yoldaşım
Benimde bir hayatım var
Büyür çılgın olsun...
-Damla düşer ve
su yakar mı?
Merhaba damla
Yüreğime düştün
Su yakar mı damla?
Su yakar
Yüreğime düştün damla
Beynime
Gözlerime
Ellerime
Bütün umutlu topraklarıma düştün damla
Bütün umutlu topraklarım
Yeşeren
Büyüyerek
Köklenen umutlarıma
Yürüdüğümüz yola düştüm damla
Bak nasılda sırlı sıklam yağmurlarında
Dövüşken yürekler
Bak bizimkiler
Bizimkiler
Çarpışıyorlar kahramanca
Daha daha düş damla
Daha daha düş
Günlerce ve günlerce
Ki aydınlansın daha çok
Bu ışıklı yolumuz
Damlanın tınısında

En son mektubunda “yoldaş yaz geldi hadi nereye gidiyoruz” demiştin. Gidecek ne çok yer var değil mi damla? Aslında ben şimdi seninle yürümek isterdim. Şöyle akşam üstünün sakin bir sokağında ve sokağın öbür ucunda ne olduğunu umursamadan. Yani ille de muhteşem bir yere gitmesek de olurdu. Şimdi okuyanlar diyecek ki “bu arkadaş delirmiş, hiç damla yürür mü, hiç damlayla yürünür mü. Damla bu, sadece düşer.” Hayır damla sadece düşmez, o yağar ve hep yükselir. Güzel kanatlı bir kuşa benzer, bir göktedir, bir yerde, korkunç bir devinimdir onun ömrü. Ve ne büyük mutluluktur damla olabilmek.

Bu bizim damlamız onun ayakları var, iki güzel kadın bacağıyla adımlar yolunu ve öpülesi elleri, önce bakışları gözlerinin, biraz açık tenlidir. Fazla uzun boylu sayılmaz mesela sırk gibi değildir. Boyları kısa olur yüksek dağ çamlarının ama kökleri ile kimse boy ölçüşemez. Bir de kalbi var damlamızın, ak, temiz, kızıl ve namuslu. Ve

de yoldaşlarıyla çoğul. Bizim incecik narin damlamız Temmuzda açan kızıl gülümüz.

-Damlayla sohbet ve öfkemize dair bir söz-

Bugün TV yi izledin mi damla. Cellatlar kan içiyorlardı. Elleri bağlıydı bacaklarında kurşunlar, kaç kez vurdular onu damla, kaç kez? Ankara sanki ölmüştü, susmuş, yılgın Ankara yoktu!.. Bir kent gördüm ve elleri bağlı bir aslan, aslanı vurdular, kent çoktan ölmüştü.

Gördün mü damla

Canlı yayınlarda kan içtiler

Aç itler sürüsü

Zavallı bir dehşettir onlarınkisi

Korku kan içirir cellatlara

Ve öylesine mahirdirler ki öldürmekte

Yaşamak diye bir iddiaları kalmamıştır.

Bir şehit gördüm damla

Ankara'ydı

Ve ne Mamak'ta bir kahvehane

Ne Kızılay'da bir miting

Ve ne de Gençlik Parkı'nda göz göze aşklar

Çankaya'yı gördüm damla

Çankaya'yı aç kurtlar basmıştı

Ve sokakta insan parçalamaktaydılar

Yaz bunu bir kenara damla

Yaz belleğimize

Silinmesin!..

Bizim de yüreğimiz var uslanmaz

Ve ellerimiz tetik çeker

Namusluca!!!

-Ve bu sohbetimizin sonu-

“Neden damla” diye sormuşsun, büyük serüvenini duyduğumda, saçların, parmakların, beynin, kalbin sanki ateş olup yanmaya başladı. Bin bir kaygı, milyonlarca coşku, yoldaşım seni seviyordum ama bu kadar çok sevdiğimi inan ben de bilmiyordum... sonra yoldaşlardan mektuplar geldi. Baktım ki onların da ellerine, beyinlerine, yüreklerine düşmüşsün. Ve anladım ki su yakar, hem de o büyük sevdanın ateşiyle...

Ben yoldaşlarımla yüreklerini hep umutlu topraklara benzetirim. Sen ise bir damlaydın içimde bir çocuğun gözyaşını, bir okyanusun suyunu ve denizgillerin düşünüyü taşıyordun. Sen damlaydın işte bütün umutlu topraklarıma düşmüş yanıyordun... Su yanıyordu yüreklerimizin ortasında!..

Biz şimdi senin gölgendeyiz. Kızılca yol, her yeni gün ayrı bir yağmur, sula umutlu topraklarımızı, yüreklerimizi. Sen hep yağ, sonsuzca, gölgende ıslansın toprağımız, güneşinde açsın gülüşlerimiz yeni günlerimizi.

Seni nasıl tarif edeyim, damla olmaya sen karar verdin, böyleydin, böyle yürüdün, böyle yağdın... bak damlamız çoktan çoğaldı. Yüreklerde çiçeklendin sele döndün. Aldı başını gitti deli akışın... söyle Hevala mîn sıradaki otuz günün adı ne olsun. Bu ismi sen bulmalısın. Eee ne de olsa bu senin koşun... sevgilerin en büyüğü yoldaş sevgisiyle... seni sevmek öylesine güzel ki yoldaşım, öylesine güzel.

26 Temmuz 2005, ölüm orucu savaşçısı
Serpil CABADAN için yazılmıştır.

giriş

Sanat, belini doğrultupta iki ayağının üzerinde durmayı başaran insanlık tarihiyle yaşittir. Üzerinde yaşadığımız evrenin doğal ritmik düzeni ve uyumuna baktığımızda; ay, güneş, gezegenler, gece-gündüz, mevsimler her biri belli bir ritim ve uyum içindedir. Bu nedenle; müziğin temel ritmini bu konuya bağlayan ilk çağ düşünürlerine hak veririz. Her ne kadar doğanın sapkın yarattığı olsa da, insanda doğanın işleyişine bu noktada uyar. İnsanında içinde duyuşsal ve fiziksel olarak belli bir ritim ve uyum vardır. Bu nedendir ki; belkide bilinen en eski sanat dalı müziktir. Kaldı ki, ilk çağ ve orta çağ düşünürleri ilk eserlerinde, -konusu ister matematik olsun, ister estetik- müziği işlemişler, insan ruhuna en yakın sanat olan müziğin önemini vurgulamışlardır. Günümüzde yoğun bir emek süreci gerektiren müzik sanatı, diğer sanat dallarıyla yan yana getirildiğinde, en ilkel ve en temel güdülerimizden doğmuştur. İnsan neslini diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği elini kullanabiliyor olmasıdır. Buda insanın üretici yanını gösterir. Yani, insan alet yaparak kendini bilinçli bir varlık haline dönüştürdü. İnsan, doğaya öykünerek müziğin doğması yolunda ilk adımını atmış oldu. Kendi sesini, rüzgarın, denizin, aslanın, kuşun, geyiğin, gök gürültüsünün, yağmurun sesine benzetmesiyle ilk ezgiler doğdu. Henüz kendisini fark edememiş olan insanın, doğanın muhteşem sesine kulak vermemesi, doğanın dansından gözlerini ayırabilmesi mümkün değildi hiç kuşkusuz. Önce doğayı yansıtmak için yükseltti sesini, doğa karşısında çaresiz kaldı, korktu çığlık attı, çığlıklarıyla bastırmaya çalıştı yalnızlığını, korkmuşluğunu... Ne kanatları vardı uçabileceği, nede pençeleri ağaçlara tırmanabileceği... Ne yüzgeçleri vardı, nede bir panter hızında çevikliği... Ve böylece, doğa güçlerine tapınmak için mırıldandı ilk insan... Yalnızlığını, çaresizliğini, hüznünü, neşesini, coşkusunu, zaferini, içinden gelen seslerle açığa çıkardı. Ne zamanki sürüler halinde yaşamayı bırakıp, yerleşik toplumsal düzene geçti, işte o vakit müzik, büyüleyici, hastalıkları iyileştirici, anlamlandıramadığı doğa güçleri karşısında koruyucu ve toplum içinde uyarıcı bir işlev kazandı, haberleşmeyi sağladı. Savaş öncesi yada ava çıkılmadan önce, kabileyi coşturup, yüreklendiren müzik, kuşaktan kuşağa destanlaşan bir araç haline dönüştü. Savaş çığlıkları askeri marşlara, tapınma esnasındaki ritmik mırıldanmalar zamanla dinsel ayin müziklerini doğurdu. İlk ezgiler dinsel içerikli törenlerde tanrılara sunulmak için yapıldı yada tanrıya yakın oldukları düşünülen kahramanlara övgü amaçlı. Müzik sanatı, tarihin akışı içersinde insanın değişip - dönüşmesiyle birlikte yeni anlamlar kazanmış, her çağda ve her kültürde yeni bir üslup geliştirmiştir. Ve zamanla o toplumun, o çağın anlatıcısı olmuştur. İnsanın kendi sesini fark etmesi müzik yapabilmesi için büyük bir keşifti. Bu durumda kullanılan ilk enstrüman insanın kendi sesiydi. Bu sesi, el çırparak, ayağını yere vurarak ezgisini süslemiştir. İki taşı birbirine vurup ses yaratabilmesi yada bir kamışa üflemesinde büyük birer keşifti. Böylece insan, müzik tarihini yaratmaya başladı. İki nesneyi birbirine vurup sesi yaratan bir sanatçıydı. Bir kamışa üfleyerek gür bir sesi çıkaranda bir sanatçıydı... Müzik tarihinin ilk sanatçıları. Yaşamı, doğayı ve kendini anlamlandırmak için atılan bu adım bilinçli bir faaliyet durumuna dönüştü. İlk olarak kendi sesini keşfetti, sesini desteklemek için bir alet yaptı sonra, kamıştan bir düdük yada bir hayvan kemiği gibi... El çırpmanın ve ayağını yere vurmasından dolayı yarattığı ritim gücünü pekiştirmek için davulu keşfetti. Antik çağlarda her çeşit törenin ve ayinin vazgeçilmeziydi müzik... Orta çağ Avrupası'nda ise, kilise papazlarının baskıcı ve bağınaz tutumlarından dolayı dünyasal coşkusundan uzak-

ta 1000 yıl geçirdi müzik. Kullanılan enstrümanların çok tanrılığı çağrıştırdığı ve dünyasal coşkunun, insan için tanrı katında doğru bir yerde olmadığı nedenleriyle, önceki dönem ezgileri, kullanılan müzik aletleri yasaklandı, yetmedi gelenekleri çağrıştıran belgeler yok edildi. Bu dönemlerin bilgileri eski mağara duvarlarına çizilmiş kurban töreni resimlerinden varlıklarını bildiriyor yada çağlar öncesinin çılgınlıklarını araştıran müzikbilimcilerinin elde ettikleri bulgularla Ortaçağ öncesi müziğin sesini daha yakından tanıma imkanı buluyoruz.

Venedik Sanat Tarihi Müzesi'nden Musa'lar

MÜZİK sözcüğü Yunan mitolojisindeki esin perileri Musa'lardan kaynaklanır. Musa'ya ait, Musa'ya yaraşır bir sanat anlamındadır. "Dokuz eş yürekli kızdır bunlar; ezgiler söylemektedir en son işleri... Dokuz tanrısal kızı ulu Zeus'un. Klio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsikhore, Erato, Polhymnia, Urania ve hepsinin başı sayılan Kalliope. İşte budur Musa'ların insana verdiği. Musa'lardan ve okçu Apollon'dan gelir yüzündeki ozanlar ve çalgıcılar. Nasıl Zeus'tan gelirse krallar. (Azra Erhat, Mito- loji Sözlüğü)

İlkçağ Uygarlıkları

Antik müzik, yani ilk çağ müziği dini ayinlerde, mistik törenlerde, festivallerde ve savaş danslarında bir araç olarak kullanılmıştır.

Mısır

Mısır uygarlığı İ.Ö. 4000 lere uzanır. Eski Krallık, Orta Krallık ve Yeni Krallık adı verilen üç döneme ayrılır. Bu dönemlerde tarımda, politikada, bilimde, eğitimde, mimaride, edebiyatta ve görsel sanatlarda büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Kazılarda bulunmuş çalgılardan, tapınak duvarlarındaki resimlerden, Mısır tarihinde müziğin ne kadar önemli olduğunu öğreniyoruz. Mısırlıların gelişmiş bir dans kültürü olduğu, kadınların şarkı söyleyerek dans ettikleri belgelenir.

Başta flüt ve arp olmak üzere; davul, def, darbuka, sistron gibi vurma çalgılar; çift flüt, trompet gibi üflemliler ve üçgen arp, kitara gibi telli çalgılarla su basılarak işleyen org, eski Mısır'ın önemli müzik aletleridir. Mısır flütünün özelliklerine bakarak, eski Mısır müziğinin geniş ses aralıklarına dayandığı da ileri sürülmektedir.

Sümerler

(İ.Ö. 4000-2000) Güney Mezopotamya'da yaygınlaşan kültürleriyle, ekonomik örgütlenmede, yazıyı bulmada, yasalar çıkarmada, mimari, matematik ve astronomi dallarında öncü olmuşlardır. Site devletleri, rahip kralları, sulama yöntemleri, altın ve gümüşten değerli eşyaları, alçı tabletlere ve papirüse yazıp sakladıkları ilahilerle yaygın bir uygarlık yaratmalarına karşın, ticarete ve savaş sanatında büyük ilerlemeler katetmişler, fakat bilimsel gelişme (Babil Krallığı dönemi İ.Ö. 2500), sanatsal gelişmenin önüne geçmiştir.

Mısır uygarlığında kullanılan çalgılara ek olarak Sümer ve Asur kabartmalarında santur benzeri iki değnekli çalınan bir çalgıya ve bağlama türündeki saplı çalgılara rastlanır. Bütün bu uygarlıklarda müzik, hem dinsel tapınma törenlerine özgü gizemli bir güç taşır, hem de şarap ve aşk gibi dünyasal zevklerin sesidir.

Çin

Bilinen en eski müzik Çin müziğidir. Çin kültüründe müzik, kalbin sesi ve evrenin simgesi olarak görünür. Çin'de müziğin önemini Konfüçyüs anlatır. (İ.Ö.551-478) Müziğin eğitimdeki ve toplumdaki rolünden bahseder.

Çin'in ses dizisi 12 notaya dayanır. 5 sesli petatonik dizi içinde ortaya çıkmıştır. Bunlar; do-sol-re-la-mi sesleridir. Eski çalgıları; davul, zil, sistron, bambu flüt, ağız orgu ve çeşitli gonglarla çanlardan oluşur. Çin müziği daha sonra çevre ülkelere ve Avrupa'ya yayılmıştır. Batı, orta çağı yaşarken ve ilk çokseslilik örneklerinin olduğu öne sürülür. Çin tapınaklarında ve saraylarında büyük bir koronun ve sayısı üçyüze varan orkestra çalgılarının varlığından söz edilir. Ayrıca, Çin tiyatrosunda müzik, olayları ve perdeleri birleştirici bir öğe olarak kullanılmıştır.

Hindistan

İ.Ö. 2000'lere doğru ortaya çıkan Hint müziği, tarihsel akışta Çin müziğinin hemen ardından gelir. Veda adlı dört kutsal kitaptan biri Samaveda, dünyanın en eski notaya alınmış ezgilerini kapsar. Melodi çizgisini simgeleyen raga adlı ses dizeleri ile ritmi belirleyen tala adlı kalıplar vardır. Müzikleri doğaçlama yapılı ve makamsaldır. Hint makamlarına raga denir. Her raga'nın bir ruh durumunu yansıttığı ileri sürülür. 132 raga vardır ve her biri değişik zamanlarda farklı görevler için kullanılır. Günün belli sa-

atlerinde çalınması yasak olan ragalar olduğu gibi, belli saatlerde çalınması gereken ragalarda vardır. Hintlilerin en eski ve geleneksel çalgısı vına'dır. Yedi telli, armudi gövdeli, mızrapla çalınan bir çalgıdır. Bir çeşit tambur olan şikara, iki telli, gümüş ve bakır perdeleri olan ve yayla çalınan bir çalgı sitar, gitara benzeyen gitara benzer bir çalgıdır. Rebab ise yaylı çalgıya benzer ve yine mızrapla çalınır. Üfleme çalgılardan en ilginç ramsinga adlı büyük bir borudur. Ağırlığından ötürü bir telle tavana asılarak çalınır. Vurma çalgılar arasında en gelişmiş olanı, kinneri adlı resimler ve oymalarla süslü, tokmaklı bir çalgıdır. Ayrıca; büyük davullar, nakkore, boyuna asılan davul, dümbelek, darbuca, çingirak ve zillerde Hint müzik geleneğinin çalgılarıdır.

Yahudi (İbrani) Geleneği

Mezopotamya'dan göçen İbraniler, Akdeniz kıyısında Mısır ve Asur arasındaki geçiş yolu üstünde yerleşik bir konuma kavuştuklarında çevresindeki tüm uygarlıkların edebiyatı, yasaları, şarkıları ve dinsel törenlerinin etkisinde kalmışlar, edebiyata özen gösterdiklerinden her şeyi yazıya dökmüşler ve bugün elimizdeki pek çok bilgi kaynağını oluşturmuşlardır. İbrani müziği yalnızca dinsel törenlerinde tapınmak için bir araç olarak kullandıkları bir kavram olarak kalmasının yanı sıra danslar ve dünyasal müzikte gelişmiştir. İşçi şarkıları, ağıtlar ve kutlama ezgileri, tarihte ilk kez bu toplumda görülür. İbrani çalgıları Mısır ve Asur çalgılarının benzeridir. Kinnor adlı on telli arp, uda benzeyen nebel, santurun atası olan pesanterin, savaş ve dinsel törenlerde etkin olan içi boş, boynuzdan yapılmış şofar adlı borular, tulum ve kaval gibi üfleme çalgılarıyla, bugünkü tefin atası olan tof ile bronziller İbrani müziğinin başlıca çalgılarıdır.

Eski Yunan

Eski Yunan'da, şiir, dinsel törenler birbirinden ayrılmaz bir bütündür. Homeros, İlyada ve Odessia'da müziği, tanrısal bir uyarı ve insan kişiliğini etkileyen bir güç olarak belirtmiştir. Eski Yunan'da Pisagor, müziksel uyumu matematiksel formüllerle dile getirmiştir. Bir çekiçle vurduğu çamların tınlarından Pisagor gamı'nı bulmuştur. Aristo "kötü müzik dinlemeye alışanın kişiliğinde kötü yolda gelişecektir" diyerek müziğin eğitimdeki rolünden söz eder. Bu gün Batı Müziğinin dayanağı olan 7 nota dizisinin geçmişi İ.Ö. 3000 yıllarına kadar uzanır. Bu ses dizileri adlarını ülkenin çeşitli yörelerinin isimlerinden almaktadır. Frigya, Dorya, Lidya gibi... Ses dizilerinin uyumu kitara ve lir gibi telli çalgıların belli uyum düzenlerinden kaynaklanır. Eski Yunan'da her bir mod'un insan ruhu üstünde özel bir etkisi olduğuna inanılır. Örneğin: Dor dizisi savaşta ve barışta mükemmel insanlara yaraşan bir mod olarak nitelenmiştir.

Apollon ve Dionysos Törenleri

Apollon, güneş, okçuluk, akıl ve kehanet tanrısı olarak, kitara adlı, lirin gelişmiş, telli bir çalgıyla simgeleşir. Apollon'un müziği dingin ve huzurlu etkiler doğurur. Böylece şiirsel biçimler ve müzikteki klasik dönem, Apollon törenlerinden esinlenmiştir. Öte yandan Dionysos, şarap ve taşkın coşkunun tanrısıdır. Esrikliğin, dansın, yaşamdan zevk almanın simgesidir. Çalgısı aulos, çifte kamışlı, zurna benzeri üfleme bir çalgıdır. Törenlerinden tiyatro sanatı türemiş ve Romantik Dönem esinlenmiştir.

Roma

Roma'da müzik, öncelikli olarak askeri törenlerde kullanılmıştır. Savaşlarda etkin olması ve savaşçıları yüreklendirmek için gürültülü çalgılar icat edilmiştir. Trompet ve korno gibi... flütte Romalılar için kutsal sayılan çalgılar arasındadır. Romalılar müziğin sanatsal yönüne, tarihsel gelişimine hiçbir katkıda bulunmamışlardır. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde Aziz Agustinus ve Boethius gibi önemli felsefeciler müzik kuramına büyük katkılarda bulunmuşlardır.

Ortaçağ

Hristiyanlığın gelişme yıllarından 15. yüzyıl başlarına dek etkisini sürdüren geniş bir dönemi kapsar. Karanlık çağ olarak anılması, kilisenin bağınaz egemenliğinde dünyasal zevklerden yoksun bırakılmış kendi özgürlüğü alınmış insanın, yalnız ölümden sonrasına hazırlık yapan kutsal bir ortama güdülmüş olunmasını yansıtır. Ortaçağ bin yıldan fazla bir süre içinde Antikçağ ile Rönesansın arasına girmiş ve müziğin süreklili-

Antifon

İbrani geleneğinde okunan metinler, özgün Babil ve Mısır şiirlerine dayalı ilahilerdir. Bu ezgiler antifon olarak adlandırılan bir biçimde söylenmiştir. Dinsel lider, Rahip veya haham, her dizinin yarısını söyler, halktan oluşan koro geri kalanını tamamlar yada baştaki kişi ilk tümceyi sunar, koro onu yineler.

Apollon

ğini kesmiştir. Bu bin yılda kilise papazları, kilise içine çalgısal müziğin girmesini yasaklamışlardır. Kilisede kutsal çalgı insanın kendi sesidir. Bu çağda müzik; tek sesli, kutsal, tanrıya adanmış ve duaları ezberletmeye yarayan bir araçtır. İlk dönemlerinde İbrani ayinleri geleneğini kiliselerine aktarmışlar, böylece ilk törenler antifon yöntemi ile yapılmıştır. Müzik; Köylü müziği Kent (orta sınıf) müziği, saray müziği, kilise müziği olarak sınıflandırılmıştır.

Bizans Ezgileri

Doğu'daki Hristiyan kiliselerinde mutlak bir yönetim birliği kurulamadığından, her biri kendine göre ayrı tören taç giymesine yerleşik bir geleneğe kavuşur. Bizans ezgileri tek seslidir, makamsaldır ve bağımsız ritimlerle donanmıştır. Bu ezgiler, Ortodoks Yunan, Rus ve Doğu Ortodoks kiliselerindeki müziğin temelidir. Nota simgeleri yerine ses düzeyini gösteren işaretler kullanılmıştır. Önceleri kiliseye yalnız org girmesine izin çıkmışken, sonra yalnız Noel gecelerinde kilisede üfleme ve vurma çalgılarında yer aldığı belgelenmiştir.

guido'nun eli

Ambrosius ve Gregorius Ezgileri

4. yüzyılda Aziz Ambrosius bilinen halk ezgilerini dinsel içerikli sözlerle birleştirmiştir. Ambrosius ezgileri kilise için bestelenmiş ezgilerdir. Bu ezgiler ülkeye dağıtılıp halka dinletilmiştir. Tek tiptir, tek seslidir, tören melodisi şeklindedir. Gregorius ezgileri de ismini, Papa Gregorius'tan alır. 6. yüzyılda Papa Gregorius, o güne kadar yayınlanmamış tüm ilahileri derleyip halk ezgilerinden arındırır. Bu şekilde, dinsel müzik geleneğinin oluşmasına neden olur. Neumalarla ilahileri kalıcı kılar. Özellikleri tek sesli olması, Latince, eşsiksiz ve erkek korusu için, belli bir ritmik düzeni olmayan ezgilerdir. Bu ezgiler, ölümden sonrasını düşünen, nesnel bir tavırla ve metnin içeriğindeki kutsallığı yansıtan bir ağır başlılıkla okunmalıdır. Sesin özelliğinde dinginlik ve güven duygusu olmalıdır. İçten, derin duygular taşıyan ve huzurlu bir ortam getirmelidir.

Notaların Doğumu

Arezzolu Guido:(1030) Rahip Arezzo, kilise koro çocuklarına duaları ezberletmek için bir yol bulur. Her yeni sesin, bir öncekinden yüksek başladığı bir halk ezgisi öğretir. Neumaları düzenler, belli bir dizgiye yerleştirir.

Guido elinin parmaklarındaki girinti ve çıkıntılara metnin ilk hecelerini yazar. Böylece bir gam dizisinin 8 notasını birden sergilemiş olur. Utqueant laxis (ut sonradan do notasına dönüşecektir), Resonare fibris, Mira gestorum, Famuli taurum, Solve pullito, Labi reatum, Sancte Ionnes (sonradan si olacaktır). Bu yöntem müzik tarihinde Guidado Arezzo'nun eli olarak anılır. Ayrıca seslerin birbirine orantısız incelik ve kalınlıklarını göstermek için her biri ayrı renkte porte (dizek) çizgileri kullanılmıştır.

Önceki nota benzeri simgeleri, neumaları derleyip belli bir dizgeye yerleştiren, böylece nota ve porte kavramını müzik tarihine getiren kişi Guido d'Arezzo'dur.

İlk Din Dışı Ezgiler

Ortaçağda müzik yapma, müzikle ilgilenme tamamen kilisenin elindeydi. Ancak, Gregorius ezgileri giderek popüler hale gelmiş, çocuklar okulda ve oyunlarında dahi bu ezgileri söyler olmuştu. Oysa kilise dışında da halk ezgileri gizli gizli yayılmaktaydı. Konusu dinsel olmayan ilk din dışı ezgilerin belgelerine 11. yüzyıldan önce rastlanmaz. Müziğin yapısı değilse bile konusu değişebilmiştir. Müzikte artık doğa, sevgi, aşk konularını da yavaş yavaş işlenmeye başlamıştı. Kilise baskısından kurtulan bir ta-

11. yy'dan bir İtalyan minyatürü

Neuma: Kullanılan alfabe adlarında oluşan bir çeşit nota.

Kastro: Erkek çocuklarını bir araya getirerek seslerini kadın sesi gibi eğiten gelenektir. O dönemde kadın sesi günahtı. İlk olarak 1565'de Roma'da gerçekleşti.

kim gezinler, hem çalarak, hem söyleyerek hem de dans ederek gezinler. Latince yer-
ne kendi öz lehçelerini kullanırlar. Ortaya çıkan gezgin ozanlar, bir anlamda bugünün med-
ya gücüne sahiptirler. Bu gezgin ozanlar değişik yörelerde (Kuzey-Güney Fransa, İtalya-
tere ve Almanya gibi...) ve değişik dönemlerde aynı isimlerle anılırlar: Goliard, jongle-
ur, gleemen, troubadour, trovatore, minnesinger, meistersinger gibi. Tümünününde ortak
konular, ulşamдықları gizemli bir aşkı, müzik ve sözlerle dile getirmekti. Çalar, söyler,
dans eder, şiir okur kimileri... Kimilerinde müziğin eşliğinde hokkabazlık, soylarlık ya-
rıp tek kişilik bir oyun sergiler (jongleur).

Bu ozanlara troubadour denir. Ezgi ve şiir yaratıcısı anlamına gelmektedir. Trouba-
dour, ların günümüzün şairliğini taşıyan Avutpa, ya taşınan Arab mü-
ziği ve çalgılarının etkisindedir. İspanyol-Fransa karışımı bu yorumlar söyleyenlerin çağında ol-
dukça dikkat çekicidir. Çalgıları; arp, lant, fiddle, dir. Müzik biçimleri ise zamanın şiir
biçimlerinden alınmıştır. Adam ve müziği bilinen en eski troubadour 1220-1290 yılları
arasında yaşamış Adam de la Halle'dir.

Gotik Çağ (12-17. yy.)

Müzik tarihinde en önemli sayılabilecek olay 9. yüzyılda polifoninin ortaya çıkması-
dır. Önce yalnız ezgi, sonra ezginin bir oktaf (sekizli) aralığında ikinci bir ses ile çift-
leşmesi,

sonrada üç'dört ve beşli aralıklarda bir başka sesin koşut çizgilerle katılması. Bu u-
yumuşak söyletme biçimine porton denir. Polifoninin ilk dönemdeki genel adı "ar-
goman" dur. İnsan seslerinin örgü benzeri bir yapılaşması ile çoğalmasından doğmuştu.
Ort. 7. yüzyılda kiliseye girmiş ve insan seslerine eşlik ederek müziğe derinlik kazan-
dırılmıştır.

İlk dönemlerde ses partileri, 4'lü, ve 5'li aralıklarla paralel bir şekilde hareket eder.
İtalya ve Fransa'da birbirlerine 3'lü aralıklarla bağlanan ikiz şarkılar gelişir. Zaman-
la içinde hiç Gregorius ezgisi olmayan ve din dışı metinlerden oluşan conductus adlı ilk
özgün biçimler ortaya çıkmıştır.

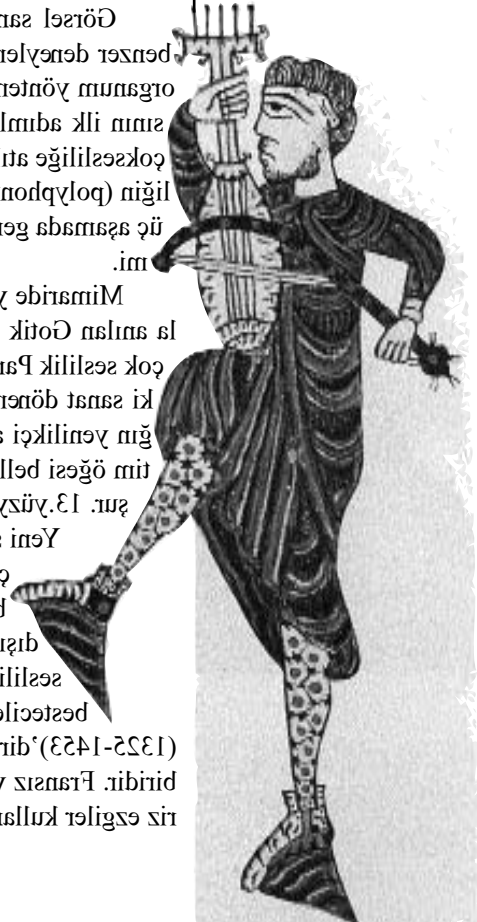
Görsel sanatlarda derinlik ve perspektif olmasının gündeme gelmesi, müzikte de
benzer gelişmeleri etkiler. Müziğe derinlik kazandıran iki yada daha çok sayıdaki ezginin
organum yöntemiyle eşzamanlı olarak birleşmesi müzik sanatının perspektif kazanma-
sının ilk adımlarıdır. Çalgı ve insan sesinin aynı eğriyi seslendirdiği heterophony'de
çoksesliliğe atılan bir adım olmuştur. Çok sesliliğe atılan bir adım olmuştur. Çok sesli-
liğin (polyphony) gelişme süreci ortaçağ, izleyen ve Rönesans'ta varan Gotik dönemde
üç aşamada gerçekleşir: Notre-Dame Dönemi, Eski Sanat Dönemi ve Yeni Sanat Döne-
mi.

Mimaride yüksek kulübe yapıları, özgün üsluplu katedralleri ve geniş meydanları-
yla anılan Gotik çağ, müzikte de aynı döneme adım verir. (1140-1440). Dinsel müzikte
çok seslilik Paris'teki Notre-Dame Dönemi olarak adlandırılır. Bu dönemi izleyen es-
ki sanat dönemi, 12. yüzyılın ortasında 13. yüzyılın ortasına değin uzanır. Sonraki ça-
ğın yenilikçi yapıları tarafından bu çağda Eski Sanat adı verilmiştir. Bu dönemde ri-
tim özgesi belli bir düzeyde oturmuş ve ölçülü ritim için yeni bir notalama dizgesi ol-
muştur. 13. yüzyılın en önemli vokal biçimi motet, bu dönemde ortaya çıkar.

Yeni sanat dönemi, bağnazlıktan Rönesans'ın yaşamı çokkusuna doğru bir ge-
çişdir. Aynı zamanda (14. yüzyıl) kilisenin tutulmuşluğuna dayanamayan
besteciler biçimlerini sağlamak amacıyla saraylara sığınmaya başlar. din
dışı özellikler taşır. Kanon kavramı bu dönemde ortaya çıkar. Kanon çok-
sesliliğin gelişmesinde bir başka teknik araç olarak doğar. Dönemin en ünlü
besteciler; Philip de Vitry ve Machoutur. Floransa'da Francesco Landini
(1325-1423)'dir. Ortaçağ değerleriyle Rönesans sanatını birleştiren köprü bestecilerden
biridir. Fransa ve İtalyan müziği ile kavuşmuş, zamanla göre katımsak bir tekniğe i-
tiz eğilim kullanmıştır.

Gelecek sayıya Rönesans'ın inceleyeceğiz.
(devam edecek...)

FİDEL: Keman gi-
bi yayla çalınan her çe-
şit halk çalgısına fidel
(fiedel) adı verilir. Aynı
zamanda vielle adıyla a-
nılan bu çalgı Röne-
sans'taki viyol'un ön bi-
çimi ve bugünkü kema-
nın atasıdır. Gustav Ma-
ahler, 4. senfonisindeki
solonun, bir fidel gibi
çalmasını öngörür.

SÖZ

Bir gündüz vakti!

Sızı

Sızı-n-

Ansızın düşeceğim dudaklarından...

Geleceğim!

Yorgun ve kirli olacak bedenim...

Saatin tik takları gibi yüreğim...

Üşümüş emekçi ellerim...

Yaşlı bir geceden kalma düşlerim...

Gece erguvan mavisi

ve cam kırıkları düşüyor

dehlizlerine denizin...

Geleceğim!

Ayın ondördü gibi gülerekten...

Alın terimi silerekten...

Çıkacağım merdivenlerden

sırtında ayışığı mavisi...

Çıplak ayaklı çocuklarla

güneşi yakalamaktan...

Kelebeklerin kanatlarında

çamurlarda yuvarlanmaktan...

Hijyenik sevdaları

alın teri ve emekle yoğurmaktan...

Bir gündüz vakti!

Beklenmedik bir şiir...

Ansızın düşeceğim dudaklarından.

Geleceğim!

SÖZ...

Ergül, Remzi ve Serpil yoldaşlara...
SÖZ'ümü tutabilmenin kıvancındayım.
"merhaba"

BİR GENÇ YAZARIN ÜRETİM SANCILARI

Söylemesi kolay tabi ki, zaten on beş yıllık yazarlık deneyimimiz (!) var ya, hemen yarın yazı hazır. Bu yazının yarına yetişme ihtimali, akvaryumumdaki balıkların susuzluktan ölme ihtimalinden bile zor. Ne vardı sanki “e-ben de arada sırada karalarım” demenin milletin içinde. Bir gecede, durduk yere yazı mı yazılır? Ki parmakların okul yıllarında bile kalemlerle hiç sevişemedi. Yoksa insan sevdiğini her gün unutabilir miydi? En iyisi hiç zorlamayayım kendimi. Ne bileyim elektrikler kesikti, dedem öldü, ilham perim bana küstü... yok bunlar çok klasik. En iyisi daktilom yoktu diyeyim. Bütün yazarlar daktiloyla yazmaz mı zaten...offf ... niye söz verdim ki? Şu bilim insanları, ukalalık ve kendini beğenmişlik genlerini yok edebilselerdi ne güzel olurdu. Hiç olmasa tutamayacağım sözleri vermezdim. Belki de tutamayacağımı bildiğimden söz veriyorum. Bak gerildim şimdi. Her gün ev ev dolaşan annemin de, bugün evde oturacağı tuttu. Gitse de bi sigara tütürsem, rahatlardım. Yoğunlaşmaya çalış, odaklan, kilitle, sadece bir yazı hepsi bu, sen zeki bir insansın, yazdığın gerçeküstü mektuplara sevdalanmayan kız yoktu lisede, on iki saatin kaldı geriye, balıklarım lütfen ölün, ne yazacağım yahu!

Genç yazarlara yer vermek istemeniz güzel de, ben sadece gencim, henüz bir sıfatım yok. Hayır yazı yazarım yazmasına, hele bi girişi yapabilirsem döktürürüm vallahi. Hem kompozisyondan sınıfta hep beş alırdım. Tabi ya önce kendimize güvenelim, düşüncelerimizi yazıya dökeceğiz hepsi bu. Farklı bir öykü, hikaye tarzında, değişik bir konu, pek kullanılmayan bir anlatım tarzıyla karıştırdık mı tamamıdır, yemek hazır. Şuradan biraz kağıt alalım, siyah uçlu kalemler, masamıza da oturalım, evet. Her şey hazır, hazır olmasına da evde biraz sessizlik olursa yazarlık hayatımın, beklide yıllar sonra yazdığımı inkar edeceğim ilk yazısını yazacağım.

-Anne, şu telefonu açsanıza yahu, zır zır zır kafam patladı. Şurada iki dakika rahat yok.

Neyse, nerede kalmıştık. Hah ne yazacağım sorusuna cevap arıyordum. İlginç bir şeyler bulmak lazım. Mesela devekuşları korktuklarında gerçekten kafalarını kuma neden gömerler? Olayın sosyal, psikolojik yönlerini inceleysek... yok yok. Balıklar su içiyorlar mı? Yani zaten suda yaşıyorlar ya...üffff! Çıkalım şu hayvanlar aleminden. Çinliler neden kaşık değil de çubuk kullanıyorlar? Yok bunlar çok fuzuli şeyler. Okuyucuyu eğitecek, ilgisini çekecek şeyler lazım. Bizimki de iş değil yani. Siparişe yazı mı olur. Lahmacun mu bu. Düşünsene, abi çek oradan iki öykü, birinin tuzu az olsun. Olur mu böyle şey. Hata bende...

Deneme değil de öykü falan deneyelim biraz.

Bir varmış, bir yokmuş. Nasıl yani, şimdi bir var mı, yok mu bi karar verelim. Yok bu da olmadı. Bu zaten öykü değil masalımsı bir şeyler oldu.

Hem neden denenmiş, düşünülmüş, yazılmış şeylerle uğraşıyorum ki. Bir yazar kalıplara sığmaz, kendine ait bir akış yönü bulur. Ben de edebiyat dünyasının temellerine dinamit yerleştirmeliyim. Herkesi şaşırtacak bir üretim olmalı. Yeni bir çığır açmalıyım. İlk yazılarımı takma bir isimle yayımlatırım, sonra kendime pazardan bir Fransız şapkası, bir de ucuzundan pipo. Karizma da olmazsa olmaz. Gerçi ihtiyacım da yok ama, eskiden tamamen kopmayan bir yeni'yi karikatürize edeceğim. Böylece her kuşağa hitap etmiş sayılırım. Sonra da gelsin ödüller, Nobeller...

Anne, kapı çalıyor duymuyor musun? Ben mi niye bakmıyorum? İşte zaten edebiyatçılarımızı bu halk ne zaman anladı ki. Derse çalışıyorum anne meşgulüm. Röportajlarda da sanatı sanatsal üretimde zirveye ulaşmak için yapıyorum gibi şeyler söyledik mi entel dantel oluruz. Kim gelmiş? Tezlemeler mi? Sen de onlarla komşuya mı gidiyorsun? Ve beklenen an geldi. Tamam gidin, gidin. Ben evdeyim. Nerdesin küllük. Oh be . Bu yazarlık zor. Her türlü dış etmene rağmen beynin sınırlarını zorlamak gerekiyor. Evet nerde kalmıştık. Kağıt, kalem. Zaman da azalmış. Güncel bir şeyler mi yazsak. Mesela; Bush'un moron (eğitilebilir salak) olmadığını ispat edebilen olmadı dünyada. Yok ya herkesçe bilinen şeyleri yazmanın anlamı yok. Gençliğe yönelik bir şeyler de olabilir. Mesela ÖSS (Öğrenci Savurma Sınavı). Neden dört yanlış bir doğruyu götürüyor da, dört doğru bir yanlış götürmüyor? Yani hayatın boyunca doğru şeyler yap, bir kere yanlış yaptın mı bütün doğruların silinsin. Sonrada neden bu kadar genç sınavda sıfır çektii diye düşünsün dursun köşe çizerleri. Hem engelli koşuya sokun gençleri hem de neden düşüyorlar diye kızın. Ayrıca neden sınav var ki?.. Yok, bu konu çok çetrefilli. Girdik mi çıkmayız gibime geliyor. Hala kağıtlar boş, ilerleme yok. konuyu bulsam düşünce dünyam çok geniştir zaten iki saatte kitap bile yazarım aslında. İşte konuyu seçemiyorum sadece.

Balıklar için doğal ölüm olmak zorunda mı? Suyu boşaltırsak...

Olmayacak. Yazı yazması zor işmiş. Ben yazı falan yazamayacağım. Uykum da geldi. Sabah bakarız. Hem dingin kağıtla yazması daha kolay olur. Rüyamda ne yazacağımı bulurum belki. İyi geceler balıklarım. Bence yaşamı biraz sorgulayın derim ben size. Ertesi günkü gazetelerin üçüncü sayfalarında şöyle bir haber görebilirsiniz yoksa: Evinde cinnet geçiren genç, balıklarına siyanür döküp...

Sanat

Neden Gereklidir?

Ayışığı Snat Merkezi'nin 2004-2005 dönemini değerlendiren ve 2005-2006 faaliyet yılını planlayan 19-22 Ağustos tarihlerinde toplanan 2. konferansımız da Taksim, Antep, İzmir Ayışığı Sanat Merkezleri İkitelli, Gazi, Sargazi Ekin Sanat Merkezleri ve Hatay girişimi tarafından sunulan tebliğlerden oluşturulmuş metindir

Çağımız nasıl bir çağdır? 21. yüzyılda ve bu yüzyıl ayaklanmalar yüzyılı... Neye karşı? Çürüyen, yok olan emperyalist-kapitalist sisteme karşı... İnsanlık bir ayaklanış, kalkışma içinde emperyalist-kapitalist sistemin dünyayı ve insanlığı yokedişine karşı... İnsanlık yokoluş tehlikesini artık çok somut olarak hissediyor ve buna karşı duruyor. Herşeyin metalaştırıldığı, alınıp-satılır hale geldiği, hatta bunun bir erdem gibi her gün bize Tv. ekranlarından yansıtıldığı bir dönemden geçiyoruz.

Neruda'ya 2000 yılı hakkında soru yöneltildiğinde "ben, ne bilebilirim ki" diyor, biz ise şu anda 2000'li yılları yaşıyoruz. Ve bu konuda söyleyecek çok sözümüz ve görevimiz var.

"2000 yılında şiir nereye varmış olabilir" diye soru yöneltildiğinde, bu çok kapsamlı bir sorudur. Eğer bu soruya karanlık bir sokakta rastlasaydım, korkudan ödüm patlardı. 2000 yılı hakkında ne biliyorum? Ve dahası, şiir hakkında ne biliyorum?" Ama Neruda şunu bildiğini açıklıyor: *"Şiirin cenaze töreninin gelecek yüzyılda yapılmayacağı"*

"Şiir her çağda ölüme terk edilmiştir; ama o, savurucu ve dayanıklı olduğunu göstermiştir. Sağlıklı toparlanmanın her işaretini sergileyerek, canlılığını kanıtlamıştır; o, sonsuzda dek yaşayacak görünmüyor. Dante ile bittiği sanıldı. Ama kısa bir süre sonra Jorge Manrique ile kıvılcım yaktı (...) daha sonra Victor Hugo kendisini izleyenlere hiçbir şey bırakmaksızın herşeyi sildi götürdü. Ama çok geçmeden Charles Baudlaire adlı zarif, çıtkırıldım bir genç görüldü sahnede, ardı sıra Arthur Rimbaud adlı bir serseriye de sürükleyerek; ve şiir taptaze bir soluğa kavuştu. Walt Whitman'dan sonra, şiir yazılacağını kim umabilirdi? Tüm çimen yapraklarını ekmişti o; kimse yeşilin üzerinde yürüyemezdi. Bununla beraber, Mayakovskiy çıkageldi ve boru sesleri ve tüfek atışlarıyla, iç çekmeler ve uçkırıklarla, tren homurtuları ve zırlı arabalarla yankılanan bir şiir evi kurdu. Ve öykü devam eder"

Evet, öykümüz hala devam ediyor. Özel anlamda şiir, genel anlamda sanat, egemen sınıflarca kendi çıkarlarının koruyucusu yapılmak istense de, o her seferinde isyancı olmuş, ileri doğru yürümek isteyen insanların elinde silaha dönüşmüştür. Neruda haklıdır şiirin biz de sanatın ekleyelim cenaze töreni 21. yüzyılda yapılmadı ve yapılmayacak.

"Şiir düşmanlarının, onun gözünü oymak, ya da onu boğup öldürmek için tetikte bekledikleri açıktır. Pek çok yola başvurdular -bireyci mareşaller, ışığın düşmanları, bürokratik ordular; şairlerin üzerine kaz adımlarıyla yürüdüler. Bir kaçının cesaretini kırmayı başardılar; daha da acısı pek azının geri çekilmesine de yol açtılar aldatarak. Ama şiir; bir çeşme gibi püskürmeye ve bir yarık gibi fişkırmaya devam etti, büyük bir çabayla inşa ettiği binayı korumayı, çöllerde şarkı söylemeyi, bir ağaç gibi büyümeyi, bir nehir gibi coşup taşmayı, yüksek bir Bolivya platosuna gece gibi yıldızlar saçmayı sürdürdü."

"Şiir ölenin yanı başındaydı, ağrıları keserek; zaferlerin öncüsüydü, yalnızlığa arkadaşlık etti, ateş gibi yandı, kar gibi serin ve aydınlıktı; elleri, parmakları ve yumrukları vardı; Granada kentine benzer gözleri vardı; hedefe atılan mermilerden daha hızlıydı; kalerden daha sağlamdı. Köklerini insanoğlunun yüreğine daldırdı."

Yüreğe daldırılan bu kök, insanı geleceğe taşıyacaktı. İnsanlığın yüreğini kazanmak için sanatın gücüne başvurmalıyız. Onun aracılığıyla yüreklere seslenmeliyiz. Yüreklere sağırlaştırıldığı kapitalist sistemde, çürümenin egemen kılındığı 21. yüzyılda daha çok sanatın gücüne başvurmalıyız. Sanat daima iyi birer danışman olmuştur. Ona kulak vermeyenler, insanların yüreklerini ele geçiremezler. Neruda'nın şiir için söylediği "şiir insanın

acılarına uzanan gizli bir köprüdür” sözüne, biz sanatı da ekleyelim. 2000’li yıllardayız ve sanat hala insanlığın yüreğine ulaşmada en önemli araç olarak karşımızda durmaktadır.

Neden sanat eserleri üretiyoruz?

Ortak yaşamın genel sorunlarını çözebilmek için...

Sanat, farklı biçimlerde bakabilmeyi getirir. Sanatçı kendisi için üretmez, işe yarar olması gerekir. Boş bir yaşamın da boş bir sanatı olur.

İnsanla birlikte varolan sanat, bir çeşit çalışma eylemidir. Doğadaki üretim kendiliğinden ama sanattaki üretim tasarımıdır. İlk kabileler oluştuğunda insanlar bir aya çıkarken savaş dansları yapıyorlardı, çünkü kendilerini güçlü hissetmek istiyorlardı. Yüzlerine sürdükleri boyalar bu güçlülüğün simgeleriydi. Çılgık atışları, kendilerini yüce gösterme amaçlıdır.

Sanat toplumları yönlendirmede büyük bir araçtır. Burjuvazi bu aracı kullanmaktadır. Proletarya buna karşı sanatını yaratmalıdır. Burjuva kültür yozluk çürümüşlük yayar. Saf sanat anlayışıyla ilerlemek mümkün değildir.

Bir tiyatro oyunu yaparken yaşadığımız koşullardan bağımsız ele alamayız. Eğer biz güçlü bir sanat anlayışı ortaya koyabilirsek, saflarımız çoğalacaktır. Sanat toplumu bilinçlendirme, yönlendirme de önemli bir araçtır. Estetik yan mutlaka olmalıdır. Karşı taraftan öğrenilecek çok şey var. Biz boşluk bırakırsak, burjuvazi kendi sanatıyla bu alanı dolduracaktır.

Sanat ne değildir?

Öncelikle kolay elde edilen bir şey değildir. Sanat moral güç veren birşeydir. Kavganın en zorlu anlarında bazen bir müzik tınısıdır bizi güçlü kılan. Uzaydan dünyaya bakan ilk insanın komünist Gagarin olması bize güç veriyor. Burjuvazinin Nazım büyüklüğünde bir sanatçı çıkaramayacağını bilmek bize güç veriyor. Türküleri yapanlar, yasaları yapanlardan daha güçlüdür der Shakespeare. Yeni insan tamamlanmamış bir eserdir ve biz bu eseri yaratmak istiyoruz. Sanat, insanlığın en güzel yaratımlarından biridir. Yaşamı estetize etme düşüncesinden kaynaklanıyor.

Sanat, asla ikinci bir alan değil. Her devrimcinin yönlendirilmesi gereken bir alan. Sanatı küçümsemek tek ba-

şına sanat-sepet diyerek olmaz. Aynı zamanda işlerin yoğunluğu gündeme geldiğinde ilk feda edilen alan şeklinde de olabilir. Sanat paylaşımcılıktır, paylaşarak çoğalmaktır. Sanat damıtılmış bir sevgidir. Sanatçı kimdir sorusuna Neruda “çağının tanığıdır” diyor. Sanatçılar yalnızca çağının tanığı değil, çağını değiştirmekle de yükümlüdür.

Kapitalizmde sanat eseri pazar için üretilen bir meta haline gelmiştir. Böylece üretilen herşey bireyselleştirilmiştir. Toplumda yalnızlık duygusu hakimdir. İnsani değerler olan dayanışma, paylaşma yok ediliyor. Aile arası ilişkiler dahi yokedilmiştir. Paylaşmayan, biriktiren insanlar topluluğu oluştu. Bunun kültüre-sanata yansımaları, toplum için üreten sanatçı bulmakta zorlanıyoruz. Devrimci sanatçı çevrelerinde dahi bu ilişki hakim duruma gelmiştir. Bunu her alanda bulabiliriz. Sorunu tespit etmişsek, kültür sanat cephesinden alternatifleri yaratıp ürünler ortaya koymalıyız. Sorunun çözümü, yaratımdan, üretmekten geçmektedir. Kötü romanın karşısında yeni roman yazılmıyorsa başarı elde edilemez. Emperyalizmin iletişim alanından hegemonyasını devam ettirmektedir. Toplum bütün bir şekilde tüketici duruma gelmiştir. Sosyalist cephede olanakların yetersizlikleri olmasına rağmen, belli yöntemlerle karşıtı yaratılmalıdır. Bunun karşısında geri alandayız. Üretim yapmak zorundayız. Sanatın alt yapısını oluşturmak için ciddi bir şekilde ele alınmalı. Nazım’a bakıyoruz ve onun şiirini okuduğumuzda komünizmi buluyoruz. Bir bireyin bile (örgütlü) gündemi belirleyebileceğini görüyoruz. Siyasal faaliyetimizin bir parçası olarak düşünmek gerekiyor. Emperyalist sistem kendi kültürünü hakim kılmaya çalışıyorsa, komünistlerinde sınıfın kültürünü hakim kılmaya çalışması görevimiz olacaktır.

SANATTA ÖZ-BİÇİM SORUNUNA NASIL YAKLAŞMALIYIZ?

Aristoteles’ten bu yana pek çok sanatçı biçimi sanatın ana ögesi olarak gördüler. Öz ise yardımcı bir unsurdu onlar için. “Salt biçim gerçekliğin özüdür” diyen sanatçı ve düşünürlere göre, “madde biçim haline gelmek, kusursuz biçimi gerçekleştirmek ve böylece kusursuz olmak için, kendisini mümkün olan en fazla ölçüde biçimin içinde eritme yönünde bir itkiyle hareket eder. Yeryüzünde herşey bir biçim ve madde bileşimidir, biçim ne denli ağır basarsa, maddenin görüşlerinden o ölçüde kurtulur, eriştiği yetkinlik o ölçüde büyük olur.

Biçim daha fazla sabitken, öz hareketli ve değişkendir. Bu anlamıyla biçim tutucu, öz ise devrimcidir.

Bir eser yaratılırken duyulan biçimsel değişiklikler eğer özün zorlaması biçiminde oluyorsa geliştirici, ilerleticidir. Yok eğer, özden bağımsız bir arayışsa gerileticidir. Biçimsel değişiklikleri zorunlu kılan şey, özde yaşanan değişimlerdir. Artık yeni özün eski kalıpların içerisine girememesidir. İşte o zaman biçimsel değişiklik zorunluluk haline gelmiştir.

Burjuva sanat öz-biçim tartışmasında biçimi öne çıkarırken, buna karşılık Marksistlerin yaklaşımı yalnızca

özü öne çıkarmak olmamalıdır. Bu yaklaşımın yarattığı kötü eserler, estetik değeri olmayan üretimler devrimci sanat cephesinde yapılmıştır, bunları görmezden gelmemeliyiz. Sanat üretiminde duyulan estetik kaygı olmazsa olmaz koşuldur, ama bu mücadelenin önüne geçmemelidir. Estetik değeri güçlü bir eserle yaratacağımız etki ile estetik değeri düşük bir eserle yaratacağımız etki aynı olmayacaktır.

Sanat dünyayı özümlemenin bir biçimidir. Dışımızdaki dünya sürekli değişim ve dönüşüm içindedir. Üretim ilişkileri ve toplumsal ilişkiler değişime uğruyor, içinde bulunduğumuz toplumsal çevre değişime uğruyor. Kısacası, özümleyeceğimiz dünya daima bir evrim, devinim ve değişim içindeyse, o dünyayı özümlemenin bir biçimi olan sanatta değişime uğrayacaktır.

Nasıl ki insanlık tarihi çeşitli tarihsel evrelerden geçmişse, yani, insanlık ilkel komünal dönem, kölecilik dönemi, feodalizm, kapitalizm ve sosyalizm gibi dönemlere tanıklık ettiyse, sanatta mağara duvarlarına çizilen ilk resimlerden bu yana farklı dönemlerden geçmiştir. Toplumsal dönemlerin değişmesiyle, insanların duygulanımı, aşk anlayışı ve bunun sanatsal yansımaları da değişiyor. Peki sanat dünyayı, yalnızca özümlemek için, onu bir üst düzeyde soyutlamak için mi vardır? Tabi ki hayır, sanat yalnızca dünyayı bir özümleme biçimi değil, onu değiştirme gücüdür de. Sanat, egemen sınıf açısından da, ezilen sınıflar açısından da önemli bir silahtır. Egemen sınıflar, sanatı, egemenliklerinin devamı için tarihsel gelişmenin tersi yönde kullanırken, ezilen sınıflar geleceklerini kazanma adına sanatı mücadelede etkin bir güç olarak kullanmışlardır.

21. yüzyılda şunu iyi biliyoruz ki; sanat gerçekten gerekli bir şey... Bu gerçekliğin nedeni, bizi eğlendirme-

sinden mi geliyor, yoksa eğitmesinden mi? Kimilerinin dediği gibi boş zaman doldurmasından mı? Yoksa, çok farklı bir nedene mi dayanıyor sanatın bu gerekliliği?

Artık şunu da çok iyi biliyoruz ki, insana tarihsel yürüyüşü boyunca yoldaşlık etmiştir sanat. Doğadan öykünerek başladığı serüvenine, insan kendi yaratıcılığını ekleyerek, insanlaşma sürecini hızlandırmıştır.

Artık şunu da iyi biliyoruz; sanat toplumsal mücadele de önemli bir yere sahip ve bu önemi her geçen gün biraz daha artıyor. Kapitalizmin insanı tüketen, çürüten yanı karşısında, emperyalist kültür hegemonyasına karşı, sanatın gücünü ortaya koymak önemli bir olgudur artık.

İnsanoğlu olmadan önce sanat vardı, doğa vardı, ama sanat insanla birlikte başladı. Bizim yaratımımız, sanatın bireyler tarafından üretilmesi onun toplumsal niteliğinin üstünü örtemez. Yaşadığımız şeyleri imgelerle tekrar yansıtıyoruz. Bilgi edinebilme ve taşıyabilme yetilerimiz var. Bu durum onun öznel yaratılarda bulunmasını sağlıyor.

Sanat Akımları

Sanat, yaşanabilir bir dünya kurmanın, özgürlüğe, eşitliğe, kavgaya ve insana dair bütün değerlere ulaşmada ihtiyaç duyulan üstün bir savaşım aracıdır. Yeni insanın yaratıcı, değiştirici-dönüştürücü eyleminin vazgeçilmez ana unsuru ve ürünüdür.

Sanatın tarihsel yürüyüşüne bir göz attığımızda, çeşitli sanat akımlarının olduğunu görürüz. Toplumcu-gerçekçi sanat anlayışına gelinceye kadar, sanat hangi duraklardan geçmiştir?

Realizm, yani gerçekçilik, sanatçının hayata, doğaya ve toplumsal gerçekliğe yönelik yaklaşımıdır. Realist yazarlar, halkın sömürüden ve baskıdan kurtulmasına duyulan özlemi dile getirmişlerdir. Gerçekçiliğin kısa tarihine bakacak olursak, üç farklı dönemden geçtiğini görürüz. Bunlar gerçekçilik, eleştirel gerçekçilik, toplumcu gerçekçilik... Hayata, doğaya ve toplumsal yaşama gerçekçi bir pencereden bakan eserler ve sanatçılar, ilk dönemde içinde buldukları koşulları yansıtmışlardır. Sınıfsal ilişkilerin keskinleşmesiyle sanat, kendini eleştirel bir koluma taşımış ve içinde bulunduğu çağın kötülüklerine eleştirel bakabilmiştir. Ne zaman ki sınıfsız bir topluma geçiş olanaklı olmuş ve sosyalizm bir sistem olarak var olmuş, işte o zaman toplumcu gerçekçi sanat anlayışı gelişmiştir.

Sosyalist gerçekçilik, Sovyetler Birliğinde Gorki ile birlikte Sovyetler Birliği Komünist Partisi önderlerinin yön gösterici ideolojik destekleri sayesinde gelişti ve yayıldı. Bu sayede, diyalektik ve tarihsel materyalizm en tutarlı biçimde sanat alanına uygulanarak gelişmesinin en yüksek noktasına erişen realizm, sanat ve edebiyatta, doğanın ve toplumun devrimci dönüşümü süreci içinde en önemli silahlardan biri haline geldi.

Sürrealizm, yani gerçeküstüçülük, 1920-1930 yıl-

ları arasında Fransa’da oluşan burjuva sanat ve edebiyat akımı. Uzun geleneklerin, alışkanlıkların denetiminden uzak, bilinçaltı gerçeklerini yansıtan, yani bilinen gerçeklikle bağımlı kesip kendince bir gerçek yaratmak ereğini güden yazan sanat akımıdır.

Fütürizm, yani gelecekçilik, 20 yy. başlarında daha çok İtalya ve Rusya’da, geçmişçiliğin reddi ve çağdaş dünyanın anahtar kavramlarının (dinamizm, makineleşme, hız vb.) benimsenmesine dayanan edebiyat ve sanat akımı. Fütürizm, 1909 yılında İtalyan Ozanı Marinetti’nin yayınladığı bildiriyle, yeni yaşamı övmek, geleneksel yazın kurallarını yıkmak amacıyla güden bir akımdır. Toplumun ve daha önceki akımların bunalımlarından doğan Rus Fütürizmi İtalyan fütürizminden farklıdır. Anarşist bir başkaldırı anlayışı içinde ahlak kurallarıyla kültür mirasını reddeden fütüristler, gerçeği yeniden kurmak amacıyla, sözlüğü, söz dizimi ve ölçüyü yıktılar. Kültür tekeli olma amaçlarından dolayı Lenin bu harekete ihtiyatla yaklaşmıştır. Ama Rus fütüristleri proletaryanın hizmetine girmiştir. Fütürizmin güzel örneklerini veren şairimiz Mayakovski’dir. Nazım’da bu akımdan etkilenerek özgür nazım tekniği kullanmış, teknoloji hayranlığı, hızın güzelliği, çalışan kadının yüceltilmesi şiirlerinde yer almıştır.

Kubizm, 1908-1909’da ortaya çıkan Picasso’nun kurucusu olduğu bir sanat akımıdır. Nesnelere geometrik bir şekilde gösteren kübizm, resim ve resmin gerçekle ilişkisi konularında yeni bir anlayış getirerek, XX. yüzyılın ilk estetiksel devrimini gerçekleştirdi. Hemen hemen bütün soyut sanatlar kübizmden türemiştir.

Empresyonizm, yani İzlenimcilik, doğayı gerçekte olduğu gibi bütün ayrıntılarına bağlı kalarak değil, ondan edinilen izlenim ölçüsüne göre anlatan; doğrudan doğruya gerçeği, nesneyi değil de onun sanatçıda uyandırdığı duyuları vermeyi yeğleyen sanat akımıdır. Anlık izlenimin, bir anlık ruh halinin sanatıdır. Esas olarak 19. yüzyılın sonunda Fransa’da ortaya çıkan, açık hava resim ekolü, temel olarak renklerin tesirine ve ışığın etkisine dayanan, o zaman ki akademilerin katı sanat eğitimlerine savaş açan, bu yanı sıra resim sanatını yeni teknikler konusunda zenginleştiren, daha sonra ana kaynağını pozivitizmden alan, yüksek derecede subjektif bir sanat anlayışında ifadesini bulan empresyonizm, sonunda, içeriğe deyinmeden çok hızlı akıp giden bir anı yakalamak isteyen, içerik olarak zayıf biçim denemeleriyle yozlaştı.

Dadaizm, kübist, fütürist ve empresyonist eğilimlerin sentezi olarak, I. Dünya Savaşı’nın etkileri altında, bir edebiyat ve sanat devrimi gerçekleştirme amacıyla, 1916’da Zürih’te oluşan uluslararası bir sanat ve edebiyat akımıdır. Savaşa ve toplumsal düzensizliğe karşı başkaldırmadan doğan bir sanat akımıdır. Dadaizm dil ve estetik kurallarını tanımız, sözcüklerin sözcük anlamlarına değer vermez, anlatımda boş ve alabildiğine çağrışımlara

dayanan bir yol izler. Temelde yıkıcı olan bir akımdır.

Formalizm, yani biçimcilik, özü, içeriği yeterince önemsemeyen, salt biçim üzerinde duran, biçime ağırlık veren, geleneksel kalıplara aşırı bağlı olan akımdır. Formalizm, biçimi içerikten ayırdığı için gerçekliğe tamamen yabancı olan, sanat ve edebiyattaki idealist, gerici, halk düşmanıdır. Formalizmin içerikten bağımsız biçim bulmaya çalışması (soyut sanat), objektif gerçekliğe değil fantezi ürünlerini canlandırması ve böylece tüm olarak sanatın mahvedilmesine yol açması özellikle plastik sanatlarda görülebilir. Formalizm emperyalizmin bir silahıdır.

Konstrüktivizm yani kuramcılık, resim ve yontuda, yapıtı geometrik öğeleriyle kurmayı temel alan anlayıştır. Başlangıçta özellikle Bauhaus okulunda gelişen, resim ve plastik sanatlarda nesnel bağıntıları reddederek salt kuramcılığı hedefleyen formalist bir sanat akımıdır. Bu akım emperyalist ülkelerin mimarisinde gittikçe artan bir şekilde halka yabancı yaratıcılıktan yoksun kötümserliğin ifadesi haline gelmektedir. Örneğin, ABD’nin büyük şehirlerinde gelişen monoton gökdelen mimarisi. Güzel sanatlarda 1920’de bu adla anılmaya başlanan ve Avrupa sanatında çeşitli uzantıları olan Rus sanat hareketi. Güzel sanatlarda Konstrüktivist bir uygulamanın ortaya konmasında Tatlin’in “karşı kabartmaları”nın (1914) büyük etkisi oldu. Ressam, toplumsal görevi dünyanın değiştirilmesine katkıda bulunmak olan bir yapımcı-mühendis haline geldi.

Ekspresyonizm yani dışavurumculuk, olayların, varlıkların gerçekte olduğu gibi değil de sanatçının iç dünyasına göre anlatılması anlayışına dayanan sanat akımıdır. Dışavurumculuk kavramı 20 yy. başında izlenimciliğin karşı sloganı olarak kullanıldı. Gerçeklik tamamen reddedildi. Emperyalist ideoloji içinde gelişen, yer yer dini eğilimler taşıyan, sanatta aldatıcı, dalga geçici bir akımdır.

AYIŞIĞI SANAT MERKEZİ

II. KONFERANS SONUÇ BİLDİRGESİ

“Umudumuz Kavgada Kavgamız Sanatımızla Kavga Yaşamın Her Anında” diyerek Boğaziçi Ekin Sanat Derneğinde başladığımız 17 yıllık ekin-sanat yürüyüşümüzü Ayışığı Sanat Merkezi olarak sürdürüyoruz. İnsanlık tarihi boyunca yaratılan, işçilerin, emekçilerin kültürü ve sanatını araştırıyor, geliştiriyor, üretiyor ve yayıyoruz.

“Sanat Neden Gereklidir ve Toplumsal Mücadeledeki Yeri Nedir”, “Sanatta Öz-Biçim Sorununa Nasıl Yaklaşmalıyız” ve “Biz Sanat Mücadelesinin Neresindeyiz” başlıklarından oluşan, bir yıllık faaliyet raporlarının sunulduğu, yeni döneme ilişkin önerilerin yapıldığı konferansımız, dört günlük yoğun temponun ardından sonlandı.

Konferansımız, yeni kaybettiğimiz Portekiz Komünist Partisi Genel Sekreteri, aynı zamanda hepimizin yaşamında önemli bir yere sahip olan “Yarın Bizimidir Yoldaşlar” kitabının bilinmeyen yazarı Manuel Tiago olarak tanıdığımız Alvaro Cunhal şahsında, devrim ve sosyalizm mücadelesinin sanat cephesinde yer almış Lorcalarımız, Nazım Hikmetlerimiz, Vaptsarovlarımız, Nerudalarımız, Aragonlarımız, Adnan Yücellerimiz, Ruhi Sularımız, Ahmet Ariflerimiz, Enver Gökçelerimiz, Pir Sultanlarımız, Mayakovskilerimiz, Gorkilerimiz, Ehremlerimiz, Behrengilerimiz, Aysunlarımız, Sibellerimiz ve adını burada sayamayacağımız, daha nice sanatçılarımız için bir dakikalık saygı duruşuyla başladı.

Konferansımız, “Sanat Neden Gereklidir” sorusuna bir soruyla başlamayı uygun gördü, “Çağımız Nasıl Bir Çağdır”... Çağımız, yeni bir topluma, sınıfsız, sömürsüz bir dünyaya geçiş çağıdır. İnsanlık bu geçiş çağında çürüyen ve yok olan emperyalist-kapitalist sisteme karşı bir ayaklanmış, kalkışma içinde... Her şeyin metalaştığı, alınıp-satılır hale geldiği, hatta bunun bir erdem gibi sunulduğu bir dönemden geçiyoruz. Kapitalizmin ilk tarih sahnesine çıkmasıyla başlayan insanın kendi emeğine yabancılaşmasının bugün insanlığı hangi noktaya getirdiğini somut olarak yaşıyoruz. İnsanlararası ilişkinin çıkar ilişkisine dönüştürüldüğü, ilişkilerin burjuva sanatçılar tarafından estetize edilerek yeniden üretildiği, doğaya yabancılaşmanın, insanın kendi maddi koşullarını yani yaşam koşullarını yokedecek düzeye geldiği, bilimin bu yokedilişin hizmetine sunulduğu yeni evrede, konferansımız çeşitli açılımlar yaparak yeni döneme hazırlanmıştır.

II. Konferansımızın hazırlık çalışmalarının başlamasıyla konferansa katılacak tüm kurumlarımızda ve çalışanlarımızda oluşan istek, coşku ve çaba başlı başına geliştirici bir etki yarattı. Konferans konularıyla ilgili olan konu başlıkları için hızla araştırmaya girildi. Bir yıllık faaliyet raporları hazırlandı ve yeni döneme ilişkin öneriler oluşturuldu. Bir yıl boşunca yaptığımız çalışmalara toplu bir bakış eksik yönlerimizi görmeyi beraberinde getirdi. Konferansa katılan çalışanlarımızın ufku bir önceki yıla göre daha genişlemişti.

Dünyadaki gelişmeler, politik süreç ve bize yüklediği sorumluluklar yıpratıcı bir çalışmayı zorunlu kıldığından aramızda kuramadığımız yakın diyaloglar bu dört gün içinde güçlendi daha da kalıcı ve köklü ilişkilere dönüştü. Yaratmaya çalıştığımız dünyanın değerlerini dört gün boyunca birlikte yaşamaya çalıştık. Tam bir disiplin ve düzen içerisinde geçen konferansımız bu anlamda da sınavını vermiştir. Konferans oturumları bittikten sonra yaptığımız sohbetler, sanatsal üretimlerimizin sunulması konferans kadar gelişimimize katkı sunmuştur.

Kapitalizmin çürüme ve asalaklaşmada ulaşmış olduğu Yeni Evre sürecinde sanatın nasıl bir çürümenin aracı haline getirildiği, insanlığın gelişimi önünde bir silaha dönüştürüldüğü hiçbir tartışmaya yer bırakmayacak şekilde ortadadır. İnsanlığın yüreğinin kapitalizmin bencil, tüketici, yıkıcı değer yargılarıyla doldurularak ele geçirilmesinin önüne geçmede sanata büyük görevler düşmektedir. Bu belirleme doğrultusunda konferansımız atölyelerinin önüne somut görevler koymuştur. Varolan atölyelerimizin üretime dönük çalışmaları hızlandırması ve bu çalışmalarımızın sınıf mücadelesinin ihtiyaçlarına göre belirlenmesi kararı almıştır. Yeni toplumun, yeni insanının yaratılmasında ihtiyaç duyduğumuz silahı, yaratacağımız bu üretimler bize kazandıracaktır.

Bu kapsamda, müzik grubumuz Emeğe Ezgi'nin önüne bir yıl gibi kısa bir sürede elde ettiği başarıyı geliştirmesi, sürekli hale getirmesi ve grup olarak yetkinleşmesi görev olarak konulmuştur. Gelişmenin somutlaşacağı bir albüm çalışması Emeğe Ezgi'den beklenendir.

Tiyatro atölyelerimizin, bir yandan atölye eğitim çalışmalarını yaparken, aynı zamanda, somut bir oyun belirleyerek bu oyunu ulaşabileceğimiz her alana taşınması gerekmektedir. Oyun yazımı konusunda ekipler oluşturması ve sokak tiyatrosunun bir birim olarak atölye bünyesinde oluşturulması,

“Sosyalizm büyük bir eserdir, bu da onun ÖNSÖZ'üdür” anlayışıyla yola çıkan ÖNSÖZ kitap dizimizi, geniş kitlelere ulaştırmak tüm alanların, ama öncelikle ekin-sanat faaliyeti yürütenlerin görevidir. Dergimizin yakın hedefi bu güne

kadar getirdiğimiz birikimlerimizi toplamak, geleceğe aktarmak, ekin-sanat alanındaki teorik-pratik alana öncülük etmek, ışık tutmak, geleceğin kültürüne katkı da bulunmaktadır.

Çağımızın iletişim aracı olan, aramızdaki uzaklıkları yokeden internetin en aktif şekilde kullanılması, bunun için bir birimin oluşturulması,

Uluslararası ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla, uluslararası alanda faaliyetler örgütlemek, varolan sanat kurumlarını, sanatçılarıyla bağlantılar kurmak,

Sinema, fotoğraf, felsefe, resim, heykel, karikatür vb. gibi sanatın diğer alanlarında bir an önce çalışmaların başlatılması kararı alınmıştır.

Biz devrimci sanat emekçilerinin tüm bu görevlerin üstesinden gelebilmek için çok yönlü gelişimi bir zorunluluktur. Konferansımız bu eksikliği tespit ederek, önüne kadroların kültürel, felsefi ve sanatsal yönden gelişimini birincil görev olarak koymuştur. Marx'ın dediği gibi "sanattan zevk almak istiyorsak sanat bilgisine de sahip olmamız gerekir", biz de ekliyoruz, sanat alanında mücadele etmek, bu alanı örgütlemek ve toplumcu gerçekçi sanat anlayışıyla üretimler yapabilmek için sanat bilgisine sahip olmamız bir zorunluluktur. Bu zorunluluk gereği sanat tarihi ile ilgili araştırma yapmak tüm çalışmalarımızın önüne görev olarak konuldu.

2005-2006 yılına dönük olarak belirlenen faaliyet önerileriyle bir yıllık çalışma programımız oluşturuldu. Bu program doğrultusunda her birimizin görevleri belirlendi. Bu doğrultuda;

Klasik Rus edebiyatı temel alınarak, Ekim Devrimi ve Sanat üzerine araştırmalar yaparak, panel ve söyleşilerin düzenlenmesi,

Toplumun en dinamik gücü olan gençliğin, bugün içinde bulunduğu apolitikleştirme, çürüme ve yozlaşma, bunun nedenleri ve nasıl aşılacağı konusunda çalışmalar yapmak, devrimci gençlik hareketinin sorunları üzerinde durmak,

Kavgamızın şairi, Komünist Nazım Hikmet'le ilgili panel, söyleşi, şiir dinletileri düzenlemek, sanat anlayışı üzerine araştırmalar yapmak,

İnsanlığın geleceğe doğru yaptığı yürüyüşte sanatıyla katılan devrimci sanatçılarımızın araştırılması, onlarla ilgili etkinlikler düzenlenmesi,

Epik tiyatro ve Bertholt Brecht hakkında araştırmaların yanında somut üretimlerin yapılması,

Edebiyat Günleri düzenleyerek, özellikle de Türk Edebiyatı ve Kürt Edebiyatı üzerine araştırmalar yapmak,

Tarihsel dönüşüme katkısı olmuş, bilim insanlarımızın hayatları, düşünceleri ve buluşlarıyla ilgili çalışmalar yapmak, Birçok sanatçı dostumuzun katledildiği 2 Temmuz katliamını faaliyet önerileri olarak sunulmuştur.

Sarıgazi emekçi halklarıyla kültürel-sanatsal üretimler yapabilmek amacıyla açılan Sarıgazi Ekin Sanat Merkezi, daha yolun başındayken mühürlenmiş ve çalışmaları engellenmiştir. Konferansımız ekin-sanat merkeziyle dayanışmayı önüne görev olarak koymuş, bu amaç doğrultusunda kampanya örgütlemeyi karar altına almıştır.

Düzenlediğimiz I. Konferansta gündemimiz şu başlıklardan oluşmaktaydı, "Ekin-Sanata Kısa Bakış", "Ekin-Sanatın Mücadeledeki Yeri", "Temel Amaçlarımız ve Bizim Yerimiz", ayrıca "16 Yıllık Ekin-Sanat Tarihi"... Konferansımız önüne önemli hedefler koymuştu. ABD emperyalizminin her türden saldırılarına inatla direnen Küba halkının, bu onurlu direnişine destek vermek amacıyla Küba Dostluk Günlerinin düzenlenmesi aldığımız kararlar arasındaydı. Bu karar doğrultusunda, İstanbul, Ankara, İzmir'de Küba Dostluk Günleri düzenledik. Küba'nın dalgalandırdığı sosyalizm bayrağını selamladık.

Bir diğer kararımız, Denizlerin kitlesel sahiplenilmesini sağlamak amacıyla Harbiye Açık hava Tiyatrosunda anma etkinliği düzenlemektir. Bu amaca ulaşabilmek için, çok yoğun bir çalışma temposuyla hareket ettik. Denizler artık onların gerçek savunucuların elinde bayraklaştırıldı. İstanbul ve Antep'te düzenlenen anma etkinliklerimiz büyük yankılar uydurdu.

Genel olarak I. Konferanstan II. Konferansa gelece kadar geçen sürece baktığımızda, somut hedeflerimiz doğrultusunda başarı elde edilmiş ama kalıcı sanatsal üretimler yaratmada henüz yolun başında olduğumuz görülmüştür.

2005 yılında merkezi olarak hazırladığımız "Harbiye Açık hava'da Denizlerle Buluşuyoruz" anma etkinliğimizin artık gelenekselleştirilmesi ve her yıl yaygın bir şekilde yapılması karar altına alındı. İzmir, Antep ve İstanbul bu konuda görevler aldı.

Küba Dostluk Günü adı altında yaptığımız etkinliklerin bu faaliyet döneminde de devam ettirilmesi ve Küba ile gerçek anlamda ilişkilerin kurulması için çalışılması, enternasyonal ilişkilerin geliştirilmesi, Küba'lı sanatçılarla bağlantı kurulması hedeflenmektedir.

Son olarak, konferansımız, 3. Konferansın tarihi olarak Temmuz'un üçüncü haftasını belirlemiştir. Yine dört gün sürecek konferansımız, bu kez, aydın, sanatçı dostlarımızın da katılımıyla örgütlenecektir. İlk iki gün iç değerlendirmelerimize ayrılacak, son iki gün ise kapitalizmin yarattığı yabancılaşmanın sanat alanına ve üretimlere yansımaları sanatçı ve aydın dostlarımızla birlikte tartışılacaktır.

Ruhi Su

*Hiçbir zaman beni aldatmadı türküler de.
Türküleri anladım hangi dilde söylenirse söylensin.
Bu dünyada yiyip içtiklerimin,
gezip tozduklarımın,
görüp işittiklerimin,
dokunduklarımın, anladıklarımın
hiçbiri, hiçbiri,
beni bahtiyar etmedi türküler kadar...*

“Ruhi Su, yüzyıllardan günümüze miras kalan halk türkülerimizin usta bir yorumcusuydu. Yasaklandı yılmadı, hapisler, sürgünler... yine türküleriyle feryat etti...

20 Eylül 1985’de yitirdiğimiz Ruhi Su’nun yaşamı boyunca tek uğraşı müzik olmuştur. Ve illede türküler...Türkülere olan tutkusu çocuk yaşlarda başlamış ve ona müzik dünyasının kapısını ölünceye dek dilinden düşürmediği türküler açmıştı. Bilinçli bir tavırla türküler üzerinde çalışmaya başladığı 1938 yılından ölümüne kadar, hapishanenin ağır koşulları, engellenmeler, yasaklanmalar, hiçbir şey, Ruhi Su’yu türküler söylemekten onlar üzerinde aralıksız çalışmaktan, korolar oluşturarak türkülerini öğretmekten, olanak bulduğu zaman konserlerde, resitalerde, olanak verilmediği zaman dost evlerinden, gece kulüplerine kadar, elverişli elverişsiz her ortamda türkülerini söylemekten alıkoymadı. Türkülerin anlam ve içeriği dünya görüşünü biçimlendirmekte; dünya görüşü, türkülerini sevip yorumlamakta belirleyici etken oldu. Sanatçı-toplum ilişkilerini bilinçle, sevgiyle besleyerek her zaman diri, işlevsel tuttu. Ne sanatından en küçük bir ödün verdi ne sağlam dünya görüşünden. Kendini sanatına sanatını halkına adadı. Böyle bir yolda büyüdü. Ve yine böyle bir yolda ölümsüzleşti.

“*Halk şarkılarımızı, bir saz şairinin yavık ve disiplinsiz sesiyle değil, fakat şehirli bir muganninin ağzıyla da değil, halk şarkılarımızı, Garp (Batı) tekniği içinde, halk gibi, fakat halktan ayrı olarak söylemeliyiz.*” Ruhi Su (Varlık, 1940)

Hiç kuşku yok ki; 73 yıllık yaşamı boyunca büyük güçlüklerle karşılaştı. Çok acılar çekti. Ama hep direndi hiç yılmadı ve sazi eşliğinde türkülerini söyleyebildikçe, müziğini duyurup yaşattıkça, geniş kitlelere benimsettikçe mutlulukların en güzelini ta içinde yaşadı. Türküleriyle nerelerden seslendiyse, o yerler birer sanat merkezi oldu. Sarsılmayan sanatçı kişiliğinin saygınlığı ve ağırlığıyla yurt içinde yurt dışında, bilinç, insan sevgisi, coşku ve inançla yoğrulmuş bir hedefe kilitlendi ve bu hedef düşünce hareketinin vazgeçilmez bütünleyicisi oldu. Bilinçlendirdi coşturdu; hep bir şey vererek, kendine bir şeyler katarak öğretti-öğrendi. Bin bir güçlüğü aşarak derlemeler yaptı. Çok zengin bir türkü repertuarı oluşturdu. Dostlar korosunu kurarak onlarla birlikte konserler verdi. 45’lik plaklar, uzunçalarlar, kasetler çıkardı. Tüm bir yaşamın inançlı ve verimli çalışmalarına kalıcılık kazandırdı böylece.”

(Eşi Sıdıka Su’nun konuşmasından derlenmiştir.)
Ölümünün 20.yıl dönümünde Ruhi Su’yu saygıyla anıyoruz...

Cemre CAN

Gözlerinden hayatın anlamını damıtarak bak çocuk...
Hep böyle gece yürüşüleri gibi yalnız değil ya yaşam.
Biz,
çiçekli bahçeleri,
sardunyalari, zambakları, nergisleri biliriz...
Sarı - kırmızı dallardan
süslü taşlar yapmayı bide...
Yemyeşil bir fidanın dalından kırılması gibi
acılarını batır kaburgalarımıza çocuk...
Çiçekli bahçelerin dikenlerinide!..
Hep böyle bak çocuk!
Hayatın damlayan alın teri gibi...
Kırpiklerinle göster çocuk
olmayan bacağıyla nasıl kanatlandığını...
Hemde biz koşar adımlarla göremezken!
Olmayan ellerinle çiz çocuk
sevginin yumşaklığını
dostluğun duruluğunu
kavganın aydınlığını
Hemde bizim,
on parmağımız birden kanatırken dünyayı...
Hep böyle gidecek değil ya
pembe yanaklarımızın kurumuş dudaklarına yansımaları...
Hep böyle bak çocuk!
Dünyayı sarsan ölümleri hatırlasın
çorak topraklar gibi kuruyan yüreğimiz...
Hep böyle çocuk kal çocuk!
Birgün
bitecek olursa düşlerimiz
altın sarısı buğdaylar gibi sarsın susamış yüreklerimizi
çağlayan düşlerin...

DEVİNİM TİYATRO ATÖLYESİ

**DEVİNİM
TİYATRO ATÖLYESİ** yeni programına başlıyor. Atölyemiz bünyesinde ilk adım oyunculuk çalışmalarının yürütüldüğü "Deney Atölyesi", oyun çalışmalarının yapılacağı "Tiyatro Atölyesi" ve isteyen herkesin katılabileceği "Drama söyleşileri" düzenlenecektir.

"Deney Atölyesi" her ayın ilk pazarı 09.00-13.00 arasında yeni grubuyla çalışmalarına başlayarak son pazarı bitireceği 4 haftalık oyunculuk eğitimi programını içeriyor. 15 yaşın üzerindeki herkesin katılabileceği bu programda Oyunculuk çalışmalarının temel ilkeleri üzerine deneyler yapacağız. 4. haftanın sonunda dileyen ve yeterli olanlar "**DEVİNİM
TİYATRO ATÖLYESİ**"ne devam edebilirler.

"**DEVİNİM
TİYATRO ATÖLYESİ**" olarak sürdürmekte olduğumuz oyun çalışmaları oyun yazımından, sahnelenmesine; sahne arkası organizasyonundan, ileri oyunculuk çalışmalarına; tiyatronun tarihi ve kuramlarından, oyun değerlendirmesine dramanın bütün alanlarını kapsamayı hedeflemektedir.

"Drama Söyleşileri"nde ise Tiyatro'nun içinde olan ya da olmayan herkesle tiyatronun bu güne kadarki edindiği bilgi birikimini araştırmak, paylaşmak, üretmek için yola çıktık.

Birikimlerimizi size aktarırken sizlerden de öğrenmek ve bunu güzel, verimli sohbetlere dönüştürmek istiyoruz.

Buluşmak dileğiyle...

**DEVİNİM
TİYATRO ATÖLYESİ**

Bu çağrı 4 Eylül'de başlayacak yeni dönem çalışmalarımızda yeni katılımlar için hazırlanmıştır. Katılacak olan arkadaşların önceden arayarak yada gelerek bilgi almaları mümkündür

Adres: Ayışığı Sanat Merkezi. İstiklal cad. Rumeli Han

No: 88/10

Beyoğlu TAKSİM Tel:(0212)2921348

Nisan Güneşi

Uzunca bir sürenin ve zorlu bir emeğin ürünü olan Nisan Güneşi adlı oyunumuzu 27 Mart Dünya Tiyatrolar Gününde Stüdyo Drama'da sahneledik. Zorluğumuz yalnızca teknik ve oyunculuk açısından değildi. Asıl mesele, mevsimler boyu süren, yıllara yayılan bir eylemi anlatmanın zorluğuydu. Bu eylem, insan iradesinin hücre hücre sınırdığı ölüm orucu eylemidir. Devrimci tutsaklar demir parmaklıkların, duvarların ardına kapatılarak onurlarından, kimliklerinden soyundurulmak için yapılan her türden saldırıya bedenlerini ölüme yatırarak karşılık verdiler. Koşullar onlara başka bir seçenek barıkmamıştı. Ama 19 Aralık 2000 zindan katliamlarıyla başlayan ölüm orucu eylemi, hem nitelik hem de nicelik olarak tarihin sayfalarında silinmeyecek iz bırakan bir eylem oldu. Oyleyse biz sanatçılar olarak düşen, bu destansı yürüyüşü, tümüyle yansıtmak ne kadar zor olsada, şiirle, romanla, öyküyle, sanatın her türlü yoluyla anlatmaktı. Yürekllerimiz sancıyordu... Anlatmak gerek... Anlatmak gerek diyordu...

Oyun yazarımız ve yönetmenimiz Cihan Şan bu süreci izleyen dostlarımızdan biri olarak, birgün elinde bir oyunla geldi. Aysun ve Nergiz'e ithaf edilmiş, ölüm orucu eylemini anlatan bir oyun... Heyecanlanmamak elde değildi. Büyük bir hızla çalışmaya giriştik. Önce metin çözümlemesi yaptık. Bizi en çok uğraştıran bu oldu. Ele aldığımız konu yüzlerce anımızın, hücre hücre yürüyerek yarattıkları değerlerdi. Yoğun sancılı tartışmaların ardından oyun metni üzerinde belli bir anlayış birliğine varıldıktan sonra işin ikinci zor kısmı başlamış oldu.

Aylarca süren provaları bazen yorucu, yıpratıcı olsa da, heyecan ve coşku daha ağır bastı. Oyunumuz 27 Mart Dünya Tiyatrolar Gününe hazır edildi.

Tamamı Devinim Tiyatro Atölyesi tarafından hazırlanan oyunumuz, kostümlerini kendi ellerimizle hazırladık. Davetiyelerimizi matbaada değil, tek tek kalemlerle kendimiz yazdık. Bu konuda bize yardımcı olan sayısız dostumuza buradan tekrar teşekkür ediyoruz.

27 Mart günü heyecan doruktaydı. İlk kez sahneye çıkacaklarımız çoğunlukta olduğundan heyecanı dizginlemek mümkün değildi. Ama şunu biliyorduk, heyecan olmadan sanatta olamaz... Sahne arkasında hummalı bir çalışmanın ardından Nisan Güneşi tıklım tıklım bir salonla "perde" dedi. Oyuncularımızın her sahne arkasına gelişlerinde bu heyecanı görmük mümkündü. Hele küçük oyuncumuz İlaydamızın titren elleri yaptığı işe ne kadar değer verdiğinin göstergesiydi. Selamlamak için sahneye çıkıldığında alman alkışlar çabalarımızın ödülü olmuştu. Ardından yaptığımız sohbetler, söylenenler ise üretimimizi olumlu-olumsuz yanlarıyla değerlendirmemize katkı sunacak veriler sunmuş oldu. Anlatıldığımız yaşanan destansı yürüyüşün yalnızca bir kesitiydi. Yeni sanatsal üretimlerle kalıcılaşarma görevimiz önümüzde duruyor. Bu bir ilk adım, yeni adımlar için çalışmalarımızı sürdürmeliyiz.

İsmail Dümbüllü

Meddahlar; tıpkı halk ozanları gibi Halk kültürünün günümüze taşınmış birikimleridir. Nasıl ki Halk ozanı bağlamasını alır halkın özlemlerini, acılarını, sevinçlerini dile getirirse Meddah'ta bir mendil bir bastonuyla çıkar meydana bize bizi anlatır. Mendil bazen eşarp olur, bazen bir boyunbağı... Baston bazen bir tüfektir, bazen bir oklava... Kuşaktan kuşağa yüzyıllar öncesini taşırlar bize. Tarihi, destanları, masalları onlardan öğreniriz. Gazetenin ulaşamadığı yerde ayaklı gazete, masalçı, anlatıcı, taklitçidir. Bu gezginler efsaneleri, gelenekleri, birikimleri dolaşa dolaşa anlatılırken, halkların birbirlerini tanıma ve kaynaşmasının, bilgi alış verişinin araçları olurlar. Kimileri padişahın emirlerini anlatmak işiyle görevlendirilmiş olmakla birlikte sarayların dışındaki kültürün ve sanatın kendiliğinden örgütlenmesini bir üründür meddahlık.

Haberleşmenin ve televizyonun her eve ulaştığı ve kendisine baş köşede ağırladığımız meddahlarımızın yerini aldığı bu dönemde; tiyatro, doğaçlama ve tuluatın ustalarından öğrenmeye devam ediyor.

Yüzyıllar boyunca kültürleri yoğuran, buluşturan, eleştiren ve yaşatan insanları bazen güldüren bazen ağlatan bazen de tartıştıran meddahlık geleneğinin ustalarını son meddah kabul edilen İsmail Dümbüllü'nün şahsında saygıyla selamlıyoruz.

tüsünü çizen tüccarlar, sınıfını temsil eden sanatçılar dönem dönem yenilikçi eserleriyle ve çıkışlarıyla sahneyi doğuşuna kadar ileriye taşımıştır. Burjuva sınıfın tarihte “sahne alışını” ve sahneyi yeni yenilikçilere bırakış dönemlerini bir sonraki sayımızda işleyeceğiz. Sahne sanatlarında bir tür olan Tiyatronun Tarihini incelemek için tarihe ve diğer sanatların tarihlerini de birlikte incelemek gerekmektedir.

Feodal dönem tek tanrılı dinlerin her yerde uzun bir süre etkili olduğu, dinin ileri gelenlerinin devleti yönetenler sınıfında yer aldığı ve dolayısıyla zenginlikleri paylaştığı bir dönemdir. Feodal dönemde kadınlara ve birçok konuya yönelik yasakçı bakış bilimi, felsefeyi etkilediği gibi sanatı da etkilemiş, sanatçılar yakırlararak, kuyulara atılarak ya da dillerine kanca geçirilerek susturulmaya çalışılmış ya da aforoz edilmişlerdir. Feodaller için kendisine hizmet eden “hizmetkar sanatçı”lar ve hizmet etmeyen lanetli, aşağılık, yok edilmesi gereken unsurlar vardır.

Soytarılığı “asil soylular”ın hoşgörüsü olarak yansıtan kaynaklara rağmen ateşe atılan pek çok soytarıya da tanık oluyoruz. Ancak bu “hoşgörü” gösterişi olabilir. Ancak bu dönemde soytarı krala söylenilmesi istenen sözlerin elçisi, uygun hareket ve dilin yaratıcısıdır.

Şehirlere göçlerle birlikte tiyatroların da, zanaatkarlarda olduğu gibi loncalaşığı, kilise oratoryo ve tiyatrolarının etkisini giderek daha zayıfladığı sokak oyunlarının görülür.

“Ünlü tiyatroyönetmenimiz Mehmet Ulusoy, ‘Benercî Kendini Niçin Öldürdü’ oyununun Nisan 2005 Paris turnesinde hayatını kaybetti.”

Rejisör ve oyuncu Mehmet Ulusoy, Tiyatroya Galatasaray Lisesi’ni bitirdikten sonra Ulvi Uraz Tiyatrosunda profesyonel oyunculuğa başladı. Yıllık Kenter’in öğrencisi oldu. Semet Çağrı, Gırdıo Strehler, Roger Planchon, Mastro Strehler ve Muharin Erüglül ile çalıştı. 1983’te AVAnın ‘yaşadığı’ dönümler için ‘Dönüm’ ve ‘Hareket’ Tiyatro-sonu’nu kurdu, yönetmenliğini yaptı. Tiyatro, üç yıl boyunca sokaklarda, sınırlarda, sınırların dışında ve içi dışı mahallelerinde tiyatroyu, ezilenlerin dilini öğrenmesi yönünde sokaklaştırmış, toplumsal hareketin ve siyasal hareketin devrimci dönümünü en sanatı, estetik ve ideolojik katkıları sunmuştu. Bu faaliyetleri esaslı olarak sokaklarda yürütmüş, sülük-lererek sokaklaştırmıştı. Aynı zamanda İstanbul Sokak Oyuncuları’nı kurdu. Ulusoy, bu grupla ‘Yatan Yatan Amerika’, isimli oyunu sergiledi.

12 Mart faşist darbesiyle tiyatrosu kapandı ve Paris’e yerleşti. Bursa da Fransız, Türk ve diğer milletlerden oluşan oyunculuğu biriktirdi. ‘Özgün’lük Tiyatrosu’nu kurdu. 1972’de Gérard Philipe de Saint-Denis tiyatrosunda sahnelendiği ‘Gelecekteki Destanlar’, adlı oyun ile ilk yapımlarını gerçekleştirdi. Takip eden serisi ‘Nâzım Hikmet’in’ ‘Zevdali Bulut’, nun sahneye taşındı. Bu yapımların ve Venedik Festivali’ni olmak üzere AVAnın gerçekleştirdiği 167 kez temsil edilerek büyük başarı kazandı. 1974’te sunulan ‘Kafkas Tepesi’, ‘Yorumun ve Karı’ ‘Marx’ın ‘Das Kapital’, inden sahneye uyarlandı. ‘Buzlu Suların Bencî He-sapları’ adlı oyunları AVAnon Festivali’nde ‘Pabalar Sarayı’, na taşındı. ‘Fras’da önde gelen gazeteler baş sayfa larını ona ayırdı, ansiklopediler ve tiyatrosu kuramı kitaplarında referans olarak gösteriliyor, adını kitaplar yazılıyor, hatta kimilerince ‘Charles Chaplin ve Buster Keaton gibi oyuncu-yönetmenler ile özdeşleştiriliyor’. ‘Fras’ın en önde gelen gazeteleri ve eleştirmenleri bile ‘tiyatrosu izleyicisine hiç bir zaman bu kadar yakın olmadı’, demek zorunda kalıyorlardı. 1978’den günümüze kadar sahneye koyduğu, aralarında ‘Masabek’, ‘Benercî Kendini Niçin Öldürdü?’, ‘Yaşlı Adam ve Deniz’, ‘Kongo’ da Bir Sezon’, ‘Orta Direk’, ‘Simyac’, ve ‘Kıbraklı Budası’, nin bulunduğu 22 oyun, AVAnın ünlüleri ile birlikte ‘Makedonya’, ‘Kıbrıs ve Lübnan’ın önde gelen pek çok tiyatrosu ve festivallerinde temsil edildi. 1975-76 sezonunda Sorbonne Üniversitesi’nde, 1990-94 arası Paris Ulusal Konservatuarı Tiyatro Bölümü’nde ders verdi. 2000’de ‘Fras’da sahneye koyduğu son oyun olan ‘Topor-Parti’, ‘Yaklaşık iki yüz temsil gerçekleştirdi’ ve AVAnon Festivali’ni kapsayan oyunun adı ‘Fras’da eleştirilenler bu yapımların ilanı ve oyun seçti.

Şehir Tiyatroları’nda 1998’de ‘Kıbraklı Budası’, 2001’de de ‘Wo’v-zek’, adlı oyunları yönetti. 2001 yılında tiyatro Devlet Tiyatroları kadrosuna dahil oldu. ‘Benercî Kendini Niçin Öldürdü?’, ‘Anka-za’da ‘Şeytanlar’, ve ‘Antalya’da ‘Topor-Parti’, yi yeniden sahneye koydu. ‘Benercî Kendini Niçin Öldürdü?’ oyunun ile 6. Afife Tiyatro Ödülleri En İyi Yönetmen ödülünü aldı. ‘Eras’ın ‘Dellilğe Övdü’ adlı eserinin uyarılması üstüne çağırılarak, akçğer kanseri teşhisiyle tedaviye başlandı.

Köy sevilik oyunları arasında esinlenerek kullandığı doğaçlama oyunculuk anlayışı, sahneye getirdiği hareketli düzen ve politik tiyatrosunu, tiyatroların etkisini yakınlarda kurduğunu, kısasürde tiyatrosu kuramı kitapları olarak gösterilen isimler arasında girer. Devrimin ve sesten tiyatrosu olarak büyük yönetmen Mehmet Ulusoy’un tiyatrosu-za- barmış yaşımı, günümüze politik tiyatrosu için de çok önemli bir kılan- miteleşti. Yalın, sevilicisine yakın, yaratıcı ve her daim politik söy-

**Edmond Rostand
(1868-1918)**

27 aralık 1897'de ilk kez sahnelenen ve yeni romantizmin başlangıcı kabul edilen "Cyrano de Bergerac" romantizmi lirik ve usta bir dille gökten yeryüzüne indirmiş, gerçekçiliği ayakları üzerine dikelten V. Hugo'nun eserlerinden sonra çağının en iyi eseri kabul edilmiştir.

Aşağıdaki tiradında kralın şairi olması için davet getiren ulaklara verdiği cevabı görüyoruz. Cyrano, aşık olduğu kadının mutluluğu için hayatını adanmış bir romantik, usta ve cesur bir silahşor, sözünü kimse den sakınmayan bir şair, burnunun büyüklüğüyle alay eden ama kimseye söz söyletmeyen bir hiciv ustasıdır. Eser, burun tiradı, krala cevap tiradı ve ölüm tiradı gibi dil ustalığıyla örülmüş pek çok tirat içerir. Okuyucularımızı tiyatro dünyasından eserlerle buluşturmaya devam edeceğiz.

Ya ne yapmak lazımmış?

Sağlam bir dayı bulup çatmak sırnaşık gibi, Bir ağaç gövdesini, tıpkı sarmaşık gibi, Yerden etekleyerek velinimet sanmak mı?

Kudretle davranmayı hileyle tırmanmak mı? İstemem eksik olsun!

Herkes gibi, koşarak, Yabanın zenginine methiyeler mi yazmak?

Yoksa nazırın yüzü gülecek diye bir an,

Karşısında takla mı atmak lazım her zaman? İstemem eksik olsun!

Ricaya mı gitmeli? Kapı kapı dolaşıp pabuç mu eskitmeli?

Yoksa nasır mı tutsun sürünmekten dizlerim?

Yahut eğilmekten mi ağrısın ötem berim? İstemem eksik olsun!

Taziya tut, tavşana kaç mı demeli?

Belki kaz gelir diye bana tavuk mu göndermeli?

Yoksa bir fino gibi Susta durmak mıdır ki, acep en münasibi?

İstemem eksik olsun!

Bir kibar salonunda kucak kucak dolaşıp boy atmak ve sonunda,

Marifet şi' re koyup kameri, yıldızları,

Aşka getirmek midir, evde kalmış kızları? İstemem eksik olsun

Yahut şan olsun diye, Meşhur bir kitapçıya giderek, veresiye

Şiir mecmuası mı bastırmalı? İstemem eksik olsun!

Acaba bulup bir alay sersem Meyhane köşesinde dahi olmak mı hüner?

İstemem eksik olsun! bir tek şiirle yer yer dolaşıp da

herkesten alkış mı dilenmeli İstemem eksik olsun!

Yoksa bir sürü keli sırma saçlı diyerek göğe mi çıkarmalı?

Yoksa ödüm mü kopsun bir Allahın aptalı

Gazeteye bir tenkid yazacak diye her gün?

Yahut sayıklamak mı lazım: "Adım görünsün Aman!" diye

şu meşhur Mercure ceridesinde? İstemem eksik olsun!

Ve ta son nefesinde bile çekinmek, korkmak, benzi sararmak, bitmek,

Şiir yazacak yerde ziyaretlere gitmek,

Karşısında zoraki sırtmak her abusun.

Eksik olsun istemem, istemem eksik olsun!

Fakat, şarkı söylemek, gülmek, dalmak hülyaya,

Yapayalnız, ama hür, seyahat etmek aya,

Gören gözü, çınlayan sesi olmak

ve canı isteyince şapkayı ters giymek, karışanı olmamak.

Bir hiç için ya kılıcına veya kalemine sarılmak

ve ancak duya duya yazmak, sonra da gayet tevazula kendine:

Çocuğum! Demek, bütün bunları hoş gör yine, Hoş gör bu çiçekleri,

hatta bu kuru dalı, bunlar yabanın değil, kendi bahçenin malı!

Varsın, küçücük olsun fütuhatin, fakat bil,

Onu fetheden sensin, yoksa başkası değil.

Ara hakkını hatta kendi nefinden bile.

Velhasıl bir tufeyli sarmaşık zilletiyle Tırmanma!

Varsın boyun olmasın söğüt kadar,

Bulutlara çıkmazsa yaprakların ne zarar?

Kavaklar sıra sıra dikilse de karşına

Boy ver, dayanmaksızın, yalnız ve tek başına!

...

Evet, budur benim kusurum!

Nobranlık mesleğimdir, nefret olunmak zevkim!Bilsen, nasıl yürünür, asil ve müte-hakkim, Dikildi mi o gözler bir hançer gibi sana!Ne hoş lekeler yapar kendi yakalarını, Kıskançların tükrüğü, alçakların salyası!Sizlerin boynuzunu saran dostluk kolyesi, İtalya'da yapılan o geniş ve ajurlu yakalara benzer ki içinde en gururlu erkek çehresi bile bir anda kadımlaşır. İnsan rahat edemez, çünkü başı dik taşır. Bir kaide olmazsa yüzümüz düşer yere. Halbuki benim yakam, kinimdir, bir cendere gibi boynumu sıkıp başımı dimdik tutar;Düşman düşman üstüne geldi mi, Arşa kadar yükselir alnım.

Evet, kin, boynumda laledir, Fakat aynı zamanda alnımda bir haledir!

PRATİK ÇALIŞMA ÖNERİLERİ II

Tiyatro çalışmalarında dikkat edilecek en sorun husus şüphesiz çalışmaların sürekliliğidir. Geçen sayımızda başlattığımız ve herkesin rahatça uygulayabileceği vücut çalışmalarını uygulamanız gelecek çalışmalar açısından faydalı olacaktır.

Şimdi geçen sayımızda değindiğimiz çalışmalara kısaca göz atıp bu sayıdaki konumuza geçelim. İlk önce bütün vücut serbestçe yürüyor, sonra koşuyor ve 10-15 dakikalık süre sonrasında yere uzanıyor ve dinlendirici bir müzik ya da doğa seslerinden oluşan bir bölüm dinliyorduk. Daha sonra çeşitli kültür-fizik hareketleri yapıp ses ve diksiyon alıştırmaları yapıyorduk. Bu çalışmalar bizim her zaman yapmamız gereken ve biçim itibariyle hiç değişmeyen çalışmalarımızdır. Bu çalışmaları kendinize veya grubunuza alışkanlık haline getirip süreklileştirmeniz ileriki çalışmalarda çok işinize yarayacaktır.

Bu sayıda öğreneceğimiz çalışmalara gelince;

1- Tekerlemelerden oluşan bir yada iki sayfalık bir yazı bulun ve ezberleyin. Sonra gruba ya da yalnız çalışırken; bu tekerlemeleri, açık, net ve hatasız bir şekilde yüksek sesle abartarak okumaya başlayın. Başlangıçta hatalar yapabilirsiniz ama doğrusunu bulana kadar her bir harf net çıkıncaya kadar çalışmaya devam edin. Tekerleme çalışması için 3 örnek: 1- Kırk küp kırkının da kulpu kırık küp 2- Şemsi paşa pasajında sesi büzüşesiceler 3- Bu duvarı badanalamalı mı badanalamamalı mı?

2- Yalnız iseniz bulunduğunuz odadaki nesnelere inceleyin ve kendinize bir nesne seçin sonra birilerini sizi değerlendirmesi için çağırın. Ve sizi gözlemlemelerini sağlayın. Konsantre olun ve o nesnenin kendisi olmaya çalışın. Tamamiyle hareketsiz bir şekilde ve gözünüz bir noktaya odaklı halde bekleyin. Sonra sizi gözleyenlerden, sizi ne olarak gördüğünü sorun. Eğer yanıt doğru ise doğaçlamayı iyi yapmışsınız demektir.

Grup halindeyseniz grubu ikiye bölün. Bir grup doğaçlama yapanlar, diğer grup ise izleyip değerlendirme yapanlar olsun. Doğaçlamayı yapacaklar bir araya toplanıp kafalarında bir mekan belirleyecek ve herkes kendisine o mekanda bir nesne belirleyecek ama kimseye söylemeyecek. Sonra sahneye çıkıp belirledikleri nesnelere doğaçlayacaklar. Hareketsiz ve gözleri bir noktaya odaklı bir şekilde bekleyecekler. Sonra gruptan değerlendirmeler alınacak ve nesnelere doğru uygulayanlar başarılı olacak. Tabi sonra değerlendirme yapan gruba, oynayan grup değişecek. Ve aynı yöntem baştan uygulanacak.

3- Herkes en az bir oyun bulup okuyacak ve grup içerisinde oyunu tartışacak. Oyun tartışılırken dikkat edilmesi gereken noktalar;

- a- Oyun nerede geçiyor(mekan)
- b- Oyun kaç kişiden oluşuyor
- c- Oyun genel olarak neyi anlatıyor
- d- Oyun teknik açıdan kaç bölümden(perde ve sahne) oluşuyor. Oyunun kurgusu nasıl akıyor.
- e- Oyunda oynayan kişilerin kişilik özellikleri neler
- f- Oyunda en beğendiğiniz karakter ve hiç beğenmediğiniz karakter
- g- Oyunun sizde bıraktığı duygular

Bir Oyun

Ayna:

Gruptaki herkes ikerli gruplara ayrılır. İki kişi ayakta ve karşılıklı birbirlerinin sadece gözlerine hareketsiz bir biçimde bakarlar. İki kişiden biri ayna, diğeri ise aynaya bakan kişi olur. Aynaya bakan kişi çok yavaş hareketlerle ve gözünü aynadan ayırmadan hareketler yapmaya başlar. Ayna konumundaki kişi aynı şekilde gözünü karşısındakinin gözünden ayırmadan onun yaptığı hareketlerin aynısını aynı hızla yapmaya çalışır. Bu böyle kişilerin tam bir konsantre halinde sağlayıncaya kadar devam eder.

Oyunun amacı: Ayna oyunu, grup içerisindeki bireylerin birbirleri arasındaki iletişimi arttırıp onların daha sıcak ilişkiler geliştirmelerini ve aralarındaki bağın geliştirilmesini sağlar.

Sonuç: Bazı kişilerin konsantre olamadığı ve oyunu çabuk bıraktığı görülebilir. Bu o kişiler arasındaki iletişim kopukluğunun olduğunu gösterir. Bu nokta belirlenip ona göre bir davranış biçimi geliştirilmelidir. Doğal olarak kendilerini tam olarak kaptırıp hareketleri tam bir senkronizasyon biçiminde yapanların uyumu iyi olarak değerlendirilecektir.

Bazı konular vardır dokunulmayan... Dokunmanın ağır bedelleri göze almayı gerektirdiği... Herşey hakkında yazabilirsiniz, ama o konular hakkında asla... Ağır bedelleri göze alan yazarlarımız, şairlerimiz azda olsa var... İşte bunlardan birisi Berrin Taş... Cehennem Şiirleri kitabıyla dokunulmayan konulardan birine, adına "Hayata Dönüş Operasyonu" denilen cezaevi katliamına değiniyor. Ve isyan ediyor şair yüreği, "nicedir/ uyuyordu sanat/ uçuşan sözcüklerle/ bulanık resimler arasında/ silinmişti insan yüzü", "şiirler konuşmuyordu/ kapandı şair/ yoksunluğun karanlık mağarasına/ söz erteledi gücünü/ sanatçı/ kırılmış bir dal/ yitik bir düş/ kuşatılmış zakkum çiçeği".

Kitabı açtığınızda karşınıza Cengiz Gündoğdu'nun "İnsanlığı İlerleten Yangının Şiiri" başlığıyla yazdığı yazı çıkıyor. İsterseniz Berrin Taş'ın şiiriyle ilgili sözü ona bırakalım.

"Cehennem Şiirleri, üç uzamdan oluşur. Dün, bugün, yarın. Uzamlar evdir, cezaevidir, antik dönemdir, bugündür, yarındır.

Uzamlar birbirinden çıkar. Uzamların birbirinden çıkması, mekanik değil, diyalektiktir. Diyalektik, içeriğin zorunlu kıldığı yeni biçimdir.

Şair, içeriği dışlaştıracak, içeriği taşıyacak bir biçim... yeni bir biçim oluşturmuş. Bu biçim, cezaevine yapılan eylemi tekilden çıkarır. Eylemin hem tarihi, hem de ideolojik bağlantılarını gösterir.

Cehennem Şiirleri, gece yarısında başlar. Daha 'Hayata Dönüş Operasyonu' yapılmamıştır. Az sonra başlayacaktır 'operasyon'. Zaman gece yarısıdır, uzam Ayşe Ana'yla, Fadime Ana'nın evidir. İkisi de uyumaktadır. Ayşe Ana, 'yüreğinde bir ağrıyla' uyanır. Bir düş görmüştür. Ayşe Ana'nın düşünüyü şöyle anlatır Berrin Taş; 'Düşünde alevden bir top görmüştü. Oğlunun gözleri alevden topun ortasında' der.

Cehennem Şiirleri'nde burjuvazinin yüzüne alevden bir ayna tutar. 'Modern' cezaevi için işlem başladığında zaman durur. Şöyle anlatır Berrin Taş; 'zaman/ geçip gitmek istiyordu/ bahar dallarına/ buğday tarlalarına/ gelinciklerin oynadığı/ yağmurun yıkandığı bir dünya/ zaman geçip gitmek istiyordu'.

Çalışanın omuzlarında, ellerinde insani bir dünyaya gitmek istiyor zaman. Buğday tarlalarıyla üretkenlik, gelinciklerle esenlik, yağmurun yıkanmasıyla temiz bir dünyaya gönderme yapar şair. Ama 'geçit vermedi bir kurşun/ o ilk çığlık/ yere çaldı zamanı/ zaman paramparça'.

Cehennem Şiirleri'nde parçalanmış zaman, annelerin gözbebeklerinde acıya takılır. Cehennem Şiirleri, bir yangının şiiridir.

Nasıl bir yangındır bu.

Herakleitos, 'nasıl ateşe yaklaşılan kömürler başkalaşarak ateşleşirlerse' der. Ateş... yangın, Cehennem Şiirleri'nde dönüştürücü, değiştirici öge olarak alınmış.

Değiştiren, dönüştüren, ilerici bir yangındır bu.

Trajik çelişki, tarihin bir uğrağında çözümlenmeyebilir. O uğrakta kalırsa kötümserleşir insan. Ama insanın özgürleşme mücadelesi bir kuşağın değil, bütün kuşakların mücadelesidir. Önemli olan bu mücadeleyi görebilme.

Cehennem Şiirleri, insanın özgürleşmesi için mücadele edenlerin... insanlığı ilerleten yangınların şiiridir" diyor Cengiz Gündoğdu.

Biz de bu yangın şiirini herkesin okumasını öneriyoruz.

YENİ EVRE

İrinci baskısı Şubat 2002'de yayınlanan **B** Yeni Evre kitabının genişletilmiş ikinci baskısı, Temmuz 2004'de Yeni Dönem Yayıncılık'tan çıktı. Kitap farklı tarihlerde yazılmış makalelerden oluşuyor. İlk baskının önsözünden öğreniyoruz ki, yazıların amacı, kapitalist üretim biçiminin, en sonunda çöküş evresine girdiğini, yeni topluma geçişin zorunluluğunu, insanlığın kurtuluşunun olanaklı olduğunu göstermektir.

Sosyalizmin geçici geriye düşüş yaşadığı dönemde, "kapitalizmden başka seçenek yok", "tarihin sonu geldi", "elveda proletarya" diyen burjuva ideologların saldırılarına karşı, sosyalizmin bir seçenek olarak var olduğunu, tarihin sonunun değil, kapitalizmin sonunun geldiğini vurgulayan ve bu sonu proletaryanın getireceğini, elveda proletarya değil, elveda burjuvazi denilecek bir süreçten geçtiğimizi, Marksizm-Leninizmin yol göstericiliğiyle çözümlenmeye çalışan bir çalışma Yeni Evre...

Bugün açısından neo-liberal burjuva söylem, yarattığı yıkım, sefalet nedeniyle birçok kalem tarafından eleştirilir duruma geldi. Ama önemli olan, göz boyayıcı neo-liberal söylem, her yanı kapladığında bu eleştirileri yapabilmekteydi. İşte bunu yapabilen parmakla sayılabilecek çalışmalar arasında yer alan Yeni Evre kitabı titiz incelemeyi hak eden bir yapıttır.

Yeni Evre'de kapitalizmin yıkımının zorunluluğunu, sosyalizmin yükselişinin nedenlerini, proletaryanın devrimci tek sınıf olduğunu, emperyalist merkezleri kaplayan anti-kapitalist kitleseleylemleri, 21. yy'ın ayaklanmalar yüzyılı olduğunu, Sovyetler Birliği'nde yaşanan sorunların nedenlerini ve daha birçok şeyi bulabileceksiniz.

Devrimci dönüşüm çağını anlamak ve dünyayı değiştirme eylemine katılmak isteyen her bireye yol göstereceğini düşündüğümüz Yeni Evre kitabını okumalarını öneriyoruz.

dünyamızı

IŞIĞA KAVUŞTURANLAR

Ernesto Che Guevara
14 06 1928 - 08 10 1967

HO Şİ MİNH (1890-1969)

HO Şİ MİNH (*Işığa Kavuşturulan Kişi*) Nguyen Ay Kuok (*Ülkesini Seven Kişi*)

Vietnam Halk Cumhuriyeti'nin kurucusu. Hanai'de ve Fransa'da öğrenim gördü. Fransız Komünist Partisi saflarında konuk üye olarak militanlık yaptı. Vietnam'a döndükten sonra Vietnam Komünist Partisi'ni kurdu.

Ho Şi Minh, İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı boyunca bir yandan Japonlar, bir yandan da Fransızlarla halkın bağımsızlığı için savaştı. 1946 yılında cumhurbaşkanı seçildi.

Amerikan emperyalizminin saldırılarına tarihte eşine pek az rastlanır türden etkililikle karşı koydu ve ülkesinin, insanlık tarihinin belki en pahalıya patlayan ama hiç şüphesiz en büyük zaferlerinden birini kazanmasını sağladı.

Öldüğünde hiçbir şekilde ulusal yas ilan edilmesini vasiyet edecek kadar alçak gönüllü ve (...) yürekli bir kahraman olan Ho Şi Minh, aynı zamanda eşsiz güzellikte şiirlerde yazdı.

Harbiye Açıkavada

denizlerle

buluştuk

*üç dağ
üç nehir
üç yangın yürekli orman*

Deniz

Yusuf

Hüseyin

*Ayışığı Sanat Merkezi olarak
Harbiye Açık Havada kitlesel
olarak anmak için biraraya geldik.*

üç sevdalı toprak

üç sevdalı hava

üç sevdalı ateş

üç sevdalı su

Nihat Behram
Denizlerle buluşuyoruz anma
etkinliğinde yanımızda olan
Şair dostumuza teşekkürler...

Gecenin açılışını yapan o küçük kız çocuk bizim geleceğimiz... Bugün anısını tazelediğimiz Denizin babasına yazdığı mektubu okudu ve benim arkada dizlerim titredi, bunu itiraf ediyorum.

Bu anma toplantısı o küçük kız çocuğunun yüreği kadar masum bir toplantıdır. O küçük kız çocuk buradan giderken, kelebek gibi uçarak arkaya geldi. Hepimizi orada sevdik. Bu anmamız yüreği bir kelebek gibi saf ve temiz olan o kız çocuğu kadar masumdur. Çünkü faşizme karşı olmak masumiyettir, emperyalizme karşı olmak masumiyettir. Zalim olanlar emperyalistlerdir... Zalim olanlar faşistlerdir... Ülkemizi, yurdumuzu, coğrafyamızı peşkeş çekenlerdir zalim olanlar... İskenderun limanına Irak'taki zalim savaşın hurdalarını getirip yığanlardır zalim olanlar...

Bizler bu coğrafyaya aşık olan insanlarız. Bizler bu aşkı hayata geçirmeye gönüllü insanlarız. Anılarını tazelediğimiz arkadaşlarımızın çıtasıdır hedefimiz. O çıtanın altında atlayış yapmayı biz pasiflik sayarız. Onun üstüne çıkmak amacımız. Bu ülkeyi emperyalizme faşistlere vermemek için yeminliyiz. Bu coğrafyada yaşayan her etnikten, her duygudan insanın bu mücadeleye olan aşkı ortaklığımız, safkanlılık anlayışı değil. Bu coğrafyayı vermeyeceğiz, yemini onlardan aldık.

Bugün adları Deniz, adları Hüseyin, adları Ulaş, adları Mahir, adları İbo olanlar var aramızda, onlarda çocuklarının adını Deniz Can, Ulaş Can koyuyorlar. Adları kuşaklar boyu yaşayacaktır.

Suavi

Denizlerle buluşuyoruz anma etkinliğinde yanımızda olan sanatçı dostumuza teşekkürler...

Buluşmanın bende heyecanını kendi içimde taşıyarak ve bu sorumluluğu gerçekten hissederek karşınızdayım. Arkadaşlarımızın arayışlarında, bugün özelinde bir beraberlik yaşamak istendiğini ve bir katkımızın olup olmayacağını sorduklarında doğaldır ki, hiçbir çıkar gözetmeksizin burada olmaya kabul ettik. Bundan dolayı da büyük bir keyf taşıyorum ve sorumluluğum gereği olduğunu düşünüyorum. Ancak benim arımda üç fotoğrafı olan insanlarla, o süreçte duygusal bağlarımda vardı. Bu yönden ayrıcalığı yaşadığımı, biraz farklı duygular hissettiğimi paylaşmak istiyorum sizlerle.

Ustalarımızın birisi, "her ölüm erken ölümdür" diyor, diğeri, "genç iken ölene ölüm zor iş" diyor. Ölüm üzerine söylenen onlarca şey var. Ancak ben isterdim ki, yarın, şu birlikteliği, şu kadar yerde kaleme alacak olan medya Denizleri, Yusufuları, Hüseyinleri ve onların şahsında isimlerini sayamadığımız ve onların mücadele anlayışında, sıcak dönemde, yüzlerce isim saymak doğru olur, fakat o üç isim aramızdan hiçte hak edecekleri bir biçimde, üstelik genç ikin ölene ölüm zor iştir dercesine, ülkemizin başkenti Ankara'da, o bildiğimiz yerde, insanlar sabahlara kadar büyük heyecanlar yaşarken, sabahın ilk saatinde yıldızlar ülkesine alıp götürdüler.

İsterdim ki, şimdi, yarın ki basını görür gibi oldum, "Açıkça-va Tiyatrosuna insanlar sığmadı Denizlerin anmasında" diye bir başlık. İçimden bu geçiyor ve büyük olasılıkla gerçekleştiremeyeceğiz.

Ancak bu tür organizasyonlarda emeği geçen insanların emeklerini yadsımamak lazım ve o insanların çok ciddi ve koşulsuz çabalarıyla, emekleriyle, özverileriyle bu organizasyonlar gerçekleşiyor. Bunun bir parçası da sizlersiniz. Hava muhalefetine rağmen kalktınız ve geldiniz. Buraya binlerce insanımız gelebilseydi, çünkü Denizleri, Yusufuları, Hüseyinleri dostlarımızı anarken şu taraftan bu taraftan çok, bu ülkenin gerçekğine vurgu yapıp, onları daha farklı bir yere doğru, el altından, hep birlikte, kesinlikle ve koşulsuz ilke bazında desteklenmeli, katkı vermeli ve buraları doldurmaları gerekir ki, burada kapris yok, burada ucuz politika ve ona sığınarak faydacılık beklemenin hiçbir anlamı yok. Burada tek bir gereklilik var, faşizme karşı, emperyalizme karşı hiçbir çıkar gözetmeksizin ülkesinin bağımsızlığına yürüyen, onların şahsında simgeleşmiş o üç tane minicik yürek ki sevdalarını bile yaşayamayan, o üç yürek anılırken bütün her şey bir yana bırakılsın, Nazım ustanın söylediği gibi, bu cehennem, cennet dediğimiz bu topraklarda bu kısır başı gibi uzanmış topraklarda yüreği demokrasi, ağzından devrim, yürüyüşünden bağımsızlık, duruşundan üslup, tavır, ahlak geçen bütün dostlarımız burada olsaydı da, uğrasaydı da yer yerinden bir oynasaydı. Eminim büyük keyifler alarak yanına yansıyacaktı. Üstüne üstlük 1 Mayıs'ın hemen ardından bunu yaşayabilmek yaşatabiliyor olmak sanıyorum hepimizi biraz daha keyiflendirecekti, kıvançlandıracaktı. Ancak gardımızı düşürmeyeceğiz. Umud denilen bir şey var. Hepimiz buna sarılmak ve umut etmek zorundayız. Umudun olduğu yerde yemyeşil bir filiz doğabilir, o filiz mutlaka bir gün bir yerde boy verecektir. Ve ben iddia ediyorum koşullar ne olursa olsun, kim organize ediyor olursa olsun, Denizler, Yusufular, Mahirler, Erdal Erenler, hepsinin binlerce insanın katılımıyla, jilet gibi sloganlarla tüylerimiz diken diken olarak anılacaklar. Bundan yana hiç umutsuz değilim. Ve hiç kuşku taşımıyorum.

Bu duyarlılığıyla, organizasyonda emeği geçen tüm insanlara, başta Ayışığı'nın çatısı altındaki tüm dostlara ve üç kurusuyla kalkıp buralara gelmiş siz sevgili dostların katkısı adına sizlere ve emeği geçen tüm arkadaşlarımıza en azından kendi adına ve müzisyen dostlarım adına teşekkür ediyorum. O sevgili dostlarımı hiçbir zaman unutturmayacağımızın, üstüne üstlük biraz daha biraz daha güçlenmiş anmalarda mutlaka çok farklı bir şekilde anaçığımızın bilinciyle anıları önünde saygıyla eğiliyor, bütün dostlarımızı alkışlarımızla selamlıyoruz.

Ali Asker
Denizlerle buluşuyoruz
anma etkinliğinde yanımızda olan
sanatçı dostumuza teşekkürler...

20 yıl sonra Türkiye'ye dönmek ve böyle bir geceye katılmak beni onurlandırdı. Aramızdan bedenen ayrılan insanların anmak elbette güzel... İlk yıllarda görkemli anmalar yapıldı. 1980 sonrası ve 90'larla birlikte dalgalar geriye çekilmeye başladı. Karamsarlık yalnızca Türkiye'de değil tüm dünyada yaşandı. Nedenlerini biliyoruz. Umudu yaşattık. Umut açmazlarımızı çözecek olandır.

. Daha geniş katılımlı olacağını düşünmüştüm. İnsanların orayı tika basa dolduracağını umut ediyorduk. Beklentilerimiz hayal kırıklığına neden oldu.

Ortak olan değerlerimizde buluşabilmeliyiz. Barış içinde geleceği kucaklamak istiyoruz.

Denizler 6. Filo'ya karşı bir araya gelen insanlardı. Dayanışmanın en güzel örneğini verdiler. Biz neden yapamıyoruz.

Denizler yakalandığında, idam kararı verildiğinde Mahirlerin çabası dayanışmanın en güzel örneğiydi. Biz neden yapamıyoruz.35 yıl önce gerçekleştirilen bu çabayı.

Umutların daha zengin olduğu bir dönemdi. Küçük sorunları büyütmediler, bir araya gelmesini bildiler. Dayanışma 68-80 arası daha güçlüydü. 80 sonrası bu süreç, hem solu, hem genelde halk yığınlarını korkunç şekilde geri çekti. Devlet politikasının halka yansması, genç kuşaklarda karşılığını daha çok buldu. Duyarsız bir kuşak yetişti. Toplum sorunlarını algılayamıyorlar. Kayıp bir kuşak oldu. Umudumuz yine de gençlerdir. Gençler bu süreci irdeleyecektir. Geçmiş tarihlerini incelemeli, bugün ve geleceğe ilişkin neler yapılabileceğini tartışıp, adımlar atmasını başarabilmeliler. Bunu bekliyorum onlardan.

Birey olarak özgürlüklerin tamamlanmış olduğu; acının, işkencenin, ölümün, gözyaşlarının olmadığı bir Türkiye istiyorum. Bundan sonra da umut yüklü türkülerimiz olacak. Aslında

küçümsenmeyecek bir katılım vardı, beklentile-

rimiz daha fazla olduğu için bunu söylüyorum. Coşkusuz güzeldi. Organize eden arkadaşlara teşekkür ediyoruz. O insanlar geçmiş süreci irdeleyebilen insanlardı. Bugün bile, onların ideolojilerini benimsemeyen insanlar dahi kabullenmek zorunda kaldılar.

Yıllar sonra ülkeme döndüğümde yeni umutlar gördüm. Gençlerle yaptığım sohbetlerde ufku geniş olan insanlarla karşılaştım. Türkiye de olmak benim için önemli... Umutla, umut vererek yaşamak istiyorum. Türkiye'nin en ücra köşesine gitmek istiyorum. Onların sorunlarını dinlemek ve paylaşmak istiyorum. Ekonomik sıkıntıdan dolayı sonuçlanamadı henüz bu isteğim. Sık sık albüm yapmak istemiyorum. İki yıldan öncesi düşünmüyorum. Çok hızlı bir tüketim var, kasetlerimin bu tüketime dahil olmasını istemiyorum. Türkülerimi sürece yayıyorum. Zamanı geldiğinde çıkaracağım. Yeni çalışmayı Türkiye'de bulacağıma eminim. Küçük, dar bir kadroyla yeni bir çalışmaya adım olacak. Dün, bugün, gelecek arasında bağlantı kurmaya çalışacağım. Ben birileri gibi halay tutturmayı bilmiyorum. Türküler söylenirken halkın tepkisini istemiyorum. Dinleyen insanlardan ricam, sözlere dikkat etsinler, anlasınlar. Eleştirilerin yanında, doğruları da istiyorum. Eleştiriye açım. Gençliğin büyük bir çoğunluğu günlük yaşıyor. Onlarda günün birinde kendilerini sorgulayacak. Fakat geç kalındığını görecek. Suskunlukların nedeni şiddetin boyutunu gösteriyor. Ekonomik sorunda çıkmaz var. İstikrar yok. Bir yanı Avrupa, bir yanı Asya görünümü bir Türkiye var karşımızda...

Türkiye cephesinden sürece dahil olunamıyorsa, insanların emperyalizm karşıtlığında birleşmesi gerekir. Bugün savaş her yanı sarmış, hiç olmazsa bunlara dur diyecek insan lazım.

Pir Sultanlar da yalnız bırakıldı. Gül atıldı yalnızca.

Etkinliklerimizde en geniş kitleyi kucaklayabilmek çok önemli. Bunu yapamadığımızda, düşünmeden karşı cepheye itiyoruz. Çok akıcı şeyler yapmalıyız. Dostça sohbetlerde kucaklaşmak önemli. Kısa zamanda sonuç beklemek aceleciliğe götürüyor bizleri.

Devlet insanlara her saniye ulaşabiliyor, bizde aynı şekilde onlara ulaşabilmeliyiz. İnsanların içine giremiyoruz, onları yakalayamıyoruz.

Denizler ve diğerleri hayatta olsaydı, daha tutarlı şeyler yaratabilirlerdi. Onlar bizim kaybımız. Onlar ufku çok geniş olan insanlardı. O güçlü gençlik eylemlerine baktığımızda görüyoruz, kitlelerle buluşabiliyorlardı. Bugün eğitimde korkunç bir çöküş var. Dershaneler olmadan insanlar hiçbir şey yapamıyor. 12 Eylül'ün aynası günümüz...

*Her zaman
yanımızda olan
dostumuz
Denizlerle buluşuyoruz
anma etkinliğinde bizi yine
yalnız bırakmadı.*

Bilgesu Erenus

Yusuf... Deniz.... Hüseyin....
Seslerini duyar gibiyim.
Egemen güçleri, oligarşiyi teşhir eden savunmalarında
“Yargılandığımız iddianame 21 yılın hesabını 21 gençten sormak adına hazırlanmıştır” diyorlar.

“Kelle-
mizi

istemektedirler” diyorlar.

“Doğruyu söylemekten vazgeçmedik, vazgeçmeyeceğiz” diyorlar.

“Bağımsızlık düşüncesini mezara kadar götüreceğiz” diyorlar.

Bu söylediklerinin hepsi yargılandıkları dönemin mahkeme zabıtlarında da var. Seslerini siz de duyuyorsunuz, evet! “Varlığımızı halka armağan ediyoruz” diyorlar.

Ve asıl söyledikleri,

“Anaların rahmine el atamayacaklarına göre, bu kavga biz olmasak da sürecektir” diyorlar.

Kavga, tarihsiz, bilinçsiz, insansız yaşamaktansa ölümü yeğleyen 119 canın anısı, Yusuf, Hüseyin ve Deniz’in anısıyla birleşerek sürüyor.

Anaların rahmine el atamadıklarına göre bu kavga içerde ve dışarıda bütün hücreleri parçalayacak.

Ve işte bu yüzden, biz ölüme inanmıyoruz.

İşte bu yüzden; bu acımasız, bu azgın, bu utanmaz anamalcı düzende, sosyalizm vurgusu yapıyor, paylaşımcı ortaklaşa hayata şükürler olsun diyoruz.

Gracias ala vida

Grup Emeğe Ezgi

Ayısığı
Şiir Grubu

Harbiyeden Ayrımlatılar

Güvenin verdiği huzur

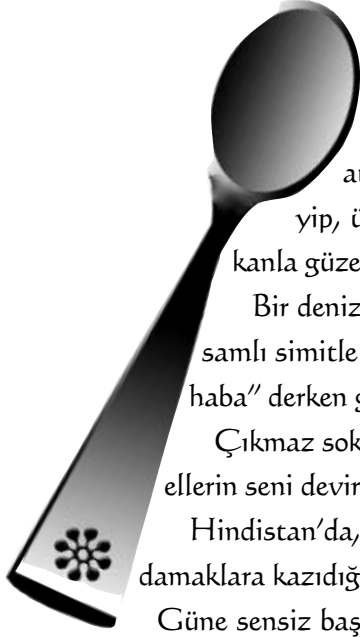
küçük sanatçımız İlayda
dostlarımızla kulis arkasında

ne diyebiliriz ki!...

GÜZELLEME

tan doğan

Kır kahvesinin kuytu köşesinde batarken güneş, kalabalığın içeriğinde yapayalnız bir yosmanın sol avucunda, ısıma ısı katarken ve o güzelin gizli gizli el falına bakarken güzelsin.

Yoğun çalıştığını söyleyen bir adamın, çalışma masasının üzerinde, saatler boyu bekleyip durduktan sonra, adının önüne "İngiliz" sözcüğünü ekleyip, üşümekten ve boynu bükük durmaktan kurtulunca, onurunla, tavrıyla, canla güzelsin.

Bir deniz yolculuğunda, yandan çarklı bir vapurun kıçında, sabahın köründe, bir susamlı simitle el ele güne başlarken ve martılara ve bacanın dumanına ve dünyaya "merhaba" derken güzelsin.

Çıkmaz sokaktaki kahvenin, kırık dökük masalarının yırtık örtülerinin üzerinde, sakar ellerin seni devirmesi sonucu, yüzyıllar boyu kokunu, inadına sindirdiğinden güzelsin.

Hindistan'da, İran'da, Türkiye'de adın çıktığından ve dünyanın ünlüleri arasına tadını damaklara kazıdığından güzelsin.

Güne sensiz başlayamayanların, günü sensiz sürdüremeyenlerin, günü sensiz tamamlayamayanların biricik aşkı olduğun için güzelsin.

Yemekten önce, yemekle, yemekten sonra; bir dilim kekle yada pastayla; yada kuru kuruya, yada binbir tatla, yüreğini paylaştığından güzelsin.

En sıkıntılı bir anı, bir anıyı, bir acıyı; ayrılığı, hasreti, özlemi ve kanayan yarayı yudum yudum içine katarken güzelsin.

Dostlukların çağında, derin söyleşilerle demlenirken ve kaynarken için dışım, mutlu gözyaşlarıyla nemlenirken güzelsin.

Bitmez gecelerin ikisinde, üçünde, dördünde... kaçırmak için uykuları çağrıya uyarak, nerede olursan ol, bir vefalı dost içtenliğiyle geldiğin için güzelsin.

Yeni yetme bir delikanlının, ilk kez aşkı tattığını ve hayatının kadını sandığı kızı, üç-beş kuruş harçlığıyla, bir pastaneye götürüp, titrek dudaklarıyla seni ısmarladığı anda, ona destek olduğun için güzelsin.

Anamın başı tuttuğunda, bir ağrı kesici, bir yatıştırıcı, bir ruh hekimi gibi değil, bir arkadaş gibi ona arka çıktığın ve başına iş açmadan gerginliğini giderdiğin için güzelsin.

Ninemizin Erzurum'unda, kaçamak ev görüşmelerinde, kıtlama şekerle tanıştığında güzelsin.

Alaaddin'in sihirli lambası görünümüne bürünen, gümüş semaverin gizeminde, senden yardım isteyenlere, "dile benden, ne dilersin?" diyerek, efsaneleştiğin için güzelsin.

Paşa çocukların, paşa babaların ve paşaların seni sulandırmalarına karşın, hoşgörülle, sevecenlikle, sessiz-sitemsiz, onların gönüllerini hoş ederken güzelsin,

ey çay...

Asya'nın uzak steplerinden,
Işıldar çekik gözler.

İstanbul, gülümseyen
yıldızların altında
ışıldayan ıslak gözlerle
parıldıyor şafağın doğuşunu
seyrederek al yanaklardan.

Miletos şehrinden
bir el uzanır
gülümseyen güneşin ellerine

Dokunmak tenine,
uzak steplerin
sonsuz maviliğinde
kaybolmak.

Sana yürümek!
Kızıl bayrağın altında.

Kim durduracak
entarili Akhilleus mu?
yoksa Agamemnon mu?

Karaburun mağlupları,
ışıldar Anadolu
Börklüce Mustafa
Torlak Kemal
Gülümsüyorlar Sinop limanından
uzaklaşıp giden Şeyh Bedrettin'e

Amasya kalesinde
dalgalanıyor Baba İlyas

Anadolu insanı öğreniyor
cenneti ve cehennemi
yaratan insan,
biliyor yaratacak
cennet dünyayı

Yürekte dalgalandıkça
bu sevda.

Atilla OĞUZ

*Bindik hasret kavuşturana...
Koyulduk yola...
Başta iki küçük yolcuyduk...
Şimdi, koskoca bir yol olduk...*

Sesini duyuyorum raylardan gelen hızın ve dev bir hayvanın koşması gibi yaşadığımız sarsıntılar... Başını kucağıma koydun yine tüm dertlerin çok uzaklarda kaldı, uyumak üzeresin işte... Yüzündeki tüm gerilimler yavaşça gevşiyor... Bende bırak... Tüm acıları burada, burada bırak...

HASRET KAVUŞTURAN

Trenin geçmişteki yeri ve anlamı ulaşım için tek isim olmasındanmış. Uzun yollara gidenler... Bekleyenleri birbirine kavuşturmuş trenler. Bu nedenle "hasret kavuşturana" derlermiş. Yollar insanları ayıramaz ki, ayrılıkların nedeni bambaşkadır. Ancak hasretlere, özlemlerle dolu yüreklerle serpebilir yollar. İşte biz de adeta yuvasına bal taşıyan arılar gibi gittik geldik bu iki şehir arasındaki yolları... Aldık kovalarımızı, doldurup doldurup verdik yavrularımıza...

Bazen daha biz tadlarına bakmadan onları doyurduk. Öğrenen insanın bitmez tükenmez öğrenme isteğini, açlıklarını doyurduk.

Bu yollarda öğrendik yeni bir insan olmanın zorunluluğunu ve hissettik yeni insanlar yaratmanın o inanılmaz hazzını. Yaşamın anlamını bulduk biz bu yollarda.

Üretmenin, yararlı olmanın ve sırtın, ayakların yorgunluktan ağrılar içindeyken miden boş, kafan kazan gibi uyumanın hafifliğiyle rüyalara daldık.

Ve rüyalar gerçeklere karışacak

Gürül gürül akan kanlarımız
Önünde engel koymayacak...

Çuf çuf çuf... Onlar öldürdükçe büyüyecek kızıl nehrimiz... çuf çuf çuf... Çağlayacak, coşacak geçtiği her acıda... çuf çuf çuf... Kardeşleşiyor dünya halkları... çuf çuf çuf... Yolcular yol alıyor... çuf çuf çuf... Elveda cüzdanlar... Elveda sınıf savaşimleri... Ne de güzel, kapılarımızı kilitlemeyeceğiz artık... çuf çuf çuf... çuf çuf çuf... vüp vüüüp... Merhaba kosmos... Merhaba kardeşlerim!

Bahar DERİN

Sanatçı Çözümü

"Demokrasinin en tuhaf tarafı oylama sistemidir. Yani her seçmenin bir oy hakkı vardır ama hiçbir işe yaramamaktadır. Çünkü her insanın bir oy hakkı olması adaletsizlik. Adını yazmayı bilmeyenle, yazıyı icat edenin eşit oy hakkı olması bütün düzensizliğin kaynağıdır. Bence sağlam bir bilgisayar ağıyla vatandaşların üretime katkısı, ödediği vergi tutarı, yaptığı hayırlı ve hayırsız iş sayısı öğrenilip belli bir katsayıyla çarpıldıktan sonra, kişinin verebileceği oy sayısı hesaplanabilir."

Düşünsenize iki yüz milyar vergi verenin de bir oy hakkı var o tutardan fazla vergiyi kaçırmanın da.

Bir burjuva sanatçının bilincinden çıktığı her satırından belli olan bu yazı üzerinde biraz düşünersek şu sonuca varıyoruz. İnsanların toplum içindeki sosyal statüleri ne

kadar yüksek ise toplum idaresindeki söz hakları da o kadar çok olmalıdır. Yani çok vergi ödüyorsan -ki bu aynı zamanda çok gelire sahip isen anlamını da taşıy- az ödeyenden (düşük gelirliden) daha kıdemli olursun.

Öncelikle, olması gerekenle mevcut olan koşulların ayrımını doğru yapmalıyız. Çok para kazanan çok çalışıyor anlamına gelmez. Günde 12 saat çalışmasına rağmen çok düşük hayat standardına sahip insanları hepimiz biliyoruz.

Yazıda geçen ve değinilmesi gereken bir başka konu da hayırlı işler diye tabir edilen olayları gerçekleştiren kişilere verilmesi istenen imtiyazlar. Bu işlerin birileri tarafından yapılması gerektiğini kabul edebiliriz. Elbette bu birilerinin bu işleri gerçekleştirebilecek güce ve imkâna sahip olması da gerekir.

Bu noktada şu soru karşımıza çıkar. Bu işlerin gerekliliği nereden gelir? Yani yaşadığımız sistem hayırlı işlerin yapılmasını gerekli kılıyorsa, düşünmemiz gereken çözüm bu işleri yapacak kişilerin üstün varlık olarak görülmesi mi olmalı, yoksa bu gerekliliğe sebep olan ve sermaye sahipleri dışındaki insanları bu yardımlara muhtaç bırakan sistemin değiştirilmesi mi olmalı?

Çözüm, -en azından bir sanatçının önermesi gereken haliyle- mevcut koşulların yarattığı düzensizlikleri aynı koşullar altında revize etmek değil; probleme sebep olan koşulları ortadan kaldırmak olmalıdır. Sanatçının başlıca görevi bu tespitleri sesinin ulaştığı kitlelere duyurmak ve çözüm yollarını onlara yine sanatıyla sunmaktır.

Özgün DENİZCİ

Merhaba ÖNSÖZ Okurları,

İnsanın, insana ve topluma yabancılaştığı bu sistemde, yabancılaşmayı ortadan kaldırmak, daha fazla 'biz' olabilmek, yüreğimize yeni yürekler katabilmek amacıyla; 26 Haziran'da 2. Bahar Gezimizi düzenledik.

İstedik ki; aynı gün ölümsüzleşen Ayışığı'mızı Aysunumuzu, dostlarımızla birlikte analım ve onun mücadeleye kattıklarını, insanlık onuru için kararlılık ve bilinçle ölüm orucuna yatışımı ve kazandığı zaferi anlatalım.

Şiirli, şarkılı otobüs yolculuğundan sonra, saat 11.00 gibi vardık Sarnıç'a. İzmir'in bunaltıcı sıcağından sonra yemyeşil ağaçların arasındaki serinlik hepimizin hoşuna gitti. Sofra hazırlıkları başlayınca, herkesin kendi tanıdıklarıyla masa kurup yemek yiyeceğini zanneden aileler, ortaklaşa masa hazırlandığını görünce hem şaşkınlık hem de büyük bir sevinçle sıvadılar kolları ortak masamız için.

Hazırladığımız program doğrultusunda yapılan şiir dinletisi katılımcıların okudukları şiirlerle zenginleşti, genç arkadaşlarımızın hazırladıkları oyun beğeniyle izlendi, müzik dinletisi, bilgi yarışması, yapılan sohbetler, bazen coşkulandırdı, bazen duygulandırdı orada bulunan herkesi.

Bizler, İzmir Ayışığı Emekçileri gezinin sonunda katılımcı dostlarımızdan aldığımız çok olumlu tepkilerle mutlu olduk ve daha fazlası için umut depoladık.

İzmir AYIŞIĞI

Merhaba Dostlar,

Yazıma sizi, dergi emekçilerini kutlayarak başlıyorum.

Ben 60 yaşında, sol içerikli dergi ve kitap okuyan bir öğretmenim. Özellikle şiir kitaplarını okumayı seviyorum. Bütün samimiyetimle söylemeliyim ki, her zaman düşlediğim dergiye kavuştum. Sanat, şiir, edebiyat, vs.. her konuda doyurucu.

Diyeceksiniz ki, araştırırsaydınız bulurdunuz bu tür sanatsal yayınları. Zaman zaman bazı dergiler bulmadım değil ama hep kopukluk içinde ulaşabildim. Belki de takip etmek için yeterince çekici değildiler.

Şimdi ise; ÖNSÖZ'le birlikte aradığım herşeyi bir arada buldum. Sizleri tekrar kutluyorum, derginin ikinci sayısını merakla bekliyorum. İZMİR

Merhaba Önsöz Okurları,

Sonunda dergimiz Ayışığı Sanat Merkezi'nden çıktı, işte biz okurların elinde şu an. Ne büyük bir gururdur bir bilerseniz. Ben Ayışığı'nı tanıyalı yaklaşık dört ay oldu. Ama inanın yıllardır onlarlamışım gibi geliyor. Öylesine sıcaklar ki, içine girmeden anlayamazsınız.

Kendini öyle geliştirmiş ki, bundan bahsetmek istiyorum. Her şeyde eli var. Başta mücadele ve sanat olmak üzere; müzik, tiyatro, sinema, şiir dinletisi, dostluk, arkadaşlık, sevgi ve en önemlisi de düşünce özgürlüğü var Ayışığı'nda.

Böylesine büyük bir mücadeleyi ve böylesine büyük yardımlaşma yumağını bir orada tanıdım. Harika devrimciler tanıdım. O kadar cesurlar ki ele avuca sığmayan kocaman bir yürekleri var. Ben dostluğu orada öğrendim. Mücadelenin nasıl olduğunu, o bitmez tükenmez sohbetlerin en anlamlısını. Ben değil de biz demeyi öğrendim, yardımlaşmayı öğrendim. Emperyalizme karşı olan, asırlardır ezilen ulusların, insanların mücadelede hayatlarını nasıl feda ettiklerini; daha sonra ezenlere inat büyük bir gururla söyledikleri zafer türkülerini öğrendim.

Che'nin yolundan yürüyenleri, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nu en önemlisi de üç komünisti, üç devrim savaşçısını, üç cesur yüreği tanıdım orada.

Deniz'in, Yusuf'un, Hüseyin'in hepimiz adına verdikleri mücadeleyi öğrendim.

ÖNSÖZ okurları, düşünüyorum da, dört ay gibi az bir süre de ne çok şey öğrenmişim değil mi?

"Eeee daha ne duruyorsun sevgili ÖNSÖZ okuru. Hemen dışarı çık ve yüreğine ses ver. O sana yolu tarif edecektir. Yolun tam ortasında senden ricam çevrene bir göz at.

Kim olduğunu ve nereye ait olduğunu.

Bırak ta bu yolda sana AYIŞIĞI önder olsun."

Derya\İZMİR

Hayat adil değil. Hiç birimiz, hiçbir Hıncanlı eşit yaratılmadı. Başımıza gelenlerde eşit değil. Önce, hayatın adil olmadığını kabul etmelisiniz. İşine akıl erdirebildiğimiz bir tanı tanı değilidir.

"Guguk kuşu" filminde, Jach Nicholson, akıl hastanesinde çok ağır bir mermer havuzunu kaldırabileceğine dair diğer hastalarla iddiaya girer. Yüklenir ve havuzu kaldırmaya çalışır, kaldıramaz. Diğer hastalar onunla alay ederken bir şeyler söyler: "ben en azından denedim."

Siz gerçekten denediniz mi? Yoksa pencereden, hayatımı seyrediyorsunuz? Hayat Window 98'den, Sony 72 ekrandan mı bakıyorsunuz? Oysa hayat hepimizin avuçlarının içinde. Kiminin nasır tutmuş parmaklarında, kiminin boyalanmış ellerinde, kiminin gömleğinin ter kokusunda. Ama hayat her zaman avuçlarımızın içinde. Nasıl istersek, neye karar verirsek hayat orada var. Güneş her sabah yeniden doğuyor. Gün, her şafakta nice umutlara gebe şekilde ağarıyor. Ve siz, eğer isterseniz; günün

umuda gebe karnının ebesi olabilirsiniz. Güne yeni bir yaşam doğurabilirsiniz.

Yeter ki isteyin. Yeter ki: "Çocukların aç kalmadığı, üşümediği bir dünya" isteyin ve kırın yüreğinizi prangalayan zincirleri. İsteddiğiniz bir dünya kurduktan sonra "bugün benim günüm" diyerek kalkın yatağımızdan. Bu yazıyı içinizdeki çocuktan uzak tutun. Zira siz bu yazıyı okuduktan sonra, içinizdeki çocuk özgürlüğüne kavuşmak isteyip başımıza dert açabilir. Ve daha güzel yarınlar yaratmanıza engel olabilir. Bu dünyadaki varlığımızın, dostlarımızın var olmasına bağlı olduğunu, bazen bir çiçek, küçük bir tatlı söze, sıcak bir dokunuşa yada gülümseyişe bile kırık bir kalp tamirinin mümkün olduğunu, özür dilemenin, teşekkür etmenin "erdem" olduğunu asla unutmayın. Ve her sabah uyandıığımızda "bugün yine çok güzelsin hayat...her şeye rağmen..." demeyi ihmal etmeyin!

Sarıgazi'den ÖNSÖZ okuru / İstanbul

Che'den Denize

KÜBA DOSTLUK GÜNÜ

Merhaba Dostlar.

Hayatımda yaşadığım en büyük heyecanlardan birini sizlerle paylaşmak istiyorum; daha doğrusu başarıya ulaşmanın mutluluğunu.

22 Mayıs'ta Antep'te düzenlenen "Küba Dostluk Günü"nde yaşananları, heyecanları, fedakarlıkları hiç bir zaman unutamam.

Böylesi büyük bir organizasyona girmeden önce çok düşünmüştüm. "Evet" diyordum, "işçilerin sanatını ve kültürünü yansıtmak gerekiyor, ama nasıl olacak? ya başarısızlığa uğrarsak! ya güzel geçmezse" vb. düşünceler içerisindeydim. Fakat artık bunları düşünmüyorum. Bunu sağlayan da arkadaşlarım oldu.

"Hayır" dediler, "olumsuzluğa yer yok. Eğer emek harcarsak başarısızlığa uğramayız" diyerek bana güç verdiler. İşte bu güçle başlamıştım çalışmalara.

Kentin her bir köşesine afiş yapmakla başlamıştık işlerimize. (Ha... unutmadan. bir de 6 Mayıs'ta İstanbul'da, Denizler'in anma gününde, yani Harbiye Açık Hava Tiyatro Salonu'nda düzenlenen gecenin muhteşemliğinin etkisi de olmadı değil.) Çevremizdeki bütün insanlar bizlere destek veriyorlardı, herkes bu çalışmanın bir parçasıydı. Belki kimi zaman yorulduk, uykusuz kaldık, engellerle karşılaştık ama insanlarla olan bütünlüğümüz bunları çabucak aşmamıza yardımcı oldu. Çünkü üretiyorduk. Çünkü hepimiz ürettiğimiz birer yaratıcıydık.

Daha sonra şehrin bazı bölgelerine standlar açtık. Küba Dostluk Günü gitgide yaklaşıyordu. çalışmalar hızlanıyor ve heyecanımız da bu ölçüde daha çok artıyordu.

Sizlere en çok 22 Mayıs gününü anlatmak istiyorum. Galiba bu tarih kafamdan hiç bir zaman silinmeyecek. Artık çalışmalarımızın sonlarıydı. Ben Ayışığı Sanat Merkezi'nde kalmıştım, arkadaşlarım da gecenin düzenleneceği salona gitmişlerdi, son hazırlıkları yapıyorlardı. Ben de Ayışığı'ndaki işleri bitirmeye çalışıyordum. Bu sırada herkes gelip "bizler ne yapacağız", "bize bir iş verin" ya da "şimdi ne yapmamız gerekiyor" diyordu. "İşte" dedim, "Yaşamak bu, yaşamdan zevk alabilmek bu..."

Herkes inanılmazdı, herkes durmadan koşuşturuyordu.

Ve saat yaklaştı. Etkinliğimiz başlıyordu. Salon yavaş yavaş doluyordu. Ve sonunda etkinlik başladı. Salonu dolduran 1100 kişi bu etkinliği niçin yaptığımızı anlamıştı artık.

Etkinlik başladığında Aysun'umuz, Ayışığımız vardı aklımda, yanımda. O'ndan aldığımız bayrağı zafere ulaştırmalıydık.

Herkesin emeği sayesinde bunu başarmıştık. İnsanların coşkuları, mutlulukları, düşünceleri adeta gözlerinden okunuyordu.

Ayışığı Sanat Merkezi'nin her zaman söylediği bir şey vardır: "Gelin hep birlikte üretelim." Ben bunu tekrarlamak istiyorum.

**GELİN HEP BİRLİKTE ÜRETELİM...
BİRLİKTE PAYLAŞMAK İÇİN...**

Antep Ayışığı Sanat Merkezi Emekçisi

Etkinlik başladığında Aysun'umuz, Ayışığımız vardı aklımda, yanımda. O'ndan aldığımız bayrağı zafere ulaştırmalıydık.

Sarıgazi’de BİR KÜLTÜR MERKEZİ AÇILDI!!!

Sarıgazi’de bir sanat merkezi açtık. Adı Sarıgazi Ekin Sanat Merkezi. Şu an mühür-lü. Sarıgazi’de bulunan tek mühürlü yer... Jandarma ve Belediye işbirliğiyle emekçilerin sanatını susturmaya, sesini kesmeye çalışıyorlar. Her alanda olduğu gibi... Zaten belediyede çalışan işçilerden haberlerini alıyorduk. Belediye binasında polis-jandarma ve belediye başkanı toplantı alıp nasıl kapatacaklarını planlıyorlarmış. Zaten eski bir faşist olan AKP’li belediye başkanı halka düşmanlıkta sınır tanımıyor. Gerekçe olarak ise binanın iskanının olmadığı gösterildi. Fakat Sarıgazi’deki hiçbir binanın iskanı yok ve tüm işletme ve kurumların hepsi açık, belediye tarafından geçici ruhsat verilmiş. Yani tamamen kendi yasalarını dahi hiçe sayan bir saldırı. Temsil ettikleri burjuva sınıfın emekçilere olan kininin yansıması...

Yapılan engellemeyi kısaca özetledikten sonra Sarıgazi Ekin Sanat Merkezi’ni anlatabiliriz. Tüm dünyada uluslar arası tekeli sermaye işçi emekçilere savaş açmış durumda. Elindeki tüm olanakları her alanda savaşa sürüyor. Günümüzde iletişim amaçlarının gelişmişliğini gözönüne alacak olursak en ücra köye kadar gazete, dergi televizyon ve radyolarıyla ulaşarak burjuva ideolojisini yaymaya çalışıyorlar. Aynı zamanda barları, batakhaneleri emekçi semtlerine yoğun bir çaba harcayarak sokmaya çalışıyorlar. Biliyorlar ki düşünsel yönden kafası karıştırılmış, uyuşturulmuş kültürel yönden yozlaşmış çürümüş beyinler onurlu bir gelecek için ayağa kalkıp mücadeleye atılamazlar. İşçi sınıfı ise kendi ideolojisini, kültürünü koruyup geliştirdiğinde toplumun sistemden zarar gören tüm katmanlarına yaydıkça mücadele gelişecek ve güçlenecektir. Her alanda olduğu gibi kültür sanat alanında da emekle sermayenin savaşı şiddetleniyor. Sarıgazi emekçilerin yaşadığı bir semt. Kültür-sanat alanında kazanacağımız başarının sınıf mücadelesine sunacağı katkının büyüklüğünün bilinciyle kolları sıvadık. Bütün bunlardan dolayı Sarıgazi Ekin Sanat Merkezi’nin kapatılması bizim faaliyetlerimizi engelleyemezdi. 6 Mayıs’ta mühürlenmesinin ertesi günü sanat merkezinin önüne standımızı açtık, “Sarıgazi Ekin Sanat Merkezini Kapatılmayacağız” başlıklı broşürlerimizi bastırarak dağıtmaya başladık. Çünkü günler öncesinden hazırlıklarımızı tamamlamıştık. İlk gün jandarmanın yoğun saldırısıyla karşılaştık. Standda duran iki arkadaşımız gözaltına alındı. Hemen başka iki kişi standı geçti. Onlarda gözaltına alındılar. İki kişi daha gidenlerin yerini doldurdu.

Akşam herkesi bırakmak zorunda kaldılar. Ertesi gün de aynı şeyler tekrar yaşandı. Yine oradaydık. Boşa çıkmayacaklarını anlayınca pes etmek zorunda kaldılar. Sarıgazi halkına şunu duyurduk, Kültür Merkezimizi mühürleyerek bizi engelleyemezler. “Umudumuz Kavgada Kavgamız Sanatımızla” Müziğimizi, şiirimizi, tiyatromuzu, mahallelere, parklara, fabrikalara taşıyacağız. Sizinleyiz, sizlerden biriyiz. Nazım Hikmet Parkında 2 saate yakın Nazım Hikmet’in anmasını yaptık. Sarıgazi Belediyesini önünde ve Sarıgazi meydanında birer basın açıklaması yaptık. Sarıgazi Ekin Sanat Merkezinin önünde Sarıgazi halkını ve basını bilgilendirdik. Her Cumartesi günü saat 19.00 da sanat merkezinin önünde müzik ve şiir dinletileriyle tiyatro gösterimleriyle herkese açık serbest kürsüdeki konuşmalarla etkinlikleri sürekli hale getirdik. Ayrıca her ay yeni bir broşürle, önlüklerimizi giyerek Sarıgazi’yi dolaşiyor, sohbetler ve ajitasyon eşliğinde Sarıgazi halkını bilgilendirerek, birlikte üretmeye, mücadeleye çağırıyoruz. Şimdiye kadar yapılanlarla yetinmiyoruz. Herkese daha neler yapabileceğimizi soruyor ve çalışmalarını güçlendirmek ve geliştirmek için hazırlıklarımızı sürdürüyoruz. Bilimsel dünya görüşümüzün gücü ve özgürlüğe olan özlemimiz ve tutkularımızla zafere kadar daima çalışmalarımızı sürdüreceğiz. Bunu hiçbir güç engelleyemez, devrimci sanat susturamaz.

Devrimci sanatı engellemek isteyen Sarıgazi Belediyesi, festival adı altında gerici-ğin propagandasını yapmak istediğinde, Ekin Sanat Merkezi olarak Sarıgazi halkından festivali protesto etmesini istedik. Bu çağrımız doğrultusunda festival alanında slogan-larımızı haykırdık. Ve festival Sarıgazi halkının da desteğiyle amacına ulaşamamıştır.

*özgürlük dansı
her karış toprağa
bereketini saçsın diye...*